НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО 7

ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 1. IV. 1934 РОКУ.

ЦІНА 50 ГР.

ЛІТЕРАТУРА ● МИСТЕЦТВО ● НАУКА ● ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

ВОЛОДИМИР БІРЧАК

Ceterum censeo!

Часом можна почути: важне не хто, але що говорить. Але коли ближче приглянемося життю й призадумаємося над поодинокими його подіями, побачимо як дуже невірне оце гасло. Ось приклад. Як часто повторяють усякі люди Катонове: Ceterum censeo, думаючи, що тим щось сказали. Як довго ці люди без характеру, без сильної волі — так довго, хоч які сильні, їх поклики залишаються тільки глухим звуком.

— Ceterum censeo!

Це говорив Катон, основник римської прози, великий економіст, а понад усе великий патріот, що вже в молодому віці мав груди покриті шрамами у кривавих боях за батьківщину, великий мораліст, що проповідував безнастанно мужескість, поміркованість, скромність і простоту. Проповідував і — що найважніше — сам притримувався цих засад. Катон бачив ясно небезпеку, що загрожувала його батьківщині, якщо Картаґіна не згине, а далі буде розвиватися. І ось тому кричав у сенаті і скрізь де тільки міг промовляти:

— Ceterum censeo! Картаґіну мусимо знищити!

Так говорив Катон, в цих словах було ціле його Я, всі його думки, вся його тривога за будуччину римського народу. У тих словах був увесь досвід його життя. Не диво, що коли його хто побачив, або коли почув його ім'я, зараз пригадував собі: Ceterum censeo! Навіть хто почув ці слова з чужих уст, бачив старого Катона.

І як мусів уважати, Катон, щоб свого високого гасла не осмішити. Невжеж, коли в римському сенаті говорили про зловживання в Сирії, він міг вирватися й крикнути: Ceterum censeo! Або: чи міг він у сенаті вигукувати: „Ceterum censeo!" або на ринку «Картаґіну мусимо знищити», а сам тайком, щоб ніхто не бачив, купити картаґінську оливу, або картаґінські вироби, що були дешевші від римських?! Або чи міг він у сенаті промовляти проти Картаґіни, — а тайком позичати картаґінцям гроші на високі проценти?! Або аґітувати проти Картаґіни, а тайком, за добрий гонорар, писати статті до картаґінських часописів?!

За те його зненавиділи і мав він багацько ворогів, не тільки тих, що їх картаґінці підкупили і що були раді втопити його в ложці води. Ще більше мав непідкуплених, тих добрих своїх земляків, що не могли стерпіти його величі! Які раді булиб вони зловити його на якомунебудь «ухилі»! Як не сміялися з нього ті, що самі не звикли ніколи ясно й рішуче висловлювати своєї думки! Як не глузували й ті, що не бачили дальше нинішнього дня! Ось піднявся Катон в римському сенаті й став промовляти, а вже шепче один сенатор другому:

— Побачиш, що він закінчить...

— Ceterum censeo!

Катон чув той сміх на лавках за собою, звернувся до сміхунів і грізно закричав:

— Так! Ceterum censeo! Бо інакше Картаґіна розростеться, опанує всю торговлю на нашому морі, з якої нині живе наш нарід. Вона завоює тоді й Рим і спалить його, його мешканців, нині вільних та свобідних, перемінить у рабів, а сенаторів повісить таки тут у сенаті! І вас, блазнів, повісить, що навіть не будете всилі кепкувати собі з мене. Отже тому ще раз кличу: Картаґіну мусимо знищити!

Від часу, коли Катон говорив ці слова, впала Картаґіна, впала й стара римська імперія. У Римі і в Царгороді. На їх місцях повставали і падали нові держави. Повстала й давня українська держава і впала. Знов повстала і знов упала. І кілько то всяких народів перейшло за той час через Европу і кілько то разів ішла Европа здобувати чужі землі. За той час відкрили Америку і нові поля зорали для культури.

Повстали за той час нові релігії, нові основи моралі та науки. Народився у Вифлеємі Христос, Могамед пішов до Меки, Лютер прибив свої тези у Віртенберзі. Винайшли люди штуку друкування книг і силу грому стягли на землю, залізним латтям опоясали ґльоб, на вулицях міст і на просторах пустинь загуділо авто, над людськими головами піднявся літак, у повітрі невидні хвилі розносять музику.

День у день сходить сонце. І заходить. Люди родяться, орють землю, їдять з неї плоди й гинуть, у постелі, то на полях бою.

А проте гасло Катона лунає й досі. Бо вложив він у нього досвід усього життя і безкорисну любов батьківщини!

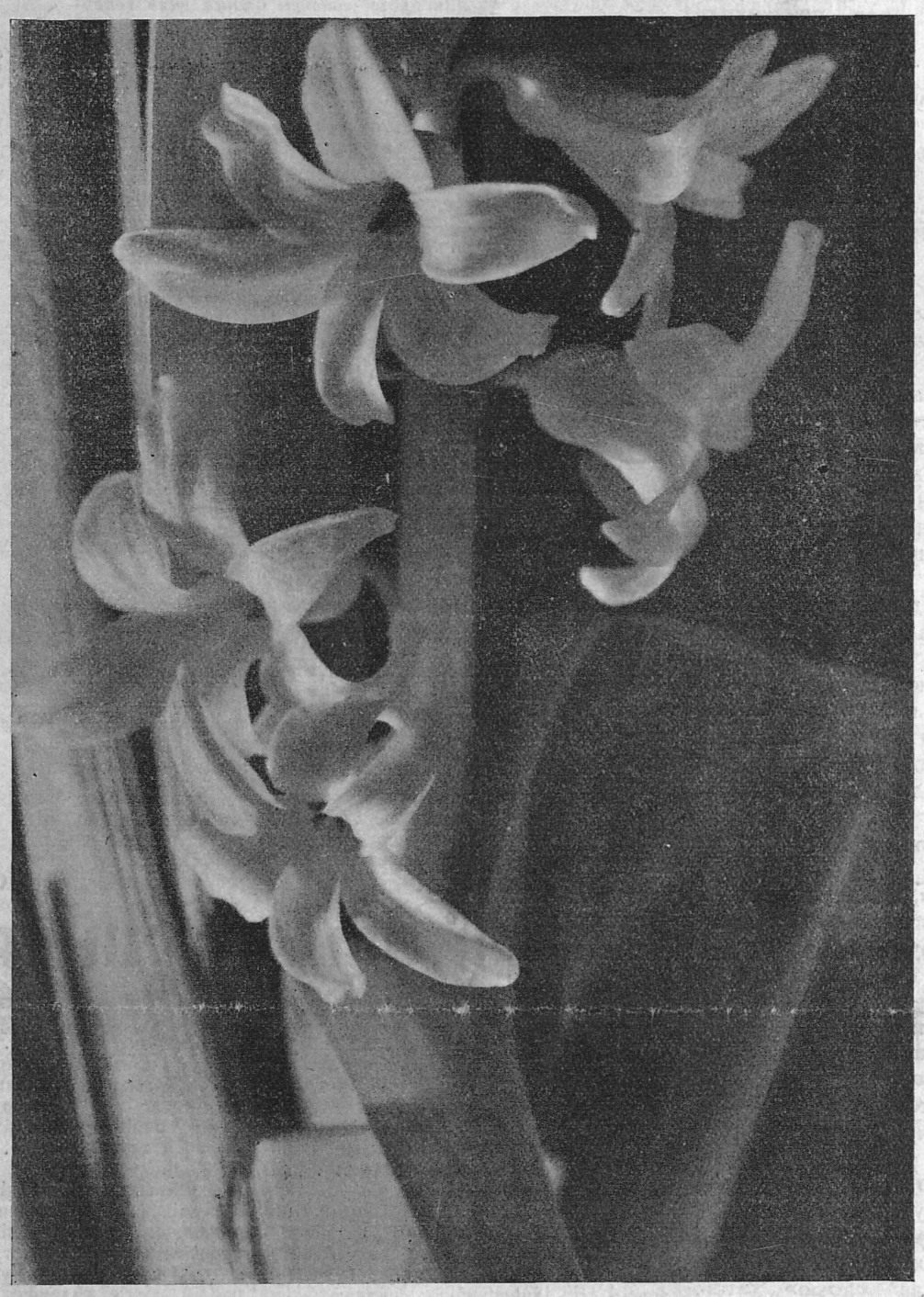

Ст. Щурат. Гіякинт.

ЮРІЙ КОСАЧ

ПАРТІЯ ПІКЕТУ

Поручник гармаш Бонапарте
Грав із Долею в карти.

Темні в карти у Долі в руках,
Доля химерна, стара і гидка.

Поручник гармаш Бонапарте
Грав в відкриті карти:

Атут — Хоробрість, каже він Долі,
Вам невідоме це гасло Волі.

Карти мої — три дами зальотні,
Любки зрадливі, але шляхотні,

Франція — перша, друга — Слава,
Третя — Війна, моя пані ласкава.

Доля рече посміхаючись — пас!
Поручник у відповідь гречно їй — раз!

І блиском очей повертає багнет
На ключ до Тульону, на форт Еґієт.

АНАТОЛЬ КУРДИДИК

ВІН

Я ще сплю, але ось камяні грядуть дні,
Підніму, як Титан, плечі просто
Й невідомі слова, слова чорні, грізні
Боєвим криком кину у простір.

І пірве вас той крик ніби вихор пустинь,
Що розхилює ніздря верблюдів,
І накаже іти, безупинно іти
І вогню вам насипле у груди.

Ваших мязів чавун заговорить, як дзвін,
І поробить з них пружні тятиви
І підете жахні, як кольона лянів,
Що усесвіт на бік перехилить.

Загорять на шляху смолоскипами дні,
Встануть ночі палкі, ґранітові —
А на обріях Він появиться в вогні,
Новий Ніз весь зі стали і крови.

С. ГОРДИНСЬКИЙ.

МІСТО

В осінній млі така прозора мить
Минулих днів, розстріляних шрапнелем;
(Ще вчора бачив я його цілунків слід
Додому ідучи повз мури цитаделі!)

Вставши ти важко з мли корпусами будов,
Лише віки звели безжурно і високо
На куполи твоїх старих церков
Ґраційний ренесанс і пристрасне бароко.

Твій ринок, у рядах похмурих камяниць,
Де вікна підняли зчорнілих ґзимсів брови,
Тривожно задивись у темряву сторіч,
Заслуханий іще в останній зойк Підкови.

Зіпявшись на щити ґранітні, коло брам
Там ждуть уперто льви, насуплені і злючі,
Щоб кинутись до віч твоїм майбутнім дням,
Багряним дням, що прийдуть неминуче.

СТЕПАН ШУРАТ

КОМПРОМІТАЦІЯ ФОТОҐРАФІЇ

На ремісничій службі

Фотоґрафія має рівно 100 літ. Її технічний винахід і розвиток припадає на століття механізації і стандаризації давнього шляхотнього ремесла. Переможна машина знищила мистецьке ремесло середньовіччя і відобрала ремісникові душу.

Фотоґрафія вже у своїх дитячих роках потрохи вироділась. Фотоґрафи здіймали те, що бачив обектив, а не те, що бачили вони самі; вершком своєї «творчости» вважали вони гостроту й виразність механічної копії зовнішнього світу.

Коли в 1853 р. Віліям Нютон, пізніше Джон Лейтон і Басс (Buss сміливо подали до відома англійських фотоґрафічних товариств, що не всі плями фотоґрафічного образу можна трактувати з однаковою гостротою і що декотрі лінії повинні майже губитися в глибині образу, знялася проти них буря протестів. »Як?« — питали — «Пожертвувати хоч би одну стеблинку, хоч би волос, хоч би камінь? Ніколи!«

Коли зробимо виняток для Давида Октавія Ґіля (Hill), що на пятьдесять років перед французькою школою працював в Англії на мистецькому полі, то естетична вартість фотоґрафії залишилась ще довгі літа мертвою. Бездушний ремісник далі механічно копіював предмети зовнішнього світу. Як виглядають такі копії погляньте ще нині на вистави декотрих, хоч би й львівських, фотоґрафічних ателє. Шабльонові шлюбні фотоґрафії викликують вашу усмішку й ви дивуєтеся людям, які хотять мати такий спомин з з такого важного моменту свого життя.

Народини мистецтва

Це компромітація фотоґрафії.

З тієї компромітації народилося фотоґрафічне мистецтво. Щоби зірвати з ганебною традицією, щоби виріктися низького походження батьків, у запалі естетичної революції, воно змінює назву. „La photographie artistique", la photographie pictoriale", „die bildmässige Lichtbilduerei", „f o t o g r a f i c a" «фотоґрафічне мистецтво» — ось нові виразники нових напрямків.

Фотографічне мистецтво тепер у силі віку; йому не більше трицяти кількa років. Народилося на культурному Його дитячі роки й буйна молодість Заході, у столиці мистецтва, Парижі, припадають на десятиліття 1896—1906. У 1896 р. появилася перша книжка з обсягу фотографічного мистецтва. „Notes sur la p h o t o g r a p h i e artistique", Автор С. Пюйо, піонір фотоґрафічного мистецтва, тонкий критик і естет, вибагливий „arbiter elegantiarum" у своєму фаху. У 1900 р. в Парижі існує вже мистецьке товариство „Le Photo-Club de Paris" Прапор з гаслом „pro arte" держить С. Пюйо.

Небавком появляється евангелія нових апостолів «Естетика фотоґрафії» з текстом членів парижського фотоклюбу й передмовою Роберта Сізерана. Від року 1903 виходить „La Revue de photographie", якого кожний зшиток здоганяє старші музи. В році 1906 Пюйо й Демаші видають славні „Les procedes d'art en photographie", — книжку про фотоґрафічну інтерпретацію в ґумі, олію й інших індивідуальних техніках.

Ось як заповідав народини нового мистецтва великий естет Роберт Сізеран:

Фотоґрафія заповідала нам відбитки, а стала обявленням нових напрямків. Відкрила людині щось із неї самої, показуючи її тоді, коли її рухи скоріші від спроможности спостерігати зором. Дала їй змогу вглибитися в тайни природи, якої зміни, надто швидкі для ока, втікали перед її увагою так, як сьогодні втікає мінливе життя, надто повільне супроти коротенького існування людини».

«Довго вважали, що фотоґрафія не надається до мистецьких цілей. Відмовляли їй не тільки назви мистецтва, але й добачували в ній його заперечення. І не без підстав, бо первісна автоматичність праці й забобони прихильників казали дивитися на неї, як на педантичний інвентар і нудне протоколування. Вона шукала деталів, мис-

(Докінчення на 5 стор.)

КОНКУРС НА НОВЕЛЮ

З СЮЖЕТОМ

розписав наш журнал, призначуючи

НАГОРОДУ 100 ЗОЛ.

Ближчі інформації в ч. ч. 5 і 6 „Назустріч".

На домагання ПРОДОВЖУЄМО речинець надсилання конкурсових творів **до 1-го травня** ц. р.

БІБЛІОТЕКА НАУК. ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА

ФЕДІР ДУДКО

АНЕКДОТИЧНІ КОНФЛІКТИ САМІЙЛЕНКА

Як перед очима в себе, бачу маленьку, рухливу, трохи похилу постать балакливого в товаристві добре знайомих, але мовчазного в присутности чужих людей дідка, що без вибраного напряму дрібненькими кроками міряє кімнату або смішно топчеться на одному місці.

Володимир Іванович Самійленко. Говорю: «дідок», бо таким був він, коли я познайомився з ним уже на еміґрації, в Тарнові.

При яких обставинах зробив я цю знайомість — не можу собі пригадати. І це зрозуміло: Володимир Іванович належав до тої породи людей, з якими досить сказати одно слово, щоб вам уже здавалося, що ви їх знаєте ціле своє життя. Людей простих, щирих, сердечних.

Мої зустрічі з Володимиром Івановичем, як і зустрічі з багатьма іншими людьми на еміґрації, були короткі й випадкові. Але й цих коротких сходин було цілком досить для мене, щоб скласти повне уявлення про цю просту, делікатну, чулу й щиросердечну людину.

Інші люди, які ближче й довше зустрічалися з Володимиром Івановичем, можуть багато розповісти про тихий благородний характер поета. У своїх коротеньких спогадах про Володимира Івановича я хочу відмітити тільки одну найголовнішу риску його вдачі — ту якусь вічну внутрішню поетичну зосередженість, що завжди приводила Володимира Івановича просто до анекдотичних конфліктів із життєвою дійсністю.

Вихоплюю кілька відомих мені фраґментів із життя Володимира Івановича, які саме характеризують його з цієї сторони.

* * *

Тарнів, як громадський і політичний центр української придніпрянської еміґрації в кінці 1920-го й початку 1921 рр. Це — тихе, симпатичне, невелике місто серед мазурських болот, де своєрідний славянський кольорит старопольської культури зливався з модерними західньо-европейськими впливами.

Осередком життя політичної еміґрації в цьому місті був славетний, уже описаний в кількох споминах, готель «Брістоль», де знайшли собі приміщення й по інерції ще функціонували ріжні міністерства, де засідав історичний український еміґрантський парлямент — Рада Республіки, де відбувалися зібрання, відчити, наради, концерти, віча й ріжні еміґраційні свята.

У цьому «Брістолі», як діловод одного з міністерських департаментів (тільки діловод!), працював Володимир Іванович.

Трапилось, що до Тарнова, як до українського центру на еміґрації, приїхало в якихось справах кілька молодих, т. зв. «таборових» поетів із калішського табору. Справи — справами, а найголовнішою місією молодих поетів було відшукати, познайомитися, відвідати поета Самійленка й обговорити з ним ріжні «поетичні» справи.

Урядові години минули — й Володимир Іванович, маючи наказ дружини його Ольги Степанівни привести молодих людей на обід, виходить із таборянами на вулицю.

Слово по слову, оповідання за оповіданням — Боже, скільки матеріялу там було! — і Володимир Іванович із запрошеними гостями віддалялися від центра міста, наближаючись до своєї вулиці.

— Ви, бачу, Володимире Івановичу, далеко живете! — зауважує один із таборян.

— Що? А так, так — далеченько живу! Що зробити! — відповідає Володимир Іванович.

І знову оповідання на болючі вічно живі, нескінченні теми.

Ще вулиця. Ще, ще. Боже, скільки-ж тих вулиць доводиться переходити бідолашному Володимирові Івановичеві!

— Хе-хе! — зауважує хтось. — Та це не далеченько, а зовсім таки далеко до вас, Володимире Івановичу!

Володимир Іванович зупиняється й потверджує:

— Що зробиш! Що зробиш! Але таки ходім, панове.

Знову вулиця, знову перевулок. Та де-ж до біса, нарешті та вулиця, що притулила в себе українського вигнанця-поета?!

— Володимире Івановичу, та ми вже, здається, раз переходили цією вулицею! — нерішуче вставляє хтось.

— Цією вулицею? Якто цією вулицею? Таж ось ідемо!

— Ні, ні, — я кажу, що ми йшли вже сюди раз. Тільки з тамтого кінця.

Володимир Іванович здивовано зупиняється.

— Якто може бути? Але не затримуймося, панове! Там жінка чекає з обідом на нас. Просила не баритися.

І знову ряд вулиць, а потрібної нема. Ну, ось нема тобі та й годі, немов корова язиком злизала!

Знову хтось звертає увагу Володимира Івановича на вулицю, але Володимир Іванович уже й сам нарешті бачить, що його вулиці нема.

Пішли вперед, завернули назад — нема. Пропала вулиця.

Що за мана така!

Невідомо, як довго шукали б «своєї» вулиці, коли-б хтось із урядовців-еміґрантів, що вже давно пообідав і йшов у своїх справах до міста, не здибав їх по дорозі.

— А ви тут що робите, Володимире Івановичу, на нашій вулиці?

— Голубчику, та тут, знаєте вийшла штука капітана Кука. Не знаю, як на свою вулицю попасти.

— На вашу вулицю? Та-ж вона ген-ген де, — з того боку міста. Ходіть, покажу.

І ввічливо запроваджує Володимира Івановича на його вулицю.

— Ось, маєте. А то й дім ваш.

— Хіба? Справді! От чорт! А ми-ж, панове, вже разів із пять, здається, коло цього дому переходили. Прошу, прошу...

Так Володимир Іванович одного разу (а чи-ж одного тільки разу!?) шукав за «своєю» хатою.

* * *

Другий випадок.

Володимира Івановича, в його тісненькому, малому помешканні, зайшли провідати пара людей еміґрантів.

Достатки еміґрантські, а особливо достатки у Володимира Івановича!

Аде достатки — достатками, а натура натурою. Треба людей почастити чимось.

Ольги Степанівни нема дома, Галі (доньки Самійленків) теж. Пішли десь до кіна. Володимир Іванович сам на господарстві.

— Чекайте, панове, чайку напємося! — запрошує він.

Чайку? Хм... Хто-ж із хрещеного люду де від чаю відмовлявся!

Підходить Володимир Іванович до плити — чайник, і прімус, і денатурат, все на місці.

Налив води до чайника, засвітив прімус, поставив чайник на нього — все, як слід.

Сидять, балакають. Раз-два — й готов чай.

Випили по шклянці, випили по другій.

Надходить Ольга Степанівна з Галею. Дивується, що Володимир Іванович такий зарадливий, задоволенню кінця нема.

Коли раптом до чайника — а там ціле пуделко з сірниками лежить розварене в воді й тільки кінцями розмоклої етикети покивує.

Що робити? Отрута, кажуть!

— Чи ви здорові? — Ольга Степанівна до одного. — Чи вас нічого не болить?

— Спасибі. Бог милував.

— А ви? Чи не нудить вас часом?

— А то чого-б мене нудило, Ольго Степанівно?

Дивиться вона на гостей і в страху чекає, чи вже не корчиться котрий із них. Чула десь вона, що на затроєння помагає квасне молоко. Бере з собою Галю, біжить до міста й шукає за молоком. Час зимовий, молока квасного не дістати. Але десь таки знайшлося.

Прибігає до дому Ольга Степанівна й до гостей:

— А я вас, панове, молоком квасним почастую. Чудове молоко!

— Ні, дякую. Не їм молока.

— Але-ж я вас прошу дуже! Не образьте.

Що зробиш — треба їсти. А Ольга Степанівна з тим самим до другого.

Поїли гості квасне молоко й розійшлися.

Володимира Івановича звичайно, не минув .pater noster але на тому не скінчилося.

Аж до півночі бігала Ольга Степанівна до господарів тих помешкань, де жили гості, справляючись, чи не сталося чогось із ними.

Еміґрантські шлунки іспит витримали. Гості ті живі й по цей день.

* * *

А ось третій епізод.

Тарнів. Літо 1920 року. Еміґранти з родинами розташовані в клясах порожньої хлопячої ґімназії. В одній із кляс, вкупі з двома чи трьома іншими родинами, жив і Володимир Іванович з Ольгою Степанівною й Галею.

Задумав я тоді видавати сатиричний журнал*). Прихожу до Володимира Івановича.

— Напишіть, — прошу, — Володимир Іванович щось, до журналу.

Він — анізащо: і писати вже забув зовсім, і теми нема, та й паперу ні клаптя.

— Ось про це й напишіть.

Ольга Степанівна наспіла з допомогою. Мішаючи ложкою щось на сковородці, яка без милосердя шкварчала на прімусі, вона озирнулася.

— Так, так, напиши, Володе. Чому не написати?

І дивлячись на мене:

— Він напише. Підіть-но тільки та принесіть йому паперу.

Я вийшов по папір. Хтось, не пригадую, по дорозі затримав мене.

Вертаюсь з папером до Володимира Івановича.

— Ну, вибачте! — зустрічає мене Ольга Степанівна. — Старий за цей час написав був на яйці вірш для вас, — добрий вірш, ану, Володе, як це? — але я готую яєшню й, не дочекавшись на вас, розбила яйце. Він це саме напише вам удруге на папері.

Лишив я тоді папір, але вірша, скільки не просив, Володимира Івановича, так і не написав ніколи.

Одна із сатир Самійленкових загинула десь у смітярці тарнівської ґімназії разом із шкаралупою від яйця.

*) Одно число його потім і вийшло в Станиславові.

ГІЙОМ АПОЛІНЕР

Емігрант із вулиці Ляндор

Він штивно увійшов і капелюх здійняв
У модного кравця, що шив і для князів;
Купець цей голови відтяв у манекенів,
У модних одягах, як це пристало нині.

Юрба у крутіжі толочила навгад
Нелюбих тіней вир, що падали зімлілі,
А руки раз-у-раз до неба підносились,
До світляних озер, мов білих птахів ряд.

«В Америку пливу я завтра пароходом,
Не повернусь уже ніколи з тих сторін,
Щоб бачить, як бариш з ліричних прерій водить
По милих вулицях мою безоку тінь.

Бо добре, як вояк прийде з Індій знову;
Всі золоті плювки продав я банкирям.
Та я б хотів заснуть в одінні моднім там,
Де на деревах малп і птиць безмовних повно!»

Для нього манекен одіння зняв тепер
І кинув стріпнувши, та переміряв ще раз
Стрій льорда, що колись, не заплативши вмер,
Із знижкою вдягнув його як мільйонера!

А з того боку літа
Дивились на вітрини,
На жертви манекени,
І проходили так!

Це пятниці були вдовині і кривавих
Щорічних днів важкий і похоронний плач
Із чорно-білих хмар, що жалісно ридали,
Коли чортиця зла коханця натовкла.

В осінній пристані із листям ворушливим
У час, як помах крил теж листям тріпотів,
Валізу притаскав, на чердаку вмостив він
І сів.

Свої погрози дув злий вихор океанський
В волоссі кладучи цілунків мокрий бризьк,
Тягнулися у порт долоні еміґрантські,
А інші приклякли на поміст серед сліз.

Конали береги й на обрії тремтіли
Далекі цяточки дитячих кораблів;
Десь вязанка квіток гойдалася на хвилях,
Здавалось, що в безкрай весь океан розцвівсь.

Цієї вязанки бажав він так, як слави
Ігрець з дофінами з усіх морських сторін;
І в спогадах плести почав він
Безмежний килим, щоб на нім
Свою історію представить.

Щоб прялки ті втопить лишень,
Що до грудей його приссались і сторожать,
Він одружився, наче дожа,
Під крики жалісні незамужніх сирен.

Розбурхайся у ніч, бо так жадібно, Море,
Чигав акулин зір, аж день настане знов,
На трупи днів, що їх понадгризали зорі,
Під гомін бурунів і шепіт молитов!

пер. С. Г.

ҐІЙОМ АПОЛІНЕР

Аполінер — один із найчільніших представників модерної французької поезії. У поезії зробив він те, що Пікассо в малярстві — перевернув коміть головою найпростіші погляди. Коли прочитаєте його поему, яку даємо тут на зразок у перекладі, пічнете з обурення вимахувати руками і битись по голові на знак протесту. «Нічого не розумію!»

Аполінер один із тих поетів, що втягають нас у гущавину метафор і кажуть їх розплутувати та рубати, мов завісу з ліян. Малярме і Валері, зовсім із інших шкіл, належать до того самого типу «інтелектуалістів».

Жив Аполінер так коротко, що не мав часу розвинути свого великого, всестороннього таланту. Уроджений у 1880 р. — у 1918 гине на полі бою. Уроджений у Римі, хрещений у базиліці св. Петра, — називався Костровицький; мама його була полька, знала багато мов і передала йому хист до них. Гімназію скінчив у Ніцці, два роки провів у Німеччині, багато їздив по південних і північних країнах. Його літературне надбання велике: 5 томів поезій (найцінніші «Алькоголі» та «Каліграми»), 3 песи, 4 томи повістей і оповідань, 5 томів критичних студій, не рахуючи сотні розкинених по журналах.

Є в поезії Аполінера те, що німецькі романтики називали «романтична іронія» — своєрідний, напів дитячий, напів свідомий гумор, що часто бентежить читача.

Аполінер намагався розширити тут рямки реальних речей, то льогічних ситуацій, підкреслюючи скрізь понадзмислове. Для цього він уживає нових образів: манекени виступають як **живі** істоти, кричать **незамужні** сирени кораблів, юрба **толочить** зімлілі тіні на землі, тощо. Все це метафори, що їх завданням є відтягнути увагу від одної речі, розщіпити її в іншому напрямку та получити з новим поняттям. Кажучи льогічно, метафора є «чудернацькою» сполукою двох чужих собі понять, але володіючи нею, поет має змогу натискати в людській свідомості на пружину фантастики. Ось метафора: пружина фантастики. Їх є повно в нашій щоденній мові, але вони витерті мов стара дрібна монета і гарна метафора є сама для себе човенцем, що дає змогу виплисти на море поезії.

КРАПКИ НАД і

КАЗКА

Усі знаємо, що це неабияка сила. Адже французьку революцію, цей найбільший катаклізм новітньої історії людства, спричинили люди їдкої сатири, тонкої іронії й оригінальних літературних концепцій: Руссо, Вольтер, енциклопедисти. Знаємо теж, що один велитень-поет пробудив з вікового сну цілий нарід.

Я довго подивляв за іншими, могутню силу писаного слова, поки не спитав сам себе: в чому тайна? Якої це породи сила віддається так сильно в наші мізки, настроює або розстроює нерви, формує світогляд, кормить уяву?

Чи це енергія, в роді електричної, що торощить і зміняє, блистить і гасне?

А може таємний флюїд, емана-ція далеких, незримих зір, що ранить і лікує?

Чи якась, ще невідкрита, вітаміна, що відсвіжує, оживляє мирщавий пень людства?

Шукаючи літературного бацила я попав аж у мрячну гущавину метафізики і замість найти щось дійсне, ховався за спину абстрактного.

Аж ось зовсім несподівано... Я стояв біля «Віденської кавярні», у найніжнішій точці нервової системи Львова, де переливається золото заки спливе у банкові сховища, і куди втікає любов перед трагізмом буденщини. Було холодно. Сніг падав так спровола, як на повільній фільмі, а шибки трамваїв розписував мороз у такі чудові квіти, наче ці розгублені по світі фраґменти льодової палати з Андерсенової казки. Нараз затремтів у воздусі голос вуличного продавця:

— Пані і панове! Купуйте! 20 ґрошів штука! Bajeczki, historyjki!

Він тримав у замерзлих руках добрих 20 томів книжок. Я зблизився до нього і прочитав на хребтах книжок кілька прізвищ: Віктор Гюго, Золя, Гамсун, Джек Льондон... Bajeczki, historyiki... лебедів закостенілий від холоду вуличний продавець романів, а з його очей дивилася на мене непорочність людини, що ніколи книжок не читає.

І нараз мені стало ясно. Адже цей випадковий продавець літератури найшов розвязку моєї проблєми.

Так, література це передовсім казка, фікція, вимріяний світ. Та деякі казки можуть приснитися і вночі і... в день. Адже сказав Уайльд, що життя тільки наслідує мистецтво.

Ст. Левинський.

Бібліотека „НЕДІЛІ"

Видавництво найкращих творів українського та всесвітного письменства

виходить щомісячно у Львові

накладом „НЕДІЛІ"

в обємі 7—8 аркушів друку.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:

Чвертьрічно	4.- зол.
Піврічно	4 50 „
Річно	8· 0 „

Закордоном річно 2 ам. доляри або їх рівновартість в іншій валюті.

Адреса:

Бібліотека „Неділі", Львів, Ринок 10.

Чекове конто 412312

Для передплатників Неділі" даром за зворотом порта 35 сот. за том.

За січень і лютий вийшло:

Д. ЛУКІЯНОВИЧ:

Я — З БІЛЬШІСТЮ І і II том.

Друкується за березень і квітень

М. БРИЛИНСЬКИЙ:

„СІРІ ОДНОСТРОЇ" 2 томи

М. РУДНИЦЬКИЙ

ТУГА ЗА РОБІНЗОНОВИМ ОСТРОВОМ

Треба було перекласти якусь статтю, і в руки попадає старий том американського географічного журналу. У ньому фахова стаття природника «Подорож до рідного острову Робінзона Крузо». Чули ми колись уже про те, що Робінзон Крузо істнував справді і звався Селькірк. Чули і забули, як і те, де той острів, на мапі чи в уяві. Якісь часописні звістки переплутались із дитячими спомина ми про книжку, що мішається з Андерсеновими казками, пригодами Гулівера і Дон-Кіхота...

При ріжних анкетах про три найкращі книжки світової літератури невпинно повторяється заголовок «Робінзона». Звичайні читачі мають такий самий клопіт, як найбільші критики, коли треба розяснити привабливість цього твору. Найкращі казки знесилюють за якийсь час уяву — уява може рости і міцнішати, коли має змогу, мов літак, із надземних просторів вертатись на землю. Такі архитвори як «Гулівер» або «Дон-Кіхот» натякають на символи, які треба часом розуміти. Тимто вони й томлять.

Згадайте Гомера, Шекспіра, Ге.е, Шевченка — якийнебудь їх твір, що полонює вас, обновляє, захоплює силою почувань або шириною ідей. Чи є між ними один, що еднав би так природно вашу дитячу уяву з тугою зрілої людини, як «Робінзон»?

У світ за очі!..

«Їхати у світ за очі, відкрити новий світ і починати в ньому все наново, завдячувати все тільки собі...» — ось бажання, що прокидаються вряди-годи в кожному з нас. Може це втома від метушливого життя европейської культури, може відвічний голос предків, що починали життя як дикуни на лоні природи. У суспільній громаді тужимо за самотністю, — на самотному острові тужимо за товариством. Починаємо від кози та папуги і швидко хочемо заснувати родину, громаду, — мало! — суспільність, державу.

А коли все це нам удається... Пригадайте собі Толстого. Під кінець життя, після всіх вибагів і насолод, він утікав до одної біленої кімнати з одним широким сосновим столом. Скільки часу забирають нам люди своїми дрібними справами, скільки енергії витрачуємо на боротьбу з предметами ,серед яких мусимо працювати!

Ах! стати Робінзоном!

Селькірк і Мас а Тієра.

Став ним поневолі шотляндський моряк Александер Селькірк (або Селькрег), який утік перед судовою карою на море. Поводився непристойно у церкві і 29 серпня 1695 р. замість стати на суд, подався напропадиме. У травні 1703 р. поїхав із приватною виправою на південне море на кораблі «Пять Пристаней». У вересні 1704 р. після суперечки з капітаном, висів на острові «Хуан Фернандез», на схід від Вальпараізо; в останній хвилині хотів вернутись на корабель, але капітан його не прийняв. На самотному острові провів більш ніж чотири роки. Приватний корабель, що проїзджав туди 31 січня 1709, привіз його до Англії. Увесь зібраний ним матеріял використав до своєї повісти Дефо — один із перших великих журналістів.



Прогульковий вітрильник підїзджає до острову.

Де жив той справжній Робінзон? На острові Мас а Тієра («ближчий край») одному із низки островів Півд. Океану «Хуан Фернандез», 350 морських миль від суходолу від Вальпараізо. Це ще досі одна із тих морських закутин, поруч якої рідко пропливають кораблі. Туристи можуть туди вибиратись із Чіле раз на три місяці. звичайною вітрильною шкуною. Хто хоче вигоди, може їхати туди тільки раз у рік пароплавом.

Робінзоновий острів завдовжки на 18 км., завширшки 4. Прегарний краєвид, — гори з санталовими лісами, і хоча половина з них від часу Селькірка вигоріла, є де прорубувати нові стежки у гущавині і робити лови на дикі кози та дикі голуби.

Там, де плавають гомари..

Звірини, пташні, а головно риб тут безліч. Як спочували ми Робінзонові, що мусів шукати собі їжі між диким хабаззям! Тимчасом їстивних рослин тут, мов на ринку у великому місті. За переказом людей, що живуть тут, панував тут колись давно такий звичай, що кожний, хто причалював до цього кляптика землі мусів засадити якусь городину. І тепер є тут її так багато, що коли приїзджають чужинецькі гості, тибульці приймають їх княжими бенкетами. Гостинність іде в парі з багатством мешканців, що дістають усе з рук природи і добувають із землі та моря плоди так легко, як вони там родяться.

На трое гостей ріжуть 12 курок.

Та Робінзоновий острів найбагатший на гомари. Щороку вивозять звідси 80.000 штук цієї великопанської страви. Чи знав про неї Селькірк і вмів приладжувати до неї сос? Дефо не згадує про це ні слівцем. Якби його Робінзон їв на свому самотному острові те, чим насолоджуються нині багаті у найкращих ресторанах, увесь його дикий чар самодоцільної людини, що мусіла дбати щодня за свій прожиток, розвіявся би відразу.

Теперішні мешканці

Тепер — інша справа. Живе тут 180 людей. У двох третинах це нащадки двох родин, що осіли тут і розмножилась. Перша приїхала сюди родина французька, Карпентієри, друга австрійська Родени, тепер усі вже зденаціоналізовані, з новим способом життя.

Туди повинні їхати радянські комуністи, щоб побачити, як виглядає ідеальний комунізм. Не треба «Комуністичного маніфесту», американських машин, ні «пятиліток»: так багато тут усього, що все належить до всіх. Вістки про европейську крізу доходять сюди



Пристань у Хуан Фернандез

тільки кілька разів до року з випадковими часописами.

Підсоння теж тут ідеальне. Недуги трапляються так рідко, що навіть лікаря нема на острові. Заступає його лікарський кабінет із аптикою і бездротним телеграфом. Лікар із міста Вальпараізо, на 400 миль, відповідає на всі запити, коли хто нездужає. А треба зробити операцію — йде звістка до Чіле або Вашингтону. Автім місцеві моряки ріжуть пацієнта самі, як уміють. Це трапляється так рідко і вони так сильно довіряють природі!

Цілюща природа.

Природа мусить тут заступати мешканцям усі вибаги і розваги. Нема тут возів ні доріг, тільки стежки. Є школа і церковця, куди рідко хто заходить, — нема ресторану, нема місця на забаву. Нема крамниці, тільки одна кімнатка у фабриці гомарів, де двічі на тиждень можна купити необхідні щоденні речі: мило, сірники, нитки. Раз на рік приїзджає сюди панотець на відправу і при цій нагоді хрестить або вінчає.

Третина населення виводиться ще від морських піратів, покидьків суспільности, що втекли перед законом або з усього «зіленька» викиненого морем підчас бурі.

У заливах, де бушують буруни, можна найти неодин кусень розбитих кораблів; море тут бурхливе, неуговкане.

За еспанського панування в Чіле пробували заселити цей острів і сумежні, і висилали сюди молодих жінок, так само як Англія висилає своїх до Вірджинії, щоб женились із ними поселенці. Але не вдалось. Мабуть тутешні поселенці мають у собі таки за багато з Робінзона, що ні разу не тужив за товаришкою життя. Ті, що із цікавости відвідують цей острів можуть його застати у такому самому стані, як за Селькірка. Культура побудувала тільки вигідні доми, поставила Селькіркові памятник — звичайну пропамятну плиту і навчила мешканців переодягатись за Робінзона та Пятничка у дні, коли приїзджають чужинні гості спрагнені якихось «святкових» зражінь.

Автор «Робінзона»

Чи багато з вас поцікавилось життям автора «Робінзона», прочитавши його книжку? Читали ми її у тому віці, коли особа автора взагалі не стає предметом цікавости. А пізніше... мало хто доходить до студій літератури, ще й англійської. Дослідники всієї діяльности Дефо мають над чим задумуватись: як несподівано серед своєї такої розсіяної праці міг він дати такий твір? Те, що він зустрів Сількірка, який приніс йому «готовий» сюжет, не розяснює нічого. Те, як Дефо вмів підійти до цього сюжету, розяснює ввесь його геній розкинений у таких ріжних напрямах.

Початок карієри

Дефо уродився у 1659 чи 1660 р. у Льондоні. Його батько — різник. віддає його у 14 році до парохіяльної семинарії, що підготовляє дітей до духовного стану. Його рідня — «нон-конформісти», вороги англіканської церкви, ще й меткі купці. Та заки Дефо вступив до семинарії має вже за собою досвід хлопчини вихованого на вулиці великого міста. Його приваблює наскрізь англійська карієра — великого бізнесу.

Студії у семинарії використовує напрочуд. Тонкості теольогічних диспут розбуджують нахил до полеміки. Дефо вивчає основно історію, географію, нюанси рідної мови, ще й пять інших мов: грецьку, латинську, французьку, італійську та еспанську. Коли Свіфт, автор «Гулівера», у розпалі полеміки назве його «неграмотним», він дотепно в Appl bee Journal змалює свою срудицію під чужим прізвищем і скаже: «а проте людину, яка все це знає не вважають за грамотну».

Літературний хист не веде Дефо просто до літератури. Коли він покидає передучасно семинарію, йде до крамниці панчішника. З яких мотивів ніхто не знає. Уже 1683 р. кидає свою першу полемічну брошуру і стає змовником. Його релігійні однодумці бажають перемоги туркам під Віднем; це його обурює; коли турки виграють, здушать християн папських і протестантських одночасно.

Змовник, батько родини і автор 1000 проєктів.

Природний син Карла II організує змову проти короля; Дефо є у цій змові; коли її розкрили, він ховається у крамниці, яку відчиняє.... крамниці з галянтерією в центрі міста. Так оминає шибениці. Зате жениться; нові клопоти — діти (мав їх семеро!). Вступає добровольцем до війська, пізніше стає торговельним посередником і то неабияким: доставляє еспанський і португальський крам, навіть їде до Еспанії для інтересів.

1692: — банкротство на 17.000 фунтів шт.; його довжники згадають його пізніше не злим і не тихим словом, коли він, знову дійшовши до маєтку, зверне їм ці гроші. Вкручується аж на королівський двір; його представляють Вільгельмові III; від 1695 — чотири роки — податковий урядовець від шкляних виробів. 1698: перший феноменальний твір з радами для уряду «Нарис проєктів» — як поставити банковість, направляти дорогу, зорганізувати товариства обезпечень, військові та вищі жіночі школи, захисти для ідіотів, боронитись перед банкротствами...



Мешканці острова переодягнені за Робінзона та Пятничка

Минули десятки літ, заки фаховці здійснили його проєкти!

У цьому самому році перша славна брошура про релігійні питання, друга в обороні уряду та постійної армії, два роки пізніше знову оборона военної політики Вільгельма, у 1701 славна сатира, яку могли б з успіхом читати нині в Німеччині «Правдиво уроджений англієць»: на тему закидів, що Вільгельм має в собі «чужу» кров і на тему расової чистоти нації. Далі йде книжка про ґрунтові податки та землевласників, справа, близька серцю Дефо.

Журналіст і державний агент.

1702: анонімний памфлет «Найкоротша дорога для іновірців». Анонім відкривають; — грошева кара і стовп сорому. Та ця прилюдна ганьба перемінюється у популярність; юрба стоїть на боці Дефо; він пише «Гимн до соромного стовпа», одну із найкращих своїх поезій. Та сидить далі у вязниці і пише статті, брошури. Журнал «Рівю», що виходить тричі тижнево він заповнює здебільша сам: новинками, ессеями, статтями на політичні та економічні теми.

1. XI. 1704. виходить із вязниці, — відразу зеднує собі ласку королевої Анни; дістає пенсію, пише далекоглядну студію про те, як замісць давати милостиню бідним, слід дати їм працю. У 1705 дає політичну сатиру «Консолідатор», що імовірно піддала думку Свіфтові написати «Гулівера», у 1706 дає один із перших у новітній пресі блискучих репортажів («про паню Віл») у 1709 «Історію Унії» у звязку зі своєю урядовою місією в Шотляндії.

Приходять роки боротьби між двома головними суспільними партіями, урядовою й опозиційною. Дефо воює пером і стягає на себе закиди з обох сторін. У 1715 засуджують його за ріжні прилюдні обвинувачення та звільнюють; він веде подвійну гру як державний агент і публіцист, що боронить неодної дорогої йому ідеї.

Промінь слави.

У 1719 появляється 1-ший том його головного твору, що запевнив йому безсмертність «Життя і предивні пригоди Робінзона Крузо». За кілька місяців розхапали перший том у чотирьох виданнях.

Друга частина видана рік пізніше, як і дальші, не мали вже успіху. Перша заступила цілість. Та з цієї пори почалась праця Дефо як повістяра. Неодна повість залишилась ще на межі публіцистики, а проте є між ними такі, що могли б запевнити імя неодному письменникові як «Спомини Лицаря», або «Капітан Сінгельтон». «Робінзон» притьмарив інші його першорядні повісті такі як: «Успіхи та невдачі Моль Фляндерс», «Денник з пошесного року», «Історія капітана Джека».

Поруч цього йдуть повісті, що випереджують «фантазії» Верна як «Нова подорож довкола світа» і твори енциклопедичної ерудиції Дефо «Справжній англійський купець», «Політична історія діявола», «Система магії», «Нарис з історії марив», «Плян англійської торгівлі», не рахуючи безлічі брошур і розвідок. Доробився величезного майна, мав свій великий дім і землю, але коли вмер, виявилось, що не має нічого,



Величезні папороті

все забрали довжники. Чому, яким робом? Цю тайну забрав він зі собою до гробу.

Діяч й поет.

Читаючи «Робінзона» ніхто і не догадався би, що його автор це діяч і журналіст, що цікавився активно всіма справами своєї доби від релігії до купецтва та гигієни. Без огляду на свою урядову службу та працю на прожиток умів він боронити завсіди власних поглядів, того, що вважав за розумне та доцільне. У політиці завсіди оборонець старих конституційних свобод, які вірив, можуть єдині дати силу Англії.

Вже у 1793., коли у вязниці в Ньюгейт описав тодішню славну бурю, прокинувся в ньому вперше поет, що згодом дав «Робінзона». Вже тоді зробив він першу спробу, як можна перемішати дійсність з уявою і з цієї хемічної сполуки добути літературний твір.

Нині можна назвати б «Робінзона» модним словом: репортажем і в такому дусі списав Дефо цю дійсну пригоду англійського моряка. Яким робом опис такої простоти став архитвором, нехай думають над цим літературні хеміки. Лямартін у розмові з Дікенсом кинув увагу, що над цією найпопулярнішою у світі книжкою ніхто не плаче і ніхто не сміється. І як важко її наслідувати! Які бліді та недотепні всі інші національні Робінзони!

«Робінзона» не випадково написав англієць, дарма, що сотні людей переживало таку саму пригоду. Потреба самоти і самостійности, систематична праця і спокійна віра в себе без огляду на те, що робить світ поза нами — це англійські риси характеру і не єдині в Робінзоні. Нема в «Робінзоні» ні патосу, ні ліричної деклямації, ні жестів захоплення ,ні розпуки, ні фільософування.

*

Над мрією Фавста Гете протратив ціле життя роздумувань; небезпечна, оманна мрія. Чи справді хотів би хто з нас бути Гулівером між карликами або героем якоїсь казки, де все наче при коробці Пандори залежить від одного заклину, одної необережности, одної помилки? Але туга за Робінзоновим островом приходить до нас з неодною весною, без огляду на те, чи живемо у Львові чи в Льондоні. Втікати від людей на те, щоб зустріти їх, але інших, вихованих природою, подружених із нами спільними потребами і спільною тугою це не дитяча і не тільки химерна мрія...

НОВЕЛЯ СЕЛЯНСЬКОГО ХЛОПЦЯ*)

ВАСИЛЬ ТКАЧУК

ВЕСНА

1.

Прийшла й наче матір діточок, обцілувала ліс, поля й село, — й поубирала їх у зелені віночки та перші цвіточки. А по цвіточки діти й старші йдуть, а убогі навіть до міста панам продавати несуть китичками — мішані, білі з фіолєтними...

2.

— Штефане, ти куди?

— Йду на озимину подивитись, заки ще нема орання — (бо мокро).

— Та не барись абись на обід трафив.

— Добре, добре.

Поклав капелюх і пішов.

Стежкою, ще вогкою, вийшов на «підланнє», а звідтам у »леваду«.

— — — — — —

Став перед довгою, наче дівчина у танку вигнутою, нивкою.

На ній густо виказалась пшеничка.

Поклав руку на поперек, широко відітхнув свіжим і пахущим, та з леготом на душі говорив до землиці, гей той весняний, що розвівся он там у бавках:

— Зродилас пшеничку, бо-м тебе не прогнівив, не позбиткував; вигноїв, виорав і старанно виволочив...

Поступив на межу.

— Може Бог не покарає цего року та позволит, щоби збіжечко так далі аж до зерна розвивалось, може не застановит, щоби заковязло, — та Його воля.

Межею йшов у бавки.

— Але, бачу, рівно засіяв, не треба й машини, — та нема то, як по оцу машину, — показував грубу долоню — оце перша машина, оце перша техніка...

У бавках звернувся до «саджениць» — молодих верб:

— А ви ростіт і прутє пускайте, бо мені плоти й лісу городити треба, най господарка не виглядає, як старцева дранка.

Обернувся до нивки й міряв очима її з долини, тоді попри нього фуркнув воробчик, Степан наче-б на свого Йванка добродушно подивився за ним, а як він сів на головатій вербі, знову навернув очі на нивку й приговорював:

— Але-ж бо й звик я з тобою, чорнобрива, як з жінкою, ще якось душе, — бо годуєш нас, живемо з тебе. Пани з пенсіїв, жиди з ґешефту, а ми з тебе.

Вертався тою самою межою та розглядався мов парубок по дівчатах. І щасливим почував себе, а його радість земля й молоденька травичка на межі приймали. Його бадьорість і чужі нивки пожирали, бо він і такі інші мужики це опікуни або пістуни їх, а вони для них це мамина цицька для дитини.

На відході цілував бурими очима рідну нивку, але уже мовив до весни:

— А ти весно, ти ладна дівко, нарік приходи, щобис нас усіх розвеселила, волю нам відчитала та наші люди й землі до купи злучила...

3.

Їв кашу.

— Штефа', як там показує?

— Озиминка, як коралі. Відай буде урожайний рік, тай коби, бо тото гірко було того року, що не було урожаю.

— То чоловіче мусіло так бути, бо наші люди вже були зачали призабувати за Бога.

---

*) Цю новелю, що так дуже нагадує твори Стефаника, надіслав нам автор з таким листом: «З двома новельками звертаюсь до Вас, та не знаю, чи витримав я літературну обрібку. Не дивниця, що-ж можна вимагати від мене, селянського хлопця, що має ледви 7-ми клясову народню школу. Я вже друкував свої річі у декотрих тижневиках, а коли побачив «Назустріч» захотів працювати у Вашому журналі. Тому щиро прошу Вас, прийміть мене, «найменшого брата« у Ваші ряди, — й будьте ласкаві помістіть мої новельки (якщо добрі) у «Назустріч».

ДР. МИХАЙЛО ДРАГАН

Антоніо Аллєґрі да Корреджо

Дуже часто під терміном «Ренесансу» розуміють відродження мистецтва через поворот до старих традицій. Не можна заперечити, що дещо зі старих клясичних традицій відограло в мистецтві ренесансу свою ролю, але головний акцент там у чому іншому. Мистці ренесансу стараються видобутись із середновічних стипізованих шабльонів і наблизитись до природи, щоб свобідно відтворювати світ у його реальних явищах і відношеннях. Докладні студії і обсервації природи у ренесансі виходять далеко поза здобутки тих студій у клясичнім мистецтві.

Відкрито багато нових річей, яких досі мистецтво ще не знало, як н. пр. перспективу, ефекти світла й тіни і багато дечого іншого. Це дуже змінило характер усього мистецтва. Побіч людини, важного значіння набрав світ звіринний і фослинний, а навіть мертва природа й архітектура. Подробиці стають щораз виразніші, тіла щораз більше заокруглюються, тло щораз більше поглиблюється а все те разом творить одну нерозірвану природну цілість. Це не те, що в середновічі, де тло і особа були двома ріжними річами. Що більше: сама людина з її рухами тіла й рисами лиць перестала бути символічним знаком якихось ідей, але стала носієм психічних переживань. Значить стала дійсною людиною зі серцем і душею.

На самім склоні ренесансу все те приходить до найповнішого виразу. Появляються тоді найбільше ґеніяльні мистці ренесансу: Леонардо да Вінчі, Мікельанджельо, Рафаель, які не лише видвигають підготовані попереднім розвоєм проблеми до небувалих висот, але й отвирають нові шляхи для дальшого розвою мистецтва. Своєю величиною затьмили вони не одного дуже великого мистця тодішних часів, а між ними і Антонія Аллєґрі, названого від місця уродження Корреджо. Цього великого мистця сучасні не доцінили за його життя, щойно нове покоління признало його значіння у мистецтві.



Корреджо. Свята Ніч.



Корреджо. Копула церкви в Пармі.

Називають його часто «батьком бароку» і коли можна б суперечитись, чи те «батьківство» не належить радше Мікельанджелеві, — то певно можна Корреджо назвати «батьком рококо». Дійсно все мистецтво Корреджо характеризує рококова легкість і рококовий ліризм. Це мусіло відозватись широким відгомоном у часи рококо, бо французькі мистці рококо вважали Корреджо предтечею свого мистецтва. Деякі відгуки можна б побачити навіть ще пізніше в Ренуара й Деґа, представників дозрілого імпресіонізму.

Під формальним оглядом творчість Корреджо характеризує розроблення проблеми руху в сміливім перспективістичнім скороті й питання світла-тіни. В першій проблемі має він своїх декілька попередників, але в другій лише Леонарда да Вінчі. Власне цей всесторонне ґеніяльний мистець, якого кожна картина була ревеляцією нових мистецьких проблем, уперше приклав ефекти світла й тіни у своїй картині «Мадонна під скелями». Раз зреалізовані ідеї вже більше не манили Леонарда, — він шукав нових. Але його ідеї підхоплювали інші і розроблювали у всіх напрямах, поки їх майже не вичерпали. І власне Корреджо був тим, що розробив проблеми світла в італійському мистецтві. Цим він дещо подібний до Рембрандта. Та коли Рембрандт оперує світлом серед тіней, то Корреджо тінями серед світла. Цю проблему світла й барви до незрівняної висоти розвинуло після Корреджо венецьке малярство (Тіціян, Тінторетто і Паольо Веронезе). Ще раз ця проблема виринула у першій половині XIX. в. в імпресіонізмі, але вже на підкладі наукових фізикальних відкрить (спектральна аналіза).

Корреджо любив запашні, теплі барви з легким переходом тонів. Подібну легкість мають його замашисті композиції стінних поліхромій, де він немов бавиться сміливим перспективічним скорочуванням патетичних рухів і розвіяних одягів (катедра і церква св. Івана Євангелиста в Пармі). Але головна його сила лежить не у фресках, але в осібних картинах, з яких на першім місці стоїть «Рождество Христове» т. зв. «Св. Ніч». Тут розвинена ціла магія світла, якого джерелом є Дитя-Ісус, і яке грає віртуозними тонаціями на всіх особах і предметах довкола. Рідко коли стрічаємо в Корреджо спокійно задивлених людей, але переважно в живім руху.

Корреджо був творцем передусім релігійного мистецтва, але виконав теж декілька мітольогічних сцен, які хоч мають досить ховзьку тему (Леда, Даная, Іо, Ганімед), виходять в нього з повним поміркуванням, не нарушуючи естетичного задоволення.

Народився він 1494 р. а помер 5. березня 1534 р. Його картини розсіяні по всіх головніших ґалеріях Европи, найбільше в Пармі, Фльоренції, Дрездені, Парижі і Льондоні.

ПАВЛО КОВЖУН

МИКОЛА АЛЕКСІЇВ

Із закордонної преси прийшла до нас вістка, що у Москві помер відомий український мистець-ґрафік Микола Васильєвич Алексіїв. Як відомо, Микола Алексіїв, у товаристві ще кількох українських ґрафіків, кілька років тому покинув Україну і перенісся до Москви. Була це найсильніша ґрупка українських ґрафіків, а причиною цього розпучливого кроку згаданих мистців була невідповідна мистецька політика Державного Видавництва України. Ця демонстрація мала значіння у всіх українських мистецьких колах у Придніпрянщині і за кордоном.

М. Алексіїв народився у 1894-му році у Києві. У 1912 році вступив до Мистецької школи, де працював на малярському відділі у Федора Кричевського понад 2 роки. Згодом перейшов на архітектурний відділ, який закінчив, одначе знову повернувся до мистецтва і вступив на ґрафічний відділ Ленінградської Академії Мистецтв, після чого його творчий шлях визначився остаточно.



М. Алексіїв. Ілюстрація.

Микола Алексіїв належав до кращих сучасних українських ґрафіків. Він виконав цілу низку мистецьких книжкових прикрас у роках 1922 — 1926. Першими ґрафічними працями його були грошові знаки та карти до ґри з 1918 року для Української Республики. Після

(Докінчення на 5 стор.)



М. Алексіїв. Окладинка.

Одно впадає в очі відвідувачам сьогочасних вистав: це недостача якоїсь тривкої бази в творчості тих мистців, що ще недавно творили авангард у кладенні крицевих цеглинок під вчерашню звершену і покинуту будівлю.

Спішимо одначе висловити здогад, що вилучення рушійної струї з механізму творення нинішнього мистецтва, не мусить, і певно не є симптоматичне для грядучої доби. Це є мабуть лише хвиля відпочинку та відпруження, що й є реакцією на нещодавню невидану в історії кінетику та динаміку способів мистецького вияву.

То може лишень хаос, що попереджує появу стабільних вартостей.

Та ріжне думається, проходячи кільометри в Ґран Палє, попід тисячі картин.

Якщо Сальон Незалежних був колинебудь дуже цікавий, не лиш зогляду на зразкові трафарети — продукцію юрби «кічмахерів», того сірого тла під блеск світочів, — то сьогодні 45-та виставa до нудот мало ревеляційна. Ні, тло не є надто сіре (надмірно богато дилєтантизмів аж до шедевру в цьому напрямі), ні блиск світочів настільки бючкий, щоб зігнати сонливість з під повік під 4623-тим образом при виході.

Мистецтво фанфарних прізвищ у новій фазі далеке від ревеляцій і рішуче не будить у глядача тієї дрожжі, що пробігала у нього за плечима тому декілька років. Творчість епіґонів та «многонадійного нарибку» не будить підозрінь відносно їхньої непересічної талановитости. І зпоміж мистців, що приневолюють пристанути під своїми працями слід виріжнити таких: Лєже, Матіс, Льот, Сіняк, Крамер, Гоґерман, Ано, Громер, Олі, Фріез, Варокіє, Маршан і декілька інших. Різьбу сильно заступає Боржей та Задкін своєю поліхромованою скульптурою.

Подекуди ревеляцією вистави є теперішня стація у творчій еволюції Лєже, що дуже сміливо перейшов з механістично-схематичної композиції на композицію безфоремних плям та деформованих безсистемно актів, при незвичайно економічній кольористиці.

Наші краяне Менкес та Мане Кац заступлені тут не надто сильно.

З українців у виставі взяла участь лише Рубісова. *В. Ласовський*

46-ТА ЮВІЛЕЙНА ВИСТАВКА В ҐРАН ПАЛЄ

САЛЬОНУ НЕЗАЛЕЖНИХ В ПАРИЖІ

Нова мистецька дійсність, коли порівняти її з гомінким, учерашнім станом «теоретизування пендзлем» (ріжне говорилося й говориться досі), зростом до кульмінаційної точки потенціяльного насилення розумових та чуттєвих елєментів, — визначається сьогодні послабленням чинника розумового при неустійненому ще квантумі чуттєвого.

Мистецтво вибите з дотеперішньої норми перевтомою нервової системи, якою працювали напружено його творці, перевтомою розумово-творчого апарату, природно, перекинулося трохи не всеціло на чуттєву площину. Контрольним приладом в процесі творення встановлено інтуїцію, якій в останньому десятилітті деколи приходиться на довше вмовкати.

МАРІЯ ДОМБРОВСЬКА

ХВИЛИНА БОЖЕВІЛЛЯ

Пішов до Памятова пішки, навпростець, лугами. Ідучи западався коли-неколи в сніг. Ніч була тиха й холодна. Здавалося йому, що все довкола стримало віддих, дивуючись, що він таке вигадує, куди це прямує? Не задумувався над тим, що і кого застане в Памятові. Ксавуня не подавала ніяких даних, ніяких речинців.

Входові двері з ґанку були замкнені. Світло було лише у вікнах на горі. Задзвонив і скажена лють його брала, як дзвінок, раз потягнений, ще хвилину сам рухався і побренькував у тиші. Довго стояв серед білої сніжної ночи, заки йому отворили. Чув, як у середині дому хтось іде по сходах згори. Отворила йому панна Ксавуня.

— Що-ж чувати? — спитав неприродно свобідним голосом.

— Нічого — відповіла так само. — Батько знову в Калинці. Олександер лишився, мабуть, у вашої Феліції, бо досі не вернувся з Сербинова. З кухні всі повиходили. Цього дому дивно люди не тримаються.

І раптом, якби її сили по тих словах зовсім вичерпалися, припала до його грудей.

— Чи маємо тут лишитися? — спитав і пригорнув її ніжно, але обережно.

— Ні — зашепотіла й повела його сходами просто нагору. За хвилину були в сільській дівочій кімнаті. Лямпу притемнював абажур з коронки на жовтім шовку.

Богумил хотів собі щось зясувати останками розсудливости — але чув у собі єдино наново давні двацять років, коли-то борсався на самому дні життя й довіряв лише своїй силі і своїм інстинктам.

Раптом, коли пропав у поцілунках, почув, що Ксавуню не покидала якась, що правда невпіймана, сторожкість. Стримувалася і вичікувала! Наперекір відвічним інстинктам, умить прочуняв. Прочуняв до тієї міри, що мало що бракувало, а був би запитав: — І чого ти, дитино, від мене хочеш? — коли вона йому раптом сама це вповіла. Поклала йому долоню на руку й шепотіла:

— Розійдися з жінкою. Як змінити обряд, то можна. Я піду за тобою всюди. Або хочеш, візьмемо від батька Памятів. Буду працювати. Слухай... В такому щасті, в такому коханні... Хай буде раз кінець тій муці...

Богумил довгу хвилину не міг нічого сказати. Бували такі хвилини, що й у нього проблискувала думка, щоб усе покинути й поїхати з Ксавунею хочаб до Америки. Але чому-ж ті її слова його просто приголомшили, видалися чимось таким жахливим і водночас ясно поклали перед його очима оту неможливість звязатися з Ксавунею?

— Не можу — сказав — цього зробити.

— Чому — спитала. — Чи не можеш мене кохати?

— Але-ж так. Це, на жаль, дуже можу.

— То чому не можеш цього зробити?

— Не можу... бо не можу... бо можу... — сказав ідіотично й засміявся. Стиснув руками її рамена.

— Не можу звязувати тебе з собою — а мого життя з твоїм.

— Так дуже кохаєш свою жінку?

— Не знаю.

— Завжди те саме: не знаю... не знаю...

— В такому разі здається мені, що також і тому — сказав льояльно.

— А ще? — питала.

— Про ті інші причини я вже нераз говорив — сказав нечемно.

— Все те неправда — крикнула жагуче. — Гадаю, що є й інші!

— Може. Але не вмію сказати.

Все-ж таки попробував. Ходив по кімнаті, курив цигарку і говорив:

— Я кінчу життя. Ти його зачинаєш. Ніщо інше, хіба божевілля може нас злучити. Ніщо, хіба тільки хвилина божевілля, яку я буду благословити, а ти проклинати і соромитись її. Ніщо, хіба хвилина божевілля.

Заплакала.

— Мені лише того стид — хлипала — що так тобі накидаюся.

Йому стало страшенне жаль, страшенне сумно.

— Не кажи так, дитино — просив, цілував її і колисав у раменах. — Це я не маю сорому, бо поважився хоч так трохи використати твої почування, що лише помилково, лише помилково могли звернутися до мене. Що не можу знайти способу, щоби зробити нас щасливими. Живи краще, моя кохана, так, якби мене на світі не було.

— Хіба це можливе? Як це маю зробити? — жалілася лагідно.

— Зробиш — сказав, приймаючи з деяким болем ту її несподівану покірливість. — У всяких умовинах можна жити, що вже казати про молодих! Як не можеш вийти за Острянського з Суших — то їдь на той університет. Всі ви тепер прямуєте до цього. Може в тому і справді є що доброго. А як ні, то займися таки Памятовом. Адже бачиш, що маєток пропадає. Хоча... може найкраще виїдь! Старе скаламучене серце нелегко приходить до рівноваги. Може краще, щоб ти не була так близько, ти моя красна... красна... остання.

Вмить палко відповіла на це тремтіння в голосі.

— Отже бачиш... Все-ж таки любиш. Чого-ж так себе мучиш?

— Ти обіцяла, що зробиш, що скажу — прошепотів, відриваючи її руки від своєї шиї.

— А все-ж таки... тоді, як я була недужа... ти сам приїхав. Ти сам тоді приїхав до мене. Чому?

Богумил став почувати себе як серед пустелі, в якій вже нема чим дихати. — Забагато запитань — подумав.

— Я винуватий — сказав голосно. — Я сам приїхав. Та все-ж таки — їдь до Швайцарії. І зрозумій, що, як воно не булоб, ти мене відкидаєш, а не я — тебе.

З глибини дому доходить скреґіт ключів у замках, відгомін кроків.

— Олександер вертається — сказав Богумил. — І на мене пора. То-ж, ще востанне... до побачення. І вір мені... вір. Мусиш мати довіря. Так краще. Для тебе краще. Будь сильна. За мене і за себе.

— Чи ще тебе побачу?

— Але-ж так. Тобто... гадаю. Як вирішиш їхати — дай знати.

Коли вже замикав двері побачив, як вернулася до софи, де саме сиділи, а потім майже лежали серед поцілунків, і закрила руками лице.

Потім стояв хвилину перед ґанком у невимовній шамотні — ще собі щонебудь зробить — думав — така шалена.

Раптом знову охопило його почування млявої порожнечі. Це не була розпука спричинена розстанням, але якби невиправдане пересердя. Ішов і спотикався як пяний, відтворював горячково все, що було перед хвилиною і завжди з тим самим болем зупинявся в місці, коли то раз сказав: — «Ніщо, крім божевілля не може нас злучити». Тут зачиналася прогалина, тут Ксавуня начебто мала щось зробити, щось сказати, чого не зробила, не сказала. Але чого-ж він, навіжений, хоче? Чи-ж все, що говорила, що робила, не було найбільшою ласкою, яку людина може зробити людині? Якого-ж він ще хотів доказу, що була тією любкою, за якою тужив у тиші свого життя? А все-ж таки не була вона нею, ні! І всією силою розбудженої не в пору туги кликав тепер: — «Де-ж ти, якої кохання не ставить запитів, не домагається, не знає умов ні меж?» — Але потім зітхнув, що нема такої на світі і перестав про те думати, а як засипляв, сльози вибігли йому з очей і покотилися та заскоботали оба виски — перші сльози від того часу, коли плакав по смерти сина.

(Фрагмент з твору «Ночі та дні»).

Переклав О. Боднарович.

МАРІЯ ДОМБРОВСЬКА



Повість Марії Домбровської, відзначена польською державною нагородою, «Ночі та дні» — одна із найзамітніших появ польської літератури за останні роки. 4 томи, досі нескінчені. Щось ніби «Саґа Форсайтів», Ґольсуерті'я. Спроба хроніки одного роду, спокійна широко-епічна. Всі порівнання, які можна б тут зробити відповідають ріжницям двох літератур. Ґольсуерті менше-більше у такому відношенні до Домбровської як Дікенс до Сєнкевича або Кіплінґ до... Нема нині з ким прирівнювати.

Домбровська змальовує з талантом (нині це слово значить багато або нічого!) щоденщину дрібної польської передвоєнної шляхти у Конґресівці, тої що сиділа на ріллі і таки працювала. Люди у повісті живі, але немов зумисне сіренькі; авторка більше цікавиться психольоґією людини, що зживається зі своїми важкими обовязками та клопотами, — бореться за хліб, має хвилини малих поривів, малі траґедії та великі надії, як усі ми. Психольоґічні помічення найбільша окраса дієї повісти; тільки їх промінь може розяснити цю довгу чергу непримітних людей і їх переживання, що є наче вічні епізоди без провідної нитки.

Старі вмирають, родяться діти, нездужають, ідуть до школи, — батьки мають або мали колись свою молодість, за якою йде зрілий вік із боротьбою за суспільне становище та родинне кубелечко, потім радощі, далі дні втоми та розпуки, погідна або бурхлива осінь.

Це повість за клясичними зразками; авторка має багато часу, любить оповідати і майже не думає про те, чи читач може нудьгувати. Герої — такі як і ми, у своїй буденщині, яким може трапитись те саме себто майже нічого «цікавого». У сучасній европейській повісти це замітна риса, як поруч найсміливіших зусиль одних авторів, що готові продати своє імя за сензаційний сюжет, такий як часописний скандал або кіновий трік, інші письменники відвертаються з відразою від усякої аранжованої композиції, хотілиб якнайменше «видумувати» ситуацій, конфліктів, драматичних вузлів.

Коли берете Пруста або Томаса Манна (нелегка це лєктура!), мусите зректись усіх тих почувань, що звязані від дитячих літ із запитом: «а що станеться з ними (героями) далі?!»

Після Жеромського, не кажемо вже Пшибишевського, Домбровська нагадує знову предавні часі, коли читали ми Ожешкову та Пруса, «Родину Поланєцких». Немов би хотіла самою формою повісти завернути нас у ту добу. Бжозовський мріяв про таку повість, коли починав свою «Сам серед людей» — задуману на кілька томів. Та на якому широкому тлі він її задумав!

Цікаво, як читає «Дні та ночі» сучасна молодь. Дієві особи не мають тут досить огню, від якого загорялась би наша уява. А проблєми, що ворушать нас, свідомо придушені, притьмарені.

Та скільки ми далиб нині за таку письменницю у нашій літературі!

м. р.

МИКОЛА АЛЕКСІЇВ

(Докінчення з 4 стор.)

невеликої перерви Алексіїв оформлює мистецьку частину відомого альманаху «Слово» кількома десятками ґрафік, робить обгортки, ілюстрації до книжок, ґрафічні портрети, екслібріси та індустріяльну ґрафіку до ріжних торговельно промислових установ. Він оздоблює «Шевченківський» і «Пушкинський» збірник, одні з кращих книжок тих років на Україні. Його мистецьке надбання представляється кількома сотнями сильних ґрафік. Алексіїв був мистець широкого мистецького світогляду, з великою скалею мистецьких зацікавлень.

М. Алексіїв ґрафік—клясик. Його праці зрівноважені у вислові і носять ілюстративний характер. Він оперує ніжною контуровою лінією, не заломлюючи її ані у бік форми, ані в бік інших мистецьких шукань. Одначе ґрафічне чуття М. Алексіїва все знаходило межу між «ілюстративністю» його ґрафік і «ґрафічністю» його ілюстрації. Його речі суцільні, він створив зовсім оригінальний стиль, тому втрата М. Алексіїва, ще й всилі віку — для нас дуже болюча.

Л. БУРАЧИНСЬКА

ПОРИВИ І ТРАҐЕДІЯ СЕСТЕР БРОНТЕ

Недавно тому вийшла накладом »Діла« повість анґлійської письменниці, Емілії Бронте. Її назву „Wuthering Heights" передано дуже влучно виразом »Буреверхи«. Одно оце слово вміщає в собі всю понуру романтику тла й характеризує його навіть краще, як первісна анґлійська письменниця.

»Буреверхи!« Свого часу вони викликали в Анґлії бурю озлоблення, гніву й подиву. І тепер, майже сто літ після їх появи, читають цю повість і перекладають ще наново на чужі мови. Прочитати її можна одним духом. Просто тяжко втягнути в себе стільки людської пристрасти, не розрядивши її якнебудь у думці. І коли це нам не вдається — бо її, »геппі енд« дивно незугарний на таких бурних верхах — шукаємо розвязки в постаті самої письменниці, Емілії Бронте.

А тут — нова несподіванка! Прочитавши її життєпис, вагаєшся, що цікавіше, повісті чи недоля трьох сестер. Бо їх було три сестри в родині Бронте і всі три мріяли, творили, писали. З неоднаковим успіхом. Бо немає ніде таких контрастів поруч себе, як в одній родині, ніде ріжниці у вдачах не виступають так яскраво, як при однаковому вихованні. Отже Шарльота, Емілія й Анна виросли вкупі і писали, хоч окремо, то в одній кімнаті, при тому самому столі з малку — потайки. А проте їх твори мали ріжний відгук. Шарльота прославилася ще молодою. Емілія, хоч і видала свої »Буреверхи« перед смертю, померла зовсім незапримічена. А лагідна Анна навіть і пізніше не віджила в памяті читачів та критики. Так неначе виросла тільки в тіні своїх великих сестер.

Але як вони виростали! У пустій, непривітній країні Йоркширу стояло камяне, понуре приходство. »Про силу північного вітру, що дує понад ліс, можна найкраще судити по кривинах незвичайних сосон, що стоять при кінці дому і по ряді викривлених кущів, що простягають рамена, немов би благаючи в сонця милостині« Ось як описує Емілія в »Буреверхах« краєвиди своєї батьківщини. Скелі, вересовища, мрячне повітря, сіре оливяне небо й гострі вітри, це рямці для вдачі трьох доростаючих дівчаток.

Спочатку було їх пять. Мати померла знесилена, скоро; найстарша дівчинка була тоді восьмилітня. Згодом померли й дві старші дівчинки. Лишилося четверо дітей, Шарльота, Патрік, Емілія, Анна. Батько, вбогий пастор, потребував для них вихователки. Тому й погодилася заступити їм маму їх тітка, мамина сестра.

Але не можна згадувати про скелі й вересовища, а забути при цьому причину й »начало« усього, батька Бронте. Батько це неабиякий. Він, селянський син, із завзяттям свого кельтійського племени добувається на »пана«, плекаючи в серці ще й інші, задушевні мрії. Він пише вірші і мріє про славу. Навіть видає власним накладом збірку. Перемінює своє ірляндське прізвище Brunty на Brontë тому тільки що йому подобалося грецьке слово Βρουντη (грім). А до цього всього понурий краєвид, нужда й шестеро дітей; треба бути великим оптимістом, щоб утримати тут рівновагу духа. Він її не стратив, бо мав святе письмо. Замкнувся зі своєю невдачею (його збірку віршів зовсім знехтувала критика) в його атмосферу й став пуританином.

А тимчасом дівчатка виростали з братом у непривітному приходстві, де не було материнського тепла й найменшої розкоші. Не тому, що їх недоставало, але тому, що це для виховання вважали непотрібним. Сміх, жарти й дитячі вигадки це тільки спокуси сатани; тому треба було оберігати від них дівчаток читанням святого письма та дискусіями на політичні теми. Їх молодечі душі приймали це все зі смертельною повагою і замикалися з цими нестравними речами в своєму світі. Жили в книжках. Мріяли про молодих героїв, яких не було в їх окруженні, в сірих і мрячних краєвидах сподівалися чогось незвичайного. Шарльота й Емілія покінчили пансіони, стали вчительками. Для доповнення своєї освіти та знання французької мови виїздили до Брюссель. Згодом пішла працювати також Анна. Але вони все вертались до батьківського дому. Кажуть, що сестри тужили за його понурим краєвидом. А нам здається, що вони просто тікали сюди від світа. Отого, який був для них занадто гамірний та здоровий, що плив струєю та для них не приносив нічого. Тут простягалися довкола вересовища й цвинтар, але було тихо та спокійно.

У них і так було велике горе. Брат Бранвел, молодий вродливий юнак, що подавав великі надії — звихнувся. Він один з усіх дітей не видержав суворого батьківського режіму і втопив своє горе в горілці. Замолоду почав пити. Люблений сестрами й обожаний товаришами, які добачували в ньому ознаки ґеніяльности, сам почав вірити у своє особливе призначення. Перепробував ріжні професії і вкінці як і сестри, вернувся хворий і розбитий до — батьківського дому.

Шарльота змагалася ще найдовше. Її мрійлива, романтична вдача вірила, любила. Світ своїх мрій зберегла чистим, погідним. Наприклад: покохала вона свого професора в Брюсселі. Це була людина широко освічена, із бистрою мужньою думкою. Його зацікавив легкий стиль Шарльоти та живі розмови на літературні теми. Але зрештою була вона байдужа, оця негарна дівчина в окулярах. А Шарльота вся — тільки одне почування. Вона не



Хата родини Бронте.

бачить неприхильних обставин, приниження від його жінки, не чує спліток. Ходить і мріє, боготворить й подивляє. А коли не знаходить взаємности, коли пані професорова стає у своїй поведінці безпощадною і жорстокою, Шарльота терпить самотою, блукає пустими вулицями душного літнього міста. Шукає полекші в католицькій сповіді, вона, протестантка. І вертається з Брюсселі до дому, як до пристані, зі зломаним серцем. Живе надією на листи, яких недбалу обіцянку кинув він їй на прощання. Не може забути. Бо вона мусить мріяти, подивляти, кохати. Оце Шарльота.

А Емілія? Ніхто цього не знає. Емілія найбільше замкнута з усіх. Вона не пише листів до своїх товаришок, як Шарльота, не сповідається перед ніким. Вона навіть не мріє. Хіба можна мріяти з затисненими устами? Брат Бранвел тепер під її опікою, немічний і ворохобний. Взагалі на її утлих плечах спочиває весь тягар домашнього господарства, всі клопоти звязані з хоробою батька та смертю тітки. Шарльота недавно вернулась, знеможена своїм почуванням, Анна вчителює у чужих. І вона пече хліб, латає, миє долівку, бродить у вільних хвилинах по околиці з вірним своїм псом, пускаючи свої думи наздогін вітрові. Які вони?

Ось випадок. Сестри відкрили, що пишуть вірші, потайки від себе. Призналися собі. Видали навіть спільно збірку, зберігаючи свій псевдонім. Збірки критика не примітила, так як колись перший і останній твір їх батька. Але це їх не огірчило. Вони так уже звикли до невдач.

І оце, коли Шарльота сохла, чекаючи листів із Брюсселі, Емілія видумала лік: написати повість. Тільки писати зовсім самостійно і самостійно пробувати щастя у видавців.

І три сестри сіли до роботи. О, тут знайшлася полекша для Шарльоти! Із глибини свого зболілого серця добула вона щирих вірних тонів. Описала своє вбоге дитинство. Зарібкову працю ґувернантки, невиразне положення її, напів служниці, кохання до свого хлібодавця, все пекло своїх брюсельських переживань, ну і — ох, непоправна мрійниця — прегарний «геппі енд» із семейною ідиллею. Вона пережила своє щастя бодай у повісті.

А Емілія снувала поруч оцих рожевих фантазій свої «Буреверхи». Її герої заговорили якоюсь несамовитою мовою. Страждання глибоке, кохання бездонне переплітується так тісно одно з одним, що немає між ними межі. «Я був ідіот, коли думав, що вона більше привязана до Лінтона, як до мене. Навіть, якби він кохав її всією міцю своєї нікчемної душі то його кохання за повних вісімдесять літ не могло би рівнятися з моїм за одну днину! Катруся має таке глибове серце, як і я: і як моря не можна помістити у ведрі, так само її серця у серці Лінтона!» — каже Гіткліф про своє кохання до Катрусі. Воно лиховісне вбійчо сильне. Звідкіля така уява в Емілії, яка начеб то нічого не пережила?

Емілія чує шум вітру на вересовищах, бачить перед вікнами біле каміння цвинтаря й що вечора чекає на пяного брата, що стрічає її прокльонами. Емілія бачить сестрине горе й тремтить за батька, що з кожним днем сліпне. Емілія має за собою вбоге дитинство й самітну молодість. Хіба цього не досить, щоби призбиралась гора ненависти в серці?

Не для кожного, відомо. Бо Шарльота покохала й зазнала щастя бодай у мріях. Анна всміхається лагідно, пишучи за спільним столом. Тільки Емілія мовчить завзято й не може ніяк погодитися із світом гамору і злоби.

Одного дня пішли три рукописи до Льондону. Шарльоти «Джейн Ейр», Емілії »Буреверхи« і Анни »Аґнес Грей«. «Джейн Ейр» видали по ріжних змінах. «Буреверхи» й «Аґнес Ґрей» завернули.

«Джейн Ейр, сирітка з Локвуду» принесла Шарльоті славу. Успіх був несподіваний і величезний: миттю розійшовся перший наклад. Книжці закидали неморальність. Тепер її сценічну перерібку ставлять для доростаючої шкільної молоді й хвалять її виховне значіння. Але в порі солодкаво-сентиментальних романів Жорж Занд, де героїні ніколи не їли й страшенне легко мліли, така здорова, молода дівчина як Джейн, могла переляканти традиціональних моралістів. Але це стало для книжки тільки реклямою бо її наклад знову повторився.

В тіні «Джейн Ейр» виходять теж книжки Емілії й Анни; видавці згодилися ласкаво їх прийняти. Але Емілія не доживає успіху. Поховавши брата, якого добив опій, вона не має чого жити. Почування до брата, цього змарнованого, ґеніяльного хлопця, який їй найближчий, найрідніший по душі з усієї рідні (бо і він бунтується дико по свому, проти накинених рямок буденщини), уже безцільне. До року вона вмирає. Скоро по ній вмирає й Анна на чахотку.

Шарльота лишилася сама зі своєю славою. Знайшлися приятелі й товариство. Але Шарльота самітна серед них. Вона не має з ким ділити горя. По кількох роках сватає її сотрудник її батька, гідний Артур Бел і вона радо стає його дружиною. Листи її цього часу погідні й спокійні. Шарльота ж мусить когось любити й подивляти. Правда, її чоловік хоче, щоб вона покинула писати: по його думці це заняття негідне жінки. Але Шарльоту якось не лякає така перспектива. Вона знайшла нові скарби: своє почування до чоловіка й дитини, що в ній росте. Не знаємо, чи їй було би вистачило цього й надалі. Її кволий орґанізм не зумів перенести стільки щастя й вона умирає в віці 36 літ.

Вона була останньою з молодого покоління Бронте. Батько, завзятий і впертий дідуган, пережив її ще на довгі роки.

Скінчилася траґедія рідні Бронте. Вона була понура й безутішна, але конче потрібна для освіження анґлійської літератури. Неодна капля кельтійської крови кружляє в жилах анґлійського літературного орґанізму. Емілія Бронте, Льоренс, О'Флягерті — понурі велитні, що підганяють його повільну холодну кров. Вони долили туди пристрасть, бездонну і голу, так само як наш Гоголь докинув золоту усмішку до російської літератури.

КОМПРОМІТАЦІЯ ФОТОҐРАФІЇ

(Докінчення з 1 стор.)

тецтво ж хоче синтези, фотоґрафія накопичувала подробиці замісць вибирати, викінчувала замісць недосказувати«.

Нові технічні засоби

Згодом фотоґраф зрозумів, що коли природа змінює свій вигляд залежно від наших очей, то й неґатив повинен змінятися залежно від наших рук. Досі відкрив він тільки лінії, що передавали обриси та риси людської постаті та предметів, тепер найшов гру світла і тіней — барву.

Отже фотоґрафічне мистецтво перейшло всі етапи, спільні й іншим родам мистецтва, тільки у прискореному часі. Сьогодні кожний фотоґраф — знає, що фотоґрафічний образ не припадковий, а основується на двох, спільних всьому плястичному мистецтву, — етапах: на концепції і виконанні тієї концепції, або інакшими словами: вартість твору залежить від його мистецького переведення. Вартісний фотоґрафічний образ залежить від ориґінального задуму, зручно схопленого в артистичній формі, від індивідуальної передачі психічних переживань і настроїв і добору такої техніки, яка, як мога найкраще, дозволяла б підкреслити психічний підхід творця. Власний зміст, ориґінальна форма і власний індивідуальний стиль — це необхідні ознаки мистецького фотоґрафічного образу.

Засоби, якими послуговується фотоґраф — сьобідні й широкі. З повною свободою може він уводити лінії в образі (прості чи криві) і вміщувати головний мотив при компонуванні на матовому склі. Різнородний «неґативний» матеріял, світлофільтри й процес виявлювання неґативу дозволяють йому вже в доволі широких межах впливати на тональні зміни плям, на їх гармонійне розміщення. Підкреслити головний мотив, підпорядкувати йому все другорядне й довільно впливати на тональні вартости плям, може він при індивідуальних техніках, олію, бромолію, передруку. Ці різні роди техніки дозволяють різно трактувати різнородні пляни образу, якщо цього не міг він зробити підчас знимки при помочі діяфраґми. Врешті такі індивідуальні техніки, як трибарвний піґмент, барвний передрук і ґума відчиняють перед мистцем-фотоґрафом багату царину барв!

Куди йде нова фотоґрафія?

Модерністи обвинувачують фотоґрафію. Кажуть, що вона, народжена в добі всевладного імпресіонізму, не може видобутися з його пут, не має сили йти за новими напрямками мистецтва. Тут треба признати їм частинну рацію. Досі ще фотоґрафія живе спадщиною французького імпресіонізму. Але з другої сторони, фотоґрафічне мистецтво знає вже новіші напрямки. Футуризм, кубізм і дадаїзм та скромний, в порівнанні з ними, французький сюрреалізм, хоч не находять у фотоґрафії податливого ґрунту, всетаки тут і там уже виявляються, передовсім в італійській і французькій фотоґрафії. Німеччина й північна Америка ведуть перед у т. зв. «новій річевості» — з виразним нехтуванням клясичного мотиву й пропаґандою урбанізму. Можна дошукуватися навіть небезпеки в тому найновішому напрямі; урбанізм переходить у псевдоурбанізм з нестерпною «жабячою» перспективою (перспектива одного квадратового метра!), а поважна фотоґрафія замінюється у «фотоґрафічне ґрафоманство».

Але найблискучіший прапор держать імпресіоністи, ентузіясти поважного клясичного мотиву, вибагливі стилісти й оборонці національного характеру фотоґрафічного мистецтва.

Анґлійці Уайтгед і Джоб присвятили себе «великому мотивові» пейзажу й продовжують традицію анґлійського пейзажного малярства XIX ст. Бельґієць Місон любується у перспективі бельґійських рівнин і обовязковій людській стафажі, що вказує на густе залюднення Бельґії. Мортімер знає тільки анґлійське море. Француз і парижанин Пюйо (недавно помер) представляє вибагливих жінок на тлі культури паризьких садів і блискучого французького intérieur'у Поляк Булгак видить красу в недоторкнених европейською цивілізацією ґущавинах лісів Виленщини, у спокійних плесах вод, польових доріжках, що не ділять дорогого йому краєвиду, так, як дбайливо удержувані, широкі автомобілеві шоси.

А галицькі фотоґрафи-мистці, наймолодші з усіх, ледви «пятилітки» пробують здоганяти всіх своїх вихователів одночасно в усіх напрямках. Вони розуміють красу і краєвидів, і людського обличча, і руху, і побутових рідних картин і не забувають за один великий мистецький закон, що «фотоґраф замісць звугленого дерева бере в руки соняшний промінь».

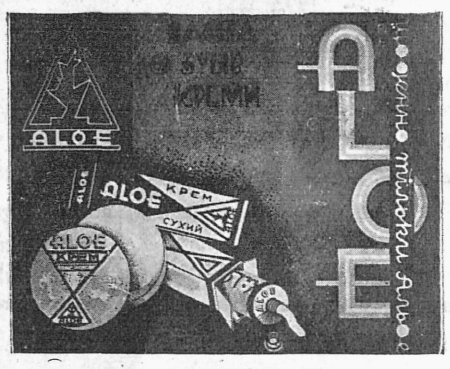

ЧУЖИННА ЛІТЕРАТУРНА ХРОНІКА

АМЕРИКА

26 нових авторів. Американський журнал «Скрибнер'с Меґазін» розписав минулого року конкурс на «найкращу статтю, що представляє з безпосереднього досвіду або обсервації життя у Спол. Державах». Прийшло 4.500 рукописів. З цього видавництво вибрало 26 авторів і видало їх твори окремою книжкою «Життя у Спол. Державах». Усі вони — дебютанти.

О-Нейл навернувся на католицизм. Літературна сензація: відомий драматурґ О-Нейл, скептик і безбожник, перейшов на католицизм. Його нова песа «Дні без кінця» виставлена в Ню-Йорку це гимн на славу католицької церкви. Тема: чудо, що виліковує недужу. Критики поставились до песи ріжно.

Е. По в новому світлі. З нагоди 125-літніх роковин від дня народин Едґара По появилась прегарна біоґрафія Еміля Льоврієра «Дивне життя і дивні любовні пригоди Е. По». За працю про По, Льоврієр дістав був уже раз нагороду Французької Академії.

АНҐЛІЯ

Листи Льоренса. Сотню листів Д. Г. Льоренса, славного анґлійського письменника, що помер кілька літ тому, видали Е. і А. Брюстери. Одночасно В-во «Омнібус» видало в томі на 1200 великих сторінок усі його менші нариси та оповідання.

Студії про Свіфта та Кітса. Появилися дві великі студії про двох корифеїв анґлійської літератури про Свіфта — «Свіфт або еґотист» Маріо М. Россі і Й. Гоне'а і про поета Кітса — М. Р. Рідлея

НІМЕЧЧИНА

Песа Вассермана. Між паперами недавно помершого німецького повістяра найшли рукопис песи, яку він приготовляв на підставі своєї повісти «Справа Маврикія».

Поеми Оскара Лєрке. У пятодесятьліття з дня народин Оскара Лєрке берлінське Видавництво С. Фішера випустило збірку його поем. Оскар Лєрке уродився 13-го березня 1884. р. у західній Прусії, тепер живе в Берліні. Видав кілька збірок оповідань і новель, повість („Der Turmbau" кілька збірок поезій.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО 8

ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 16.IV. 1934 РОКУ.

ЦІНА 50 ГР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

В ЦЬОМУ ЧИСЛІ:

Др. В. Левицький: Наша участь у світовій виставі в Шікаго. ▼ Василь Сімович: „Урбанізуємось". ▼ Федір Дудко: Скорописці. ▼ Ірина Вільде: Мала Зізі. ▼ Павло Ковжун: Українець — европейський театральний декоратор. ▼ Михайло Островерха: Вистава німецького мистецтва ▼ А. Рудницький: Як працював і вчив великий композитор. ▼ Як працюють наші фотографи-аматори ▼ А. Грабуздович: У кривому дзеркалі ▼ Розрізані книжки ▼ Чужинна літературна хроніка. ▼ Літературний Бім-Бам ▼ Летіло 40 сорок. ▼ Поезії: Гординського, Косача.

ФІЛЬМОВА СТОРІНКА

Роман Турин: Хочемо української фільми. ▼ Петро Зленко: Марійка зрадниця ▼ Найщасливіший народ у світі („Ескімо" Вак-Дайка) ▼ Фільмова хроніка.

ТУТ МОЖНА КУПИТИ!

З друкарні «АРС ГРАФІКА», Львів.

Любовні листи великих людей

На початок даємо три листи трьох зовсім ріжних людей, ріжної національности, хоч того самого століття.

Не дивуйтесь сентиментальности *Вольтера*, великого циніка. Він писав наведений нами лист у 19-ім р. життя. До Гааги послав його батько до свого доброго знайомого тодішнього французського амбасадора Шатонефа. Вольтер закохується тут у бідній донці одної письменниці, сумнівної слави.

Німецький письменник *Кльопшток*, коли пише свій лист має 28 літ. Він їхав до Копенгагену на запросини данського короля Фридерика V., щоб кінчити свою предовгу і пренудну поему «Мессіяду». По дорозі у Гамбурзі зустрічається він з Маргаретою («Мета») Моллєр, звеличницею його поезії і закохується в ній. Два роки пізніше він оженився з нею.

Лист *Віліяма Пітта* (старшого) написаний у 58-ім р. життя.

Вольтер до Олімпії Діноае

Гаага, 1713.

Сиджу тут як вязень на приказ короля;; можуть мені тут відобрати життя, але не кохання, яке маю для Вас. Так, моя коліно-преклонна Володарко, нині вечором побачу Вас, хочби мав голову на ешафоті скласти. Змилуйтесь, не вживайте таких лиховісних слів, коли пишете до мене. Мусите жити і будьте обережні; бережіться своєї матері, як свого найгіршого ворога. Що кажу! Бережіться кожного, не довіряйте нікому. Будьте готові, коли тільки місяць покажеться; я вийду з готелю інкогніто, сяду до повозу або лектики; поїдемо до Шевснінген як вітер. Візьму зі собою чорнило і папір; понаписуємо листи. Коли любите мене, потішайтеся і зберіть усі свої сили та рівновагу. Не дайте своїй матері по собі нічого пізнати, по пробуйте зберегти свій звичайний вид і можете рахувати на те, що загроза найбільших мук не спинить мене, щоб бути до Ваших послуг. Ні, ніщо не зможе розєднати мене з Вами; наше кохання побудоване на чесноті і триватиме так довго, як наше життя... Adieu! Нема такої небезпеки, яка стримала б мене для Вас. Ви заслужили на багато більше. До побачення, моє серденько! Арует.

Кльопшток до Мети Моллєр

Жовтень, 1752.

Нині неділя, вечір, моя Найдорожша, і я залишився дома, не тільки тому, що люблю це в неділю, але і тому, що хотів попрацювати над «Месіядою», ще й тому, що люблю бути сам з Тобою. Товариство, проти якого я не мав колись нічого, тепер мені байдуже. І так я провів весь цей вечір з Тобою, моя Кохана; аж тепер прийшла мені думка написати до Тебе. З якою тишею в душі підходжу з усіх боків до думки, що Ти — моя і я Твій. О, Мето! Ти вся створена на те, щоб зробити мене щасливим, створити мене на Твою подобу! Чи може бути більше блаженство? Та чим є найбільше земне блаженство, коли рівняти його з тим, якого сподіваємось у прийдешньому стані? Так, моя Кохана, на віки!

Віліям Пітт (старший) до своєї жінки

22. лютого 1766, 4 год. пополудне (після важної дебати в парляменті).

Яке щасливе видовище нинішнього славного передполудня: (бо голосування закінчили ми пів до 10-ї), коли сонце свободи знову зійшло над краєм, над яким так довго панувала ніч! Моя дорога жіночко! Всі ці радісні признання у парляменті з глибини схвильованого, вдячного і з безнадійної руїни врятованого серця не могли мене так зворушити, як повна зрозуміння і жива радість, висловлена у твоїм теплім і ніжнім листі. Після цього всього, моє найдорожше Життя, я навіть, без огляду на страшне напруження, не недужий, — бодай не почуваю, що нездужаю. Але не питайся, чи не маю тихої, дрібної гарячки, бо вважаю за непристойну річ радуватись земним успіхом. А проте моїй щирій і глибоко відчуваній радости мусить ще довго бракувати найсолодшої сполуки (якщо не найсутнішої її складовини), заки не зможу тішитись з моїм янголом і заки разом з ним не зєднаюсь у спільній молитві у дяці за небесну опіку, за все наше спасення та щастя.

...Поцілуй солодкі діти, чи вони патріотично настроєні чи ні. Пришли мені, будь ласка, на завтра рано до Льондону коня з сідлом. Гадаю, що в год. 11-ій відїду звідсіля.

Твій завжди вірний Тобі чоловік

В. П.

Читачу!

Ти певно маєш десь у своїх сховищах або у кутиках старої шуфляди вязанку любовних листів, перевязану рожевою або синьою стрічкою. А може лежать вони у тебе поруч рахунків від дентиста, старих ґудзиків і шнурків від черевиків і ти кепкуєш собі зі своїх зелених почувань.

Возьми їх іще раз у руки, обтруси із них порох і прочитай з такою побожною шаною, як колись читав їх або писав. Може це твої власні листи, що звернула їх гордо горда дівчина, а може її власні, які забула, вийшовши заміж.

Може це листи від «нього», чутлива читачко, що колись переживала як ми всі «велике, єдине кохання»..

А може.. бідні читачі обох полів, не маєте у себе такої рукописної збірки то пригадайте собі часи, коли ви ставали поетами і писали любовні листи. Попробуйте

Сядьте на 10 хвилин

і уявіть собі, що Ви ще нині закохані або помагаєте невправному молодцеві, соромязливій дівчині, висповідатись зісвоїх почувань на папері.

За гарний любовний лист, найкращий із усіх присланих, дає наша редакція

20 золотих

на те, щоб Ви могли за ці гроші провести приємно один вечір.

Можете підписуватись або ні, по класти власне або придумане прізвище, але на кожний випадок не забудьте додати до нього в окремій коверті дійсне прізвище та адресу.

Довжина і форма листа байдужа. Хто хоче дістати нагороду мусить передплатити бодай на 1 місяць наш журнал.

ЗАМІТКИ І РЕЦЕНЗІЇ

Leon Pomirowski: Nowa literatura w Polsce. Накład Gebethnera i Wolffa, Warszawa 1933. 8⁰ стр. 346+6 м.

Вже сам наголовок твору говорить багато про його напрям та ідеольогію. У вступі до підручника (коли так можна назвати цю книжку) підкреслює автор, що старався в ній дати начерк важніших подій у письменстві за останні роки, та мотивує напрямні своєї праці ось так: «Що засадничо відріжняє літературну сучасність від довоєнних часів, то незвичайний розмах реалізму. В обсягу тематики та проблєматики і мистецького оформлення, т. зн. техніки й стилю. Реалізм є нині домінуючим тоном у цілому европейському повоєнному письменстві; в нас (тобто в Польщі — В. Л.) тимбільше оправданий, що вяжеться з епохою незалежности, т. зн. з новою політичною й економічною основою. Суспільність ще завжди переживає цю дійсність як чуже тіло в своєму організмі. І тому те, що в інших літературах є предметом постійних успіхів, пливкою та проминальною формою часу, у нас (тобто в поляків — В. Л.) є майже екзотичним явищем і повним несподіваного змісту.

«Це явище — буденщина. Найтруднішe освоїтися з мріями, що стали дійсністю. Тут ще раз справджується іронія парадоксальних суперечностей між змаганням до мети та самою метою, боєвою чи мрійливою дорогою до Польщі й самою тією реальною Польщею. Література, як і зрештою ціле доросле покоління, відчуває болюче цю дізгармонію між уявою, що виросла з традиції і теперішністю, що виросла з незломних прав істнування. «Ідеал діткнувся бруку», пересяк буднем, зник із поля романтичної перспективи і став буденщиною». (стор. 5/6).

Поміровський більше критик як історик літератури, тому розглядає свій предмет не лиш із зазначеного становища, але й дивиться на сучасну літературну творчість як людина, що держить руку на живчику сучасної духової культури свого народу й інформує його про її прояви. Для розгляду свого предмету дає читачеві загально-теоретичне приготування невеликою розправою п. н. «Боротьба за новий реалізм», сам-же огляд літератури розбирає з найбільшою бібліографічною докладністю. Кожне літературне явище ілюструє на тлі такого самого явища в европейській літературі, при чому обґрунтовує його теоретично. Найбільше цікавить його, як достосувалася до Заходу нова польська тематика. З жалєм стверджує, що, не вважаючи на нові державнотворчі проблєми нової Польщі, всупереч спробі зосереджувати нові проблєми відродженої держави довкола визначної одиниці, польська література не зовсім дорівнює новим літературним напрямам Заходу, а часом навіть їх псує, передовсім у формі.

Поміровський дає свій підручник також до вжитку шкільній молоді, тому наприкінці дає розділ, як треба з нього навчати. Хоче він передовсім розбудити зацікавлення супроти минулого.

Ясно, що погодити критику зі шкільним підручником дуже важко.

В. Лев.

КНИЖКИ НАДІСЛАНІ ДО РЕДАКЦІЇ

ПОЕЗІЯ

В. Лімниченко. **Дзвонять дзвони.** Поезій четверта книжка. Бібліотека «Логос» — 9. Львів, 1933.

ПОВІСТЬ, НОВЕЛЯ

Денис Лукіянович. **Я — з більшістю.** (Девять розділів мандрівки). Накладом Видавництва «Неділя». Львів, 1934.

ПОЛІТИКА, ПУБЛІЦИСТИКА

Молоде Село. Підручник для сільській молоді. Накладом Видавничої Кооперативи «Батьківщина». Львів, 1934.

МИСТЕЦТВО

Володимир Січинський. **Олександер Антоній Тарасевич.** 1672—1720. «Українське граверство». Прага, 1934.

РІЖНІ

Порадник для самоосвітніх гуртків. Наукозо-популярна бібліотека Товариства «Просвіта». Кн. 1. (14). Накладом Фонду «Учітеся, брати мої». Львів, 1934.

Українська Загальна Енцикльопедія. (Книга Знання). Додатковий зшиток. Стор. 1293-1420.

ЖУРНАЛИ

Світло й тінь. Двомісячник. Журнал Українського Фотографічного Товариства у Львові та його філій. Рік II. Ч. 1. Львів, 1934.

Студентський Шлях. Рік IV. Ч. 3—4 (35—36) за березень-квітень 1934. Львів.

Вісті Українського Технічно-Господарського Інституту Позаочного Навчання при Українській Господарській Академії в ЧСР. Ч. 2. 1-го січня 1934. Подебради.

Літопис Червоної Калини. Ілюстрований журнал історії та побуту. ЧЧ. 1, 2, 3 за січень, лютень і березень 1934. Львів.

Каменярі. Голос молоді — ілюстрований місячник. Рік залож. 1932. Ч. 3. за березень 1934. Львів.

ПРАЦЮ І ЗАРОБІТОК найдуть ті Пані і Панове, що зголосяться до Редакції «Назустріч» під «Аквізиція». Зголошення приймати мем лише письменні, з поданою адресою.

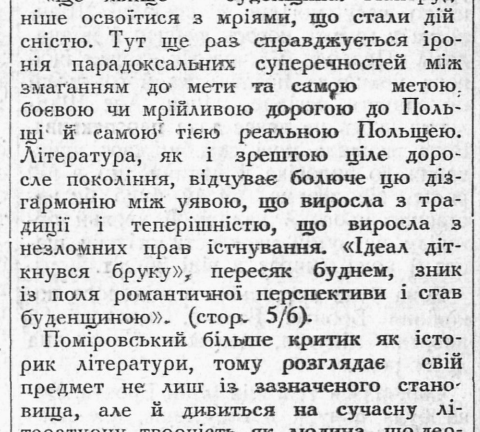

РОЗРІЗАНІ КНИЖКИ

Андрій Волощак: **У тьмі горю..** Львів 1934. ст. 100.

Поезії людини, що втратила на війні зір. Така трагедія може розяснити чимало недостач цієї збірки. У такому нещасті треба бути багатим або мати винятково сприятливі обставини, щоб стежити за літературою при чужій допомозі. Автор-поет не без таланту, що колись написав неодин настроєвий вірш, нині залишився з настроями Б. Лепкого, П. Карманського і В. Пачовського. Згаданих поетів нагадують такі строфи:

Нераз так хочеться мені
Ридать — кричать безвпину:
Гей, дайте світла хоч на мить —
Без Сонця я не годен жить —
Гей, світла хоч краплину!

На інший мотив:

За днями дні повзуть повільно —
Як вічність тягнуться мінути,
А скука вкрила сірим(?) щільно
Кожний момент і кожний кутик.

У сальоновому тоні:

Замість першого вітання,
Реверансів і стискання
Мяких ручок — твердих рук...
Я кладу у Ваші ручки
Сплетень(?) римів--тонкий, гнучкий
Клаптик пісні — серця згук.

Це не єдині приклади; є їх багацько. Жаль, що іскри щирого надхнення присипані деякими московськими словами і губляться серед неправильних форм і наголосів, навіть зайвих новотворів.

Марійка Гірська: **Вітрениця.** Бойківське оповідання. Львів, 1933. Накладом Видавн. Кооперативи «Мета», ст. 28.

Талановито написане оповідання, якби зпід пера Черемшини. Велике слово. Нема зайвої (себто кепської) лірики, чисто народня мова, навіть сюжет є. Кривду робить видавництво молодій авторці видаючи таку маленьку річ окремою книжечкою, замість заждати на збірку. Знаємо, що це дешевше, але авторів це дорого коштує; ніхто і не запримічує таких метеликів.

Василь Лімниченко: **«Дзвонять дзвони»...** Поезій IV книжка. Бібліотека «Логос», Р. Б. 1933. ст. 44.

Ніхто не вгадав би, що це вже 4-та збірка автора. Збірка А. Волощака на ціле небо краща; має більше тонів, ніж дзвонів і більше сюжетів, ніж трафарету. Хто видав ці «Дзвони» не збагнеш. Є фірма бібліотеки «Лотос» на фронті, на відворотній сторінці «Видавничий Інститут — Добра книжка», а ще нижче: «наклад і власність автора». Значить ніхто з тих двох великих фірм не мав права звернути увагу авторові на деякі боляки і порадити бодай маленьку операцію. Видрукували, бо сам заплатив за друк і папір. А все-ж таки були у видавництві люди, що відчували, що тут «щось не тее...», бо навмисне книжки не посилали до рецензії, щоб її не «зрізали». Бо тоді запізно продавати. Та може це тільки сплітки.

Найкраща річ у збірці — обгортка П. Ковжуна. Бідний Ковжунище! Мусить і такі замовлення виконувати! Зате певно не заглядав до середини.

Володимир Островський: **Сільські стежки.** Поезії. Луцьк, 1934. Наклад В-ва «Сьогодні», ст. 40.

Ще вірші. Наш відомий публіцист і волинський діяч видав збірочку віршів. З портретом і передмовою. Обовязково. Даймо слово спершу поетові:

Ходить сум недужим кроком,
Ходить — блудить без пуття
І зневіри чорним оком
Позирає на життя.

Це ми знаємо. Ходить і блудить від часу, як аматори пишуть вірші. Але чому той сум не лікується, коли «недужий» і йому не йде до окуліста, щоб не сліпав?

Та ось щось бадьористе:

Леп.

Гандзя мудра господиня!
Славиться ген-ген...
В кого біб, фасоля, диня,
А у неї — лен.

Шкода, що нема ціни з адресою, далебі купували б у тієї Гандзі!

Автор присвячує свою «китицю віршів» — «Любій Українській Молоді».

Чому молоді? Не розуміємо теж, чому він «надіється, що Ш. Критики пройдуть повз цю збірку таксамо байдуже, як байдуже проходять повз дрібні полеві квітки, кинуті десь на забутій сільській стежці». Ні. Ці критики такі самі вперті як він. Не проходять байдуже, а підіймають ці квітки за прикладом автора. Автор підіймає їх, щоб підлити водою, хоч вони давно зівялі. А злобний критик підніс до носа, понюхав і пчихнув: «Агі! не квіти, а хабаззе!»

О. Ордан.



До Івана Франка прийшов раз один молодець зі зшитком поезій. Франко, був у доброму настрою, зазирнув у зшиток, дуже втішився виразним письмом і казав собі залишити рукопис. Яке було здивування молодого автора, коли два тижні пізніше побачив він у «Літературно-Науковім Вістнику» одну свою поезію! Хоча як тішив його такий дебют, одно мулило йому серце: із первісного тексту лишилось небагато, Франко таки добре «підправив» його до друку.

Іде до Франка дякувати. Франко знову приймає його дуже радо, завів із ним розмову та осмілив. Молодий поет нарешті зважується:

— Одно тільки мені прикро, що моє імя стоїть не над моєю поезією...

— Я вас розумію, молодий приятелю — відповідає з усмішкою Франко — але мені ще прикріше: я мушу свій текст додавати до вашого імени.

*

Лесь Мартович писав мало для літератури бо за багато записував паперу в адвокатській канцелярії. Так само як довгими роками не міг зважитись на адвокатський іспит, не зважувався — із надто великого привязання до життєвих радощів — на ролю письменника. Зате писав він легко, свобідно і треба була тільки найти відповідну хвилину, щоб «видерти» від нього нарис.

Обіцяв він раз до одного журналу оповідання і не прислав. Та ось довідались у редакції, що Мартович приїхав до Львова. Ввечір застукали його у «Нафтули».

— Де оповідання?

— А гонорар де?

— Дамо — коли дістанемо руконис.

— Прийдіть за годину.

Приходять за годину, а Мартович зовсім спокійно:

— Вже майже готове... але мушу переписати, бо не прочитаєте...

— Но, добре — каже редактор — я зайду пізніше, бо і так маю ще піти до каварні побачитись з одним приїзжим.

По пізночі посилає редактор до Мартовича одного свого молодого співробітника і каже:

— Даю вам тут три ринські, але памятайте, що як довго не будете мати у своїх руках оповідання Мартовича, не давайте йому грошей, бо тоді він уже не напише.

Молодий делєгат віднаходить Мартовича у веселому товаристві після не знати котрої шклянки пива і каже, що «пан редактор прохав передати рукопис».

— А гонорар де? — питається Мартович.

— Маю... але не можу — зацукався молодець — дати, заки не дістану рукопису...

Тоді Мартович:

— Іди і скажи, пану редакторові, що він не має поняття, що це таке літературна праця. Я прийшов сюди виключно на те, щоб написати оповідання... і дивіться, самі пляшки з пивом і горілкою, а ніодної пляшечки з чорнилом...

Український
Технічно-Господарський Інститут
(ВИСОКА ШКОЛА ПОЗАОЧНИХ СТУДІЙ)
при Українській Господарській Академії в Подєбрадах, затверджений Міністерством Хлібобоства Чехословаччини, продовжує вписи студентів і курсантів.

Вчить кореспонденційною методою на ЕКОНОМІЧНО - КООПЕРАТИВНОМУ ВІДДІЛІ, після закінчення якого дає титул економіста.

При Інституті є ще вужчі фахові курси; 1) книговодства, 2) англійської мови, 3) німецької, 4) французької, 5) пасічництва, 6) оброблювання шкіри, 7) практичної фотографії, 7) радіотехніки 19) миловарства.

Цінники та проспекти з програмами й правилами безплатно.

Адреса: Ukrajinsky Technicko-hospodársky Institut, Podebrady, Tchécoslovaquie.

Передплата: місячна 0.90 зол.; чвертьрічна 2.70 зол.; піврічна 5.40 зол.; річна 10 зол. — Оголошення: сторінка 300 зол., пів сторінки 150 зол.; чверть сторінки 75 зол.; 1 цм. кв. 0.24 зол.
Закордоном: В Австрії, Мадярщині, Чехословаччині, як в краю. В інших краях річно 16 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.
Адреса Редакції і Адміністрації: «Назустріч», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14. **„Nasoustritch", Lwów, Rynok 9. Pologne. — „Nasustritsch", Lwów, Rynok 9 Polen.**

Редагує КОЛЕГІЯ — Оплатę pocztową zapłacono ryczałtem. — Конто ПКО 153.558 «СМОЛОСКИПИ»

Друкує: «АРС ГРАФІКА», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14. — За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО 8

ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 15.IV. 1934 РОКУ.

ЦІНА 50 ГР.

ЛІТЕРАТУРА ● МИСТЕЦТВО ● НАУКА ● ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

ДР. ВОЛОДИМИР ЛЕВИЦЬКИЙ

НАША УЧАСТЬ У ВСЕСВІТНІЙ ВИСТАВІ В ШІКАҐО

Др. В. Левицький, один із діяльних організаторів українського павільону на міжнародній виставі в Шікаґо і деякий час директор згаданого павільону, тепер директор часопису «Народня Воля» у Скрентоні, приїхав на якийсь час до Галичини і мав 31-го березня у Львові відчит про виставу в Шікаґо. Ось головні думки з цього відчиту:

Мета і характер вистави.

Мешканці Шікаґо зорґанізували міжнародню виставу з нагоди 100-літніх засновин свого міста. Ще в 1870 р. мало воно 300.000 населення, нині має понад 3 міліони. Шікаґівці славні з того, що чваняться своїм містом; воно в їх очах має все найкраще: будівлі, університет, околицю, но, й очевидячки «бандитів».

Проєктована ними вистава припала на час кризи. Державні установи рішили передати її орґанізацію приватній ініціятиві. Промисловці зібрали на неї яких 11 мілионів долярів. Виставу назвали «виставою століттям поступу». У пляні не означили точно її характеру і вона охопила всячину у таких широких розмірах, що важко було означити межу, де кінчилась наука, а де починався цирк. Поступ найвиразніше проявився у трьох напрямках у ділянці ріжних засобів транспорту, архітектури і перемоги світла. На виставі можна було бачити весь розвиток залізниці літаків, авт, найріжноманітніщі зразки модерного будівництва і більшість павільонів була обчислена на нічні оглядини, щоб можна в них показати світляні ефекти.

Американський уряд запрошував до участи всі світові держави. Деякі з них будували павільони власним коштом, інші полишали участь приватним підприємствам, підтримуючи їх субвенціями та пропаґандою. З Америки взяло участь у виставі 48 стейтів, крім цього безліч приватних купців і промисловців, що мали на меті рекляму своїх виробів і товарів.

Назагал уся вистава була розрахована на масового глядача, хоча були на ній теж зразки мистецтва та науки безкорисні. Наприклад один американський міліонер зробив власним коштом точніську копію славної святині в Джеґол, друга така копія була зі славної індіянської святині Маї, а «Галя Науки», де були зібрані всі найкращі винаходи могла задовольнити навть учених спеціялістів. (Щоб тільки побіжно її оглянути, треба було на це 3 дні по 8 годин денно!)

Труднощі для українців.

Узяти українцям участь у такій виставі не було легко. Радянська Україна не була запрошена, як і весь Радянський Союз. Американські українці мусіли спершу виборювати собі право щоб їх допустили до вистави на правах рівних з іншими державними народами. Ці права звільняли нас від дуже високих оплат (10 долярів за сяжень місця під павільон) і давали нам ріжні привілеї, як нпр. користати з репрезентації у загальному комітеті, який складав програму, повну автономію у веденні свого павільону, право на національний прапор, право на національний тиждень на майдані Світової вистави, безкорисне користування стадіоном і участь державної орхестри та війська підчас своєї маніфестації тощо.

Перепони були такі, що аж вашинґтонський уряд мусів рішати цю справу. Щойно з кінцем 1932 р. українці дістали прихильну відповідь, тоді, як праця над іншими павільонами давно почалась. Окремих фондів не було, треба було звернутись із покликом до всього громадянства і то в час, коли безробіття найдошкульніше відчув робітник, найчисленніший представник нашої американської еміґрації.

Збірка фондів і будова павільону.

Жертви складались із центів та долярів. Найбільшу жертву 100 долярів склала зовсім незасібна жінка-землячка. Прелімінар на український павільон обчислено на 15.000 долярів. Ріжних присланих проєктів треба було зректись з огляду на недостачу фондів; для гарної ідеї, щоб побудувати маленьке українське село з хатинами, церквою, читальнею, садком та пасікою, треба було мати бодай 50.000 дол. Німець-архітект із Шікаґо, Шмідт, що кілька місяців знайомився при допомозі ріжних наших фахівців з історією нашої архітектури, згодився вибудувати наш павільон за 15.000 дол. Пізніше кошти ці зросли ще на кілька тисяч, коли треба було вибудувати вільний театр, ресторан, завести водопроводи та кухні.

28. квітня 1933 ледви було стільки гроша, що можна було почати розкопувати ґрунт і дати задаток на будову. Вуґольний камінь поклав голова українського виставового комітету др. Мирослав Сіменович, душа всієї акції. Всі павільони стояли на штучних лягунах, що продовжували суходіл Шікаґо при надбережній, наводі, яку записували і творили на ній півостровці. Український павільон був готовий 20. травня; 27-го відкрили земляки його неофіційяльно для публики, а 25 червня офіційяльною парадою, на якій був голова вистави Довз. Витаючи українців як учасників, він підкреслив у промові факт, що вони без державної допомоги, вміли збудувати власний павільон.



«Український Павільон» на виставі в Шікаґо

Що було у нашому павільоні.

Грошеві засоби українського виставового комітету були дуже малі, а все він рішив залишити український павільон відчиненим для всіх, без окремих вступів. Це був єдиний засіб, щоб виконати намічений плян — спопуляризувати наше національне імя та відомості про нас між міліонами чужинців.

Така нагода трапляється нам раз на довгі роки. Вистава в Шікаґо була безумовно найбільша з усіх дотеперішніх і своїми розмірами і числом учасників.

На український павільон у народньому стилі склались головно експонати нашого народнього мистецтва і мистецтва модерного. У ділянці народнього мистецтва прийшла нам сильно у допомогу львівський виставовий комітет; — у модерному мистецтві допоміг нам славний різьбар Олександер Архипенко, що живе від 10 літ в Америці і який згодився прислати до нашого павільону своїх 48 творів призначених на виставу в Каліфорнії.

Чим ми притягали чужинців.

Щоб зрозуміти успіх нашого павільону, треба пояснити, що ми належали до дуже нечисленних народів, які виступили на цій виставі зі своїм народнім мистецтвом (поруч шведів і чехів) і були єдині, що дали модерне мистецтво. Ця щаслива обставина відріжняла нас від інших і притягала чужинну публику. Народні вишивки і такі вироби як ґуцульська різьба робили враження своєрідною простою оригінальністю, — праці Архипенка захоплювали знавців. До речі: відомий американський мистецький критик Буліе сказав, що якби вичислити півтузина сучасних найбільших мистців то між ними мусіло би бути імя Архипенка.

Саме підчас світової вистави у самому місті в Шікаґо відчинили виставу модерного малярства і ті, що заходили до українського павільону мали нагоду прирівнювати обі, стверджуючи, що наш рівень модерного мистецтва вищий.

Успіхи пісні та танків.

Зразки нашого мистецтва доповнювали виступи нашого хору та балету. Америка має тепер яких 6 добрих, великих українських хорів. Кошиць своєю мандрівкою по Америці відкрив красу нашої пісні не тільки чужинцям, але і землякам. Коли його хор розвязався, кілька членів цього хору потворили власні ґурти, навчені досвідом свого мистця і понесли далі українську пісню.

Шікаґівський український хор — славний — має дві золоті медалі. Він здобув двічі нагороду у міжнародніх змаганнях у самому Шікаґо і в суперництві кількох стейтів, що вислали на конкурс власні хори і ріжних національностей. Дивно вразило мене підчас двохмісячного побуту в Галичині, що тут співацька культура завмерла. Їдучи до рідного краю сподівався я почути якийсь прегарний хор. Тепер бачу, що галичани повинні їхати аж до Америки, щоб почути такі зразкові рідні хори.

Великих успіхів добився теж в Америці балетмайстер Авраменко, що не міг загріти місця ні у Львові ні у Празі. Нині має він зорґанізованих 5000 членів молоді, які виступають при ріжних прилюдних святах, у народніх костюмах і звертають увагу чужинців культурою свого танку. На виставі в Шікаґо підчас «Українського Тижня» виступав балет у повному комплеті на стадіоні, а в «Літньому театрі» впродовж 5 місяців учні балету показували наші народні танки двічі денно.

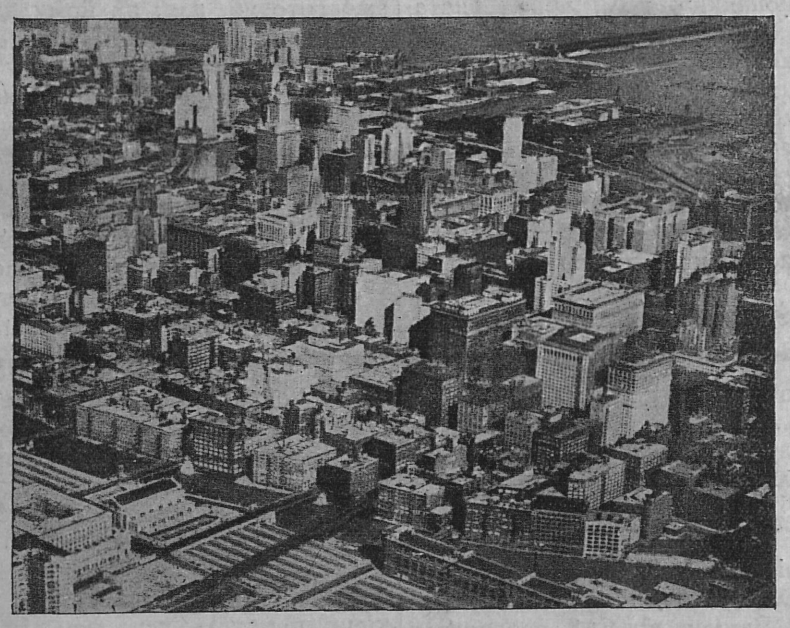

Загальний вид Шікаґо



Свято вкопання вуґольного каміння під «Український Павільон»

Окремим малим відділом пропаґанди в «Українському Павільоні» був ресторан, де обслуга була в народніх строях і де подавали головно наші народні страви. Цей ресторан був головним джерелом доходів підчас вистави.

Голоси чужинців.

Визначні чужинці з усіх кінців світа, відвідуючи наш павільон, ділились своїми враженнями в окремій пропамятній книзі.

Японський міністр авіації сказав, що якби він мав розділювати нагороди за найліпші павільони то першу нагороду дав би японському, а другу — українському. Директор шікаґівського ART INSTITUTE заявив, що дві найцінніші будівлі на цій виставі це «Галя Знання» й український павільон. Сенатор д-р Сток з Північної Дакоти, що недавно був вернувся з Радянської України вийшовши з павільону сказав, що Україна буде скоро вільною державою, бо має всі дані на те. Професор Салівен з Віліямс Коледжу хвалив наші знамениті мапи, з яких багато навчився про Україну. Директорка «Содерн Скул оф Спіч» Маґарет Ересмен сказала, що з усіх чужоземних павільонів український — найбільше гідний пошани.

Варт зазначити, що всесвітна вистава в Шікаґо була першою подією, супроти якої затихли всі почування ворожнечі між усіма українськими орґанізаціями в Америці. Всі ріжниці політичних і релігійних поглядів та інтереси поодиноких установ, що поборювали одна одну, замовкли. Тільки цим фактом можна пояснити собі той великий моральний успіх, який перевищив навіть сподівання її орґанізаторів. Правда, моральний успіх не міг на жаль, іти впарі з матеріяльним... Коли повільон виконав свою службу, треба було його продати.

С. ГОРДИНСЬКИЙ.

ПЕРЕЧІКУЮЧИ ДОЩ...

Дощ чекав і не падав. Та врешті, роздумавши впав
І рефлєкси неонів асфальти розмочені лижуть;
Полісмен диригує надхненно орхестрою авт
У великім модернім театрі, що зветься Парижем.

Десь на скруті мов спомин тікає трамвайний ваґон
І дитинство нагадує запах печених каштанів.
Під кіном, де плякати й одчаяно Наполєон
Посилає в останню атаку ґвардійців останніх.

Найліпше лиш мило Кадум. І лиш шоколяда Менє!
Це — правда ґотова для всіх, безсумнівна і проста,
Як і те, що краплини падуть і однаково Сеною дні
Пропливають під мостом старим, що Новим називається Мостом.

Завжди будуть хвилини пливти і тікати ме місто
Завжди сміхом дівочим бренітимуть краплі іскристі;
І я знаю: з маленьких речей великий складається світ,
О, місто суворих днів, о моєї юности місто!

Париж 1931.

КРАСА

Переважують на терезах
Зло й Добро — надаремне! Й навіщо, —
Як на обріях давніх ржа,
І нові — переблискують віщо?

Перетворювать ту красу,
Що безсила і мертва віддавна?
Ні, інакшу нам дні принесуть,
Ні, палкішу ще Бог обіцяв нам!

Вже лякає маленьких людей,
Що вичікують, — може вогонь цей
Попри них пролетить, перейде,
І краси не засліпить їх сонце.

Ні, даремне! Нелюдська Краса
Вже новим наповняється змістом;
І палає вона, не згаса.
— Ах, скажи їм, хорунжий Баттісто!

ВАСИЛЬ СІМОВИЧ

„Урбанізуємось“(?)

Про культуру народньої пісні

В пятницю, 16-го березня 1934 р. українські «ревелерси» давали концерт. Два дні опісля ще раз його повторили. Публики перший і другий раз було багатенько. Співали гарно, дуже гарно. І вишкіл і інтерпретації — дуже добрі. Голоси дібрані, чисті. Чого-ж би ще бажати...

А проте виходили ми з концерту з якимось дивним почуттям, що й каже нам із приводу цього гарного концерту сказати декілька своїх слів. Справа в тому, що й виконавці й зібрана на концерті громада зійшлися в одному: т. зв. танґа й фокстроти з українським текстом захопили були і співаків і публику, а народні пісні (додані так наче для «годилося б») не найшли ніякого зрозуміння. Від якої-небудь «Пани-Анни», від «Варвари», «Жаб» — чи хочби «Львовянок» саля гула від оплесків та вигуків задоволення, а мельодійні пісні Льва Лепкого, складені під народню нуту та ще в народніх ритмах, а то й народні пісні (навіть такий шедевр, як: «Коло млина») — не то не захопили громади, пройшли якось зовсім непомітно, — а просто не зробили на неї ніякого враження... І то саме тоді, коли від українських народніх пісень, що їх виводять ріжні українські хори «Злучених Держав Північної Америки» (Шікаго, Боффало, Скрентон) дуріють і свої і чужі... Додати треба, що й виконання цих пісень було (хоч і гарне взагалі) слабше за танґа та фокстроти.

Що воно за явище?

Перестає українська народня пісня нас узагалі вражати, чи втратили ми для неї зрозуміння, смаку її не знаємо?

Чи вона справді щось гірше за всякі «Варвари» та «Жаби» та «Панни-Анни» — та всякі інші фокстроти та танґа?

Чи висить щось у повітрі? Щось таке, що звязане з іншим подібним явищем, заміченим на наших сьогорічних вечерницях, де нікому з молодого покоління було стати до коломийки, бо ніхто з молоді її не вміє вже танцювати...

Причина тут глибша. Я міркую, що в нас, у Галичині **ніколи** не було **глибокого** розуміння власного **народнього мистецтва,** що в нас його не доцінювали. І це відноситься й до культу народньої пісні.

Старше наше покоління добре ще тямить, що наша інтеліґенція виховувалася не на **своїй народній пісні.** Треба в докір собі сказати, що своєї народньої галицької пісні ми взагалі не знали. Наші інтеліґентні доми розходилися все від українських пісень. Ті пісні витискали з наших родин польщину, але були це не наші галицькі народні пісні, ті пісні в нашихЖ очах були «хлопські» — а були це все штучні пісні, всякі: «Як ніч мя покриє», «Як два серця ся кохають», «Чом так скрито», «Крилець, крилець» — у найкращому випадку: «Над Прутом у лузі», «Заграй ми, цигане старий», «Як би-м була я зазулев». Ще старше за нас покоління захоплювалося такими піснями, як: «Була раз блоха-ха-ха», «Корона золотая лежить на дні Буга». Наші вчителі були: Лаврівський, Вербицький, Матюк, Воробкевич, Остап Нижанківський... Та ще переймали ми опереткові пісні з театру, і Штравсове «Доля тому дасть, славу, честь і власть» — і досі переслідує нас, ми його забути не можемо... У «Рускім Співаннику», без нот, що був у кожній інтеліґентній родині улюбленою книжкою — всі такі пісні були жужмом поперемішувані і з народніми, звідкіля ми вчилися їх слів... Цим ми не хочемо обезцінювати ваги таких пісень для нашого національного виховання. Їх значіння було для нас величезне. А проте це були не наші народні пісні...

*

Зовсім навпаки було на Наддніпрянщині, де саме народня пісня збуджувала національні почування, виховувала молоді покоління в національному дусі..

Ми теж пізнавали ці пісні, наддніпрянські народні пісні, ми їх перебирали, але ж — із сцени, із хорів «Боянів». Ми на ці пісні дивилися, як на щось краще, ліпше за наші звичайні галицькі пісні й культивували їх у хоральному укладі, в гуртках, не поширювали їх масово...

Правда, в 90-тих рр. XIX ст. воно повернуло круто в бік культу народньої пісні. Це вже заслуга наших тодішніх композиторів галицьких, що завернули в народній бік і вказали шлях для пошани народньої пісні...

Але прийшла світова війна, пішла мода на стрілецькі пісні, нераз дуже примітивні й далекі від духа народньої пісні. Нам зрозуміло, чому воно так сталося, і протестувати проти цього нема чого. Але-ж піднести це треба, що підо впливом стрілецьких пісень народня пісня, не тільки галицька, але й наддніпрянська, пішла в тінь... Її перестали культивувати. Пішло інше темпо життя, до ритму пісні почали ставити інші вимоги...

Головно міська молодь.

Не треба забувати, що тепер уже наша молодь здебільша не то що не знає психольоґії села, — вона вже не розуміє ні темпа його життя, ні його духової культури, ні його життя. Наша молодь, виросла в місті, живе міськими потребами, міським темпом, а хоч і вийшла нераз із села, дуже скоро зриває з селом і з його культурою, вона переходить зовсім на міський штиб життя, живе міським темпом, ритмом міського життя.

Вона одного домагається у практиці: **форми,** української форми міського життя, української мови при танцю, української мови чужої пісні... Народнього танку, хоч і як висальонованого, української народньої пісні, хоч і як вишліфуваної — нове покоління не розуміє, воно не має для нього вуха, не має для неї смаку, а то й не любить ні одного, ні другої...

Що ж? Урбанізуємось?

Видко — так, і проти цього нема чого ні кричати, ні протестувати. Це — явище природне.

Урбанізуватися треба, без міста — ми пропадемо. Але-ж урбанізація мусить бути розумна. Німецьке, польське, румунське, російське місто — все ж німецьке, польське, румунське, російське. В міській культурі кожного народу є щось своє, національне, щось, що відрізняє міста різних націй одне від одного. Правда, наша культура — селянська. Але ж її позбуватися при урбанізації не слід. Наша культура міська, що саме народжується, мусить мати в собі й наші національні **елементи,** які дало нам село. Так складалося наше національне життя, що на ньому майже зовсім заважила культура села. Це видно і в письменстві, і в музиці, і в малярстві. Викидати зовсім ці елементи нашого мистецтва, це значить — викидати з нього національне, українське.

Коли ж наше нове покоління, що виросло в місті, свідомо викидає все, що народне, — воно не розуміє ні розвитку національного українського життя, ні не розуміє, що таке **розумна** урбанізація, який повинен бути її зміст.



ФЕДІР ДУДКО

СКОРОПИСЦІ

Часом, коли появляється у нас нова книжка й ви підходите до її автора з деякими запитами, ну — й з ґратуляціями, можете почути від нього:

— Е, дрібниця! знаєте, сів і за два тижні відмахав.

— І ту книжку неабияку — цілу, панове мої, повість.

А один талановитий письменник і поет, автор книжки в 300 сторін, яку він, як хвалився, написав за місяць вакацій на селі, якось у розмові зі мною сказав:

— Треба-б зробити конкурс на швидкість писання повісти. Я вам ручуся, що за місяць напишу їх аж дві, причому одну — віршом.

Зробив я великі очі, але намагаючись бути можливо делікатним, зауважив:

— Згоджуюся, що для авторів це може добра річ, а от чи добра вона для літератури?

Співбесідник мій рішуче заявив, що добра й для «нашої бідної» літератури. Хочу думати, що він мав на увазі не бідну на добрі твори літературу, а малу числом (в ті часи) нашу книжкову продукцію.

Хоробу писання «на коліні» вважають у нас уже за подвиг, спорт і вона готова стати пошестю.

Пригадую собі старі «добрі часи», які виховали в нас повагу (святобожну повагу) до друкованого слова, до окремих авторів, до літератури, до творчости. Пригадую собі часи, коли в журналах і часописах раз-у-раз поміщували статті й інтервю під наголовками: «Як живуть і як працюють наші письменники», коли перед виставами книгарень з літературними новинками люди стояли гуртками, коли в сальонах, трамваях, у вагонах, по школах, навіть на проходах закоханих ішли дискусії над якимось новим твором і коли вважалося ганьбою не знати нової книжки. Це були ті «добрі старі часи», коли слово література було осяяне авреолом святости, овіяне аромою вищої духовости, звязане з поняттям правдивої інтеліґенції.

Пригадую, що й у ті часи можна було почути, як якийсь письменник із ряду тих, що творчість проміняли на ремесло, писали одночасно по дві-три повісти, диктуючи їх машиністкам. З якою ноткою погорди, зневаги й просто обридження говорили ми про таких письменників! І в яку категорію зачисляли всі їх писання? До лубків!

Зате з якою шаною слухали ми оповідань про дійсних працьовників слова, які з самопосвятою віддавалися творові протягом років, кілька разів їх переписуючи й безконечно обробляючи!

Пригадую те враження, яке на нас, школярів, робили оповідання професора літератури про те наприклад, що величезний, кількатомовий роман «Война і мир» Лев Толстой переписував аж сім разів, поки пустив його у світ, і що автор його мав бажання ще й ще переробляти його, поки цього роману в нього просто не вирвали з рук!

Або враження від оповідання про те, як Фльоберові, який дбайливо, до фанатизму витончував кожне речення своїх писань, якось вказали на річеву помилку в творі. Письменник кілька днів сидів над цим місцем й нарешті залишив його таким, яким воно було в тексті: він пожертвував неточністю для збереження форми вислову, стилю.

А скільки зворушливости було у творчому процесі Коцюбинського, який роками тримав у себе вже готовий, але, як йому здавалося, ще не зовсім викінчений твір, що приніс би славу, навіть у первісній чернетці, багатьом іншим! Через те він і написав за своє життя так мало.

Пригадую собі місце із одного життєпису Антона Чехова, про те, як він, знайомлячись з іншими письменниками, вдумливо дивився їм у очі й говорив: — «Ви напишете

Докінчення на 4-тій сторінці

ІРИНА ВІЛЬДЕ

Мала Зізі

— Пан на веранді — чую голос старої Сафти, а наздогін за ним прудкі кроки Зізі. Нарочно не схоплююся на привітання. Навіть голови не повертаю в сторону дверей. Цікаво (і сам хочу, щоб так було), чи мала не забула своїх давніх звичок. Та коли замісць двох свавільних, міцних долонь на очах чую тільки несміливий доторк на своєму рамені, встаю здивований: передімною високе дівча з гладко зачесаною головою й суконкою понижче колін. Ні сліду безладдя у волоссі, ні свавільности в очах.

— Я всюди шукаю за...

Беру за обидві руки і міцно струшую ними: — Зізі, хай буде по давньому «ти»... — Тепер Зізі стискає мої руки: — Я так й думала... Але «ти» й »вуйку», згода?

Та мала уявляє собі, що я міг би колинебудь бути чимось іншим для неї, як старим «вуйком».

— Само собою, що «вуйку», якжеж інакше?

— Ну, — бо бачиш, коли «своячка» має вже чотирнацять літ, а «вуйко» тільки трицять, то... вуйко може не хотіти признатись до посвоячення...

Як та мала тонко думає!

— Не фільософуй, Зізі. Для мене ти все будеш «малою» дівчинкою... Тепер дай поцілувати свої очі, сідай коло вуйка й розказуй. Говори щось, Зізі...

Зізі забуває про повагу своїх чотирнацяти літ, сідає на поручча фотеля, бере мене за шию (забуваю, що це маленька Зізі і жагуче вдихую запах свіжого тіла) і шепоче до вуха: — Вуйку, що сталося? Чому мама й тато мають такі таємничі міни, коли говорять про тебе? Чому я маю з тобою «незвичайно уважно» поводитись? Вуйку! Ти скажеш мені, правда? —

Дивлюсь на неї: на насаді носика кілька веснянок, а в кутиках очей темні тіні, як у... Які ви всі подібні до себе, жінки! Можливо, Зізі, що задля цих кілька веснянок на носику, я повинен тобі все розказати...

— Бачиш, дитино, інколи старі «вуйки» мають болі, про які чотирнацятлітнім кревнякам і не сниться...

Зізі зіскакує з поручча. Від стягнених брів тіні у кутиках очей побільшуються.

— Як ти можеш так говорити про мене! Ти ніколи не мав чотирнацять літ вуйку? Ти забув уже, що ти тоді вже усе знав і розумів? Ніку, вуйку Ніку — поправилась скоро — що сталось?

— Хтось завдав мені багато болю, Зізі.

Зізі поважніє. Кладе свою ручку мені на голову й вже все розуміє. Тільки за молода ще, щоб удати, що не розуміє.

— Тебе зрадила твоя суджена, «тета» Орися, яку я цього літа мала нарешті вже особисто пізнати? Так?

(Так, так, маленька Зізі, тільки не питай так просто, так болюче щиро)...

— Ні, маленька, ніхто мене не зрадив... Тільки, я довідався, що панна Орися ніколи правди не говорила твому «вуйкові»... Зізі, ніколи-ніколи не чути правди... це дуже болить...

— Особливо, як когось любимо, як ти панну Орисю любив... пояснює мала дівчинка, а я старий не можу доглупатись: насміх це чи спочування.

Ні, Зізі добра дівчина. Вона кладе мені одну руку за шию, другою відгортає мені волосся знад чола й каже тихо, але дуже виразно:

— Бідний вуйко Ніко... Коханий, бідний вуйко... Якби я була панною Орисею і ти любив би мене так, як її... я ніколи не говорила б тобі неправди... Ніколи ніколи... Навіть, якби я мала сама на цьому потерпіти...

О, Зізі, якби це тільки правда була! Якби ти сама могла знати кілько в цьому правди, а кілько твого доброго серця! І я старий дурень беру цю дитину коло себе й питаю: Все від сьогодні будеш мені про себе говорити, Зізі? Все-все? Навіть те, що не сказала б навіть мамусі й таткові?

Зізі червоніє чомусь, але каже так, що не можна не вірити: — Тобі скажу все... навіть те, чого мамусі не сказала б...

Потім не обзиваємося ані словом. Переживаємо в тиші свою нову приязнь. Від світла в кімнаті йдемо на веранду. У дверях каже мені Зізі: Не говори нікому, що ми приятелі...

Оглядаюсь, чи немає нікого, цілую (вперше за наше знайомство) Зізину ручку і паленію від сорому, коли та ручка на мій поцілунок, відповідає горячим стиском.

Два й пів місяця пізніше.

Зізі моя приятелька. Найвірніший друг, якого я колинебудь мав. Я вже не соромлюсь, коли цілую її в руку, а у відповідь чую: Бідний вуйко Ніко.

Зізі виявляє мені так безцеремонно свої тайни, що я вже починаю побоюватись, чи не псую дитини. Якось призналась мені, що замісць на лекцію музики (що за дикунство примушувати когось любити мистецтво!), пішла собі на прохід до парку. Я зовсім забув, що ми «приятелі» і сказав досить неласкавим голосом: Це погано обріхувати своїх батьків і учительку, що тобі напевно вірить... Щоб цього більше не було. Зізі!»

Мала розсміялася: — Ти так говориш, як моя мама, вуйку! А я не хочу мати двох мамів... Розумієш...?

Розумію: приятель не повинен моралізувати.

Три місяці і пять днів пізніше.

Зізі вередує. Ні сіло, ні пало змінила наші години на тенісовім корті. Замісць від 6—8, переписала на час від 8—10. На мою заввагу, що на жаль саме ці години раніше маю заняті, мала своїм звичаєм розсміялася мені в саме лице:

— Ти думаєш, що то тільки ти один вмієш у теніс грати в нашім місті?

Я не дався збити зпантелику малій хитрунці й запитав просто з моста: Хто-ж це краще грає від мене?

— Хочеш знати, то знай: Орест.

Щирість Зізі просто бентежить мене. (До речі: Орест щойно вчиться грати). Вчора запронував я («плятонічна» заздрість з мого боку?) ранню партію теніса від 6. Вона зразу ніби втішилась, але зараз споважніла: Прикро мені відмовити тобі, вуйку Ніку, але власне завтрішній ранок маю занятий...

Я не допитувався. Від пані Олени (матері Зізі) довідався, що на той день буде назначена прогулька. На прогульці мав бути і Орест. Вечором спитав я своєї приятельки: Як тобі подобається Орест?

— Добре сервує — була відповідь. Потім: Не пригадую собі вже — ти колись розповідав мені про це — чи «тета» Орися добре грала в теніс?

Я виразно чув, як кров підходила мені до лиця.

При кінці четвертого місяця.

У тихім спокійнім домі, де жили батьки, чотирнацятьлітня доня й її трицятьлітній приятель, трапилась одного ранку трагедія. Зізі виходячи зі своєї кімнатки забула сховати свій денничок під матерац у ліжку, а залишила його з олівцем і найсвіжішою датою на столі, на самому найвиднішому місці.

Зізі, маленька дівчинка Зізі, вже від пів року залюблена в Оресті. Мама з жалю й обурення не може спокійно говорити. Батько розбирає справу: стверджує наслідки й дошукується їх причин. Я, ошуканий приятель, успокоюю їх і беру в оборону свою невдячну приятельку: чому не вміли вони обидвоє здобути довіря дитини? Чому, питаю? Адже нічого лекшого, як здобути серце дитини. (Зізі, якби знала, все наказувала мені: «Не говори нікому, що ми приятелі».

Остаточно Зізі нікого не обріхувала, бо ніхто (я не числюся) досі про стан її серця не питав.

Біля полудня вже знову спокій у цьому домі. Тільки Зізі має ще підпухлі від плачу очі. Вечором, коли Зізі виносить свій лежак на веранду, не можу перемогти себе, щоб не запитати: Скажи мені, Зізі, чому ти так обріхувала мене?

Зізі настільки горда, що не заперечує.

— Вибач мені вуйку Ніку, але я не думала зле... Ти був такий нещасливий від того, що твоя суджена ніколи тобі правди не говорила, що я думала... що тобі лекше буде, як знатимеш, що є хтось, що тобі все, все-все говорить... Але сам бачиш, що є справи про які не можна з ніким говорити... хіба в деннику записати... А дотого, я думала, що тобі прикро булоб довідатись, що я волію Ореста, як тебе... Направду, вуйку, ти повинен розуміти, що я тільки тому не говорила тобі правди, щоб не зробити тобі прикрости... Вибачаєш мені, вуйку Ніку?

Вибачаю. Вибачаю тобі Зізі, тобі Орисю й тим усім, що після вас надалі ошукуватимуть мене. Всім жінкам світу вибачаю. Всі ви маєте дуже добре серце й всі ви все ошукуєте й зраджуєте нас... тільки для нашого добра й спокою нашого серця.

Ю. КОСАЧ

ПРОЛЬОГ ДО ПОЕМИ

Лісно у нас... Як пустять крелі води,
Рясна на пастовнях золотиться латать,
Кривко Панас до ночі в лісі ходить
І бе з обрізу крижнів та утят.

І Олексій — оте хлопча чорняве,
Мій приятель, ботанік і чабан,
На провесні, як виженуться трави
Шука кугу, красносталь, кукільван...

Моє Колодяжне, бунтарське невгомонне,
Де студінь пють колодязі із хмар,
Що біля них Макензена комонний
Ладнав коновязі і сідла авангард, —

Хіба забуть твої дзвінкі отави,
Шляхів на схід прозору, тиху синь,
Хрусталь задуманих потоків і заплавин
І в шудрі клечані умаяні ліси?

Те круглячча, де хлопці вогнеокі
До ночі правлять, що вже тих лічма,
Що хутко вдарить шквирею в розтоки
Бадьорих яс і затягів сурма...

І ночі ті, полумяні, червневі
Як срібні роси в місяці тремтять,
Коли спалахують цілунком коралеві
Красунь уста, як китяги багать.

Оттам на хуторі однім, де медом
Пахтить садок як одцвітуть бузки,
Мій побратим, мій добрий бідний Федин,
Палкого серця розкидав бризки...

Там Кимлайчук з панцерника «Аврора»,
Там Куприйчук — мужицький командарм
мені недавно, сливе як учора
Були Фальстафами у дзвоні повних чар.

Кубки ми розбивали недопиті
В гучних бенкетах і пянке вино
Понад шляхи виплескували биті
Щоб збагряніли загравами знов.

У МАЙБУТНІЙ ВІЙНІ

С. Гординському.

Їм — бризанти далекобийних
Край обернуть у пустку криваву,
Та пророчено раз, що у війнах
Є заліза суворе право.

Їм — атаки хльоропікрінів
Роздиратимуть струпами тіло,
Та сконають не ждучи на зміни
При зенітних своїх скорострілах.

Їм — в затопленій субмарині,
У зеленого моря полоні,
Щоб ескадра не стала на міні
Буде думка єдина при сконі.

Їм — що ринуть у морок і хвищу,
Наче янголи-вершники в хмарах,
Перестрілені крила просвищуть
Епопею про смерть Ікара.

Їм — шпіонам під муром цегляним
Не завяжуть очей при розстрілах, —
Вони з гаслом умруть полумяним
На затятих устах побілілих.

І на терня іржавого дроту,
В ореоли гранат і шрапнелів,
Понесе на багнетах піхота
Романсеро сірих шинелів.

І дреднавт із проламаним боком
Радієвими хвилями рапорт —
Перешле, що лопоче високо
Непохитний імперії прапор!

ВОЛИНСЬКІ ЕТЮДИ

А. К.

Ось розійшлись, як сестри три, дороги,
І Луцьк над ними бронзовий гридень
Припняв над Стиром сріблені остроги
І тінь свою на черчиці кладе.

Там церкву, тут вітряк, там озера віконце
І ліс — у наступі напружених стрільців
Тримає віжками золоченими сонце
І водить владно в ясному кільці.

І брязкоти кайдан, пекучий вдар нагайки
Тут жайвориним співом в далині,
Чи памятаєш, друже, там потайки —
Ми переходили михлинські прикрені?

ДОН ЖУАН

О скільки, скільки в світі є красунь
І скільки красних уст я ще не цілував,
Та хто коли всі зорі зрахував
І хто рясну злічив у полі рунь?

Усе ж мій шлях — пахуча путь троянд,
Моїх цілунків слід кармазиновий,
Розкиданий по ложах пурпурових,
У дзвін канцон, у бренькіт сарабанд.

Що-дня блідий, як заграва світанку,
Назавжди кидаю з тавром гріха коханку
І стріпую з респіри чорну кров,

Минаю трупа заздрісного мужа
І в опанчі жалібній піду знов
Щасливі гнізда руйнувать подружжям.

З „ЛІТА НА МОРАВІ"

Панноній співуча сину дібров,
Вертлявих кримарів дідизна,
Плугатарів, веселих хліборобів
Ясна земля, людей ясних отчизна.

Де жит іржа, горбів верхівя бурі
Туман синявим кучером вперезав,
Там випив далечінь щітинами центурій
Ізнявши шолома фільософ вовчий Цезар.

Там ще недавно кидав праці гвардій
Химерний кондотєр на луки Австерліца
І, запорошені, під Зноймом арієргарди
В криницях обмивали мужні лиця.

Звертаємо увагу на розписаний в попередньому числі конкурс на любовні листи.

Конкурс на новелю з сюжетом продовжений до 1-го травня.

ПАВЛО КОВЖУН

УКРАЇНЕЦЬ — ЕВРОПЕЙСЬКИЙ ТЕАТРАЛЬНИЙ ДЕКОРАТОР

Михайло Нечитайло-Андрієнко

З нагоди появи монографії*)

В 1914 році на виставах у тодішньому Петербурзі зявляється імя молоденького мистця, ледви двацятьлітнього Михайла Нечитайла Андрієнка. Тодіж таки, у ріжних журналах, зявляються і невеличкі ілюстрації підписані тим самим іменем.



Андрієнко — Мертва природа

Це були дебюти нашого мистця, що після революції став відомим мистцем у західній Европі, як театральний декоратор і шукач нових доріг в оформленні театральної декорації. Разом із тим одним із найцікавіших українських декораторів, побіч Петрицького, Мелера, Хвостова, Єлеви, Шкляра, Кущанським, працює із значним успіхом над портретом і театром, — поки у 1920 році не тікає в неімовірних обставинах за кордон.

*

Попадає в Букарешт, де робить декорації до Королівської Опери, зго дом до Праги, де також оформлює кілька постановок до найкращих театрів. Відвідує Дрезден, Берлін, Мюнхен, Відень, Венецію, Рим, Неаполь, Помпеї... аж у 1924 році постійно осідає в Парижі. Тут виконує кілька театральних оформлень для передових французьких театрів і стабілізує у тій ділянці своє імя як передового мистця. Його театральні декорації попадають у музеї Льондону, Відня й Ню-Йорку.

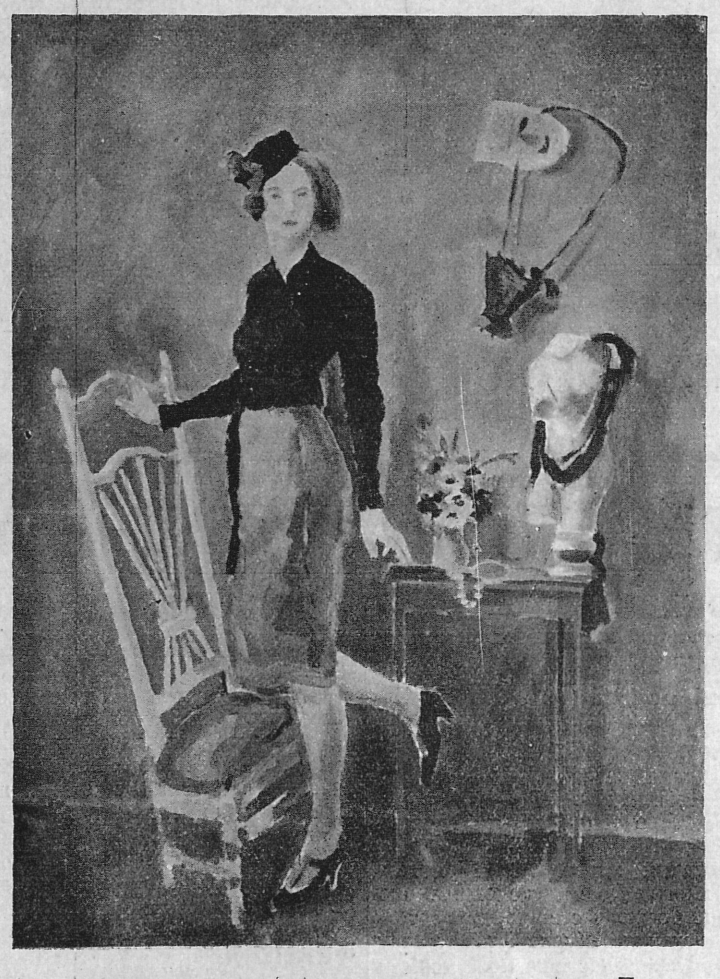

Андрієнко — Портрет

Вся тодішня мистецька преса з ентузіязмом відзначає декорації Андрієнка, а в кількох найповажніших тодішніх виданнях про театр знаходимо чудові кольорові репродукції нашого мистця.

Мистецьке оточення в Парижі вплинуло на Андрієнка так, що він перейшов до станкового малярства та до стінної декорації. Він творить низку глибоких композицій, продуманих так, як лиш може мистець, що богато знає і вміє, композицій, що одна за одною доповнюють його широку мистецьку діяльність. У них немає химерного припадку, усе в них передумане й відчуте, дійсно **створене**, а не відтворене. Натура, модель, — з яких він черпає свої теми, є в нього лиш спонукою до твору і в композиції і в кольорі. Андрієнко, користаючи з досвіду декоративних законів, дає звязкий, ритмічний рисунок і кольори.

Андрієнко пішов по лінії старих майстрів, з яких ні один не оминув малюнків стіни, що вимагають великої практики і знання. Андрієнко виконав у Франції цілу низку стінних розписів на державних будівлях, в техніці **сграфітто.**

*

Студія, яку маємо перед собою видана Асоціяцією Незалежних Українських Мистців у Львові, може творити окрасу кожної бібліотеки. Її автор, В. Січинський, тонкий знавець нашого мистецтва, представляє приступно всі етапи творчости Андрієнка на тлі сучасного европейського мистецтва. Французький текст дає змогу зазнайомитись і чужинцеві зі здобутками нашого мистецтва.

Фінансував книжку п. І. Тиктор, що досі видавав тільки популярні книжки. Це дуже відрадне явище, що мистецькі видання обчислені тільки на невеличкий гурт аматорів, находять у нас щораз більше зрозуміння.

**) Михайло Андрієнко. Текст Вол. Січинського. Видання Асоціяції Незалежних Українських Мистців. Львів. 1934. Серія: Сучасне Українське Мистецтво. Ч. 3. Ст. 18. + іл. 20. + 1 кольор. вкладка. Форм. 20×25 цм.*

МИСТЕЦЬКА ХРОНІКА

Ціни картин. В «Отель-Друо» в Парижі переведено кілька сензаційних продажей картин, що причинилося до оживлення ринку. Між іншим 32 аквафорти Гої продали за 2.900 франків, а 4 аквафорти під назвою «Бики з Бордо» осягнули ціну 26.180 фр. Бронзу Родена «Ева» продали за 10.000 фр., «Надморський пейзаж» Будена пішов за 17.000 фр., а пейзаж К. Корот'а за 12.000 фр. Там саме в лютім ц. р. продали пастель Пікасса «Жінки й діти» за 15.800 фр., а «Жінку в ліску» Ренуара за 25.000 фр.

Відкриття в св. Софії в Царгороді. З доручення турецького уряду проф. Уітмор, директор візантійського інституту в Бостоні, переводить саме реставрацію внутрі св. Софії. Зпід тинку видобув він цінні мозаїки, що походять з 6-го і 9-го віку. Ті мозаїки переважно зі скла, а таблички зі щирого золота.

Історія візантійського життя. Книжку під наведеним наголовком видав проф. Йорга по французьки. Праця складається з трьох томів, що охоплюють час від 527—1453 р.

Сальон виміни. В Парижі відкрили „Salon des Échanges" тобто сальон, в якому можна вимінювати твори мистецтва на інші продукти. Подібний сальон в р. 1932 перевів трансакції рівновартости поверх міліона франків. Відозва міністра суспільного виховання, де Монзі, до харчевого синдикату в Парижі, щоби заохотити дрібних купців до виміни споживчих засобів за образи, стрінулася з обуренням великої частини мистецького світу Парижа. Тому загал поважних мистців стримався від участи в тій виставі. Все-ж таки сальон закрили з оборотом поверх пів міліона франків.

НАЙГАРНІША КНИЖКА

З метою плекання естетичної культури української книги та оживлення видавничого руху, Українське Т-во Прихильників Книги в Празі уряджує анкету під заголовком: «**20 найгарніших українських книжок за останніх 5 років (1928—1932)**» і другу анкету «**5 найгарніших українських книжок за останній 1933 рік**».

Під терміном «найгарнішої» книжки розуміються **бібліофільські** ознаки видання (книги, альбому, серії книжок чи брошур), а саме: 1) зовнішній вигляд (окладинка, титулова сторінка тощо); 2) внутрішне оформлення; 3) ілюстрації; 4) папір; 5) технічно-друкарське виконання; 6) зшиття, фальцовка, брошуровка; 7) політурка (оправа) — якщо вона є.

До найгарнішої книжки поставлені вимоги сучасного (новітнього) розуміння мистецтва, а саме: доцільність, функціональність, практичність, витончена простота.

Для намічення відзначних книжок обрана спеціяльна комісія — жюрі в складі п. п. Павло Богацький, Микола Бутович, Петро Зленко, Роберт Лісовський, Володимир Січинський. Остаточне голосування відбудеться на Загальних Зборах Українського Товариства Прихильників Книги у Празі дня 3-ого травня 1934 р. На тих же зборах виставлені видання будуть у списку в тій черзі, яку кількість голосів вони здобудуть при голосуванні.

Українських видавців, авторів та всіх зацікавлених прохають прислати свої видання для анкети не пізніше 1-го травня ц. р. на адресу: PRAHA XI Londynska 76. Ukrajinsky Spolek Prátel Knihy v Praze.

МИХАЙЛО ОСТРОВЕРХА

ВИСТАВА НІМЕЦЬКОГО МИСТЕЦТВА

З ЗАПИСНОЇ КНИЖКИ

Фльоренція, у листопаді, 1933.

Я вийшов оце з монастиря Сан Марко. Із тих затишних келій, де на стіні кожної ви побачите фресок ф-ра Анджеліка.

Тиша цього монастиря, келії з малесеньким віконцем, крізь яке бє зелень городця, то, як від вулиці, ренесансовий дух міста; у середині келії півсумерк навіть у день і ніжний у ритмі лагідних ліній кольорит ф-ра Беата: це хвилина настрою вашої душі.

Йдете вулицями цього міста, можна б сказати, безцільно. Та тут це «безцільно» що ступінь має свою ціль: тут архітектура Брунеллєска, там твори Люки делля Роббія виринають, то Миколи Пізано, то Мікельанджеля. Тут ніхто, хто живе, не може проходити вулицею безцільно.

На майдані Кавура помічаєте, що Палата Партерре прибрана зеленню. Мають прапори італійський і сучасний німецький. Підходите ще ближче й бачите гітлєрівський хрест та погрудця Гітлєра. Це в атріо. Вгорі, над атріо, напис: Mostra d'arte germaniac.

Це вас зацікавлює і ви увіходите.

На тлі цього міста, де находяться такі музеї як Уффіці, Пітті, Модерного Мистецтва, де кожна церква перед-і ренесансових часів це академія, — треба чутися справді сильним, щоб зробити виставу сучасного мистецтва.

Бо ось і ви йдете поглянути на цю виставу очима, в яких іще не зникли молитва-мельодія Сімоне Мартінія, містика ф-ра Беата, геніяльний реалізм Мазаччя, краса ідеально перечулена Боттічеллія, життєва шорсткість Андрія дель Кастаніо, тощо.

То й не диво, що ця вистава видаватиметься вам не найвищим здобутком сучасного мистецтва Німеччини. Але ж бо й не смієте сказати, що це мистецтво Німеччини, в більшости мінхенської школи, волічеться позаду сучасного мистецтва інших передових країн Европи. Не дорівнює італійському, але ж бо й не лишається позаду французького.

Одно тут помічаєте дуже цікаве й дуже, під цю пору, важливе: ні сліду тут про сірреалізми, конструктивізми (як мету), кубізми, футуризми; вже й не

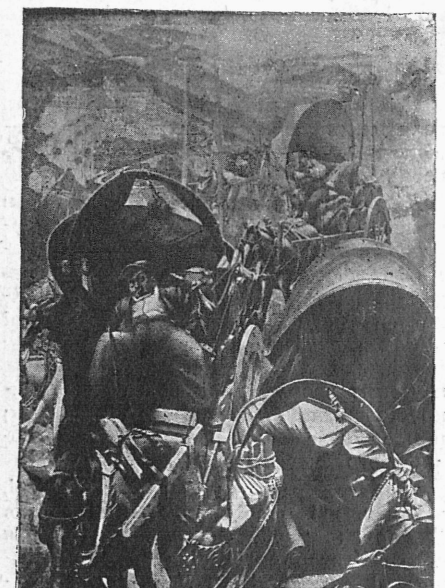

Вільгельм Гайзе. Римські селяни.

казати про всяке мистецтво метафізичне та про всякі дадаїзми.

Тут — чистий, щирий реалізм: Тут побачите оте виглядане людиною-мистцем, оте витужене вікно в стіні: простори повні тремтючого повітря, далекі осінні лісові далі, в яких листя сонцем дзвонить, схвильоване плесо моря, яке силою пружиться до неба, гірські верхи, які втинаються у густий запал сонця, балки, в густій прохолоді яких на розмальованих возах їдуть римські селяни. Портрети — живі з полотен виходять.

Декуди цей реалізм вас просто вражає: нагадує вам Антонелля да Мессіна, чи, в даному випадку ще влучніше, Йоссе ван Клєве Молодого.

Таке помічаєте й у різьбі.

Звичайно, тут іще не все мистецтво Німеччини. Це мистецтво останніх часів, мистців напрямку, що поклав собі завданням: розмовляти з глядачем зрозумілою мовою, не томити його ніякою фільософією рознузданих ізмів у малярському творі.

Так у світі.

В нас іще не прогув відгомін цих саме «ізмів» у мистецтві: пізніше до нас доходить усяка мода, пізніше й відходить.

Але відходить!

Елегант
найліпша паста до взуття
чистить й консервує шкіру
Львів. Кордецького 51. тел. 60-04.

ЯК ПРАЦЮВАВ І ВЧИВ ВЕЛИКИЙ КОМПОЗИТОР

Карієра і трагедія

Помер великий німецький композитор Франц Шрекер, точно напередодні свого 56-го року. Буйне мав життя: від ранної молодости боротьба за хліб насушний, потім змагання з критикою та публикою, потім вершок драстичної карієри: становище директора берлінської Музичної Високої Школи, членство у Пруській Академії Мистецтв та інших чужинних і гроші, гроші, гроші...

У першій половині 20-их літ, Шрекер був втіленням музикального Берліна, був його «фірмою» — безумовно наймогутнішим щодо впливів і значіння музикою в Німеччині. Потім після не бувалих успіхів його опер «Далекий звук», «Люди з тавром» і «Шукачі



скарбів», три дальші «Іррельос», «Співучий чорт» і «Коваль з Ґент» провалюються, критика накидається на композитора чимраз гостріше, число ворогів росте. У 30-их роках початок кінця: опер його більше не виставляють, нових учнів, в яких міг би бачити продовження своєї праці — нема, відношення до вчительського складу в Академії щораз важче. Шрекер подається на емеритуру, вже показуються початки його недуги.

Після перевороту в Німеччині, тратить він через свої погляди ще й останню ділянку праці Meinsterklasse композиції в Академії Мистецтв. Удар серця — перший і другий, останній.

Стояв він на грані двох епох чи двох поколінь і траґедія його була саме в тому, що не вмів він зрозуміти думок і вимог молодшого покоління.

Атмосфера праці.

Невже-ж це вже 12 літ від хвилини, коли я вперше міг ділитись з усіма радісною вісткою, що став учнем Шрекера?

Дивне враження першої зустрічі з ним: трохи наче припухле лице з короткозорими очима і могутнім чолом; якась неповоротність і обважнілість у всій постаті. Згадую цю повну найкращої традиції атмосферу дирекційної кімнати: розігріте, неприємне повітря; посередині два велитенські Бехштайни, навмисне зроблені для цього місця, інкрустовані, пристосовані до обитих стін; природної величини портрет Йоахіма, колишнього директора Академії.

Розмова була коротка: хто ви такі, звідкіля, які праці принесли зі собою. Рух руки у бік фортепіяну. Коли я грав, Шрекер сидів біля мене, вліпивши очі в ноти. Не робив ніяких заміток, тільки при кінці висловив тільки коротке загальне враження про ці «твори».

Лекції відбувались двічі тижнево по дві години, які звичайно протягались до трьох, навіть чотирьох. Лекції були спільні і зовсім свобідні, без усякого пляну. Плян виринав із самих праць учнів, які їх приносили. Кожний із нас міг приносити, що хотів. Але мусів раніше опанувати «форму» та правила інструментації. Шрекер вимагав від своїх учнів абсолютного знання контрапункту. Та заки хто смів приносити власні композиції, мусів перейти сотню вправ.

Кандидати на композиторів.

«Мистець мусить учитися в житті і з життя» — таке було мотто науки у Шрекера. «Коли мистець вміє переживати й уживати життя — воно більше дасть його творчости, як пізнання ще одного нового музичного твору, чи вислуханий ще один концерт... Шрекер не вагався давати й «практичні» пояснення своїх теорій. Памятаю, як весело було раз у клясі, коли Шрекер порадив одному з нас, який жалувався, що від кількох днів «нічого не приходить до голови» — «Маєте приятельку? Поїдьте з нею на два — три дні в гарну околицю. Не думайте про музику, тільки про неї й про себе. Коли вернетесь, уже щось прийде до голови... Коли ні то з вас не мистець! Коли-ж не маєте приятельки — підшукайте її!»

Супроти своїх учнів, Шрекер був справжнім приятелем і усе готовим порадити й помогти, і то не тільки в справах, що торкалися музики. Але все таки почувався деякий «дистанс», який не дозволяв ні одному з нас так з ним зжитись, як це наприклад було у звичаї між Бусоні та його учнями; почували ми наслідки слави, зростаючого особистого успіху.

В часах перших своїх успіхів у Відні Шрекер захоплювався вдатними творами своїх учнів і в таких випадках просто не знав як і чим цього учня винагородити. Один з старших товаришів оповідав, що раз, коли Шрекер був ним спеціяльно вдоволений, пішов він з ним на весь день на прохід за Відень, і бажаючи доказати йому свою радість і вдоволення, сповідався із своїх мрій, переживань, тайн... Але й за моїх часів траплялося, що коли ми слухали якогось нового, дуже вдатного твору Шрекер нагло підбігав до телєфону і спішно викликував кого тільки міг із своїх приятелів — Клємстерера, Кляйбера, Шінемана, — щоби прийшли послухати щось нове і цікаве одного з його учнів. І ці славні музики рідко відмовлялись: за чверть — пів години були вже між нами, знаючи, що коли Шрекер зове — варто приїхати.

Виїхавши в літку 1927-ого р. з Берліна, опісля на Велику Україну, я не міг попрощатись з Шрекером. Тим приємнішою несподіванкою був для мене лист від нього, до Харкова. Шрекер у щиро-сердечних словах прислав мені свої бажання і закінчив лист словами: «.... Чи знаєте? чимраз частіше згадую всіх Вас, моїх учнів і приятелів, з якими стільки пережилося горя і радощів. Чи це не симптом старости, що появляються спомини і бажання, завернути їх?! А передімною ще стільки праці, праці, праці...»

Не довелось йому довести до її кінця...

Берлін.

Антін Рудницький.

СКОРОПИСЦІ

Докінчення з другої сторінки.

ще два, чи три чи пять томів до кінця життя«.

Пять томів до кінця життя, а тут... аж два томи, за один місяць!

Фляшон живого срібла переважує на терезах цілий віз із соломою. Малесенький діямант, обточений амстердамськими майстрами, тисяч разів цінніший, ніж купи блискучих самоцвітів на базарних будках.

Не кількість, а якість. Не швидкість, а відчутий, передуманий й проаналізований твір.

Стефаник, кажуть роками сидить над маленьким «мужицьким» оповіданням. Має рацію. Зате які ж рафіновано-чудові, дорогі, як перлини, ці його маленькі, такі прості «мужицькі» нариси!

Чи не в тому, що наші письменники пишуть не як Стефаник, а як Потапенки, Крашевські, ґрафи Саліяси et tutti quanti ввесь секрет того, що перед виставами книгарень не стоїть юрба, що на книжки у нас не хочуть дивитися, що замісць їх читати тисячі людей воліють грати в бриджа або цілими днями, дивлячися на небо, випікатись на сонці?

Читачі — не худоба, якій подавай усе, що тільки попадеться під руку. Читача не купиш наоспіх використаним, хоч і цікавим сюжетом, не оживленим творчою думкою й не убраним красою слову, стилю. Читач страшний і жорстокий критик, який не загрітий твором, видає свій холодний присуд і відвертається.

І те, що в нас не стоять гуртки перед книгарськими виставами й нема захоплених нашою літературою в масі, може саме має свою причину в тому, що в нас автори працюють прихапцем, не вигрівши теми!

Згадуючи ті всі писання за годинником, «на коліні», пригадуються слова одного московського анекдоту:

— Голос, правда, у вас невеличкий, але... досить паскудний.

Федір Дудко.

Л. ГРАБУЗДОВИЧ

У КРИВОМУ ДЗЕРКАЛІ

З АЛЬБОМУ ПАРОДІЙ

ПАВЛО ТИЧИНА

Ось-так — янголятко,
А так — потерча,
Голоднеє, голе:
— Дай калача!

На печі — баба,
За піччу — цвіркун,
В болоті жаба:
Кум,
Кум!..
Навколо — комуна,
А космос — в душі,
Че-ка ж над ухом:
— Бреши,
А пиши!
Ось-там — Соловки,
А тут — пайок,
І в серці зойки:
— Ой,
Ох!..

МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ

Все дебеліє й росте: в огороді — буряк і капуста,
Короп в зеленім ставку, кнур у тісному сажі,
Але не в нашім обійсті, а там — де вічні запусти,
Там, де коняк і шампан... Край той зовуть «Окцидент».

МИКОЛА ЗЕРОВ

ЕВЕНТУАЛЬНЕ

Я виїду у край лихих гіпербореїв,
Борей задмухає вигнанцеві сліди,
А навперейми бігтиме Цирцея
Мені-Овідію і разом Одисею.

ДО ТИЧИНИ

Не джирчи так вахтанґово,
Так контрашовково!..
Люди гинуть депеушно,
А Тобі не душно?!

Од півночі грають грози, —
Морем ллються сльози,
А з Тобою ось на лавці —
Червоноласкавці...

Ще заквітнуть наші рожі —
Прийдуть дні погожі!
Сором буде — все помітно:
Постишевоцвітно!..

ЯК ПРАЦЮЮТЬ НАШІ ФОТОҐРАФИ-АМАТОРИ

Не маємо ні у Львові ні на провінції своїх професійних фотоґрафів. Треба вам знимки до карти тотожности або з нагоди свого шлюбу, входите до першої з вулиці чужої фірми. Наша рідна фотоґрафія, зорґанізована, страшенне молода, пятилітна дитина «Українського Фотоґрафічного Т-ва» у Львові. Цього

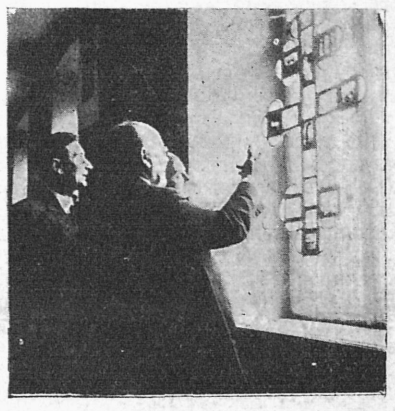

місяця святкувала свої народини вечіркою. Першу думку заснувати таке товариство кинули у 1929 р. Ю. Дорош з Яр. Ковалем у пластовій домівці. Коли приїхав з Перемишля до Львова др. Ст. Дмоховський, палкий фотоґраф-аматор, тоді під його проводом згуртувалися львівські «світливці», оснували своє УФОТО й... вибрали його першим Головою Т-ва.

Ставимо двом членам «УФОТО» такі питання.

— Що роблять ваші члени?

— Усі фотографують, а на засіданнях обмінюються думками про ріжні методи праці?

— Головна ваша мета?

— Звернути увагу свого громадянства й чужинців на ріжні своєрідні прикмети нашого національного характеру, наш побут, краєвид у фотоґрафічнім оформленні.

— Як хочете до нього дійти?

— Зорґанізованою працею. Маємо вже свою домівку, велику бібліотеку дві філії у Станиславові та Тернополі, видаємо що 2 місяці свій журнал «Світло й тінь». Цей журнал висилаємо всім фірмам за границю, що займаються фотоґрафією.

— А підхід?

— Оглядаємо ріжні журнали, пробуємо ріжних метод. Від самого початку робимо це не шабльоново. Кожний з нас сам підбирає собі техніку, яка його цікавить. Маємо вже праці на відповідній висоті.

— Найблище ваше бажання?

— Опанувати зовсім потрібну техніку, використати необхідні допоміжні засоби, прикласти їх до наших обставин.

— Себто?

— Бачите: етноґрафічна фотоґрафія, для нас найцікавіша, в нас іще не якслід поставлена. Фотоґрафи на провінції не звертають на неї належну увагу. У Львові пробуємо фотоґрафувати всякі національні свята... очевидячки на власний кошт. Але наші товариства не розуміють ваги цієї справи. Досі крім комітету будови нагробника Франка ніодно не використало нашої помочі.



— А тепер іще кілька прізвищ: які у вас найзамітніші та найдіяльніші світливці.

— На першому місці стоїть проф. Ол. Балицький із Бортків, що ще у Чехословаччині заснував гурток і брав участь у чеських виставах, де й дістав нагороду.

Др. Ст. Дмоховський другий найповажніший та один із «старших» фотоаматорів. Вони оба з проф. Балицьким



зараховуються до наших фотоґрафічних «сеніорів».

Оригінальні власні сюжети вміє находити магістер Фіоль, др. Лятишевський зі Станиславова визначається вмілою композицією мертвої природи та квітів, Яр. Савка — портретист, Юл. Дорош перший наш теоретик, автор підручника до фотоґрафії, у працях своїх краєвидчик, імпресіоніст, Н. Нижанківський належить до т. зв. «диких» — жанрист і спортовець, інж. О. Пежанський — прогульковець, Паньків — спортовець, дає головно знимки з лещатарських змагань і карпатських краєвидів, з молодших дуже талановиті Ст. Шурат і Ол. Мох...

— Ви вчите й інших!

— Учимо, робимо курси для аматорів двічі-тричі на рік. Ось, будь ласка, маленькі знимки з них.

— Багато на таких курсах маєте осіб?

— Від 70 до 100.

РОЗРІЗАНІ КНИЖКИ

ДЕНИС ЛУКІЯНОВИЧ: «*Я — з більшістю*» (девять розділів мандрівки). Львів, 1934. Накладом В-ва «Неділя», ст. 202.

Політична сатира, ніби повість, ніби спомини. Дійсні події та діячі перемішані з уявленими дієвими особами. На нашу голову скинув автор клопіт розбиратись у тому, кого він має і защо. Страшенне хотіли б ми знати, хто такі (які їх справжні прізвища) ті туполоби та ошуканці. Мала їх небіщка Австрія, а від неї Буковина, багацько, а що підчас війни достойники та дуки торгували людською кровю, як борщем — усі знаємо.

Написане це все інтелігентно і на неабиякому тлі — світової війни, а важко якось розчовпати що, куди і до чого. Міркуєш: невже ж це спроба дати галицько-буковинського Швейка? Коли так, то чому цей буковинський мандрівний голяндець такий недотепа і чому має такі слабі зуби? Сатирик, наче дентист, мусить мати професійні зуби, такі, щоб кусали до крови. Ще й мусить знати, кого кусати і в яке місце.

Рішуче за багато мудрує цей герой, хоч не любить мудрагелів. А ми, звичайні читачі, тримаємо таки з більшістю і коли автор робить нам апетити на скандали і мандрівки, то мусить нам їх показати. А тут одним ухом слухаєш якоїсь макаронічної (від макаронів) історії і замісць мандрувати, тупцюєш на місці. Написане все це добре, навіть зразковою літературою мовою, багатою, соковитою, а сатири і повісти як не було, так і нема.

Заковика, бачите, в тому. Про прості речі можна писати закарлючено. Про те, як професор заміняв у театрі кальоші або як політик, виклавши принципи тверезої політики, пяний вернувся непросто додому, можна і навіть треба писати з вихилясами та викрутасами, бо це справи прості. Але про складні проблеми, такі, як безсмертність душі або шляхи галицької політики необхідно писати просто. А тут автор так накрутив і закрутив, що читаєш, наче спомини наших дипльоматів. Усе йшло чудово, а результат? Програли справу.

ІВАН ОЛЬБРАХТ: «*Розбійник Микола Шугай*», роман. Львів, Накл. І. Тиктора, Українська Бібліотека.

Історія новочасного підкарпатського Довбуша, збунтованого проти влади, війни та інших потвор, що не дають опришкові жити. «Микола Шугай» — опришок зі серцем, як англійський Робін Гуд, що грабив дуків і багатіїв, бідолахам помагаючи. Подивляємо ніжність, з якою чеський письменник зумів при цій нагоді змалювати деякі риси на-

(Докінчення на 6-тій стор.).

ЧУЖИННА ЛІТЕРАТУРНА ХРОНІКА

НІМЕЧЧИНА

Проблєма індивідуалізму. Отто Міллєр видав свої міркування п. н. «Індивідуалізм як судьба». Він розглядає проблєму індивідуалізму не лишень в площині мистецтва, але як загальнолюдський феномен, намагаючись створити зі своїх дослідів систему, що охоплювала би в наглядному укладі всі вияви людського духа.

Історія всесвітнього театру. Монументальна праця Йосифа Ґрегора «Всесвітня історія театру» (Відень, В-во «Файдон») вперше дає історію драми у звязку з розвитком сцени. Книжка має масу прецінного матеріялу, 300 ілюстрацій і нічого про наш театр.

НОРВЕҐІЯ

Нова повість Сіґріди Ундсет. Цього місяця появилася нова повість Нобліської лявреатки Сігріди Ундсет «Сага святих». Тема: як уводили християнство у Скандинавії.

МАДЯРЩИНА

Нагородили твір робітниці. Річну літературну нагороду ім. Кольомана Мікcата в сумі 1600 пенґе дістала 20-тилітня Марта Ґергель, фабрична робітниця за повість «Шолокмощі». В цій книжці, яку вона писала ночами, авторка представляє боротьбу за існування простого чоловіка з провінції.

МОСКОВЩИНА

Збірні твори Пушкина. Російська совітська Академія Наук видасть збірні твори Пушкина у 18-ти томах. У це видання ввійдуть усі досі недруковані твори, воно буде складене на підставі рукописів, матиме численні варіянти, коментарі та ілюстрації. Все видання гадають закінчити в 1937-ому році, цебто в соті роковини смерти Пушкина.

Невдоволений автор. М. Шолохов, автор «Тихого Дона», доповнює цю повість іще новою частиною, четвертою що буде остання. Журналістам сказав він таке: «Перші частини моєї повісти мене не задовольняють. Я постараюсь в останній виправити всі недостачі. Коли скінчу її, вернусь до «Піднятої цілини», що лишилась незакінчена».

«Релігійні впливи в російській літературі». Г. Мединський видав студію «Релігійні впливи в російській літературі», де вказує на те, що більшість російських письменників дореволюційної доби займалась «богоіскательством» (шуканням Бога; поруч Толстого і Достоєвського находимо тут теж Буніна і Б. Зайцева.

ПОЛЬЩА

«Блакитна брама». Чеслав Ястжембец Козловскі видав том зібраних поезій п. н. «Блакитна брама». Передмову до того тому написав Леопольд Стаф.

«Чоловік з брами». Видавництво Гетнера і Вольфа випустило другу частину повісти Міхала Русінка п. н. «Буря над бруком». Друга частина має наголовок: «Чоловік з брами».

Литовське число «Вядомосьці Літерацкіх». Відомий польський тижневик «Вядомосьці Літерацке» присвятив останнє своє десятисторінкове число литовській культурі. Всі статті, що увійшли до того числа, пера литовських авторів, що живуть і працюють в Литві, між іншими відомого професора Вячеслава Біржіски. Число дуже багато ілюстроване.

ФРАНЦІЯ

«Так ідє світ». Під таким наголовком видав І. К. Пріве книжку з міркуваннями над усякими кризами, що охопили тепер ділянки політики, моралі, економії, мистецтва й літератури. Єдиний рятунок автор бачить в розвитку індивідуалізму, що переможе не тільки вплив близького Сходу, але й цілий, ряд, сильно сьогодні закорінених в Европі, етатизмів.

Книжки на ліцитації. В Парижі відбулась недавно ліцитація бібліотеки Гужі. Загальна сума за продані книжки дійшла до 1.508.705 франків. М. і. за перше видання байок Ляфонтена заплачено 30.400 фр.; За «Метаморфози» Овідія, видання з 1867 р. з рисунками Буше 27.500 фр.; за пісні Борде-я 1773) — 20.000 фр.; за «Декамерона» Бокачія (вид. 1751) — 16.600 фр.

ФІЛЬМОВА СТОРІНКА

РОМАН ТУРИН

Хочемо української фільми

Бракує нам одної легітимації

Сімміліонова частина нашої нації обходиться (і то досить байдуже) без своєї фільми. Перед світом позбавлена найактуальнішої легітимації, хто вона.

Те, що перед Европою промайнули дві фільми Довженка під виразно державно-совітською (російською) маркою, хоч і були виробництва ВУФКУ, мала для нас потіха. Радянські фільми виразніше національні як «Шевченко» чи «Сорочинський ярмарок», зрештою малої вартости, показували тільки, підчас галицько-радянського флірту, у Галичині. Російські представники Совітів у світі добре дбають, щоб заховувати риси нашої національної окремішности перед світом. Таке діється від початку всяких радянських показів за кордоном, хоч би від декоративної паризької вистави у 1925 р. Там заховали українські експонати між татарами і кіргізами. Трохи горшків, народньої ноші, а книжки — українські всуміш із «національними меншинами»: із польськими та жидівськими і то по кілька примірників.

Дві помяті плякати «Березіля» репрезентували тоді нашу культуру.

Як нас репрезентують перед світом.

Цей стан усе погіршувався і нині вже безцеремонно все «від молдаванина до фіна» (і кіна!) експортує Радянський Союз зразки української творчости зі стемпелем **„Made in URSS“** У тій **salade russe** чужинцеві визнатись зовсім трудно. А правителі С. Р. С. Р. бояться дразнити російську еміґрацію, завсіди чулу щодо «цілости російської імперії» і ця еміґрація все таки важніша для них, ніж 30 мілионів приборканих.

Справи стоять нині так, що культуру нації перед світом репрезентує Галичина та еміґрація. А при наших злиднях і політичних обставинах це дуже важко. Інколи тільки трапляються чуда, як павільон у Шікаго.

У плястичному мистецтві зробили в нас дуже багато; воно стає відоме у світі і то в час великої байдужости европейської еліти до мистецьких справ. Та може тільки еліти і то на користь широкого загалу, якому нині нове мистецтво починає бути доступне.

Та найдоступніша його ділянка це кіно.

Що може зробити фільма.

Який-же наш вклад у це найживіше, найбільш міжнароднє мистецтво, що стало хлібом насушним мілионів? Ніякий. Спроби Деслава, що мусить працювати на замовлення для чужинців, не мали ніколи національного обличчя. Коли зважити умови його праці, не можна й дивуватись.

Отже треба б нам показати світові українську фільму. Та чи ми всилі спромогтись на свою кінопродукцію?

Коли рішимось на неї, мусимо зважити такі важні мотиви: Фільма не від нині є найміцнішим мистецьким пропагандивним засобом і розмірно найекономічнішим. Ця найсучасніша галузь мистецтва, де є елементи актуальної хроніки, екзотики, побутової атмосфери та останніх загальних настроїв, вяже пребагатий у засоби фільмовий монтаж картини та звуку в атракційну форму та живу акцію, багато безпосередніше та легше переконає глядача, ніж образ або книжка та легше зєднує собі його симпатію.

Для прикладу можна взяти хочби совітську фільму, яка перша вийшла у світ і найделікатнішими, самими фільмовими засобами, проклала шлях совітській пропаґанді до серця европейського інтелігента. Нині нема у світі культурної людини, яка не говорила б із признанням про совітську фільму і, що за тим іде, не уявляла собі чужої країни та її системи на підставі кінових вражінь.

Москалі зробили все, щоб представити своє фільмове виробництво з найкращого боку і це їм виплатилось. Совіти робили багато фільм, які оглядала Европа, виключно на експорт.

Важко щось зробити, а треба.

Як зробити справу нашої кінової продукції актуальною? Як узятись до цієї роботи? Це питання дуже складне. Зваживши, що в Галичині маємо спеціяльні закони, які часом забороняють навіть фотографувати (це не жарт!), (не кажемо вже про право фільмувати!), малі спроби в цьому напрямі скінчились у свій час досить сумно. Коли вам сконфіскують стяжку, апарат, ще може дадуть прочухана, можете попасти у песимізм.

Та чи не тернистими дорогами йшла наша кооперація? А дійшла до теперішнього свого стану тільки тому, що у громадянстві живе міцне переконання у необхідності цієї справи.

Справа нашої фільми стане актуальна теж тоді, коли наш загал переконається в її вазі як культурного чинника, коли кіно стане не тільки пригнагідною розвагою, а будемо приглядатись до нього уважно та критично. Досі можна думати, що наш загал узагалі не має до кіна ніякого відношення. Це не його вина і смішно було б навіть домагатись активного відношення у цій справі від «другорядної» нації, що не сміє навіть мати власних кінотеатрів.

Кіна, куди ходимо, годують нас тим, що самі випадково дістають. Ми наче на чужині. Коли ще до цього додати щоденні турботи, що нас заїдають, то попросту не маємо часу, щоб плекати культ цієї коштовної, а занедбаної в нас, музи. За такий стан відповідають подекуди ті, що могли у час інформувати загал і заохотити його до нового культурного явища.

Нині треба б випередити час і перемогти погані обставини. Треба би за всяку ціну взятись за продукцію нашої фільми, коли не для себе то для світа. Варт показати чужинцям наш край, наш фолькльор, пребагате народне мистецтво, оригінальну музику, наше культурне надбання, себто окреме національне обличчя. Чим можна це зробити легше та краще, як не фільмою — міжнародньою мовою — образами та звуком?

Треба при допомозі цього мистецького есперанто навязати контакт зі світом, а коли це зробимо цікаво і по мистецьки, тоді напевно зєднаємо собі симпатії світа. Нарід, що хоче мати своє місце і голос у культурнім і політичнім концерті світа, мусить бути **на очах.** А у фільмі може він бути на очах дослівно.

ПЕТРО ЗЛЕНКО

Марійка — зрадниця

Перша фільма із життя Підкарпаття — «Марійка зрадниця» це з тих, що їх випродукували на масовий збут для розваги глядачів. Автори «Марійки зрадниці» троє чеських письменників: Іван Ольбрахт, Карель Новий та Владислав Ванчура — захотіли дати образ правдивого життя з «землі без імення» з Підкарпаття. Студії з цього життя автора «Шугая розбійника» — Ольбрахта, досвід Ванчури — автора вже кількох фільм, були ґрунтом для фільми з життя бойків.

У «Марійці зрадниці» немає складної дії, що сама по собі притягувала би увагу, немає тут сценічних ефектів, що такі характеристичні для американських фільм, нема тут і штучного напружування нервів. А що є? — Образки з простого бойківського життя, небагатого назверх, а цікавого своєю простотою, життя серед природи, життя-боротьби, скупого на радощі, повного праці й змагання.

Петрові Бірчакові (грає А. Кість — українець-еміґрант) запалила блискавиця хату; щоби здобути гроша йде Бірчак на працю в ліс, рубати дерева, а для будови нової хижі запросив у поміч дружині й матері сусіда — Данила. Марійка за час відсутности чоловіка зрадила його, про що Олена — мати Петрова — сповістила сина листом. Петро помстився — вбив Данила, кинув його у воду, коли порубані дерева, повязані у дараби, проходили небезпечною бистриною. Не було доказів цього злочину, даремне брат Данилів кидає обвинувачення, не прийняли його й жандарми... Хоч як боялася Марійка страшної хвилини повороту чоловіка, але не сталося нічого, грізна сокира її чоловіка прийшла на своє звичайне місце, життя пішло дальшим звичайним шляхом, ґаздівство покликало людей до впертої спільної праці. Оце одна сторінка боротьби.



Ганка Шкелебей в ролі Марійки

Інша значно складніша — боротьба соціяльна. В ній більше учасників. Капітал (жидівський і чеський) визискує соціяльно слабших бойків. Даремна тяжка праця, що не несе добробуту... Сильніші жиди, сильніші капіталісти чехи. Робітники-селяни вибухають гнівом, у запалі нищать корчму, але в боротьбі підлягли сильнішим слабші.

Саму фільму оцінила чеська преса дуже прихильно. Вже писали чимало і про те як її «накручували», як виконували свої ролі артисти-неартисти; велика рекляма перед премієрою підготовила чеське суспільство не шукати вигаданої теми у природній фільмі.

Автори дійсно дуже добре розвязали своє завдання, але не могли вони уникнути деяких хиб щодо нюансів життя чужого для них психічно, далекого і не все зрозумілого життя наших бойків з їх лагідною душею, але твердою рукою.

Можна було б дати багатший образ душевного життя самої Марійки, невірність якої доводиться приймати якось на віру, як і психічні переживання зрадженого чоловіка, або «щастя» Данилакоханця Марії. І це не дивно; — автори лише студіювали життя Підкарпаття та не вжилися в ріжницю між їх власною культурністю і душею чужого їм простолюдина.

Велика заслуга фільми інша. Вона подає досить вірний образ соціяльно нерівного Підкарпаття. Окремі епізоди — багатомовні. Хоч бодай той, коли з дверей школи з «чеськословацькою» (!) викладовою мовою вибігає гурт школярів-жидків.

Артисти-верховинці назагал грають гарно. Грають самих себе й тому ті з них, що не вичувають скла обєктиву, грають зовсім непримушено. Така наприклад Олена — мати Петрова. Ця жінка що ніколи не бачила кіна, коли «нанялася», то гадала, що то буде якийсь «циркус», а своєю «працею» була дуже задоволена, бо ж платять 20 корон денно й лише бавляться... Дуже добрі в грі жиди-коршмарі Ґльок і Розенталь. І головні артисти добре справилися зі своїм завданням.

Мова фільму така, як на Підкарпатті: українська у селян, чеська у панів та чесько-українсько-жидівська у жидів.

Добре супроводить музика у виконанні орхестри празького національного театру під орудою диригента Фр. Шквора. Музику скомпонував Богуслав Мартіну. Танкам і пісням не дали забагато місця.

В цілому мусимо привітати цю першу фільму в українській мові з життя Підкарпаття, багату і на прегарні краєвиди з околиць Колочави та Чорної Річки.

Найщасливіший народ у світі

„Ескімо" — Ван Дайка

Автор цієї фільми любить дику природу, стихійну її силу та стихійну силу людини у боротьбі з нею. Пригадуєте «Білі тіні» і «Трейдер Горна»? «Ескімо» стоїть посередині своїм сюжетом; це напів поема, напів сирий етнографічний репортаж.



Дружина «Малі».

Усі факти та подробиці тут правдиві. Якби наші найближчі сусіди з такою дбайливістю ставились до фільм з життя нашого народу! Сценарій зроблений з повісти данського письменника Фрайхена, великого знавця ескімосів, що сам проводив фільмовою виправою. Але глядач мимохіть уявляє собі, що всі факти та подробиці, виведені в цій фільмі — характеристичні для життя ескімосів. Таке поверховне враження має кожний, хто хоче на підставі зовнішніх рис поведінки чужинця робити загальні висновки про психольоґію його народу.

Нині живе приблизно 30.000 ескімосів; половина з них має менш-більше білу кров. Більшість учених гадає, що своєю кровю і мовою, вони є одною породою північних американських індіян. «Ескімо» пішло імовірно від південних індіян, сусідів, і значить: «їсти сире мясо».

Розкинені вони ріжними ґрупами і звичаї в них ріжні; залежні від географічних та інших умов. Є такі, що жили з европейцями 900 літ, є й такі, що не бачили европейців ніколи до 1923 р., до експедиції Расмуссена. Одні не бачили ніколи дерева ні книжки, другі живуть під лісом і видають свій часопис. Одні годуються виключно тюленями, другі рідко, треті ніколи й не пробували цього мяса; ще інші полюють виключно на кози «карібу» або ловлять рибу.

Слухаючи їх мови, гадаєш, що це одна із тих простих, яку можна би вивчити за місяць имчасом це одна із найтяжших мов: 10.000 слів треба, щоб порозумітись з ескімосами; це-ж словник пересічного нашого інтеліґента на все життя! Европейці розмовляють з ними жаргоном, що має від 300-600 слів, невідмінних — сполука ескімоської, англійської, данської, еспанської та гавайської мови.

Зрозуміти психольоґію ескімосів дуже важко тому, що вони не мають деяких загальних понять спільних із нами; не знають, що це напр. людина, людство, добрий, барва — хоч відріжняють поодинокі барви та вчинки добрі та погані.

Моральні та релігійні основи їх життя дуже високі, хоч люди, які думатюь заскорузлими формулами якогось одного типу цивілізації можуть уважати їх за дикунів. Незвичайно сильно розвинений у них інстинкт спільного життя, сила громадської думки, індивідуального впливу одиниці в родині та громаді, завдяки особистим прикметам, а не на підставі самого становища, що хтось є «головою рідні», «роду», «громади».

Цивілізація майже не змінила їх вікових звичаїв, вироблених під впливом безпосередніх потреб боротьби з природою. Голод, холод і кохання, що впливають на весь їх світогляд з безпосередньою силою, упрощують їм життя. Ескімоси роблять враження на европейців найщасливішої породи людей. Вони сміються на місяць більше, ніж ми на рік і не мають ніяких оман. Фізичні терпіння рідкі в них, так само, як духові.

Голівуд заанґажував до себе на фільмових артистів ту прегарну пару, яку бачите на знимках. Сумніваємось, чи вони найдуть більше щастя у вигідних фотелях, автах і в барах з коктейлями, ніж у своїх льодових ліпянках на шкурах тюленів і білих медведів. *м. р.*

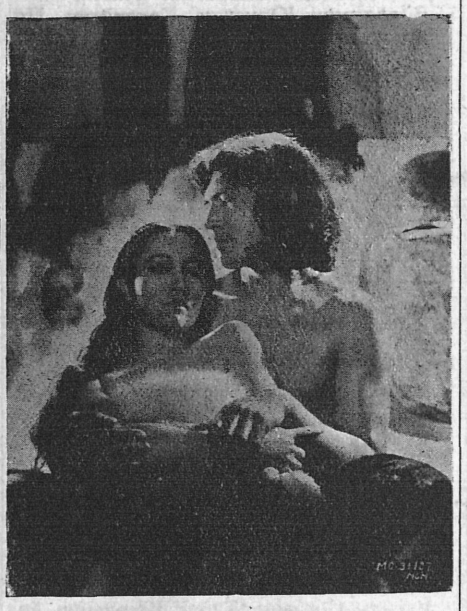

Ескімос «Маля» та його дружина.

ФІЛЬМОВА ХРОНІКА

НАЙДОВША ФІЛЬМА

Раймон Бернар, французький режисер, що дав недавно нову верзію «Нуждарів» Віктора Гюго, перевершив усіх довжиною нової фільми «Чудо вовків». Рік праці, 10 кільометрів стяжки. Вистава фільми починається в год. 8. веч. і кінчається в год. 5-ій уранці. Кіномани мають щось за свої ґроші! Але мусять принести зі собою харчі.

НОВИЙ УСПІХ ЛЮБІЧА

У Парижі має великий успіх нова фільма Любіча «Серенада на три особи». Любовна історія з американськими богемістами на тлі модерного Парижа складена як найкраща париська комедія.

КНЯЗЬ І КНЯЖНА ЕКРАНУ

Шведський князь Сіґвард, член королівської рідні, що оженився недавно з донькою берлінського промисловця, зрікся всіх княжих прав, навіть свого прізвища. Він вертається до прізвища своїх предків Бернадотте й їде до Голівуду, щоб грати у фільмі, де його партнеркою має бути княгиня екрану... Ґрета Ґарбо.

НЕБЕЗПЕЧНА ФІЛЬМА

Румунський уряд заборонив виставляти хроніку з кривавих подій 6-го лютого в Парижі і кривавих днів у Відні. Краще не показувати своїх громадянам, як виглядає спроба революції.

МИСТЕЦЬКА КОНТРОЛЯ ФІЛЬМ

Канцлєр Німеччини, Ґітлєр, каже собі показувати кожну нововиреалізовану фільму і коли вона як слід не викінчена під мистецьким оглядом, приказує мерщій нищити негатив, щоб немистецьких фільм не поширювати за кордоном.

НІМЦІ НЕ ХОТЯТЬ АМЕРИКАНСЬКИХ ФІЛЬМ

Вивіз фільм американського виробництва до Німеччини зменшився минулого року на 60 відсотків.

ДАРЕМНА ПРОПАҐАНДА

У Німеччині йшли довгий час пропаґандові ґітлєрівські фільми. Тепер власники кін ствердили, що дохід із них — ніякий.

З ЦАРСТВА ТЕРПСИХОРИ ПЕРЕД ФІЛЬМОВУ КАМЕРУ



Знову фільма заманила одну зірку з царства Терпсихори. Танечниця Марія Сазаріна перейшла до фільми і виступила у головній ролі фільми Луї Ґравера п. н. «Вальс для тебе», яку накручує Уфа.

ФРАНЦУЗИ ДО МОСКВИ

Виїхали до Москви студіювати радянську кінематоґрафію предсідник французької синдикальної кінопалати і редактор журналу «Французька кінематоґрафія».

МЕРІ ПІКФОРД ЖИВЕ

Коли прочитаєте у пресі звістку, що померла Мері Пікфорд, знайте, що це не фільмова артистка, а донька англійського льорда Стерндаля, посолка. Теж славна, але тільки в Англії.

ФІЛЬМА «ФРОЙЛЯЙН ДОКТОР»

Режісер «У ф и» Анатоль Літван накручує фільму про життя й подвиги ославленої шпигунки, яку назвали популярно «Фройляйн Доктор».

ЗАБОРОНА КРИМІНАЛЬНО-БАНДИТСЬКИХ ФІЛЬМ

Рузвельт видав американським фільмовим виробництвам заборону продукувати кримінально-бандитські фільми. Свій крок мотивує президент обставиною, що такі фільми, де зображені злочинці як герої злочинної романтики, показують способи й засоби, що влекшують злочини, є для молодих кіноаматорів незвичайно шкідливі, бо вони не мають ще виробленого характеру, який може під впливом тих бандитських фільм легко псуватися. Така сама заборона в Німеччині існувала вже віддавна.

ФІЛЬМА З ЖИТТЯ НАПОЛЄОНА

Виробництво Парамавнту задумує вреалізувати велику фільму про життя Наполєона. Головну ролю ґратиме Чарльз Ляфтон, що відтворив історичну постать Генрика VIII.

Любовні листи великих і малих людей

ШІЛЄР ДО ЛЬОТТИ ЛЄНГЕФЕЛЬД

Ваймар, 14. листопада 1788.

Нині перший день, який переживаю без Вас. Вчора бачив я ще Вашу хату і віддихав спільно з Вами тим самим повітрям. Не можу уявити собі, що всі ті гарні, одухотворені вечорі, якими я насолоджувався у Вас, уже минули; що я не можу вже, як бувало цього літа, відкласти на бік свої папери, сказати собі, що край роботі і піти до Вас, щоби із Вами насолоджуватись своїм життям. Ні, я не можу і не повинен про це думати, що між нами милевий простір. Усе тут для мене стало чуже; щоб зацікавитись усіма справами треба вложити в них серце, а моє серце живе з Вами...

...Як часто оглядався я вчора за Вами, чи не їде Ваш повіз... і коли я минув дорогу до Ерфурта, як важко стало мені на серці, що Ви не могли вже мене дігнати. Я так радо був би побачив Ваш повіз.

КОРОЛЬ ЛЮДОВИК XV ДО ҐРАФИНІ ДІ БАРРІ

Травень, 1769.

Замість чекати до завтра, прийдіть нині вечір. Я маю Вам щось сказати, що врадує Вас. До побачення! Повірте мені, що я кохаю Вас. Людовик

ҐРАФИНЯ ДІ БАРРІ ДО КНЯЗЯ ДЕ БРІССАКА

1789. (Лист висланий до вязниці)

Смертельний страх охоплює мене. Ви маєте спокій чистої совісти, але це мені не вистачає. Я далеко від Вас, не знаю, що з Вами станеться, а може й Ви самі не знаєте. Посилаю пан отця ***, щоб розвідав, що трапилось. Чому я не з Вами? Я розважила б Вас. Я певна, що Ви не повинні би нічого боятись, коли в Національних Зборах пануватиме розум і закон. Ваша поведінка, від часу, як Ви були в Тюільрі така чиста, що не можуть Вам нічого закинути.

НАПОЛЄОН ДО ҐРАФИНІ МАРІЇ ВАЛЄВСЬКОЇ

Варшава, січень 1807.

Є хвилини у житті, коли надто високе становище каменем пригнітає людину. Саме тепер відчуваю це гірко. Як можна заспокоїти серце, що кохає й яке я кинув би Вам під ноги, коли в його найпалкіших бажаннях стримують його всякі обставини? Ох! якби Ви захотіли!... Тільки Ви можете перебороти перепони, що нас розділяють! Мій приятель Дюрок може Вам улекшити це.

Ох, прийдіть! прийдіть! Я сповню всі Ваші бажання. Ваша батьківщина стане мені ще дорожшою, коли Ви змилуєтесь над моїм серцем. Н.

НАПОЛЄОН ДО ІМПЕРАТРИЦІ МАРІЇ ЛЮЇЗИ

Ено, 7 червня 1813.

Моя Пані і дорога Приятелько!

Я дістав лист, де Ви мене повідомляєте, що Ви прийняли у себе міністра державного скарбу, коли Ви ще лежали в ліжку. Бажаю собі, щоб Ви в ніякій ситуації і під ніяким претекстом не приймали когонебудь, коли Ви ще в ліжку. Це вільно тільки дамам, що скінчили 30 рік життя.

Наполєон

З НАШОГО КОНКУРСУ

Маємо весну, але для мене вона захмарена. Чому пишете так мало до своїх приятелів? Знаю, що Відень дає цікавіші теми, ніж ті, про які згадуємо звичайно в листах... Пишіть про те все сюди, до нас, щоб декого потішити.

Весна навіть збільшує тугу ясним небом і загальною веселістю. Негарно відїздити так несподівано з місця, де всі хотіли Вас затримати.

А. П. 28. Н.

КНИЖКИ НАДІСЛАНІ ДО РЕДАКЦІЇ

ПОЕЗІЯ

Нарциз Лукіянович **Князь Олег Вищий.** Поема. «Ізмарагд». Львів.

Володимир Юркевич. **Контрасти.** Поезії — нариси. Львів—Перемишль 1934.

ПОВІСТЬ, НОВЕЛЯ

Вячеслав Будзиновський. **Гремить.** Історична повість. «Українська Бібліотека» 15. Накладом Івана Тиктора. Львів, 1934.

В. Кархут. **Поклик вольних.** Нариси з життя звірят. Накладом Івана Тиктора. Львів, 1934.

ІСТОРІЯ, СПОГАДИ

Іван Крипякевич. **Українське життя в давні часи.** І. Княжа доба. Видання Т-ва «Просвіта» у Львові. Львів, 1934.

Велика Історія України. Зшиток 3. Видання Івана Тиктора. Львів, 1934.

МИСТЕЦТВО

Андрієнко. Текст Володимира Січинського. Видання Асоціяції Незалежних Українських Мистців. Львів, 1934.

РІЖНІ

Василь Сімович. **Тарас Шевченко** його життя й творчість. З нагоди 120 роковин уродин (1814—1934). Накладом Т-ва «Просвіта». Львів, 1934.

ЖУРНАЛИ

Вістник. Місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя. Річник II. Том II. Книжка 4 за квітень 1934. Львів.

Рідна мова. Науково-популярний місячник присвячений вивченню української мови під редакцією д-ра Івана Огієнка. Рік II. Ч. 4. за квітень, 1934. Варшава.

Каменяр. Голос Молоді. Ілюстрований місячник. Рік зал. 1932. Ч. 4. за квітень 1934. Львів.

Пробоєм. Місячник національної молоді. Р. 1. Ч. 2. за квітень 1934. Львів.



Майже у всіх польських літературних журналах появляються тепер зчаста статті про українську літературу та переклади творів українських письменників, особливо поетів. Здебільша бувають ці переклади бездоганні, але часами трапляється таке, як ось у останньому числі колмської «Камени». Є там між іншими переклад вірша Богдана Кравцева «Спалився, витлів юний липень» (Сонети і строфи). Перша строфа того вірша виглядає в оригіналі так:

Спалився, витлів юний липень
і серпень вигорів дотла
і літо бабине снується
тендітним прядивом срібла.

А в польському перекладі в «Камені» так вийшло:

Już spłonął, stlił się młody lipiec
i sierpień zgorzał już do cna
i babie lato przędze sypie
snuje tandetne srebrne źdźbła.

Словом: «тендітний» переклад.

*

«Перемога» змінила свою графічну вивіску. Виписала свою назву наслідуючи заголовок «Назустріч». Тепер залишається тільки дрібничка — змінити текст. —Бо як читаємо у заклику до читачів: «Нашим підставовим завданням у відношенню до читачів є й буде завжди гасло: давати Вам до рук журнал на европейську міру». Ще одна Европа. Треба її тільки відкрити і перемога готова.

*

18-го березня 1934 у Мелєн, у Франції, на святі «Української Просвіти» мав промову якийсь поетичний земляк Федір Крушинський і видав ту свою промову в самому Парижі п. з. «Тарас Шевченко. Незримий Вождь України». Є там такі квіти на могилу нашого поета: «Тарас Шевченко — це незримий наш Вождь, геніяльний стратег, що не програв ворогові(?) жадної битви, що далі керує нашою боротьбою...» «Все голосніщою й голоснішою луною повзуть клики з високої могили над Дніпром». Луна, що повзе, наче черепаха. Справді повзе, коли стільки літ після смерти Шевченка все ще у нас цвіте така просвітянщина. І добре, що насипали над Шевченком високу могилу, щоб не чув таких відчитів.

НАШІ ПОРУЧЕНІ ЛИСТИ

С. Д. Стр. Не домагаємось від Вас як дебютанта добрих поезій, але коли хочете, щоб їх хтось читав бодай у рукописі, пишіть виразно і на кращому папері, ніж на Радянщині.

А. Г. Перемишль. Оповідання мусить мати тему. А коли його не має — мусите бути великим письменником, щоб із нічого зробити щось. Починайте краще від теми.

Розрізані книжки

Докінчення з четвертої сторінки.

шого народнього побуту. Герої повісти живуть, уся повість оживає від описів — коротеньких, маніжних, як картини з нашої карпатської природи або дискретних як наші бадіки та гуцульські дівчата.

Завязка і розвязка — прості, невигадливі, але почуваєте в них руку майстра, що поклав собі скромне завдання. Наші автори мають дуже добрий зразок, як треба писати такі оповідання. Може на прикладі зрозуміють, що не треба наслідувати газетних популярних статтей, де всякі мудрагелі вчать людей патріотизму, не треба взагалі за багато мудрувати, а таки конче треба придумати пригоду, гідну опришка, який цікаво живе, хоч часто по дурному вмирає.

Видавництво «Українська Бібліотека» добре зробило, що не підписало перекладчика. Може при новому виданню (а варт бачити б таку повість на кращому папері в однім томі) дасть поправити переклад, дуже далекий від поетичної мови оригіналу.

НАРЦИЗ ЛУКІЯНОВИЧ: *Князь Олег Віщий.* Поема. В-во «Ізмарагд», ст. 32.

Поема з померкнь нашої бувальщини. Поет лине на повітреплаві своєї уяви в добу Олега, мабуть тому, що там були кремеві постаті, сталеві мечі, панцирні шоломи. Чуємо, що князь-воїн вибирається в похід, чуємо, що воює, чуємо, що вертається вже переможцем, але цього всього не бачимо. Образки занадто нагадують псевдоклясичну акварелю. Вірш без закиду, чиста мова, правильні наголоси (найрідкіше явище в Галичині!). Читаєш легко і дивно, що недовго. Якби так стати на місяць геніяльним, можна би написати «Магабарату» про Володимира Великого або Ярослава Осьмомисла. І тоді відпочати. Поїхати б до такого міста, де поети пишуть тільки про те, що відчувають і що бачуть. *Ор. Ордан.*



Др. Іван Копач — відомий педагог, клясицист і коментатор Павльзена має відчит на тему «Клясицизм і модернізм». Тема нелегка і тому прелєгент підготовляє до неї грунт годинним вступом. Прелєгент має сильне здоровля, здоровенний голосовий орган, всесторонню ерудицію і красномовний пал. Усе це разом складається на те, що слухачі після години почули сотню ріжнородних фактів, але небагато про саму тему. Предсідник зборів, сам перетомлений, пересилає прелєгентові записочку.

Др. І. Копач: — Мої панство! я дістав тут саме пропозицію від голови зборів, щоб перервати виклад на пять хвилин. Але я вважаю, що це непотрібне, бо те, що я буду говорити тепер, буде вже цікаве...

На салі один сусід до другого:

-- Старий гімназійний практик! Знає, що на перерві можуть повтікати до хати!

*

Одного разу в «Ділі» начальний редактор доручив Ярославові Весоловському написати статтю. За якийсь час виходить із своєї кімнати і бачить, що Весоловський не пише, тільки щось вирізує ножичками.

— Я-ж тобі казав *написати* — підкреслює редактор своє прохання.

— Коли ти шеф — відповідає Весоловський — то пильнуй свого шевства, а до кравецтва не мішайся!

КУРСИ УКРАЇНОЗНАВСТВА
при Українській Господарській Академії в Подєбрадах

НАВЧАННЯ — кореспонденційною методою.

ПРОГРАМА: 1. Українська мова; 2. Історія України; 3. Фізична географія України; 4. Історія українського письменства; 5. Українська культура; 6. Історія громадських рухів на Україні в XX ст.; 7. Економічна географія України; 8. Національогія.

ПІДРУЧНИКИ, вислані студіюючим, залишаться їх власністю. Це будуть оригінальні праці, написані виключно для курсів, легкою популярною мовою, не понижуючи його наукової вартости.

Термін навчання — три семестри (півтора року). Початок студій терміном не обмежений.

Приймають усіх, не молодше 17 літ, без ріжниці освітнього цензу, але з вистарчаючим загальним розвитком. Заяви про впис подавати до Української Господарської Академії. [Ukrajinská Hospodárská Akademie. Poděbrady Tchécoslovaquie]. До заяви треба долучати: 1) Власноручний короткий опис життя;

2) Власноручний відпис свідоцтва про освіту в тій мові, в якій воно видано;
3) три фотографії.

ПЛАТА ЗА НАВЧАННЯ. Для студентів з европейських країн плата за повний курс складається з 1) вписового в сумі 50 кч.; 2) за навчання по 50 кч. за семестр — 150 кч.; 3) плата за підручники — 350 кч. Вписове (50 кч.), плату за навчання в 1-му семестрі 50 кч.) та плату за підручники 1-го семестру 100 корон чеських треба вислати відразу, коли прийде повідомлення від Секретаріяту про зачислення в студенти. Після одержання плати студентові висилається офіційна студенська легітимація. Дальші рати можна висилати перед початком кожного семестру. На окремі жадання Сенат Академії може дозволити плату за підручники розбивати на декілька рат. Для учителів та студентів знижка.



Чого не любить проф. Сімович у нашій урбанізації.



Як Ф. Дудко уявляє собі поспішну продукцію на нашій літературній Сагарі.



«Вістник» і «Нова Зоря» є тої думки, що все-ж у нас треба б трошечки обмежити свободу думки.



Наші читачки беруть участь у конкурсі «Любовних листів».

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна	0·90 зол.
Чвертьрічна	2·70 „
Піврічна	5·40 „
Річна	10·— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ:
Місячна 4·50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч.
Поодиноке число 2·50 Кч.

В АВСТРІЇ:
Місячна 1·10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл. річна 11 шіл.
Поодиноке число 0·60 шіл

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:
Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

АДМІНІСТРАЦІЯ ОГОЛОШЕНЬ:
„Українська Рекляма", Львів, Льв. Дзеці 24/4.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1·— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: «Назустріч», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14. „Nasoustritch", Lwów, Rynok 9. Pologne. — „Nasustritsch", Lwów, Rynok 9. Polen.

Редагує КОЛЄГІЯ
Друкує: «АРС ГРАФІКА», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14.

Оплатę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 «СМОЛОСКИПИ»
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО 9

ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 1. V. 1934 РОКУ.

ЦІНА 50 ГР.

ЛІТЕРАТУРА ● МИСТЕЦТВО ● НАУКА ● ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

МИХАЙЛО РУДНИЦКИЙ

СОНЯШНІ СКОБОТИ

Тиха Повірнице,
добра Надхненнице!
може злиденне це
може невірне це
прадідне явище —
свіжа весна?

Ночі замрячені,
небо чорняве ще,
Ти блідолицою
тінню холодною
попід крамницею,
мов над безоднею,
згадуєш пориви,
сплати несплачені —
страшно сумна...

Кинь мелянхолію,
глянь скільки зелені
в кйосках з газетами,
в вікнах із модами..
ближні підхмелені
зранку, без чарочки,
сховані парочки
стали поетами,
лаються одами
навіть коти!

Сонце підморгує,
я вже підстрибую,
наче за шибою
птах, що із кліточки
вирвався радісний,
мчу як із вигрою
чи телєграмою
просто від тіточки
американської..
тішся і Ти!

Йти так алеями
гордо із дамою,
великопанської
міни навчитися,
вміти підтримати
гумор свій позою,
замісць томитися
сірою прозою —
гарно, бігме!

Чуєш, як леготи
мов над провалами
пахнуть розталими
срібними кригами,
як у нестримному
дикому приливі
всі секс-апілеві
струми розбуджує
серце саме?

Кинь усі клопоти,
геть із мігреною!
треба захопити
дні, що скаженою
локомотивою
гонять у безвісті,
з рожевогривою
ранньою тугою
нас залишаючи
тут, поміж мурами
сіро-похмурими —
наперекір.

Маєш, Химерниче,
нерви розстроєні?
хочеш відсвіжити
груди затроєні?
вийми з панчішечки
складені сотики!
голод екзотики,
цифри поплутані —
легко лікуються
в тихій закутині
з моря та гір!

Поки щит циніка
сльози обкапають —
разом помріємо..
стань перед мапою,
вибери подорож:
Куба, Мартиніка,
автом Сагарою,
лет над Аляскою,
Ніцца з гітарою,
Генуя з маскою —
кризі на злість.

Ідемо! ідемо!
дня не програємо!
в світі безкрайому
є де сховатися!
зорі над хмарами
всюди однакові!
справмо годинники
вірна Товаришко!
... Парк на Личакові,
поїзд на Винники:
2.46.



Приємні Читачі! Симпатичні Читачки!

Не втішає Вас весна?

Не можемо поправити Вашого бюджету ані світогляду.. Зате, по змозі своїх скромних сил, зібрали ми кілька прикладів, що весною можна радуватись.

Ось дерева вбираються у нове квіття, жінки в нові сукні, домашню птаху тягне вища сила до води і поетів до каламаря.

І багато-багато інших картин можна б Вам показати.

Щож! Усесвітня економічна криза! Попробуйте Ви показати нам кращі за 50 грошів, — будемо страшенне вдячні.



ПЕТЕР АЛЬТЕНБЕРГ

МІНІЯТУРИ

ТУГА

Вона вже давно відчувала, що якось »не все в порядку«.

Вона не знала, що?! Власне вона не бажала знати цього колинебудь. Нащо?! Чи можна це змінити?!

А може треба, може повинна?!

Тоді знайшла в його тайнім записнику якесь імя, та число телєфону, адресу, якусь шифру.

Написала під цею шифрою лист і зараз подерла його: «фуй, душе моя, так не робиться, душе моя!»

Так зосталася зі своєю солодкою страшною тайною, яку знала, відчувала, день і ніч і завжди!

Лише, коли він на проходах ставав мовчки перед кущем левадних цвітів або перед гарним розквітлим деревом і довгі хвилини потопав у думках,

тоді вона відчувала: «Він думає про неї! Це страшне!».

МОДЕРНІСТЬ

Хоч ти, дівчино, носиш короткі хлопячі кучері і хоч би вони тобі щераз так гарно укладалися, ще далеко тобі до модерної дівчини!

Хоч ти носиш широкі кльошеві сукні, при яких можна бачити частину твоєї шляхотної стрункої ноги,

ще далеко тобі до модерної дівчини, дівчино!

Хочби ти щераз так легко і з ґрацією ступала, якби звільнена від усякого земного тягару,

всетаки ще далеко тобі до модерної дівчини!

Правда, ти більше легконога як ті обважнілі.

І на погляд ти краща.

Аж коли стаєш — ідеалом скромности, добротливости, невибагливости, лагідности та інтеліґенції, такту, смаку, замилування до природи,

тоді починаєш, може, бути справді модерною дівчиною, дівчино!

CARPE DIEM

Два найбільші «антиподи» життєвої мудрости: carpe diem лови день, можнаб навіть сказати: лови годину (моя девіза) і «струсова політика» — ховай голову в пісок, щоб нічого не чути, що є в дійсности, придуркувато-нахабно-боягузка непристойна життєва девіза! Але всі її мають! І саме тому ніхто не йде своєю стежкою!

МОДЕРНА ЛЮБОВНА ПОЕЗІЯ

Люблю тебе, Павлино,

бо ти спиш уночі при широко отворених вікнах і вдихаєш повітря твого свіжого городу —

люблю тебе, бо носиш плиткі мештики у кожну пору року, в дощ чи сніг!

Люблю тебе, бо зносиш продуви, щобільше, сама в них розцвітаєш!

Люблю тебе, бо твій яблуневоцвітний нашкірок плекаєш лише теплою водою і дешевим, приємним міґдаловим мильцем, 50 сотиків за кусник!

Люблю тебе, бо на скромній, вузькій деревляній поличці над твоїм ліжком стоять рядочком усі твори Гамсуна, у блакитній оправі!

Люблю тебе, бо ти розумієш мене, і саму себе, і всі дерева, всі квіти розумієш,

і Франца Шуберта розумієш, Гуґо Вольфа, Йогана Брамса, і всіх гарних котиків, коней, пташок, риби, ще й також святий тягар самоти розумієш до того всього в додатку!

ЗАКОХАНІ

Суперечка, суперечка і суперечка....

І з досадної, огірченої суперечки кристалізується поволі ясна свідомість, що не все гармонізує у них двоє, буцімто згармонізованих людей!

І наслідком того суперечка стає початком, дуже дивним початком нового, кращого, правдивішого, більше дійсного і тривкого відношення як було досі!

Ця, така суперечка проганяє темні, насуплені, тяжкі хмари, приносить світло!

Не кожна суперечка є суперечкою....

є й суперечка, яка безпосередньо приносить вічний мир!

ОКРУШКИ

Коли поет знайомиться з якоюсь гарною жінкою і залицяється до неї, вона каже пізніше: «Ах, цього роду людей учимось якслід оцінювати щойно тоді, коли пізнаємо їх особисто!»

*

Коли поет знайомиться з якоюсь гарною жінкою і не залицяється до неї, вона каже пізніше: «Це стара історія! З такими людьми, хоча б вони були не знати які цікаві, не треба ніколи особисто знайомитись!»

Переклав **Василь Софронів**

СВЯТОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ

ВЕСНЯНИЙ ФЕЙЛЄТОН

Така ясна весна!
Чекай, —
Всім скажу це,
Узявши за ґудзик!
І напишу,
А потім
Нехай
Брови хмурить,
Як доктор Mabuse
Професор
Сімович
Десь
Кострубатий такий анапест
Прочитавши,
— Та годі
Це-ж
Найчистіша
На мене напасть!
Бо занадто багато
Тем
І де ж тут
Клясична Греція,
Як це
І те
І тамте
У вірші
Непрошене преться?!
Як себе
Заспокоїть нічим,
Як занадто
Хочеться марить,
Коли пахнуть
Так душно
Дощем
Накрапані тротуари!
Коли день
Молодий і стрункий
Парадує
Весняним мундуром
І на пупянки
І на хмарки
Ми обидва
Лиш очі жмурим.
Коли серце
Ніяк
Не змовчить,
Як у ясні,
Сонячні ранки
Купують,
До школи йдучи,
Фіялки в листочках
Панянки.
Як хмаринки
І зелень
І сміх
Розквітаються..
— То лиш
Найгірше,
Що скрізь
Забагато моїх
Ще нідe
Незаписаних віршів!

ЮРІЙ КОСАЧ

З ПРОВІСНИХ СПІВІВ

Весна одна моя кохана
І я їй лицар із давен
Вона лиш знає полумяна
Про смілих задуми поем.

Бо у прольоґу до баляди
Так хочу, щоб на сконі дня
Чабан-отаман до бриґади
Ґукнув бадьоро: на коня!

Щоб ґуркотом ґармат дрижали
Пусті завулки й вулиці
І знов щоб заґрави палали
На сятім ремінем лиці!

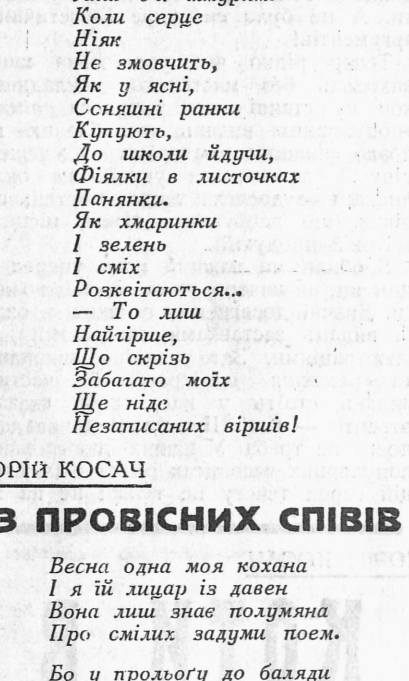

БІБЛІОТЕКА ... ЛЬВІВ ... УНІВЕРСИТЕТУ

ВОЛОДИМИР СІЧИНСЬКИЙ

За мистецьку культуру української книги

З приводу анкети „20 найгарніших українських книг",

Ще не так давно вигляд українських книг не був надто привабливий. Були ми бідні. Бракувало розуміння, техніки, дбайливости. Згадати хоч би видання перед війною. В найкращому разі був це примітивний етнографізм: натуралістичний побут в ілюстраціях, вишивки «хрестиками» чи керамічний орнамент живцем перенесений на окладинку книги. Справжній переворот у книжковій графіці зробили В. Кричевський і Ю. Нарбут та цілий ряд їх учнів, продовжників та молодих мистців-графіків. Але цей рух книжкової графіки торкнувся головно зовнішнього вигляду та не оздоби серед тексту.



Боротьба за естетичний вигляд видань була нелегка, треба було перебороти байдужність видавців, фінансові і технічні труднощі, «традиційну» шабльоновість «знавців» друкарської штуки тощо. Згадати хочби боротьбу за нову книгу на галицькому ґрунті, що розпочали тут після війни кілька наших завзятих мистців-графіків. Пригадується, як були здивовані наші видавці, коли мистці доказували не тільки потребу друкувати окладинку в двох фарбах, але вимагали... гонорару в розмірі «аж» 5-10 долярів за рисунок кожної окладинки! Та коли таки вийшло кілька книжок з мистецькою графікою, далі пішло легше. Видавці переконалися, що мистецька окладинка значно підвищує продаж книжки. А це було сильніше «естетичних» аргументів!



Тепер рідко яка українська книга виходить без мистецької окладинки, хоч в останні часи зявилося чимало «популярних» видань, «оздоблених» недбало різними аматорами за «дешеву ціну». Але назагал українська окладинка вже досягла такого мистецького рівня, що здобуває поважне місце у світовій продукції.

Зробили ми важний крок уперед та цим ще не вичерпується мистецтво книги. Значні досягнення є також в оздобі видань заставками, кінцівками та ілюстраціями. Зате техніка виконання та «редакція» ілюстраційної частини видань стоїть у нас, треба сказати отверто — зле! Шукати за прикладами довго не треба. У наших ілюстрованих популярних часописах розклад ілюстрацій серед тексту не тільки не на висоті свого завдання, але надибуємо там просто дивогляди — як саме «не треба робити». Другий яскравий приклад з одного дуже реклямованого «Великого» видання, що почав появлятися зошитами, де технічне виконання, добір і розклад ілюстрацій залишає багато до побажання...

А проте вже тільки розмістити ілюстрації поміж текстом це вже річ дуже складна і відповідальна. Тут не вистарчає примітивне аматорство і випадковий «смак» редактора або метрампажа, не тільки індивідуальне «так мені здається краще». Спосіб укладання ілюстрацій у книжці, альбомі, ілюстрованих часописах і т. д. має велику фахову літературу. Цілі століття вироблялися докладні правила та засоби, як найкраще підійти до цього важного друкарського мистецтва. Не є це «примха» того чи іншого «естета», лише закони, основані на принципі доцільности, практичности, загалом функціональности, які випливають з т. зв. гігієни ока, економії часу, місця і матеріялу та нарешті психольогічного сприймання. У наших книжках зовсім



звичайне явище поміщувати на одній сторінці або поруч себе — ілюстрації, виконані ріжною репродукцією технікою (фототипія, ксильографія, крисковий рисунок) і то у випадках, коли нема крайньої потреби.

Дальшою важною ланкою у мистецькій культурі книги є фальцювання, брошурування і зшивання книги. Тут у нас бувають ще гірші дивогляди. Коли видання видруковано в аркушах, то дальшою його долею цікавляться мало і майже не звертають уваги на «другорядне» технічне вивінування. У львівських видавців можна часто побачити брошуру і навіть більшу книжку так недбайливо зфальцьовану (зложену), що текст знаходиться зовсім не на місці з невідповідним маргінесом, а навіть трапляються випадки, що окраї тексту припадають на хребет книги — на тому місці, де книга складається... А вже зовсім зле стоїть справа зі зшиванням. Як загальне «правило» у нас (майже на цілій Соборній Україні!) уживають жахливого способу зшивання книги дротом. (А ми люди поступові і вживаємо для того «машинового» способу — добре, що хоч така «машина» коштує не дорого!). Та до того ще зшивають дротом поперек грубости книги!.. Нічого і казати, що зшивання при помочі дрота у новітній друкарській техніці майже закинули. Варто було би нашим видавцям переняти французький і англійський спосіб зшивання ниткою, або зовсім дешевий спосіб та до того ще бібліофільський — німецьких, чеських та інших видавництв, коли зовсім не зшивають книги, лише брошурують або



просто складають аркуші, маючи на увазі, що власник книги її згодом оправить.

Коли йде про дальші «поради», то вже тяжче говорити про папір і технічно-друкарське виконання, яке залежить передовсім від коштів, точности і досконалости машин. Але і тут у багатьох випадках можна оминути технічні «недотягнення». Зокрема щодо вибору паперу — дорощий і «кращий» папір не конче задовольняє всі естетичні вимоги і не завжди відповідає своєму призначенню.

Дуже важне, а то і першорядне місце в культурі книги займають друкарські шрифти. Тут у нас ще непочате поле. Ми ще і досі вживаємо перестарілих кириличних шрифтів, які не відповідають сучасним вимогам нашої доби. Ця тема надто широка і ми над нею не будемо спинятися. Вона тісно звязана з питанням переходу до латинки. Як відомо, не так давно питання переходу до латинки гаряче дискутували на Рад. Україні і за кордоном. Безсумнівно, що це важливе питання стане перед нами ще нераз. Для графіки нашого письма має воно першорядне значіння. Бо-ж з переходом на латинку ми переймемо всю величезну культуру графіки письма, плеканого у Зах. Європі довгими віками.

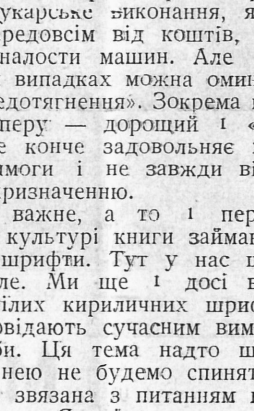

В протилежному разі мусимо витратити багато часу, енергії і коштів для розвитку графіки письма кириличного шрифту, якого культура була зовсім занедбана за останне століття.

Отже хоч маємо вже чималий мистецький дорібок спеціяльно в книжковій графіці, то багато ще важних питань про культуру книжки не розвязано і в деяких напрямках вони майже незаторкнені.

ФРАНЦ ВЕРФЕЛЬ

і його нова повість

(Die vierzig Tage des Musa Dagh, Paul Zsolnay Verlag 1933)

Деякі критики кажуть, що остання велика повість Верфеля «*Сорок днів Муза Даґ*», чи не найкращий його літературний твір, хоча дорібок його вже чималий. Згадатиб тільки символічну казку — «Людина й дзеркало», трагедію «Козлиний спів» або дві великі повісти «Варвара або побожність» і «Рідня з Неаполю». Для нас, вона цікава тим, що картини знущань над безборонними вірменами, так живо нагадують нам недавно минуле, воєнне лихоліття, що нам здається, начеб ми бачили перед очима ті довгі ряди наших нещасних виселенців, що тяглись у концентраційні табори чи нелюдські жертви соловецьких островів.

Пластичні, мистецькі картини, у яких переливається жива кров і чути нелюдський стогін катованих жертв, зворушують до живого.

Муза-Даґ це велитенський облаз заввишки на 4000 метрів над Середземним морем. Має він тропікальну рістню, лілейне провалля, на стоках гір винниці та тихі леваді. З *другого боку* — округа Суеджа, між Сирією та Туреччиною. Незамешкана височінь, а під нею підгіря, над яким століттями працювали людські руки, щоб із нього добути плодовиті соки. Тут простяглось сім вірменських сіл, добре загосподарених, з одним найбільшим, начеб столицею Іогонолук. Тут відбувається дія повісти Верфеля.

На цьому тлі виростає геройська, горда стать Багрaдіяна, великого земельного й промислового власника.

Вихований у Парижі, одружений з француженкою, пересяклий західною культурою, стає космополітом. Несподівано повстає перелім у житті його та його родини.

Його брат, умираючи, покликує його до Сирії, щоб полагнати маєткові справи. У Сиоії застає його світова війна.

Поиходять дні повні тривоги й непевности, доходять вісти про жахливі знущання турецьких саптіїв і переселювання вірмен у пустинні околиці. У космополітичній душі Багрaдіяна наростає любов батьківщини й рідного люду. Він відважується на ошуканий крок: організує сім дооколичних вірменських громад, ними обсаджує гору «Музу-Даг» і ставить активний опір турецькому насильству... У цьому жахливому становищі, між ним і дружиною-чужинкою, повстає духовий конфлікт, і він щойно тепер пізнає свою помилку. Зате його син Степан вмирає мученичою смертю за рідний край.

Сорок днів тягнуться ці неоівні, жахливі змагання «мухи проти лева», аж нарешті рятують їх французькі кораблі від неохибної загибелі.

Багрaдіян задомлюється: його тягнуть дві рідні сили: з одної сторони рідна земля і вбитий сич, з другої воля і чужа для нього дружина. Він вибирав не перше!

І вмирає на гробі замученого сина, вбитий турецькою кулею.

На цьому й кінчається та цікава, повна трагічного геройства, повість.

Яр. Мандюкова

Читачі! Нам мало Ваших запевнень, що наш журнал Вам подобається. Пишіть нам теж, що в ньому Вам не подобається...

КРАПКИ НАД і

ДОЩ І КОХАННЯ

Саме хотів я написати любовного листа на симпатичний конкурс журналу «Назустріч», коли до вікон моєї хати застукав весняний дощик. Люблю дощ, пристрасно люблю дощ,так, що навіть любовний лист можу відкласти, коли він приходить.

Один наш визначний хемік, що за чорною у каварні говорять, буває, незвичайні речі, сказав мені раз, що вода це центральна проблєма всієї майбутньої хемії. Я повірив йому легко, адже знаю, що вже в старокитайській символіці вода займає найперше місце. Ця мяка, податлива сила, а проте найдужча з усіх. А старий королівський архівар Ляо-це ще перед 2500 роками, сказав що: «вода подібна до Тао».

Відчиняю вікно. Дощик рідне тепер, «підходить до гори», як сказалиб японці. Мій садок пахне тепер і дихає немев уся земля булаб справді тільки велитенською морською потворою, що може дихати і жити тільки у воді.

Може справді вся суть життя у цьому кружлянні води від висоти неба до глибини землі?», — думаю. Тільки те, що нею пронизане творить творчий фермент. Вона причина народин і смерти... Дивлюся на зелену травичку, що ненароком виповзає зпід землі, ще вся обважніла від тягару прозорих крапель.

Може навіть кохання це тільки вода, водний фермент і теплий дощик весною?.. Але тут — крапка. Не скажу більше нічого, щоби журі конкурсу на найкращий український любовний лист не назвало мене наївним.

Ст. Левинський



До статті В. Січинського: тут обгортка Петрицького, друга Пустовійта («Городянка»), третя Ковжуна («Поворот Будди») і ініціяли Ковжуна до «Очей і уст» Рудницького і «Райської яблінки» Віконської.

ЮРІЙ КОСАЧ

КОТИ В НОЧІ СІРІ

Докторові М. Антоничеві.

Війт турійський Михайло Жешко Ласкович здорово хропів на сіні. В теміні його кремезний тулуб видавався чималою бочівкою, що зідхала й тяжко бовкала, коли візок підскакував на вибоях. Був бо королівський тракт нерівний, а до того ніч узялася глупа, падолистова. Колоть на шляху, брав приморозок, через те й конятам сутужно було тягнути візок із навантагою немалою.

Крім війта сидів іще брат Чехович по дорозі в Киселин, похмурий і злісний на язик чоловік божий, пан Андрей Цирський із Осьмигович, шляхетне урожоний, Його Мості Кравчого Литовського виж, два пустошні прохажки мандровані і хлопча в скуфейці та бакалярські бакиреї, що йменував себе Амброзієм.

Всю цю братію підобрав на шляху добрячий ковельський міщанин Сенко Швець Козерада, що їхав на роки у Луцьк.

— Тож і рознесло його, — рік брат Чехович. — цілу кузню осьде завів... Ці перино-й подушкоспали є то зблудження зі шляху праведного й хороба смертоносного мудрування, пестрота царства світового, затьменіє разуму й думки, геена дочасних дібр, роскоші тілесної. Ці війтове, ландвійтове, бурмистрове замісць прикладу для поспільства, тільки соблазн чинять, труд своїх слуг через черево своє пропускаючи й насолоджуючи, тільки про віно своїм донькам дбають, в утрофіни й каразії одягаються, а найпаче папежників до ремесла радо допускають. А все для хитрости людської, для викрутасів чортівських. Тьфу! Рече убо Сирах...

— Це ти всуе, чоловіче божий, — перебив братові Чеховичеві красномовну орацію Сенко, тріснувши пугою, — війтина наш Жешко, мій нанашко нарук кажучи, навверле людина не погана. Зайвого шкойця не візьме, а як загледить, що якийсь писаредрач одно вікно більше припише тобі при люстрації — карає сутужно. А од тілесної роскоші хто з нас не вільний?

— Чим же ся ти, любимий брате, ругаєш з інока, що з тобою не уміє бесідувати?..

Хотів було знов невгомонний брат Чехович продовжувати свою казань, але виж Кравчого Литовського заглушив його своїм скрипучим, пискливим голосом.

— В тих казанях, вашмості, стільки правди, що в жабячій калюжі мальвазії. Шкода, що ніч Бог послав нам темну, а тоб побачили ми, як цей чоловік божий так зіло о спасенії роду людського дбаючи, себе на тріску, сиріч шкелет, приправив...

Всі засміялись, бо навіть у теміні видно було, що брат Чехович бовванів чималим таки бовдюгом і пухненьких ручок ніяк не міг зложити на череві. Він нічого на те не сказав, прикинувшись, що не чуе. А пан Цирський торкнув за рамя прохажку, що, спершись спиною на свого товариша, куняв, носом довжелезним достаючи колін.

— Я радній почув би, приятелю, що сталось з оним купчиною фльоренцьким, іже про добродітель жони своєї так дбав...

— Прав, прав! — загомоніли всі, крім війта, що спав, і брата Чеховича, який сердито завовтузився на сіні. А щоб придобрити прохажку, пан Цирський дістав із глибезної кишені своєї делії фляшу цинову та ткнув прохажці в руки. Чути було в теміні, як булькотало йому горло, поки пив, а потім передав товаришеві. Удвох, за одним ковтком, мабуть, мало лишили потіхи добросердому шляхтичеві. Бражники, видать, були непогані.

— Aqua vitae — рік один з них, — утроби моєї насолода.

— Чаша розпусти! — вигукнув брат Чехович.

— Що чаша, то чаша, а чи розпусти, як хто вважає, — спокійно озвався пан Цирський, — є то старовинний напій. Тепер таких не вживають. Нині тільки алікантами й мальвазіями делектуються...

— А тоді, вашмості, — обтер рота прохажка і продовжував свою фацецію, що її розпочав уже давно, — купчина наш Тофано задумав добре надсадити бебехів жінці, що йому роги наставляє. Був бо лютий як тигр, знав, що псотить жона, а зловити не міг на вчинку. Каже звечера, що їде буцім до сусіднього містечка по оливу, а сам повертає з передмістя додому, замикає дім на всі колодки й замки й чатує, коли то жінка повернеться з псоти. А в той час, жона його — красна Гіта, ніде правди діти, таки вельми красна, уживає любощів у домі одного свого любчика, не знаю тільки, в якого саме, їх бо в Фльоренції-городі мала зехцігерами. Чекає наш купчик, узброєний у терпеливість, і обмірковує собі, який то сором жінці вчинити...

— Так не краще булоб піти йому до місця псотного? — промовив Сенко Козерада; — застав би їх, псотників, розтягнув — линвами випарив і по цілім амбарасі...

— Бачиш, добрий чоловіче, заваджаєш правити, а сам не знаєш, — невдоволено перебив його прохажка, — не такий був дурний купчина йти вовкові в пащу: могли збірі черево йому пострoмити, а за тим там не постоять...

— Тай псотник йому не потрібен був — сказав пан Цирський, — псотникові, що? Занюхає, де що легко лежить, тай біжить. То її, вшетечницю, провчити треба було...

— Не перебаранчай і ти, вашмосте! Вже я докажу, тоді знатимеш хто кого провчив. Чекає купчик Тофано, а жона його опівночі приходить. Гульк, до вікна, а ним звикла, з псоти вертаючи, в дім увіходити, коли защіпнене. До дверей —, і ті на замку. Не переливки — вишибло її з мелегирі шал, думає, якби тут з окказії такої ганебної вибратись. Бачить, що чоловік їй штуку підстроїв. Не довго думаючи, скидає шати свої фалюндишові, кошулю едвабисту, розпускає волос і кричить у небоголос: «Гвалту, людкове! Гвалту, люди добрі! Малжонок мій з глузду зіхав і хоче мене втопити!» Загляділа бо в тіні, як купчина на неї чатує. На той рамус і глас збігаються сусіди, челядь, сторожа, а вона ще дужче: «Кровопийця мій, тигр лютий, барбарус — зо світу мене згладити хотів!» Купчина наш вибігає, товмачиться, ні в тих, ні в цих — де там! Люди за дрюки, за кілля та так, бідоласі вперіщили, що ледви до дому доніс. З того часу зарікся, неборака, за жінчиною цнотою ходити. От, мості панове мої, що то потрапить білоневіста вчверяти...

Закінчив прохажка свою фацецію й позіхнув. На подорожніх вона зробила помітне враження. Перший Сенко Козерада, що слухав, крепко задумавшись, перервав тишу.

— В невір-землі жони хитрячі, приятелю?

— Хитрячі бестії — глибокодумно хитнув головою прохажка. Вже у Кракові хитрість жон уваги гідна. Тамошні ляшки сильно мягкі на язик, а щодо псоти хитрущі. Вони й чари знають на те й уроки, щоб малжонка обкрутити. Але це ще нічого. От їдь далі — вже в землі чеській, німецькій й магерській хитрість жон така вибуяла, що ніодин лицар купчина, а то й посполитий, їдучи на війну албо за крамом, не лишить жони, не закувавши її в литий панцир, сиріч пас цнотливий, проти вшетечности боронячий. Але, вірте мені, вашмості, не найдете ніде хитріших жон, як ув Італії, даймо на то, у Венації албо в тому ж Фіоренці-городі. Найхитріщі, бо найкрасніщі...

— Що там казати, — зітхнув пан Цирський, — і у нас жони хитрячі

Д-р РОМАН ДОМБЧЕВСЬКИЙ

ІДЕЯ ВСЕНАЦІОНАЛЬНИХ КОНҐРЕСІВ

Знак часу

Від якогось пів року ведуться у нас підготовчі праці, щоб скликати «Всеукраїнський Національний Конґрес». В останніх роках виринула теж ідея загально-світового жидівського конґресу. Це явища характеристичні, що походять з одного джерела: Змагання даної нації зміцнити свій організм, зробити справу її істнування незалежною від державних форм, в яких доводиться її членам перебувати.

Мимоволі насувається порівнання обох цих змагань

О. І. Бочковський завважує, що сіонізм «яскравий приклад здійснення найбільш фантастичної утопії, яку знає історія». («Нарід Собі»)). Маємо таке враження, якби весь національний жидівський рух, відірваний від території, зі своїм змаганням до незалежности відгоривався тільки в душах міліонів розкинених по земній кулі. Коли сіоністичний конґрес є голосом міліонів світового жидівства про справу Палестини то всесвітній жидівський конґрес мав би бути авторитетним голосом суверенації у всіх справах і тоза Палестиною.

Перед нами питання відношення модерної нації до держави. Боротьбу за опанування держави нацією ведуть не тільки т. зв. недержавні народи, але й деякі державні як нпр. Італія, Німеччина. Висувають тут ідеал одної національної держави, що обєднала б якомога всіх земляків на національній території. Неосяжний він часто хочби тому, що майже всі сучасні нації мають крім матірнього етнічного пня, ще й величезну еміґрацію; крім цього маємо ще значні частини чужого національно населення в державі.

Національстичні рухи

Поневолені нації часто переціюють атрибути державности. Це шкідливе для них головно тому, що притуплює чуткість національного загалу на всякі небезпеки, які можуть стрінути націю навіть тоді, коли опанувала державний апарат на своїй території.

Спроби сучасних націоналістичних рухів замкнути національний організм диктатурою як єдність расову, соціольоґічну, господарську й політичну, дуже подібні до релиґійних рухів давніх часів. Вони, як виїмкове явище доказують велику правду висловлену Ренаном, що нація це щоденний плебісцит, що виявляє волю членів тої велико культурної єдности, — волю: бути нацією в щоденному житті. Такі націоналістичні спроби явище переходове, свого роду сурогат, який має силою ззовні заступити істотну волю кожного члена нації осягти найвищу мету.

Підставою істнування нації є найширша демократія в найкращому розумінні слова; вона можлива тільки там, де всякий її член уміє по громадськи думати і поставити собі самому мету та межу в інтересі загалу.

Деякі нації, як англійці, шведи, норвежці, фінляндці, данці, голяндці, вміли наладнати відношення нації до держави, витворити загально-національну опінію. Вміли довести обі ці справи до одного знаменника так, що в даний мент уміють зберегти потрібне віддалення, якийсь дистанс між собою і своєю державою. Звідси той величезний хист англійців кермувати державними справами своєї світової імперії. У Швайцарії те саме явище з другого боку: три нації зуміли витворити своє скоординоване відношення до спільної державности. Головною познакою такого уміння тих культурних націй є змагання оперти всяку національну акцію не тільки на силах власної держави, як організації публичного права, але передовсім на силах власної національної громади.

Нація і сіонізм

Нам, що виховані в довоєнних автократичних монархіях, важко іноді зрозуміти ці справи, бо — думаючи про державну владу — маємо в уяві тільки авторитативно-автократичну її форму, а не знаємо тої справді народньої демократичної влади, якої почуття лежить у душі кожного громадянина. Такий громадянин має рівночасно почуття найбільшої експанзії тої влади назверх і рівночасно межі, від якої повинен поступитися у своїх особистих інтересах на користь нації. Та має теж зрозуміння свідомі, що національне їх питання не вирішиться тільки цією державою, а треба працювати і обєднувати націю також у голюсі-діяспорі, що всеж таки буде далі істнувати.



Палестинське питання в анґлійській карикатурі. Полісмен до сіоніста й араба: «Може-б ви співали на одну нуту».

Кузня національних вартостей

Жиди свідомі того, що Палестина має бути тільки кузнею національних вартостей, культурних, політичних, економічних, загально - національною скарбницею. Але вони не забувають теж, що, як це буває і в інших народів, не завжди державна частина нації культурніша від недержавної. Буває навпаки: історія сербів і хорватів, румунів у Регаті та Буковині, і т. д. дають нам яскраві докази цього.

Отже свідома себе нація мусить вирівнювати всі ті нерівности, що істнують у культурній, господарській і в інших ділянках. Органи, вибрані таким конґресом, мали би бути виконавцем і сторожем усіх тих загально-національних справ.

Хоч деякі політичні ґрупи не бажали би скликати світовий конґрес, щоби з нього не вийти за слабими, то всеж такі історичні катастрофи, які стрінули жидівство — особливо в Німеччині Ґітлера — спонукують національний жидівський загал змагати до того конґресу. І так організаційний комітет світового жидівського конґресу в Женеві працює далі безупинно, призначуючи конґрес вже на цей рік.

Ми і жиди

У протилежности до жидівської перевантажена українська нація селянством і територіяльністю. Наша еміґрація до Америки, Канади, на Зелений Клин і т. д. це еміґрація чисто селянська, земельна, територіяльна. Жиди розсіяні по містах, розгублені по цілому світі, а наша еміґрація здебільша скупчена. Вони мають надмір купців, у нас їх майже нема. Брак свого хліборобства вони з усієї сили заповнюють халюцами, ми мусимо силоміць творити наш купецький стан. Вони зосереджують рух халюців до Палестини, ми мусимо не тільки творити своє купецтво на рідній землі, а й розсівати його по цілому світі. Жиди, так сказатиб, рустикалізуються — ми урбанізуємося. Вони вертаються до своєї давньої, вже майже мертвої національної мови, а ми вводимо в національне життя живу, селянську мову, поневолену, саме навпаки — церковною мертвеччиною.

Завдяки надмірові нашого селянського стану і повного браку міського елєменту, ми досі не встигли створити та втримати своєї держави. Для жидів — кожний селянин - халюц це одна позиція більше у боротьбі за Палестину як державу; для нас кожний робітник і купець у місті це нова позиція на шляху до своєї державности.

Спільні явища

Дальше спільне явище обох національностей у цій боротьбі це наклепи поширювані ворогами українського та жидівського національного руху, мовляв вони — комуністи. У подіях 1917—1920 рр. цим ґаслом замилили очі Европі, представляючи справу нашої державности як комуністичну небезпеку. Тимчасом совітська влада ворожа справжньому сіонізмові як типово національному рухові і жиди-комуністи бойкотують сіоністичний конґрес та не признають Палестини як засновку держави, як і наші комуністи не признають потреби нашої окремої державної одиниці.

Коли недавно виїхала з Палестини до Совітів ґрупа жидівських комуністів, переконалася небавком, так як сотні тисяч наших комуністів, що у совітських умовинах — нема найменшої надії на розвиток якоїнебудь національної жидівської справи.

І серед жидів істнують — як у нас між наддніпрянцями, наддністрянцями, буковинцями, підкарпатянами — значні і прикрі ріжниці поміж ріжними їх ґрупами, що жили в атмосфері ріжних держав ,країв і народів, істнують своєрідні «парафіянщини», здебільше конфесійного характеру.

Ідея створити стан халюців вийшла від Усишкіна, мешканця України; творець жидівського легіону Жаботинський це мешканець Одесси, а український жид Ґеленоф, був співробітником Герцля і співтворцем його ідей. Ідея «шеклю» вийшла з нашої Галичини.

Дивлячись на жидів беремо від них — може й непотрібно — урбанізаційні маніри. Чи схочемо навчитися ще чогось, більшого й вартнішого?



Віденський богеміст

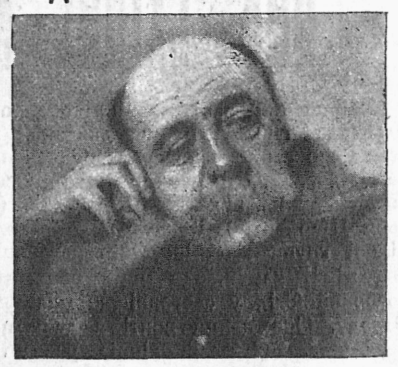

Свобідно, голосно, щиро хотіли писати ми у студентській добі. Як Петер Альтенберґ. Хотілиб і нині. Без надуми, без програми, рефлексії всуміш із вражіннями і класти в якомунебудь місці — — — риски... крапки!! оклики. Розуміють читачі — добре, ні — тим краще. Бо література це ритм серця. Навіть такого, що підстрибує від чорної кави. Може тільки такого. Серце і чорна кава?

І хотіли ми жити як той віденець (1859—1919). Не конче так коротко, але так собі навсупереки всім. Усім: рідні, знайомим і всьому тому, що самі пишемо.

Рідня Альтенберґа — багаті купці; дали синові добре виховання, аристократичні манери і збанкрутували. Знайомі не люблять позичати грошей. Поет Альтенберґ почав фабрикувати нашийники з колірових камінців і перел. Слава поета помагає в купецтві, коли він уміє писати реклями, дотепні, поетичні. Що думала публика? Розявляла роти. І він, щоб іще більше забити їй баки, подбав за розділ похатного тандитника. Не терпів тандити, але патент носив у кишені.

Жив як пес, сальоновий, панський. Такий, що любить удень спати, вночі волочитись і взагалі розуміє панські примхи та витребеньки. Альтенберґ любив спорт, лоно природи, ґіґієну, здоровий харч, але мав свій поділ годин. Поетичний. Найбільша насолода кавярняний дим. Спати, їсти? О! шануйте своє здоровля добросерді добродії. Та не дивіться на поета. Поет має свою вищу льоґіку — примхи, ідіосинкразію.

У кімнаті Альтенберґа висіли листівки всяких артисток, королев, дівчат, дівчурів, «дів». Це заступало йому музей; нагадувало більше життя. На тих дешевих подобах, імпровізував він свої поеми до вподоби собі та їм. Прозою, телеґрафічним стилем, наче фрази до штамбухів інституток. Не дбав про те, як пише. Затирав межу між звичайнею кавярняною анекдотою й гимном. Не мав терпцю. Творив літературні коктейлі. Запаморочував ними сам себе та читачів.

Був щирий чи ґрав комедію?

Директор одного більшого варіете платив йому що-місяця якусь смішно малу суму за те, що Альтенберґ приходив на кожну премієру. Привозили та відвозили його окремою каритою. У льожі ставили перед ним вечеру і дорогі цигара. І Альтенберґ виписував дитирамби в честь танчівниць, акробаток, штукарів.

— Куди можна б піти нині до театру? — спитали його раз у товаристві.

— Куди?? Істнує взагалі тільки єдиний театр — «Аполльо», незвичайно ведений, чудово обдуманий і так презручно обрахований, що його дирекція на самій роздягальні та афішах уже **так** заробляє, що покриває кошта навіть тоді, коли в театрі нема ніодної особи. Попробуйте у нас за таку критику дістати вечеру, цигару, льожу і подорож додому каритою!

Ех, Відне, Відне Франца Йосифа І. зі своїми **würstl**-ами і **schlagobers**-ом!

м. р.

як ті лишки. А вся та хитрість іде од німців, од купців ґданських, ельблюнських і од зайд коронних. Не знали давніше того, жиди як Бог приказав, а тепер за німецькою модою й хитрість приходить — не знали передтим тих фортуґалів, чи пак портуґалів, тих причіпок, що коло подолка чіпляються, а тепер кожен тільки пантрує, як той сокіл, де б ущіпнути солодкого мяса.

— Правда ваша, пане виж, — обернувся Сенко Козерада, — все од німців іде. Приїде до тебе оттакий Юрій Фогель — купець, міщанин ґданський, ніби за справою, то не тільки частуй його подостатком, а ще й жінку свою коло нього посади, а він сидить, як чорт, надметься, і жінці фрашки любашні нашіптує та й за ногу шкрябає...

— Хіба один твій Фогель такий? — плачливо почав пан Цирський; — є таких гунцвотів і між нашими доволі, особливе, хто скоштував німецького хліба. Наша кістка, але собачим мясом обросла: а по мойому ще більше лихо в наших біложінок моді — хай би вбирались по-давньому в запинані фалшури, люнки шнуровані, як колись, а не вживали з-німецька плюндрів. Не так швидко викрадали б любовну бредню...

— Є й мистці ж на ту любовну бредню, — подумавши промовив Козерада; — тільки дивиться — ти з дому, а він уже ластиться до жінки твоєї...

— Що там казати! — скрикнув Цирський, тепер хоч з вилами на варті стій, не впильнуєш у живі очі такого чорта! Тьфу!

— Вашій мості мабуть добряче допекли ці жонолюбці, що так на них ремствуєш, — озвався з усмішкою прохажка: — чи не залишив ти дома красної жінки?

Пан Цирський засердував. Завертівся на сіні й пискливо загомонів:

— А ти, приятелю, як їдеш у чеснім товаристві, помовчи. Не єсть це твоєї голови справа. Май на думці, до кого говориш, свито латана!

— Пробачте, ясновельможний, — підняв капелюха прохажка, — не можу знати, що єси такий шляхетно урожений. Бачу, щось бовваніє, а що воно таке — годі сказати!

Брат Чехович, що досі слухав цієї розмови, знов спробував докинути й свою думку. В сам час, бо пан Цирський хотів прохажку провчити, як пристоїть такій високій і знатній особі.

— О, донько Елзавелина, Содомлянко! Невіста єсть кара людського роду, тримаюча при собі вязнем розум чоловічий. Криниця пристрастей, перелюбства, плюгавства — ось що єсть жона, лицемірна онука змія. Тінь, пара, мара, привид, дим, марність, суєта — жіночий рід, шлях до геенни й аду вічного! Рече Сирах у премудрости своїй...

— Правду, правду речеш, божий чоловіче! — Викрикнув пан Цирський, поспішаючи перервати клекітливий струм орації. — На цей раз сущу правду. Не судіть по мені, — кинув він гострий погляд на прохажку, але той куняв уже, — моя бо жона є далека од тих вшетечниць, суща янголиця. Але ось мій приятель, пан Зґличинський, разом із ним у trivium березову кашу коштували й під Великі Луки в комонях ходили, великий клопіт із своєю має. Нещасливий чоловік! Ганнуся з Монтовтів, його малжонка, дуже красна жона, але на перелюбство ласа аж страх. Не досить, що втікала двічі з жолніром Ковнацьким, а потім із холопом смердячим Меньком, але, вредна, мужа хотіла зо світу зґладити, чорних ящірок сугубе тіло до риби смаженої й меду вливаючи...

— Знаю, знаю її! — крикнув Сенко Козерада; — я б її, вшетечницю, змію руками власними вдавив!

— А одначе, — прокинувся нагло прохажка, — плоть докучає — живіт домагається поживи. Приятелю, далеко ще до богоспасаємого града Лученька?

— Потерпи, чоловіче, — байдуже рік Козерада, — голод добре на голову діє...

— А признатись, — озвався пан Цирський, — і я перекусив би дещо...

— Сластолюбці! — Прогугнявив брат Чехович. — Чом про душі своєї грішної спасіння не думаєте, тільки про утроби насичення, імберолюбці, цукролюбці, гортановстеки, кміноїди...

— Не люблю я тих присмаків — жазав Сенко — як на мене, то щоб добра гуска з грибками, печінка з цибулькою...

— З часником і перчиком баранина — вкинув пан Цирський.

— Рижова каша з шафраном! То над усе превозношу! — загремів, як з бочки, пан війт Жешко, прокинувшись у ту мить.

Але розмови тієї, такої любої для всіх, докінчити не довелось, бо візок вїхав у темний ліс, і Сенко Козерада на здогад розбишак перехрестився тричі й підганяв конят, що вже були пристали надобре. Змовкли всі. Пан Цирський схопив однією рукою за тугий черес, заткнений за пояс, щоб досвідчити його приявність. Брат Чехович мимрив щось про себе й вовтузився. Прохажки лишень, котрим ні чого було боятись, бо були голі як турецькі святі, позіхали з голоду й нудьги. Хлопча Амброзій спав невинним янголям ззаду, а може й не спав, бо за весь час не відзивався ні словом.

Сподівання Сенка таки справдились. Не встиг візок добре вїхати в ліс і гудко поточитись по груді, як із теміні, з обох боків старого тракту, вискочили перед мандрівників люди — піші й кінні. Коні захропіли й кинулись у бік. Візок затріщав, застогнав і спинився. Брат Чехович, підобравши поли, хотів чкурнути перший, але чиясь рука, як келепом, пацнула його по рамені й усадовився на старе місце.

— Хто їде й відкіля? — загримів лунький голос, що належав до якогось вершника.

По брязкоту заліззя чути було, що він озброєний як на рать.

— Шляхетноурожоні — ваша милість, чесний лицарю! — писнув пан Цирський, дивуючись сам собі, що язик ще його слухає.

— Таких нам і треба, — загримів знов вершник, і пану Цирському здалось, що чує голос Люципера.

Вершник підїхав просто до нього.

— Панове зацні, чесні лицарі! — гукнув Сенко Козерада, що з усіх був ще найбільш притомний; — не дозвольте душі пропадати без покаяння. Єсьмо люди подорожні, вбогі, не настаємо на нікого й не кривдимо, хай на цьому місці скарає мене Бог — — —

— Розпустив пащеку! — нетерпляче кинув вершник, що був осьде, видко, начальником; — питаю, хто такі їдете, звідки?..

— Нарід сумирний і богобоязливий, ваша мосте, — сказав Сенко, — чоловік божий, — брат социнський, пан Цирський — його мості Кравчого Литовського виж, два прохажки пустошні-машкарники, отрок Амброзій, війтина турійський Жешко і аз — раб божий, платнір Козерада. Ідемо з Ковля до Луцька, а що ніч узялася глупа...

— Це не вони! — скрикнув другий вершник, — я вже бачу, не вони...

Тимчасом люди запалили смоляні головешки й посвітили на віз. Купа їх ішла чимала. Крім десятьох-дванацятьох вершників, мабуть, із пів копи було людей озброєних рогатинами, сокирами й піщалками, видать — холопи. Вершник із грімким голосом мав на собі шишак і панцир та наручні, зверху накинув брунатну кирею, биту кунами, й мав обличчя яструба: хижий ніс карлючився йому над щетинястими вусами й рідкою борідкою. Другий його товариш гарного лиця, в лисім фалюндишовім шлику й зеленім муравським ярмаку, з шаблею при сідлі — був ще сливе юнак.

Виглядали всі так грізно, якби йшли на затят і рать.

За то наші подорожні тримтіли всім тілом. Брат Чехович тихо стогнав, уткнувши лице в сіно, пан Цирський трясся як у пропасниці й забув уже зовсім язика, війт, лежачи на спині, тільки перевертав очима й сопів як ковальський міх. Прохажки й Амброзій,

ВОЛОДИМИР ЛАСОВСЬКИЙ

ДВА СХІДНІ КЛИНИ В ПАРИЖ

Незвичайним зацікавленням обдаровує паріська публика в цих днях дві вистави, що своїм екзотизмом будять приємну дрож за плечима мистецтвожерних смакунів. Це вистава Фужіти (сальон Шарпантіє) і китайської революційної ґрупи мистців. Обі вистави, це два міцні клини, що ними вбивається косоокий Схід у сьогоднішнє мистецтво Заходу. Оба клини вбиті з двох протилежних соціяльних кінців у психіку парижанина, втомлену головокружним ходом мистецьких дій «учора» і тишею по бурі сьогодні. Обидві вистави мають порядну давку пікантерії, що в силі на мент перервати млявий каценямер, що його ніяким чином не може позбутися налоговий бувалець мистецьких сальонів. Однак можемо запевнити нашого Читача, що ділання цих екзотичних специфіків коротке і за кілька тижнів ви певно побачите у найліпшому сальоні пару десятків позіхаючих ротів.

Прізвище Фужіти це модна забавка на устах елєґантного Парижа. Ексцен-



Ші-Мін. Тягун візка

тричний японець з ковтками в ухах та чуприною мов стріха, привіз із батьківщини тонку, фінезійну лінію та сексуальний апетит на гетеричних парижанок. Ефектом того й є кількадесять павутинно-ніжних актів, діткнених рожевим пальчиком Амора. До Фужіти очевидно не прикладеш ніяк витертого довгим уживанням «істичного» ліктя. Фужіта наскрізь оригінальний та наскрізь... солодкавий. Коли побачите один, чи пак два жіночі акти, сплетені в один, немистецького сенсу акт, і в вас буйно-творча уява, то примкнувши очі, побачите сотні таких актів у ріжних варіянтах, т. зн. у приближенні цілу нинішну виставу Фужіти.

Всетаки хитрий косоокий є незаперечно одним із найясніших мистецьких метеорів у Парижі, обсипаний щедро всіми ласками вродливих і багатих жінок, до мистецької критики включно. Не знати лиш, як довго світло цього метеору стрибатиме по дзеркальних паркетах паризьких сальонів...

Друга вистава куди цікавіша та поправді мистецьки глибша. Вона презентує, завдяки спеціяльному акцентові її аранжерів, тематичне мистецтво, хоча не брак там чисто формальних моментів, що лиш зовнішно охоплюють соціяльну тематику. Все таки сальон має виразно пропаґандивно-політичне тавро, а добрий льокаль та вибагливе оформлення вистави не збуджує ніяких сумнівів щодо походження грошви на її влаштування. Але залишім це на боці...

14 малюнків трьох авторів (Менґ Ту, Ші Мін, Тіє Ер) це переважно повні експресії полотна, в яких зведення кольориту до 2-3 бруднавих тонів, просвітлених несподіваними цинобрами та глибоко чорними акцентами, ділають рвучко, майже брутально. Доцільна колірова неохайність, при стихійній тенденції до монументалізування форм, створюють властиве обличчя китайських майстрів: міцно зорґанізоване і суто малярське.

Більшість мистецьких праць виказує европейську композиційну школу із жовто-расовим темпераментом, що розпихає формами рами, та непокоїть грізною стихійністю.

Рисунки та дереворити представляють теж чимало інтересу для европейця. Спеціяльно рисунки тушею, це міцні та ляпідарні плями, що попри них лінійні потягнення кисті чи пера вжиті для вказання напряму руху плями незвичайно ощадно та доцільно.

Майстерні дереворити виказують не лиш певну своєрідну культуру, але й успішне експериментування в напрямі ритмічної розвязки площі.

Ці рядки очевидно відносяться до ліпшої частини творів. Слабша — це поопаґандивний хлам, де бажання увіткнути якнайбільше політичного змісту в сенсі «бий буржуя», кваліфікує ці «твори» на pendant до добое нам знаних «ударних шедеврів», фабрикованих нашими таки земляками по той бік греблі. A propos — в очах українця ця вистава набирає спеціяльної ваги як причинок до розвязки модної у нас проблєми тематичного мистецтва.

Тут він наглядно переконується, наскільки соціяльна тематика представляє справжній інтерес для мистця (робітник, машина, машина-людина, робот і т. д.) й наскільки соціяльна тематика, плюс політична тенденція, доводять добрих мистців до кічмахерства. Тут саме стає зрозуміле, що коли мистець дістає політичну фебру, то в нього виливається на полотно зайва тубка цинобрів (кров мордованого пролєтаріяту) та вистрибують непотрібні постаті й форми (традиційна гранчаста лисина Леніна в хмарах (!), і десятки страшних гарматніх гирл, спрямованих на сотні вагітних жінок, дітей і т. д.).

Париж у березні 1934 р.

Сценарій і сценарист у модерній фільмі

(Перша розмова з Деславом)

— Я незвичайно радію появою журналу тієї міри що «Назустріч» — почав зі мною розмову Деслав. — Це ж чи не перша спроба у нас створити непартійну й незалежну плятформу, що на ній зійшлися б усі десять муз.

Щодо нашої програмової розмови, що на неї чигаєте з цим репортерським бльокнотом і діловою міною, то почнемо від того, про що я давненько збирався писати до нашої преси, але через навал праці завжди якось відкладав «на завтра». — Це про літературну працю для фільми.

До моїх рук доходить чимало сценаріїв наших молодих письменників, але це здебільша лише досить слабкі спроби. Сьогодні письменник, заки почне складати сценарій, повинен усвідомити собі в цілій ширині те, що осягнуло досі чорно-біле мистецтво, яке стало трафаретом, і куди слід спрямувати свої зусилля, щоби сказати щось нового попри тисячі сказаних досі речей. — Тяжко нині написати доброї сценарії, коли маємо на приміті ситуаційну композицію. Фільмові вирібні розпоряджають обширшими рецептарами, в яких є безліч взорів як створити пересічно добру фільму. У них найдете стільки передбачених ситуацій, що треба мати винятковий досвід і щастя, щоб докинути туди щось зовсім нового. Нині фільмове мистецтво поволі зриває зі шабльонами. Рецептарі виходять з ужитку. Йдуть намагання вплести цельлоїдову плівку в життя, що не знає вишуканих і штучних ситуацій. Сценарист тепер тікає зза свого бюрка на вулицю, в юрбу, до пароплавних кабін, машинових галь, літаків. Там він із записником у жмені вибирає з життя його глибокі, дивні, повні непідробленого змісту правди. Нинішний мистецький сценарій — це ряд пульсуючих життям, майстерно підхоплених, вільних деталів, получених разом неменш майстерною композиційною ідеєю.

Щоб зобразити вам вартість згаданих деталів, я наведу на приклад сценку підхоплену мною недавно зовсім мимоходом... До крамниці з печивом входить мати зі синком. Вона хоче хлопчині купити солодкий колачик, та питає, на що він має найбільшу охоту. Той веде маму на двір і щойно з вулиці крізь шибу вказує на бажані ласощі. Треба зважити цей психольоґічний момент прекрасний вже сам по собі. — Хлопчина звик бачити ласощі з вулиці. У крамниці де вони такі конкретні й так легко їх досягти, не мають для малого свого влаственого чару. Щойно зпоза шкла вистави, що зза нього звикла дитина ковтати слинку, вони стають по давньому принадні.

Ви уявіть собі скільки то насуває щоденне життя саме таких неповторних, безцінних моментів! Скажіть, які це спромоги для мистця-сценариста! — Якби в нього дар спостерігання, композиційний змисл, вражливости на яскраві барви щоденного життя, що у свому швидкому русі зливаються в так звану сірину будня, — то один день присвячений уважливій обсервації довільного середовища може дати геніяльний сценарій. Кілька таких де-



Євген Деслав

талів прим. з життя гуцулів чи української нац. революції 1917—20 р. р. булиб куди вартісніші, на мою думку, як деякі томові спомини чи повісти на цю тему.

— Вибачте, перебиваю, але я якось не бачу доцільности в тому, щоб наші письменники творили сценарії, коли в нас, відомо, немає своєї фільми.

— О, ви помиляєтеся — оживлено відповідає Деслав. — В тому змислі фільма і сценарій це дві окремі речі. Може якийсь нарід мати свою фільму не маючи сценаристів і навпаки. Я навіть гаряче поручив би нашим письменникам менше доривочно ставитись до цього літературного жанру. Зважте, що мадяри майже не маючи своєї фільми в половині посилюють Голівуд своїми сценаріями. До речі, мушу звернути вашу увагу на двох наших талановитих письменників Федора Дудка і Віталія Юрченка, що своїми творами проявляють неабиякий сценарський талант. Якби моє правдиве признання для їх таланту стало товчком для створення ними кількох сценарів, я був би невимовно радий. Читаючи їх твори я був захоплений там мистецьким сприйманням і вмілою передачею тонко заобсервованих життєвих і психольоґічних моментів. Замітне у них і те, що зі справжнім сценарським хистом чергуються у них настроєві моменти: радісні, переходять природно і нероблено в сумні, драматичне напруження і згущену, трагічну атмосферу свіжої крови і вікової тюрми розсвітлюють фаєрверки щирого, безжурного гумору.

Треба признати, що вони вміло вихіснували, як мало хто в нас, події останніх років.

Ех, події! Повірте, що українська національна революція, той могутній, ірраціональний стихійний зрив, кілком сидить мені в голові. О, це була одна, ґіґантна, неймовірно барвиста фільма! Не витерплю, щоби не розказати вам одної з поміж безлічі сценки з тих часів, яку можете уважати за другий додаток до нашого теоретизування на тему модерного сценарія:

В якесь там мале містечко входить наша кінnота. Передом грає оркестра. Вулиці пусті, наче вимерлі. — Мешканці бояться свого війська. Зрозуміле, що діється в душах вояків. Але в одній хвилині серед пустої вулиці зявляється мала, поганенька собачка. Вона спинюється перед військом і стає на задні лапки зовсім так, як стає кожна собака, коли чомусь дуже зрадіє. — Драматизму цієї сценки пояснювати мабуть не треба.... — Нам треба фільми. Ні, сотні фільм, щоби вихіснувати українську революцію, той ґрандіозний, не кажу в українській, але світовій історії момент!!!

Врешті коли мова про українську фільму, то... — я насторожую вухо. Знаю, що почую щось, що буде цвяхом сьогоднішнього інтервю. Деслав зумисне робить довшу павзу, поглядає з усмішкою на мене і докінчує протягуючи силяби...

— Маю деякі новини з останніх днів, що можуть упевнити наших сценаристів у тому, що їх працю жде справжня українська фільма...

Я замстушився. Мені стало ясно, що завтра пішлю скоросвіт новинку просто знід голки до «Назустріч». І то яку! Але мою репортерську пасію стрінула невдача.

Деслав лукаво посміхаючися заявив, що ні словечка не докине сьогодні в цій сензаційній справі. — Розцікавте, каже, читачів. Решта другим разом...

Чимчикаючи Монпарнасом домів я роздумував про українську фільму та милого співбесідника.

Париж, у квітні 1934.

В. Ласовський

Письменники шукають Голови

Того самого дня, коли появиться число нашого журналу «Т-во письменників і журналістів ім. І. Франка» у Львові вибиратиме нового голову. Коли вільно ставити нам гороскоп: вибір буде автоматичний. Щось у роді магістратської ласки. Від довгих літ Рада Товариства шукає кандидата на це становище з такими двома умовинами: щоб репрезентував і трошечки, бодай трошечки займався справами товариства. Досі Товариство мало тільки таких голов, що репрезентували: Андрій Чайковський, Василь Щурат, Василь Стефаник, Богдан Лепкий. Ті, що були поза Львовом, ледви могли приїзджати на Загальні Збори, В. Щурат мав обовязки директора ґімназії та члена «Наук Тов. ім. Шевченка», письменники і журналісти не мали ні батька ні мами. Тепер здається переважила думка: нехай голова буде зі Львова і має час; нехай менше репрезентує, а більше займається діловими справами. Установило Товариство літературну премію, має свою оселю в Ямнім, його члени денникарі мають намір вступити до львівського синдикату журналістів, повинно би підтримувати товариські звязки з чужинецькими подібними орґанізаціями, як бачимо: поля до праці аж за багато!

Єдина перешкода — всі робітники пера мають у нас стільки щоденної, невідкладної праці, що Товариство вибрало б найрадніше навіть людину без великого імени, а з двома недосяжними ідеалами для всіх своїх членів: з вільним часом і капіталом.

Королева що не хотіла вийти заміж

Так могла би називатись нова фільма про шведську королеву Христину, доньку шведського короля Густава Адольфа та Марії Елєонори Бранденбурської. Автор сценарія підкреслив найсильніше той момент, коли вона зрікається престолу тому, що не хоче вийти заміж за свого двоїдного брата, якого не кохає, кохаючи одночасно еспанського посла, що приїхав сватати її від еспанського короля.

Кохання, як звичайно на першому пляні.

Королева Христина мала пребагате життя. Коли 290 літ тому вступила на престіл як 18-літня дівчина, великий канцлєр Оксенштієрна, що кількана-цять літ правив за неї малолітню, мав із нею багато клопотів. Це була володарка дуже талановита, дуже горда, себелюбна та марнотравна. Піднесла літературу, мистецтво, торгівлю, промисл, уміла стягнути на свій двір визначних чужинців, але була невгамовна і мріяла про щораз більші впливи. Великий філософ Картезій навертав її на католицизм. Папа Александер VII хотів мати на престолі католичку; єзуїти обдумали хитру політичну інтриґу і перехитрили самі себе. Христина поставила своїм землякам ультимат: або буду на престолі католичкою або зрікаюсь його. Шведи-протестанти вибрали це друге і Христина все життя жалувала цього кроку.

Виїхала на чужину до Риму, після десятилітнього панування. Звідти пробує дипльоматичними заходами вернутись на престіл, надаремне. Увесь свій неуговканий темперамент витрачує на боротьбу з кардиналами і своїми суперницями. Залишились її листи до кардинала Аццоліно, які ясно показують, чому записала йому все своє майно. За спокій своєї душі замовила 20.000 богослужб, які мають відправляти.... до кінця світа. Найкраще знала свої ґріхи. Мала їх не менше в першій молодости, як у другій та вкінці останній — третій. Списана нею історія її життя ледви натякає на них. Спочиває у Ватикані по-



Ґрета Ґарбо в ролі Христини.

руч ґробниць папів Адріяна IV і Павла II. У базиліці св. Петра має прегарний мавзолей.

Ґрета Ґарбо у прегарній креації показала нам тільки молоду закохану королеву, що не дбала за пересуди.

а з ними й уся ця мужва почала ре готатися, аж луна пішла лісом.

— Не бачили єсте, — рік юнак у шлику, — рядвану шарлатом битого о чвірці дриґантів албо якихнебудь комонних по дорозі...

— Бачилисьмо, вашмості, — промовив Козерада, — біля коршми Хацка Чувата, як повертати зі шляху в Туличівські ліси на коновязі три одиноходники о добрих сідлах і рондах, о ряді срібній московській...

— Це вони! — скрикнув лицар у шишаку, — вони, мосте небоже, повернули на Туличів до Загоровських! Субпоную, що не встигнуть нам утекти, коли переріжем їх шлях біля Осьмиговичі....

— Добро є! — сказав юнак і круто завернув аґрамана, — комонні з нами, а піші з паном Яцком Жабою Осовецьким хаї переходять навпростець лісом...

Козерада бачучи, що напасники вже не дбають про нього, затяв коні і чвалом пустив у темінь. Дав їм спочити, аж тоді, як заграва од смолоскипів ледви-ледви мерехтіла за дубами. За цим перехристився ще раз і обернувся до своїх мандрівників. Ті зойкали й стогнали од їзди, трясної по груді й од страху, що ще сидів їм у плечах моторошним спомином.

— Подякуйте, вашмості, Богу, що визволилисьмося від такої опресії. Пан Кирдей Милський не любить пускати стрічних, не нагородивши їх принаймні линвами по спині...

— Кровоїди, розбійники, таті.., зойкав брат Чехович, присипаний увесь сіном, десь зовсім на споді возу.

— Є то беззаконіє! — завопив нагло пан Цирський спритомівши зовсім, — нині королівським шляхом нападають ланцюги і приправляють чесних людей о втрату майна, здоровля й горла! Інстиґуватиму о те до Його Мості Короля, нам нині ласкаво пануючого...

— Можеш інстиґувати, вашмость, не то до короля, але до цісаря Максиміляна й до султана бісурменського Сулеймана, — сплюнув Сенко Козерада, — Олізорові Кирдей-Мильському суд тільки в пеклі смердячім зготований. Мене цікавить, — додав згодом, — кого це вони шукають? Молодий цей — Андрей Монтовт-Дубровицький...

— Монтовти! — скрикнув пан Цирський, уже не жди од них добра...

— Монтовти — гадюче кубло, — промимрив війт Жешко, це за матір мстять. Андрей княжа, на перелюбстві княгиню зловивши, в темниці держить. Але це їм тільки зачіпка. Вони й зо матірю як коти з собакою — раді Курбському насолити...

— От побачите, вашмості, — рік Козерада, — завтра-позавтра ціла ковельська волость у вогні стане.

Війт зітхнув. Братія замовчала.

Вже сіріло. Подорожні бовваніли серед мряки смішними, чудними птахами. Брат Чехович не підводився знід сіна й тільки стогнав та починав лаштуватись співати псальми. Прохажки дрімали, посинілі в своїх сорокатих, куценьких жупанах, їх ноги в довгоносих патинках підскакували на груді бючись у драбини.

Хлопча в скуфейці Амброзій, що сидів уже, розглядаючись довкруги, торкнув прохажку за лікоть.

— Приятелю, — рік, — із фацеції твоєї чую, що був ти в Італії?

— Де я тільки не був — посміхнувся машкарник. — Де веселости потребують, там і я. Граю на флейті і на бубні, промишляю скачомудрієм і скоморошництвом. А в Італії красно...

— О, — молитовно зложив руки Амброзій, — прагну до Італії добитись, хочу у венацьких і фіоренцьких майстрів учитись краснописі й живописництва...

— Щасти тобі, Біг, — промимрив прохажка і втиснув синього носа в коліна.

Од голоду вже охляв. А Амброзій, кусаючи соломинку, дивився кудись перед себе, мріяв про щось хороше, бо посміхався.

Тимчасом візок виборсався з лісу, що вже вставав золотолистий з туману. В сірій далечині замайоріли далекі вежі й головки церков.

— Луцьк! — ткнув пугою в обрій Сенко Козерада.

Всі стрепенулись і вдивлялись собі. Навіть чоловік божий Чехович виліз знід сіна й показав своє кругле, опецькувате обличчя.

— Содома! — промовив, — ворога мого лютого, широкого в череві, ластолюбного в горлі, довільного в слугах, нареченого епископа Кирила оселя погана!

Коні весело застригли вухами й порскали од свіжого світанку.

Візок вибирався на гірку, звідки вже добре було видно, як стріляючи баштами гордо станув проти соняшної прозолоті луцький замок.

ВИСТАВА О. ЛЯШЕНКА У ЛЬВОВІ

Вистава нашого земляка, що їздить по світі та потім оповідає нам про те, що бачив. Власне — про те, що бачив, а не відчув. Це дає ряд картин із беззакидною технікою виконання, із блискучими ефектами, що подобаються найширшій публиці, яка любить не замотувати їй голови мистецькими проблємами, а хоче мати все відразу готове й таке, що не вимагає ніякого зусилля при сприйманні. Під цим оглядом Ляшенко має повний успіх: хто хоче пізнати щось про екзотичні країни, куди не має грошей виїхати, той з картин Ляшенка може уявити собі краще, як із навіть доброї марки Кодаку.

Малюнки не перевантажують стін і мають назагал гарні золочені й сріблені рями, що дає змогу скоро їх оглянути і не мучити очей. На одному малюнку моря є навіть кілька мазків барви, що можуть задоволити також модерного мистця ,який дивиться на малярство передусім крізь чисто малярські вартости.

С. Гор.

АЛІНА ЛЯН

ПОДВІРЯ й ВУЛИЦЯ

Хочу написати книжку під заголовком «Вулиця». Будуть там події, що посполу перемінюються, короткі сполуки перелетних зустрічей, ритм щоденного руху, виїзди, приїзди і наглі випадки.

Симфонія чи какофонія?

Одне й друге. Життя перевалюється через вулицю, наміри зударюються з собою, люди лучаться у боротьбі і коханні. Ріжні долі, характери й підходи, багатоплощинність зосереджена в одному місці, події, що пливуть серед мельодій і скреготу.

Шукаю спокою. Щоби зобразити ґа мір вулиці треба мені тиші, щоб зосередитись. Я лякалася, що невпинна великоміська метушня сполошить мої думки про кольорит тієї метушні. Тому я вибрала на своє мешкання кімнату від подвіря. Мені здавалося, що тут дійсний гам не заглушить моїх відчувань і концепцій.



Хочу написати книжку...

У квадраті подвіря сходяться чотири, погано помальовані, стіни високих каменищ. Від фронту доми банальні й пристойні; на задніх мурах видно потруги, отвори каналових рівчаків і дитячі рисунки.

Вид з мого вікна темний або цікаво поганий. Як хто волить, як хто дивиться. Відвідували мене в тому мешканні між іншими два приятелі: архітект і маляр. Один з них сказав: «Як гарно стонована сірина того подвіря що за цікавий розподіл плям і малощо не фантастична асиметрія тіней». Вилинялі обличчя мурів захопили око маляра. Архітект обурювався: «Оце картина наших мешканевих відносин» — говорив з погордою. «Що за будівельне варварство! Наріжники без світла й пересічені нечистотою заломи. Маю надію — хвилювався — що вже внедовзі буритимемо всяку таку і подібну безстилеву гидоту».

Сиджу в глибині своєї кімнати і думаю про те, що хочу написати. Я переповнена картинами вулиці, пливуть у мені струмки подій бачених, заслуханих і уявлених та сплітаються у течію акції. В моїй уяві деренчить туркіт возів на мостовій і стукотять кроки молоді, що машерує з відзнаками військової підготови, а від подвіря атакує мене несподівана метушня: суперечки, крики, співи, наклики перекупців і дитячий плач.

Какофонія чи симфонія?

Одне й друге. Життя перевалюється через подвіря, в його мурах зударюються одні з одними й лучаться люди в боротьбі й коханні. Доля, характери й підходи, багатоплощинність зосереджена в одному місці, мельодії і скрегіт.

На зміну гатять тріпачки одноманітно ритмом, не як кажуть приписи до 10-тої ранку, але завжди, як тільки треба тій, що тріпає. Крізь відчинені вікна хтось лагідно просить, щоб припинили гамір; студенти, що підготовляються до іспиту, обурюються на гам і погрожують поліцією. Ганками пливе горда відповідь служниць: «То моєї пані каменица і я можу робити, що мені подобається» або «Не боюся нікого, бо маю нареченого поліціянта». Якісь віконниці замикаються з тріскотом, поміж поодинокими ударами чути голоси студентів, що вчуться і відгомін, що помножує стукіт тріпачок. Пил, який пильно виганяють, повохором надять себе. Леда і Рекс, Рекс і Леда! Пяніст на першому поверсі гатить у фортепіян, напроти хтось вправляє на скрипці. Від мешкань доходять придушені відгомони розмов й голосіння гучномовців. Мельодії скриплять біля себе, зударюються і лучаться і гонять одна понад одну.

Підо впливом тієї симфонічної какофонії мої герої з вулиці погано почуваються в кімнаті від подвіря. Вже, вже скупчена у самотині охоплювала я життя далеких прохожих, коли раптом відгомони гамливої дійсности сполошили мені їх невпіймані нитки долі.

Визираю крізь вікно, дивлюся на квадрат мурів і на обличчя моїх сусідів. Через широке подвіря падуть слова кинені на віддаль.

Маруся Палюх, Михася Бабинець та всякі Ганки та Настусі обмінюються сплітками і сміються змученим сміхом.

Гальо — гальо! бурчать один до одного крізь уявлений телєфон Славко і Данко.

— Моя пані!

— Але-ж моя добродійко!

Читаю Ліндсея — признається геройський смотрик перед приятелькою — а вчора я відгризла пальці нових рукавичок, щоби не бути чепурухою.

— Гальо! — кричить Славко — тут провідник Червоних Орлів. Чи піддаєшся нарешті собачий сину?

— Гальо! — кличе закукурічений Данко — горде племя Касконасів ніколи не піддасться. В імені своїх братів домагаюся видачі бранців!

— Прошу на обід — закликає куховарка Агафія дорослих індіян.

— Та відьма то висланник Великого Вужа; у стравах, які подає, є затроєні стріли — натякає Данко.

— Неправда! — обурюється Агафія й відходить тріскаючи дверми.

— Поганче! — лютує Славко весь червоний. — Давай викуп!

— Гальо! — гальо!

— Вітрогони, прошу до столу — кличе мати заїлих братів.

— Гальо! — кричить захриплий вождь Червоних Орлів до вождя племени Касконасів. — Всі засідки маєте наповнити золотом! — Якщо до трьох днів не зложите викупу, оскальпуємо ваших братів.

— Ти кровожадний супе! — відповідає водночас противник.

В отворенім вікні зявляється обличчя батька-професора.

— Хлопці, ходіть на бенкет з тигрових язиків — каже до них переконливо.

— Гура! — радіють однозгідним вереском оба брати вороги — ходімо на бенкет!

Раптом замовкають голоси на подвірі. Тільки на ґанках чути поспішний стукіт і протяжне тупцювання.

Вертаюся до пливкого руху вулиці, що зміняється що години і до того, що діялося сьогодні, вчора і діятиметься завтра; до людей, що правильно приходять щодня на обід і до тих, що їх поліція веде до вязниці і ще до всіх незнайомих прохожих.

Крізь мури й кімнати доходять до мене в напруженій тиші відгуки міського гамору. Десь вулицею гонять авта й повози, трамваї деренчать розміреним гулом. Над вулицею безголосно мчать проводами телефонів далекі розмови. Якийсь дорослий Ярослав і Богдан ведуть переговори і домагаються уступок — на тонесенькій нитці дроту гонять незамічені погрози й наклики; а на дні вулиці, на камінним хіднику ноги прохожих протяжно тупцюють і поспішно стукотять.

Поволі переображується обличчя міста. Крамниці зміняють вивіски, доми, фасади. Клепсидри у чорних рямцях мають щораз інші прізвища, афіші викрикують німими буквами щораз новіші новини. Колись тут стояли інші каменици, колись знову стоятимуть інші і ще неодне може зміниться. Замісць трамваю, що деренчить на землі, будемо мати повітряну залізничку, а може возитимуть нас по місті рухомі хідники, але завжди бульвари будуть чимось іншим від дому, хоча часто є вони домом для багатьох бездомних.

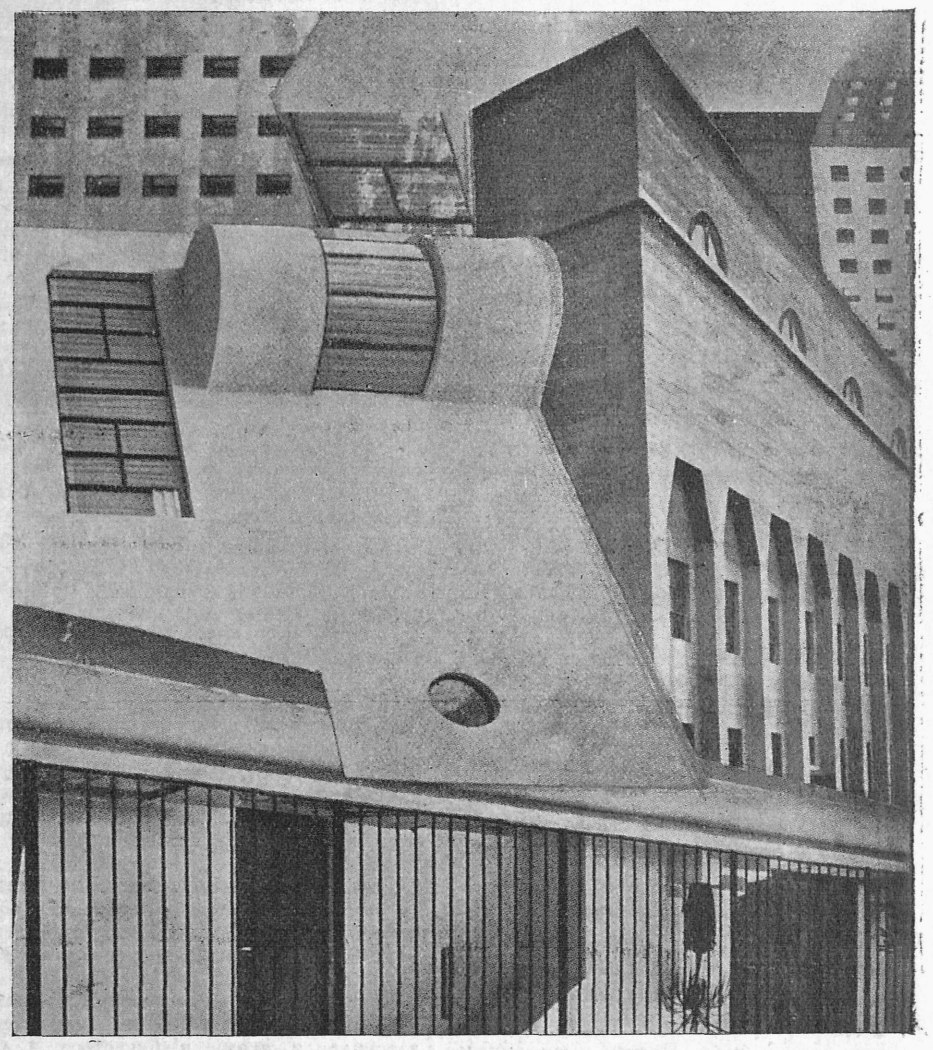

Нова архитектура

Вулиця — хата пригожа,
Небо — дах під мій дім,
Асфальт куди мякший від ложа,
Колиска — вітер і дим.

В тишу кімнати впадає пісенька з подвіря.

Аа, Ааа, аа, ааа, — акомпаніює писклива катаринка.

В повитираному одязі стоїть на дні подвіря живий анаронізм — співак з катаринкою. Сьогодні, в епосі музики в етері та інструментів, що створюють синтентичні звуки, як перед двадцяти, пятьдесяти і вісімдесяти роками, від подвіря до подвіря мандрує мельодія вуличної пісеньки.

«Найновіші вістки зі світу» — реве гучномовець з другого поверху, заглушуючи голосіння катаринки — заграничні виробництва почали здійснювати пластичну фільму. Екран змінить свій характер — перед очима глядача рухатимуться не чорно-сірі картини але трьохвимірні постаті природно забарвлені. Таким чином досконала машинерія цілковито заступить театр, що вже завтра буде пережитком минулої епохи.

«Ура! ура! Ріж Бий!» — кричуть на ґанку Славко й Данко і полюють на невидні гієни і шакалів.

«Найновіші вістки з краю» — кричить нахабно гучномовець. — Банки нарікають, що вклади зменшилися. Громадянство не здає собі з того справи, що безплодна тезаврізація зміняє загальні обороти і підкопує довіря закордону».

Раз, два! Раз, два! Раз, два, три! — на подвіря заблукався божевільний із вулиці і дереться на ціле горло. — Вправо зворот, вліво марш! Команда! В наступ!

Маруся Палюх, Михася Бабинець і всякі Ганки на Настуні визирають цікаво крізь вікна.

Маєте його! — говорить заїло сторожиха — на сходах біля нашої брами є картка: прошакам і похатникам входити не вільно!

— Я — відповідає божевільний цілком притомно — прийшов саме брамою тої каменици, де нема такої картки — і на втіху всіх, що визирають крізь вікна, зачинає співати машеруючи до гакту:

Як це гарно на війні
Коли стрілиш піф, паф, бах!
Згинеш марно або ні —
Гей, ховайся у ровах!

А потім раптом пристає напів кроку, обриває спів і водить скляним, остовпілим зором по чужім подвірі.

І знову хвилина тиші. Крізь мури й кімнати доходить до мого мешкання відгомін військової музики. Десь по мостовій ідуть вояки на вправи.

А на бюрку жде незаписаний папір на те, що діялося сьогодні і вчора і діятиметься завтра на всіх вулицях, всіх міст і на тій одній, моїй, твоїй, нашій спільній вулиці.

Знаю: Інші будуть в майбутності оселі і шляхи.

Казав мені знайомий архітект, що хоче будувати місто без подвір.

Давніше були вузькі вулички, сьогодні широкі бульвари.

Колись тією самою їздною йшло військо в інших одностроях, сьогодні проходять туди інакше уформовані ряди... а завтра...

Надто поволи зміняється життя.

Переклав О. Б.

Фотомонтажі А. Кшивоблоцького.

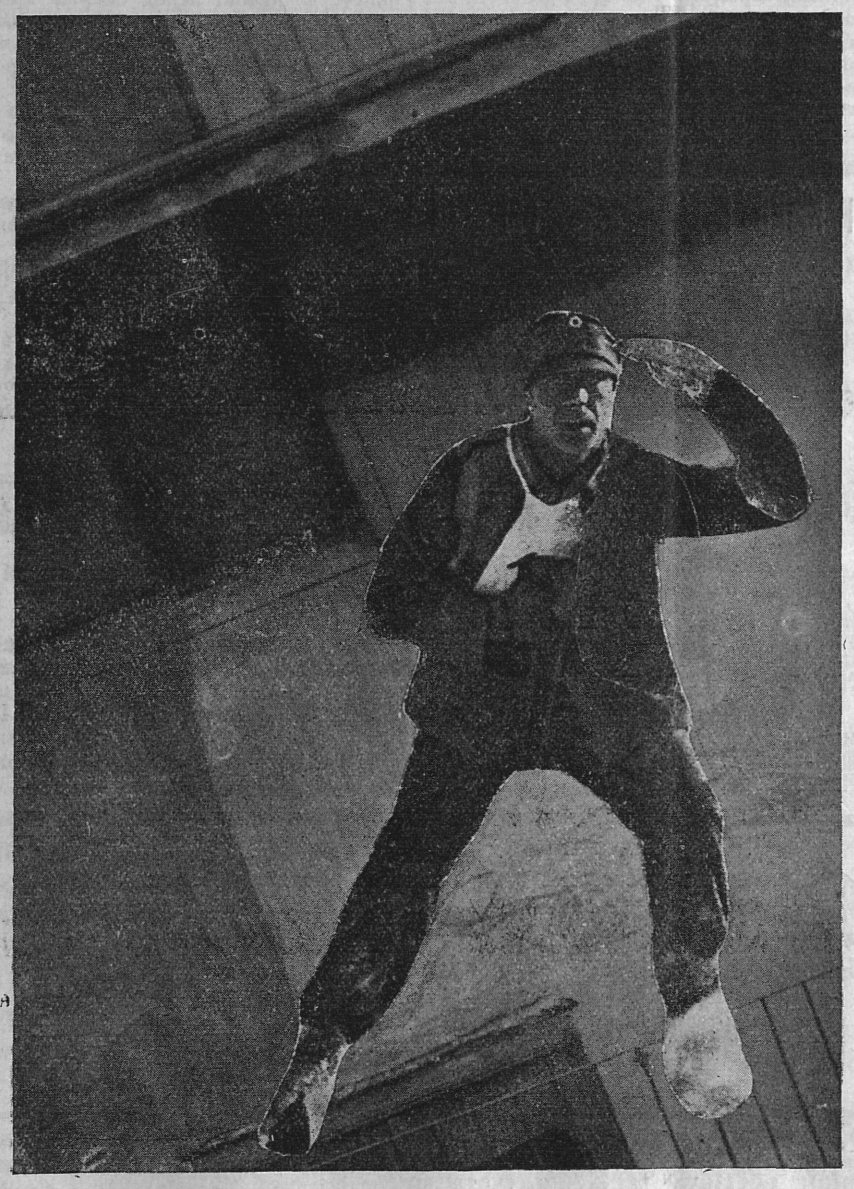

Божевільний на подвірі.

ЛІТЕРАТУРНА ХРОНІКА

АНГЛІЯ

Твори Рільке по англійськи. В Англії появився переклад вибору поезій німецького поета Райнер Марії Рільке. Англійська критика приняла цей вибір дуже прихильно і висловила думку, що повинно вийти повне видання творів по англійськи.

МОСКОВЩИНА

Шевченко в перекладах Ф. Сологуба. Між посмертними паперами помершого перед кількими роками московського поета Федора Сологуба знайшли переклад повного Шевченкового «Кобзаря», що ніколи не був надрукований. Тільки деякі переклади Сологуба, Шевченкових творів були відомі давніше, тепер декілька надрукувала московська «Литературная Газета» з недрукованих рукописів. Загальне враження таке, що Шевченків патос у перекладах Сологуба дещо приглушений, але з уваги на форму та зміст переклади Сологуба — кажуть — кращі від інших московських перекладів з Шевченка.

НІМЕЧЧИНА

«Суть і змисл забави». Під таким наголовком видав у Берліні дуже цікаву книжку Ф. Й. Й. Буітендійк Автор твердить, що інстикт забави такий самий загальний та сильний як голод і спрага, а заспокоєння його це перша життєва потреба. Поборювати його у дітей чи звірят, це значилоби виступати проти першорядної необхідности, якої походження ані природи не можемо ще сьогодні збагнути. В книжці дуже багато цікавого дослідного матеріялу.

Книжка про музику Ваґнера. Видавництво Міллера і Кіпенгаєра у Почдамі випустило книжку В. Енґельсмана п. н. «Світ звуків Ваґнера». У цій книжці Енґельсман намагається зясувати звязок фільософії Ваґнера — про яку стільки писалося — з його музикою. Він твердить, що це фальшива думка, начебто музика Ваґнера була покривкою для ідеї; тут ідея стає музикою, а акорди це ніщо інше як словник, яким послуговується Ваґнер зовсім так само, як якийнебудь фільософ словами. Книжка викликала велике зацікавлення.

ФРАНЦІЯ

Нагорода Жордж-Занд. Французька літературну нагороду ім. Жорж-Занд дістав Моріс Руая, за свою розвідку під наголовком «Найбільша любов Жорж Занд».

Любовні листи великих і малих людей

ФРИДРИХ НІЦШЕ ДО МОЛОДОЇ ГОЛЯНДКИ

Женева, 11. квітня 1876.

Mademoiselle,

Ви пишете нині вечір щось для мене, я хочу написати дещо для Вас. Збер ть усю сміливість свого серця, щоб не лякатись питання, з яким звертаюсь до Вас: Чи хочете стати моєю жінкою? Я кохаю Вас і маю таке враження, якби Ви вже належали до мене. Ні слова про цю несподіваність мого почування! В усякому разі нема тут ніякої вини, тимто і не треба нічого виправдувати. Та те, що хотів би знати це те, чи Ви так само відчуваєте як я — що ми взагалі не були одне для одного чужі, навіть ні хвилини! Чи Ви не вірите в те, що у спільному звязку кожне з нас може бути свобідніше та краще, ніж нарізно, отже excelsior. Чи хочете зважитись піти зі мною разом як з таким, що сердечно-щиро змагає до визволення і покращання? На всіх стежках життя та думки?

Будьте щирі і не затаюйте нічого. Про цей лист і про це моє признання не знає ніхто, крім нашого спільного приятеля пана С. Завтра вранці в год. 11-ій відїзджаю назад поспішним поїздом до Базель, мушу вертатись; прикладаю тут свою базельську адресу. Коли можете на мій запит відповісти «так», тоді негайно напишу до Вашої паніматки, адреси якої прохатиму у Вас. Зробіть спробу хутко рішитись на «так» або «ні» — тоді писане слівце від Вас найде мене до завтра до 10 г. вранці в Hôtel garni de la Poste. Всього доброго та гаразду на віки бажає Вам

Фридрих Ніцше.

З НАШОГО КОНКУРСУ

Апеніни, село Рокка ді Папа, червень, 1933.

Моя Кохана Лі!

Хотів було мовчки пройти в житті біля Тебе. Ні словечком не хотів ні проговоритись, ні написати: що кохаю Тебе!

І про це не стану писати, а скажу лише: що тужу по Тобі.

Я мушу, мушу це Тобі сказати, бо не сказавши цього, біль туги спалив би мене.

Й оце пишу першого й останнього листа до Тебе: щоб Ти знала, коли і як я тебе покохав лиш на те, щоби по Тобі тужити.

Щоб лише тужити!

Це було весною 1932 року.

День, як криштально дзвінкий келих ущерть був сонцем виповнений. Ти йшла розкішно недбалою ходою. Твоє молоде вюнке тіло від весняного сонця пахуче пружилося. Це я чув у моїй крові.

В руці ти мала червоний тюльпан. Ти обертала ним. І цей рух тюльпану, твої чисті весною розспівані очі, струнка постать полонили мене: я запалав.

Та, якось знечевя, я у світ подався. У дитячих мріях вимарені Рим, Фльоренція, Ассізі, Орвієто та інші міста, їх культура, мистецтво, краса, на деякий час відірвали мене від Тебе.

І ось тепер, знову чую: що я сам.

Туга обняла мене — невблаганно, жорстоко.

О! як я тужу по Тобі!

Я й не знав, що тужитиму так по Тобі: не лише душею, а всією моєю тілесною істотою. Немов у мені зійшлися пекло і небо!

В таку хвилину туги я покидаю вічне місто.

Стою на плятформі поїзду. Він гонить, як навіжений. У гоні вітер мою тугу розносить: мені легше.

Поїзд зухвало глузує з почорнілих староримських руїн, із непорушно лінивої горячі молодого тіла, що розляглося по римській кампанії.

А коли я опинився в горах Апенінах у селі Рокка ді Папа, що сходами знімається попід верх Монте Каво; коли поглянув на сонцем стально заялозені обличчя селян, на замурзаних дітей, що галайстрою викрикували, аж корчилася тінь, — тоді, на хвилину, я скаменувся:

— Вона ж далеко! — безнадійно майнуло в голові.

Це сільська самота вгомонювала мене так.

За селом — я поринув у ліс.

Овіяло мене прозорим пахом зелені, любим холодом, протяжним шумом вітя, як гомоном хвиль моря, співом, свистом, дзижчанням пташні таким, що аж сонце золотими плямами гомоніло на квітах лісу.

Отак ідучи, чую, що синє небо, ліс, соняшні далі, що тінями потягаються, увіходять у мою душу.

І я починаю, не ворушаючи устами, молитву Кохання до Тебе, моя Лі!

— Благословенна хвилина хай буде та, коли пройшла Ти з червоним тюльпаном повз мене і коли на його червоних пелюстках забило серце моє.

— Всі простори світу сповнені твоїми чистими очами.

— Вітер несе юний запах Твого пружевого тіла!..

* * *

На верху, на Монте Каво!

Під високим дубом сідаю на траві, що хвилюється небом і теплом сонця.

Весь простір, довкола, засланий цикламінами. Їх мягкий і шамкий колір знову починає запалювати моє серце: чую, що запах цикламінів горить і в Твоїй крові.

Розмайрин нишком, непримітно шлється ген-ген: може аж до Тебе, до Твоїх ніг: — Ти прийдеш до мене?! — А в далі — озера: Альбано — праворуч, Немі — ліворуч.

Перше — мов безмірна глибінь моєї туги по Тобі. Друге — як лиск плеса дзеркала, в якому відбивається з гомоном небо, що повне Тебе!

Недаремнож воно, озеро Немі, в давнину звалося: Speculum Dianae.

І сходить сумерк: я усе молюся усією красою цієї природи до Тебе!

І ніч.

По плесі озер пішли в танець зорі.

Хороводи ліс виводить.

А десь — в лісі?, в небі? — в моєму серці? — щемить: біль!..

Михайло Островерха

ЕТІЄН РЕЙ

АФОРИЗМИ

Закохана жінка це рабиня, яка каже носити свої пута своєму володареві.

*

Не кажи жінці ніколи: «Будь розумна!» -- вона вважає це за образу.

*

Чим менше жінка розуміє, тим більше є тої думки, що її не розуміють.

*

Жінка найбільше лякається у мужчини мовчанки; мужчина у жінки найбільше лякається слова.

*

Кохання, що починається від захоплення нагадує пєси, яких перша дія занадто блискуча: -- чим далі, зацікавлення слабне.

*

Жінки бувають такі химерні, що інколи починають покірно вас слухати немов би тільки на те, щоб вас ще більше дратувати.

*

Кохання понижує високі душі і підносить низькі.

*

Часом відчуваємо потребу завдавати біль тим, яких найбільше кохаємо.

*

Між жінкою, що хоче вас переконати, що ви — її перша життєва пригода і тою, що залюбки оповідає вам про ваших попередників — важко вибирати.

*

Скажіть якійсь жінці, що вона вам подобається: вона зараз повірить, що необхідна для вашого життя.

*

Коли наше кохання починає слабнути, важче нам признатись до цього перед нами самими, ніж перед нашою вибраною.

*

По суті багато льогіки є у завзятті жіноцтва, яке не хоче мати з льогікою нічого спільного.

Перекл. м. р.



«Дзвони» містять в останніх числах «чорну листу» передплатників, які не хотіли заплатити за журнал не то перед, але і ззаду. Редакція обрахувала, що гріх передплатника починається щойно від 35 зол. На цій листі находимо навіть імя небіщика, відомого громадянина, про якого смерть хіба мало хто може не знати.

Чи не пішли «Дзвони» за девізою покладеною Шілєром у відомій поемі «Пісня про дзвона»: vivos voro, mortuos plango переставивши „mortuos на перше місце? Не хочемо бути злобні і з товариської делікатности не повторимо злобної чутки, буцім-то згаданий покійник покінчив самогубством саме тому, що був одним із найпильніших читачів «Дзвонів».

*

Видавництво «Ізмарагд» розіслало свій безплатний катальог на ріжні адреси. Почта теж була оплачена. Адресат, як при всіх того роду реклямових посилках, не бере ніякого зобовязання, коли прийме катальог. Всеж таки кілька примірників катальогу вернулось із дописку: «адресат не приймає». Між тими обережними були люди тої професії, про яких Бісмарк сказав, що від них залежить доля нації і які на ріжних наших зборах люблять на ту свою месіяністичну ролю покликуватись. І є ще в нас люди, які кажуть, що українська книжка не має впливу на земляків... А її вже здалека бояться.

*

В одній нашій книжечці, що вийшла недавно, находимо поруч автора та мистця, що робив обгортку, ще й прізвище коректора. Цю ідею треба щиро привітати. Автори здебільша не вміють робити коректури, а видавці віддавна ствердили, що авторські рукописи нечитки. Крім цього остаточне слово про вигляд книжки має таки складач. Наші книжки, навіть при спеціяльнім коректорі, мають таки за багато спеціяльних помилок. Тимто треба би прийняти у нас ідею одного автора з доби «Молодої Польщі», який поруч прізвищ складачів на кінці своєї книжки зазначив: «за горілкою підчас друку для складачів ходив...» Тоді стає ясно, чому в книжці попадаються помилки.

*

4-ох авторів (2×2) разом зі спільниками написало дві пєси про одну острогу. Назвали її однаково: залізною і звідси почалось як з Петрового дня. Один автор з другої спілки написав до другого автора з першої спілки через адвоката лист такого змісту: «Я, добродію мій, маю патент на цей заголовок». А цей йому бах свідків (цілу Кватиру Усусусів) — «Я зі своїм спільником написав такий твір раніше; навіть ставили його»... Правда, ставили в Рогатині, але Рогатин теж розуміється на залізних острогах. Конфлікт такий, що пахне Лігою Націй або Мировим Судом у Гаазі. Щоби не допустити до скандалу, радимо нашому «Т-ву письменників і журналістів» делегувати двох військових і двох драматургів, щоб полаштували справу мирно. Ці 4 делєгати разом з тамтими 4-ома авторами повинні із двох пєс нарешті зліпити опереткову драму або драматичну оперетку, бо наші театри, які мають перед собою оба тексти не знають, яку дію з якої пєси вибрати.

КНИЖКИ НАДІСЛАНІ ДО РЕДАКЦІЇ

ПОВІСТЬ, НОВЕЛЯ

Юрій Липа. **Козаки в Московії.** Роман із XVII-го століття. Видавництво «Народній Стяг». 1934.

Марійка Гірська. **Вітрениця.** Бойківське оповідання. Накладом Видавничої Кооперативи «Мета». Львів, 1933

Василь Кархут. **Поклик вольних.** Нариси з життя звірят. Накладом Івана Тиктора. Львів, 1934.

РІЖНІ

О. Подільський. **Хоч не ладно, але складно.**

Другий річник Українського Економічного Бюра, на рік 1934. Варшава 1934.

НОТИ

Волинські українські народні пісні. На мішані хори згармонізував М. Тележинський. Головний склад: Книгарня Наукова, Варшава.

РОЗРІЗАНІ КНИЖКИ

Тихенькі, скромні, майже незамітні книжечки. Найбільша має 126 сторінок і вже повість. Деякі пробують дістатись до літератури, інші ніколи і не мучилися таким питанням: що таке література, навіщо і для кого пишуть.

ВАСИЛЬ КАРХУТ: *Поклик вольних.* Нариси з життя звірят. Львів, 1934. ст. 50. Накл. івана Тиктора. Вінєта Роман Чорній.

Автор спеціялізується у психольогії звірят. Головні герої цієї збірки — вовки. Вовки думають як люди, так само відчувають, навіть роблять психольогічні спостереження Наприклад: «Вовчик знав, що сьогодні викотиться повновидий місяць та розпалить до горячі в його серці ту містичну тугу, що її втишити може лише гін за внутрішнім покликом біологічного звязку з вовчою громадою». Не вовчик, а справжній професор Хведір Вовк. Дрібниця вовк. Навіть про молоде качення, що вчора вилупилось з яйця пише автор: «В його чоловічках, обрамованих ясним бронзом дугівки, відзеркалюється той самий світ, що в ваших — і той самий світ просвітлюється свідомістю у звоях мізкової кори, подібної до вашої».

Яка шкода, що вовченята та каченята не можуть читати таких студій.

ОЛЕНА ЦЕГЕЛЬСЬКА: *Слідами босих ніжок* та інші оповідання. Самбір, 1934, ст. 66. В-во Відділу Т-ва Взаїмна Поміч Українського Учительства в Самборі.

15 нарисів народньої вчительки з психольогії сільських школяриків. Симпатичні, теплі образки, надихані любовю для бідних дітей. Деякі з них як «Весела могила» або «Він не вмре» могли б навіть стати літературною перлиною під мистецькою рукою. Навіть сльозу наводять деякі. Надаються до шкільних читанок.

ТРИ ПСЕВДОНІМИ: *Шангай.* Пригоди воєнного кореспондента та ще дещо. Накладом автора. Львів, 1934. ст. 102. Обгортка Едварда Козака.

Автор цієї збірки розсипав у пресі поміщені в ній нариси під псевдонімами Тит Ус, Архип Степун і Семен Терен. Любить хлопчина придумувати псевдоніми тай годі. Ануж який редактор, що відкинув твір Тит Уса, видрукує завтра Архипа Степуна. Читали Ви дещо того молодого Януса? Не памятаєте. Скажу Вам чому. Цей симпатичний новеліст так само замазує сюжети, як і своє прізвище. Тут ніби сензація, там ніби гумористичний журналу, сидить у кавярні похнюплений. Підходить один із приятелів і питається:

— Ов, а ти чого такий сумний?

— Бо я нині не працюю.

*

Микола Голубець видавав уже кілька разів ріжні часописи та журнали, які не мали щастя. Хоч були невинні, а проте були засуджені на смерть. Коли Голубець узявся за таке останнє своє видавництво, один із приятелів зустрівши його на вулиці питається:

— А звідки ж ти маєш гроші, що б видавати ґазету?

— Ти дурний — відповідає Голубець — якби я мав гроші то я видавав би —гроші, а не ґазету.

*

В одній нашій редакції А. йде суперечка за один наш орган Б. Останнє його число — цього Б. — лежить на столі і гість, що відвідав своїх товаришів-журналістів, нараз обурюється:

— І кому потрібна така нудна канцелярщина? Хто це читає! Це ж якісь матеріяли з 48-ого року, а не сучасна ґазета!

Тоді один із редакторів (редакції А.) каже:

— Е, не кажіть. Ґазета Б., дуже потрібна і ми всі повинні її якнайдовше підтримувати?

— Що? — витріщив очі гість — ви це нині кажете? ви, що не хотіли брати її навіть ніколи в руки?.

— Бачите... якби «Б». не виходила то наша була б найдурніша, а так коли «Б». появляється, нам стає на душі трохи легше.

Елегант
найліпша паста до взуття
чистить й консервує шкіру
Львів. Кордецького 51. тел. 60-04.

ЛЕТІЛО 40 ОСОРОК...

Володимир Самійленко підчас свого побуту у Львові перед смертю мав переклад комедії Бомарше «Одруження Фіґаро». Ходив він із цим рукописом від одного видавця до другого і надаремне. Один із письменників, до якого він звертався з радою, чи не можна б де продати того перекладу, питає його:

— А чому Ви вибрали саме «Фіґара»?

— Архитвір...

— А чому Ви так мало перекладаєте? Ваш «Тартюф», наприклад, чудовий і має успіх на сцені...

Самійленко не любив назагал багато писати і відповідав на запити теж дуже поволі, після довгої застанови.

— Бачите — каже — коли я з одним перекладом ходжу вже чотири роки по людях то переклавши десять комедій Молієра мусів би ходити з ними цілих 40 років.

*

Карикатурист Едвард Козак, редактор гумористичного журналу, сидить у кавярні похнюплений. Підходить один із приятелів і питається:

— Ов, а ти чого такий сумний?

— Бо я нині не працюю.

*

Микола Голубець видавав уже кілька разів ріжні часописи та журнали, які не мали щастя. Хоч були невинні, а проте були засуджені на смерть. Коли Голубець узявся за таке останнє своє видавництво, один із приятелів зустрівши його на вулиці питається:

— А звідки ж ти маєш гроші, що б видавати ґазету?

— Ти дурний — відповідає Голубець — якби я мав гроші то я видавав би —гроші, а не ґазету.

*

В одній нашій редакції А. йде суперечка за один наш орган Б. Останнє його число — цього Б. — лежить на столі і гість, що відвідав своїх товаришів-журналістів, нараз обурюється:

— І кому потрібна така нудна канцелярщина? Хто це читає! Це ж якісь матеріяли з 48-ого року, а не сучасна ґазета!

Тоді один із редакторів (редакції А.) каже:

— Е, не кажіть. Ґазета Б., дуже потрібна і ми всі повинні її якнайдовше підтримувати?

— Що? — витріщив очі гість — ви це нині кажете? ви, що не хотіли брати її навіть ніколи в руки?.

— Бачите... якби «Б». не виходила то наша була б найдурніша, а так коли «Б». появляється, нам стає на душі трохи легше.

ПОМИЛКА

В попередньому (8) числі «Назустріч» вкралася помилка у вірші С. Гординського на 1-шій стор. Перший рядок четвертої строфи має бути такий: «Завжди будуть хвилини плисти і тікати ме мить...»

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячна 0·90 зол.
Чвертьрічна 2·70 „
Піврічна 5·40 „
Річна 10·— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ:
Місячна 4·50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч.
Поодиноке число 2·50 Кч.

В АВСТРІЇ:
Місячна 1·10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл. річна 11 шіл.
Поодиноке число 0·60 шіл.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:
Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

АДМІНІСТРАЦІЯ ОГОЛОШЕНЬ:
„Українська Рекляма", Львів, Льв. Дзєці 24/4.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1·— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: «Назустріч», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14. „Nasoustritch", Lwów, Rynek 9. Pologne — „Nasustritsch", Lwów, Rynok 9 Polen.

Редагує КОЛЄГІЯ
Друкує: «АРС ГРАФІКА», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14.

Оплатę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 «СМОЛОСКИПИ»
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО 10

ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 15. V. 1934 РОКУ.

ЦІНА 50 ГР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

І. ФЕДОРОВИЧ-МАЛИЦЬКА

ВІДВІДИНИ У МИСТЦЯ-САМОТНИКА

По дорозі і перед хатою.

Минуло вже може десять літ, від коли я була в його робітні та любувалась циклем «Квіти» і портретом його дружини. Минулого року я кілька разів збиралася зайти до нього. Щойно два дні тому я пішла в товаристві молодого маляра, що перебував довший час у Парижі.

Молода генерація наших малярів надто занята собою, щоб ближче цікавитись мистцем, який усунувся від мистецького життя нашої столиці і працює в самоті.

Я була дуже цікава на стрічу молодої генерації зі старшою.

Молодий маляр наскрізь новочасний у своїх мистецьких поглядах, але не однобічний. Має тонкий, мистецький смак, однаково неупереджений до старших і модерних мистців. Рідко культурний та опанований у висловлюванні своїх поглядів. Це було важне з огляду на відому вразливість старших мистців супроти молодших, ще й таких, що вернулись із заграниці. Крім цього мистець, до якого ми вибрались — людина немічна, яка відокремилась остентаційно від нашого мистецького життя.

За воротями, що ведуть у маленький садок — вівчур на ланцюгу скаженим гавкотом і несамовитими скоками намагався заборонити нам вхід. Кілька ступнів догори, і ми перед вхідними дверми. Майже в самих дверях стрінула нас панночка, просячи хвилинку заждати.

Вузькими сходами за хвилинку зійшов до нас поспішними кроками сам мистець — Іван Труш.

Робітня. Образи «на продаж»

Зараз пізнав мене. Я представила йому молодого маляра і просила, чи не могли б ми оглянути його праці. Труш ущливо попросив нас нагору, до робітні.

Я вже бачила різні робітні мистців, але жадна з них не відповідала так стисло поняттю «робітні», як ця. Тут не було — дослівно — ніодного предмету поставленого або навішеного для вигоди або для естетичної насолоди. Ніодного малюнку на стіні. Ні одного вигідного крісла. Порожня шталюга зі слідами присохлих фарб, два прості крісла і безліч малюнків без рям, поскладаних одні за одними, лицем повідвертані, на підлозі.

Швидше враження столярської робітні, чи взагалі ремісничої, ніж робітні — мистця. Всеж-таки два великі полотна стояли звернені до нас лицем: два однакові краєвиди Дніпра зпід Киева.

Мистець пояснив, що таких самих, тільки ріжного формату, він намалював пару сотень, на продаж.

Усім нам відомо, що Труш малював багато образів «на продаж». Дехто зпоміж нас є тої гадки, що те продукування «кічу» поважно зашкодило мистцеві, дарма, що він робив це свідомо, без претенсій давати мистецтво. Сам мистець говорив нам із питомою напів-добродушною, напів-їдкою іронією, що намалював у своєму житті зверх пять тисяч образів. З того молоді мистці могли б узяти собі за приклад його працьовитість, бо зараз потім, також глумливо, додав, що «рад би, якби можна, спалити більшу частину цих його малюнків».

Молодий маляр увічливо протестував. Розмова була подекуди важка через те, що мистець не дочуває.

Три епохи. Єгиптянки.

Труш поставився дуже симпатично до молодшого товариша та охоче показував і пояснював свої праці. Про себе самого сказав зараз на початку: «У мене є досі три епохи; перша, коли я був маляром-початковцем, друга коли я поневолі малював сотні «кічів», третя, теперішня, коли наново стаю початковцем».

Цю цікаву заяву Труш виголосив нервово вривчасто, з домішкою самоіронії — як зрештою все, що говорить.

Я спитала про щось у звязку з його подоріжжю до Єгипту. Він відповів що з єгипетської подорожі, ще перед світовою війною, він поправді мало привіз додому. А проте завдячує їй деякі мотиви, які ще досі використовує. Немов на потвердження цих слів він поклав на шталюгу доволі велике полотно. Сидяча єгиптянка-селянка з характеристичним профілем старо-єгипетських божищ, убрана в зеленаво-сивасту плахту, лагідно контрастує з жовтим піском пустині та з білим надгробником. Сине небо надто яскраво виступає в тім малюнку, де нема відповідного еквіваленту до його барвної сили.

Другий образ подібної величини з однаковим сюжетом, щодо барвних вальорів багато кращий. Розмірно менша постать єгиптянки вбрана в чорне. Ця чорна пляма на тлі яскраво освітленого, білого надгробника рівновартна яскраво-синьому небу, і тут рівновага забезпечена.

Кольорит обох малюнків радісний, гарячий. Фарба ніде не накладена грубо. Поверхня Трушевих площ гладка. З нагоди отих двох невикінчених іще студій, Труш пояснив, що в них, як також в інших малюнках, він тепер свідомо занехав перспективу, бо «малюнок, це площа» і всяка «ілюзійна перспектива» суперечить суті малярства.

Смак публики, любов до природи.

Щоб унагляднити смак широкої публики, закоханої в ілюзії дійсности, Труш показав нам малюнок призначений «на продаж». Це була довга дорога з перспективою обсаджена піниями. Під ними видко було багато яскраво-цеглястих маків, сирих у кольорі, просто з туби. Дійсно погане. Мимовільно я спитала себе: чи справді треба малювати такі речі на продаж?

Ми були ще задивлені в єгиптянку, коли мистець здіймив образ і заступив його одною, потім другою студією з гуцульського життя. В них пізнати було Труша з питомою йому мягкістю та легкістю, пізнати було чистої крови — маляра. Мистець працює над кількома циклями: «Мати», «Пні», «Смерть».

З циклю «Пні» мистець показав нам яких двісті малих студій із природи. Більшість так віртуозно передає природну дійсність, що це перестає бути малярством у стислому значінні, а стає радше кольорованою фотографією. Лише кілька зпоміж них замітніші і з погляду чисто малярського. Тих останніх, на жаль, мало.

Подаючи ближчий коментар до деяких із «Пнів», Труш говорив про свою любов до природи. Вона в нього така сильна, що він мусить перемогти себе, коли бажає передати якусь природну форму не-натуралістично. Нераз, каже він — і тут зовсім погоджуюся з ним — находимо у природі уклад форм, як



би придуманий мистцем. Тоді можна його використати для будови образу без модифікацій, майже завсіди потрібних при малюванні з природи.

Пні.

З коментару мистця до кількох «студій із природи», вийшла — на моє велике здивування — спільна психольогічна риса з Олексою Новаківським, а саме: символічне відчування природних форм або — як схочете — одуховлення природних форм власним світовідчуванням. Отак залишилась мені у памяті лісова партія у пів-сутінку з розцвілою дівиною на першому пляні. Високе квітоносне било дівини подібне до свічника з ясно-жовтими свічками. В цьому малюнку мистець відчуває містику квітки, що світить власним огнем тоді коли западає ніч.

Любов природи Труша зворушує, бо в ній відчуваємо безумовно щирість мистця. А все-ж така велика скількість «пнів» трохи мене збентежила, головно тому, що більшість їх говорить голосніше про любов до природи, ніж про турботи мистця, щоб здійснити малярський задум. «Пні» та одна студія з каміннями нагадують нам ліс і каміння замісць, щоб малюнки самі для себе нас захопили. Сильна суггестія «ліса» та «каміння» в порядку, так само як лісові озера Райздаля, (Ruijsdael a) що мають наймокрішу воду, яку я стрінула на образах. Але не все як слід, коли сильно відчуваємо враження «ліс» та «каміння» — а сам малюнок нас не захоплює.

Міркую, що творчість того роду, як більша частина Трушевих «пнів» заслуговує на окрему, досі ще не винайдену дефініцію. Це не є чисте малярство. Але це також не фотографія, бо тут мистець схоплює те, що його зворушує й передає предмет свого зворушення в виконанні власнім, тоді як фотографія, хоч апарат наставлений людиною, передає тільки те, що може схопити бездушна сочка. Варто б подумати над словом, яке могло би замісць (з погляду малярського) обезцінювати такі мальовані, незаперечно сугестивні документи природи, надати їм належне місце як окремий вияв людської потреби вислову внутрішніх переживань.

Ізоляція. Один спомин.

Знаючи Труша як знаменитого мистця та маляра, приписую в цьому випадку казкову скількість і не-малярську якість «пнів» його ізоляції — ізоляції від всеж потрібного контакту з мистецьким життям своєї доби, бо з малими винятками така ізоляція веде завсіди, в якійнебудь формі до чудацтва.

Минуло вже кілька годин, а ми ще не бачили ніодного портрету.

Саме передполуднем я наново оглядала портрет його жінки в Міській галерії. Той портрет Труш малював у літку 1906 р., коли він іще молодий, перебував підчас вакацій у нас, у Вікні, разом зі своєю дружиною. Вони тоді недавно побрались, і мені було в той час дванацять років. Пригадую як нині, як Пані Трушева позувала своєму чоловікові, і батько мій вручив їй темно-пурпурову рожу. Цю рожу вона заложила в своє темне пушисте волосся, дякуючи своїм питомим, дуже милим усміхом. Портрет цей, незвичайно дискретний у барвах, виявляє велику мистецьку культуру.

Згадую ще одну подробицю, цікаву для характеристики Труша. По дорозі до Труша, молодий маляр, що супроводив мене, оповідав про одну мертву природу, яка нагадувала йому подібні композиції Едуарда Мане. Довідавшись, що це малюнок Труша, він бажав побачити інші праці цього артиста, щоб переконатись, чи всі його праці на такому високому рівні. У робітні я спитала, чи не могли б ми побачити чудовий портрет його дружини в чорному капелюсі. Труш радо згодився, але показав нам портретну студію зятя і два портрети доньки. Щойно потім два погрудні портрети своєї жінки в чорному, запозичені з первісного портрету більшого формату.

Портрети. Схожість з французьким малярством.

Подібно як Трушеві краєвиди, портрети його в барвах дуже дискретні. Але малярська фінезія, своєрідна мягкість і незрівняно тонке відчування барвних вальорів тут далеко більше розвинені, ніж у інших його малюнках.

Перший портрет доньки (тільки голова) в теплих, червонявих барвах ранньої осени незвичайно привабливий. Підхід реалістичний. У ньому є нетільки чисто малярські вальори, але й чар живої людини, чар виразу лиця, що передає мрійливість дівочої душі, і все це підпорядковане малярським вимогам.

Другий портрет доньки кольористично ще кращий. Він дише французькою ніжністю відчування барв, французьким малярством найліпшої якости. Портрет у профілі. Легко рожеве лице обрямоване темним волоссям та широкими кричками блідо-жовтого соломяного капелюха з червоною стяжкою. З боку профілю ніжно-блакитна смуга чудово сусідує з ніжно-рожевою церою. Ця комбінація блідо-блакитнього з блідо-рожевим суто-французька.

На вид цього портрету молодий маляр висловив Трушеві своє захоплення та додав, що цей портрет та згадана мертва природа сильно нагадують Мане і що, на його думку, зпоміж старшого покоління галицьких малярів, Труш найбільше зближений до французького малярства.

Труш відповів, що ніколи не бачив репродукцій, ані оригіналів Мане. Ніколи не був у Парижі, упереджений до Парижа і з французьких мистців знає лише — і то виключно з репродукцій Франсуа Міллета та різьбаря Родена.

На запит, чи чув про французького маляра Утрілля, Труш відповів, що «можливо це знаменитий маляр, але я нічого про нього не знаю, ані не стараюсь дізнати».

Байдужість до світових мистців.

Молодий маляр завважив, що на його думку, наші молоді малярі мусять пізнати французьке малярство і вчитись на ньому. Труш притакував, але сам не виявив зацікавлення чужинними малярами. До модерністичних експериментів він у кількох висказах поставився крайне негативно. Він їх просто не брав поважно. «Це-ж не малярство», каже він.

Молодий маляр пояснив, що існує багато безвартісних модерних малюнків, але загальні змагання модерного малярства основані на точно означених малярських законах. Труш не виявив особливого зацікавлення тою темою, але згадав, що Гнат Хоткевич писав свого часу монографію про нього й також звернув увагу на споріднення між ним та Едуардом Мане.

Мені сподобалась і навіть заімпонувала Трушева байдужість до світової слави чужинних мистців. Не так сама байдужість, як її контраст до безкритичного захоплення всім чужинним у мистецтві деякими нашими теоретиками та молодшими артистами, яким далеко до мистецької зрілости та до малярського таланту Труша.

На нашу заввагу, що найвищий час уладити виставу своїх творів, Труш відповів, що плянує самостійну виставу на цей або на той рік. Про ретроспективний характер вистави не хотів слухати — «Я-ж не маю нічого» казав дуже неслушно. (Більше число його праць, які мав у себе Грушевський, мабуть знищила пожежа).

Неспокійні рухи, пронизливий погляд очей і обривиста розмова залишились у нього ті самі, що двацятьсім літ тому, коли перебував у нас на селі. Мені дивно і трохи ніяково, коли пригадаю собі його молодим і тепер бачу старим. Кажуть, що деякі одиниці стають кращі з віком. Так, здається мені, воно в Труша. Риси його лиця тепер поорані плугом життєвого досвіду, архітектура його голови повна виразу, збуджує симпатію та пошану.

Коли ми нарешті мусіли прощатись і подякували за все гарне та цікаве, він сам відпровадив нас поза браму садку, втихомирив грізного пса і дуже мило з нами попрощався, залишивши в моїй памяті не тільки спомин цікавого мистця, але й наскрізь ввічливого господаря.



Іван Труш. Пні.



Іван Труш. Копи.

АНАТОЛЬ КУРДИДИК

ХТО ТИ?

Хто ти, що приходиш, як загасне світло
Як самотний чую кожний подих ночі?
Хто ти, що всі двері й замки непомітно
Й ціле море ночі як дух перескочиш?

Хто ти, звідки, з чого? Яке твоє йменння?
Чому промовляє докір з твого зору?
Яким береш правом моє серце в жмені,
Без моєї просьби присідаєш поруч?

Хто ти, що впялила в мене свої очі,
Глуха, мармурова, німа і ніяка?
Спогад чи спокуса? Скажи, чого хочеш?
Хіба я ще мало по Тобі проплакав?

ЯК ЗОРГАНІЗУВАТИ РОБІТНИКІВ ПЕРА?

Інтервю з головою „Т-ва Письменників і Журналістів ім. І. Франка", Романом Купчинським

Українських письменників та журналістів дуже цікавить справа, чи існуюче вже майже 10 літ «Т-во Письменників і журналістів ім. І. Франка» вийде колинебудь поза рямки своєї дотеперішньої «тихої та скромної» діяльности та чи його члени знайдуть у ньому захист своїх професійних інтересів, так як цього вимагалоб життя робітників пера.

Щоби заспокоїти ту цікавість, один з наших співробітників завів розмову з нововибраним головою Т-ва, п. Романом Купчинським.

Т-во Письменників і Журналістів ім. І. Франка — почав розмову п. Купчинський, довідавшись чого приходимо — повстало з ініціятиви пок. ред. Ф. Федорцева. Воно було подумане як Т-во репрезентаційне, щось у роді польського «Касина Літерацко-Артистичного». Але вже в перших початках його існування виринули справи, яких ніяк не можна було назвати репрезентаційними.

Щоправда Т-во має в своїм наголовку на першім місці письменників, але воно більше журналістичне, бо багато наших письменників працюють для хліба як журналісти. Тому наше Т-во полагоджувало, полагоджує і буде полагоджувати справи, звязані з журналістичною професією, бо цього вимагає від нього життя і... його репрезентаційний характер.

Члени Т-ва годяться на репрезентацію, але домагаються бодай деякої оборони їх професійних інтересів.

— Чому на вашу думку, діяльність Т-ва досі якось так, якби не мала розмаху?

— Досі вибирали в нас на голови Т-ва заслужених письменників, які його гідно репрезентувалиб. Стефаник, Чайковський, Щурат, Лепкий... Майже всі вони живуть поза Львовом і могли тільки вряди-годи приїзджати до нас та брати участь у засіданнях Ради. Це у великій мірі гальмувало працю саме в професійнім напрямі, бо деякі справи вимагали швидкого рішення і присутности Голови на місці.

Тому на цей рік Т-во вибрало на голову одного зпоміж молодших і місцевих. Це, здається, стане відтепер правилом, бо цього вимагає життя, яке видвигає щораз більше професійних питань.

А цих професійних питань щонеміра. І справа контрактів з видавцями, (щоби вже раз вирватися з категорії торгівельних помічників!) і справа мінімальної границі авторських гонорарів і врешті справа допомогового фонду. Крім цього багато дрібних на око справ, які млинським каменем налягли на робітників пера.

— Чи вдасться створити при Т-ві допомоговий фонд?

—Справу допомогового фонду вважаю за престіжову для Т-ва. Годі далі байдуже дивитися, як наш член і товариш цілий день бігає по Львові, щоби позичити 10 зл., бо дома нема куска хліба. Буває, що в редакції, де він працює, нема того дня ні сотика і — хоч розступися сира земле. Урядовці наших установ давно такі допомогові фонди мають і в той спосіб охоронюють своїх членів перед клопотом та пониженням.

Але як прийти до допомогового фонду?

Мало хто з членів Т-ва має змогу складати на такий фонд хочби й невелику місячну складку, Т-во не має ні-



яких грошевих запасів, лишається — зібрати бодай невеличку суму іншим способом.

— Чи маєте які пляни у тій справі?

— Думаю, що це може йти двома шляхами. Один — дохід з ріжних імпрез Т-ва, а другий — поміч тих, яким даємо свою працю і свій талант, себто видавців.

Т-во більших видатків не має, тому весь дохід з імпрез, а в крайній мірі частина доходу, повинна йти на допомоговий фонд.

Щодо видавців чи видавництв, то уявляю собі, що вони моглиб легко погодитися на такі пропозиції. Від кожного часопису 10 зол. річно, від кожного авторського гонорару за книжку 5%. Це напевно не обтяжить так дуже буджетів видавництв, а разом з доходами імпрез дасть суму, потрібну на малі, короткоречинцеві позички для членів Т-ва.

Кожне Т-во має тим більше членів, чим більше воно їм дає. Мусимо старатися дати своїм членам бодай стільки, скільки вони дають Т-ву. А вони дають йому і місячні вкладки і дармову працю, коли тільки Т-во її зажадає. Захист інтересів, допомоговий фонд, поміч у вишуканні зайняття — ось найголовніші завдання Т-ва з професійного боку, які притягнуть нових членів та тісніше обєднають старих.

— Чи всі наші письменники і журналісти є членами Т-ва?

— Наше Т-во буде провадити реєстр українських журналістів і письменників, хочби й нечленів, які для власної користи повинні зареєструватися. В найближчому часі приступить Т-во до клясифікації своїх членів-журналістів та встановить час журналістичної практики, після якої кандидатові прислугуватиме титул «співробітника», чи «редактора». Це буде в інтересі тих, які до нього належать, чи схочуть належати.

Для письменників постарається Т-во і в цьому році за літературну нагороду. Побажатиб тільки, щоб всі, які будуть старатись за нагороду — були і членами Т-ва.

Все це не мої оригінальні думки. Багато з цього *почали попередні* Ради Т-ва, багато з цього висказували члени Т-ва на зборах і в приватних балачках.

Чи все це дасться зробити за один рік — не ручу. На кожний спосіб буду старатися, бо це є і в моїм власнім, особистім інтересі. Належу до стану, який довгі часи — беззахисний і поневіряний — робив тяжку і відповідальну громадську роботу.

„Rhino"

ЯРОСЛАВ ЯРИЙ ДРИГИНИЧ

ВІСТРЯ СЕРЦЯ

I

Весна мов кров ярлива пахне
І міниться мов карусель.
І яре, радісне, нежданне
Довкола мене все.

Іду стрічать весну за місто
Немов розбавлений дітвак.
— Не приснє захват і не приснуть
Недоговорені слова.

І може десь тебе зустріну,
Мою, забуту вже давно.
Пристану німо на хвилину
І піду знов.

(Ще тямлю я: стояла осінь,
Іскристих барв янтарна тінь.
— Кохати вмів я тільки досі,
Тепер — прости!...)

Аж там, де обрію пейсажі
В прозорім ритмі мерехтять,
Там захват, радість недосяжну
Розхлипають уста —

Молитимусь, закоханий поганин,
Весні барвистій мов вітраж, —
І з серця видру крик безтямний
На відломін вітрам.

II

Антени причаєних нервів напнуті мов — віддаль.
І спокій безбарвністю томить. І гусне у брилу.
Я гладжу порожне і пружне повітря,
Мов теплу, хвилясто порывисту гриву.

Камінними ромбами дійсність — сувора і сіра.
І кантами гострими оре нещадно самотність нестерпну.
— У вечорі книжку читаю і вечорам вірю,
Бо знаю, що день, день є завжди найбільше химерний.

У вечорі вірші бренять у доспілі слова і жорстоко
Тривожать мов рвійні бризки передвчасної крови.
— І дотерком — дійсність читаю навтаг. Одинокий
Заслухуюсь в кинене слово.

Варшава, березень 1934.

ВОЛОДИМИР БІРЧАК

ЛЮЛЬКА Й БУЙНА ГОЛОВА

У «Тарасі Бульбі» оповідає Гоголь:

..... Чотири дні билися й боронилися козаки, відбиваючися цеглою й камінням. Але не стало припасів і сили й рішив Тарас пробитися крізь ворожі ряди. І вже пробилися були козаки і можеб ще раз послужили їх бистрі коні — коли нараз серед найшвидшого бігу зупинився Тарас і гукнув:

— Стій! Випала люлька з тютюном, не хочу, щоб і люлька попалася ворожим ляхам! — І нахилився старий отаман і почав шукати в траві люльку з тютюном, свою вірну товаришку на морі й на землі, в походах і дома. Тимчасом налетіла в тага ляхів і вхопила його під могучі плечі. Потряс він усім своїм тілом, але не посипалися вже — як колись — на землю гайдуки, що його тримали.

Тараса Бульбу зловили й спалили. Його військо без проводу втікло.

Геніяльне місце! Що за завзяття! Яка велика хоробрість! Коли я був малим дітваком — щось десятьлітнім — і мені читали Тараса Бульбу, я дивився на нього як на святе божище, як на великого героя, що радше згинув сам, а таки своєї люльки ворогам не дав. І сам я мрів, щоби стати колись хоробрим, відважним та завзятим як Тарас Бульба. І я думав, що колись згину на вогні — а люльки не дам, бо люлька — це честь, завзяття!

Нині думаю інакше. — Що було цінніше: глиняна люлька за пів золотого — чи жива, буйна голова? — Не раз думаю собі ось так:

Правда, оця люлька була вірною товаришкою Тараса Бульби, на морі й на суші, в походах і дома — але невжеж і Тарасова буйна, завзята голова не була йому вірною товаришкою на суші й на морі, в походах і дома?! Ой, була, була. Розумна, завзята була голова Тараса Бульби, що нею був би здобув не одну — а тисячки, не глиняних, а золотих люльок.

А люлькою хіба здобудеш голову?!

На жаль за весь час нашої історії ми часто давали наші буйні голови — за глиняні люльки. Вже безсмертний автор «Слова о полку Ігоря» дорікав князям за ті люльки, кажучи: «Начаша князі про малое се великое мловити, а поганії со всіх стран прихожаху з побідами на землю руськую».

І нині кільки в нас сварок, кільки лайок, а все за принцип: — Не дам глиняної люльки! Голову страчу, голову зрубаю друга, — а люльки своєї, глиняної люльки — не пущу!

А наші голови, що найцінніше в нас, — без бою беруть вороги.

„Rhino"

АРЕТА

ПОЦІЛУНОК

Як тільки Іван запримітив, що у звичайній годині замісць грати сиджу при відчиненім фортепіяні й думаю, підійшов та беручи мене за руку спитав:

— Марто! Скажи, чи любиш мене так, як і того дня, коли ти мені сказала про це вперше?

— Так! — запевнила я в найглибшому внутрішньому переконанні. — Люблю тебе все однаково, а з кожним днем ціню все більше.

Його очі блистіли щастям, тиха усмішка сяла на чудовому лиці. Витягнув руки, обняв мене й пошукав устами уст. Але я підставила йому чоло. Уста ще були вогкі від цілунків другого мужчини й мене це бентежило.

— — — — — — —

Усе почалося дуже просто.

Ми були вернулися з далекої подорожі до містечка, де Іван працював як лікар. Він впровадив мене, свою молоду дружину до невеличкого, але дуже гарного домику, серед запашного саду, оброслого кленами, що в ту осінню пору пишалися безліччю барв.

Того року осінь була чудова. Кожного вечора я грала Іванові при синьому світлі місяця, потім ми сиділи на терасі мовчазні та щасливі, вслухані в шелест пожовклих листочків, наділених і по смерти красою. Якеж нужденне сотворіння людина в порівнянні з ними!

— — — — — — —

Наша спальня була нагорі. Ранок. У чудових строях дрімають дерева. Денеде блимають золоті, пізні овочі груш та яблінок. Спить ставок, покритий опалем мряки, радіють останні айстри в перших променях сонця. Ох! як радісно! Як добре жити!

Нараз крик. Хтось пищить немилим голосом. Дивлюся ліворуч. Зпоміж півнагих дерев визирає хатинка. Звідти йде лайка, крик і якийсь другий заляканий голос. Як дивно, що я досі не звернула уваги, що ми маємо сусідів! Пяна щастям забула про інших, які мучаться та страждають.

— — — — — — —

— Насте! Хто це так кричав рано в тій хаті?

— Ага! тут наліво? Це жінка начальника стації. Вона так сварить на чоловіка чи є, чи нема за що. Ми вже до того привикли.

— — — — — — —

Іван прийшов до мене до альтани.

Я читала книжку. Були останні, теплі дні перед сном природи. Червоні листочки дикого вина з резигнацією стелили на землі взористі килими. Зі саду можна було бачити все, що діється в альтані, але ми були спокійні. Там ніхто не заглядав, паркан від сусідів був високий.

Іван ляг на лавці, голову положив мені на коліна. Того дня мав тяжку операцію і багато хорих. Був втомлений. Я співала йому колисанки, гладила волосся, цілувала, пестила, він лежав з заплющеними очима й усміхався.

Та чомусь я повернула голову в бік. Просто на нас дивилося двоє блискучих очей. Я бачила там здивування, сум, пригнобленя, жаль та тугу. За хвилину щезли.

Начальник стації вернувся до хати.

— — — — — — —

Згодом ми зачали брати живу участь у всіх проявах життя нашого містечка. Іван цікавився операцією, я вихованням молоді. Пізнали ми багато нових людей, з якими мусіли стрічатися в праці. Останній представився нам начальник стації, Микола Свірський.

— — — — — — —

Життя поплило скорим темпом. Я зднала собі симпатію людей і полюбила мешканців тієї маленької містини з усіма їх пересудами й дрібничковістю.

— — — — — — —

На кожних сходинах я бачила звернені на мене крадькома очі нашого сусіда. Любив мене. Прив'язався як пес і був вірний як пес, готовий сповнити кожну примху пана. Був щасливий, коли я зверталася до нього з якимсь звичайним словом, або чогось прохала. Ми часто верталися разом трое домів. При прощанні на брамі мені було його жаль. Вертався не до чистої, привітної хати, де ждала на нього тепла вечера, в товаристві любої дружини, а до неладу, бруду та лайки.

— — — — — — —

Начальник стації? Дуже, дуже поганий з лиця та постави. Неінтелігентний, без ініціятиви, неочитаний, невихований, боягуз, що найбільше боявся власної жінки, без сили волі, не міг зірвати офіціяльний звязок з дружиною і відітхнути свобідно. Прикметою його було тільки те, що був добрий, не скупий і вірний.

Якжеж він мене любив! Я могла зробити з нього зовсім іншу людину. Піддавався без застережень. По році виробив собі почуття власної гідности. Став людиною.

— — — — — — —

Несподівано ми мусіли виїхати на постійне до столиці. Прощали нас щиро засмучені приятелі. Не було тільки начальника стації. Та коли я пішла востанне поглянути на наш сад, де ми з Іваном прожили чудові хвилини, зпоза куща висунулася немов мара, постать Миколи Свірського.

Впав мені до ніг, визнав те, про що я вже знала давно й благав сказати, чи я не гніваюся.

Підвівши його, я задумалася на мент.

Стояла передімною людина бідна, понижена, покинена, слаба та квола.

Я зблизилася й поцілувала його в уста. Вхопив мене в обійми і тримав як щось святого. В один мент повірив в те, про що не смів мріяти, повірив, що я його люблю.

За хвилину я тихо верталася домів. Ще бачила його очі, повні безмежного щастя, повні радости, яких певно мало мужчин має раз на ціле життя. Я була свідома того, що зробив з ним цей короткий цілунок. Він стане тепер людиною, принесе ще багато добра тим, що зуміють його оцінити...

Що значить моя жертва в порівнянні з тим, що переродку людину.

Я думала й не могла грати.

Та коли Іван спитав:

— Марто! Чи любиш мене?, — я відповіла у найглибшому внутрішньому переконанні:

— Так! Люблю тебе все однаково, а ціню з кожним днем більше.

— — — — — — —

Вже кілька років минуло з тої пори.

Нераз роздумую про цей епізод і ставлю собі все одно й те *саме питання: Чи Микола Свірський знаючи, що цілую його тільки з милосердя був би приняв цілунок, чи був би його відкинув?*

МИХАЙЛО РУДНИЦЬКИЙ

Небезпечне приватне життя

Школярська мораль.

Недавно один наш часопис обурився, що дослідник літератури поділився у відчиті новими матеріялами про приватне життя нашої великої письменниці Марії Марковички. Обурення було подвійне: що заслужена письменниця втратить багато зі своєї поваги і слухачі дещо зі своєї моральности. Відчит звертався до зрілих людей і трохи ознайомлених з літературою. Ті люди чують щодня ріжні інтимні подробиці з життя своїх знайомих — малих людей, імовірно читають теж дуже поширені життєписи великих людей. Чи моральність їх від того паде?

Чи тратить величина письменника на тому, що довідуємось про всякі його приватні слабощі, пристрасти, гріхи та чудацтва? Тратить в очах шкільної молоді, та в школі так само важко викладати літературу, як і природознавство, не промовчуючи багато основних питань.

Наші світські проповідники ввесь час уявляють собі, що грають ролю педагогів, де ми сидимо в лавках, як школярі. Тимто і погляди їх на літературу подиктовані школярського мораллю: тут замовчати, там затерти, там підфарбувати і закінчити букварським моральним сенсом.

Література і райське яблуко.

Бувають письменники та мистці, що всі найцікавіші сторінки своєї індивідуальности перелили у твір і не залишили собі поза творчістю нічого, навіть приватного життя для себе, а нам ні анекдоти. Бувають твори незрозумілі без життєпису письменника. Бувають життєписи такі далекі від творів тої самої людини, що дивуєшся, як вона могла їх дати. Бувають теж такі гармонійні сполуки, що життєпис і твір доповнюють одне одного, як дві форми того самого життя. Такі приклади рідкі і ними повинні користуватись ті, що хотять вказувати у літературі на повчальні зразки.

Є одна дуже проста метода зробити з літератури педагогію: заявляти, що про це не слід говорити, а того не слід слухати. Поліційна цензура часто стає у пригоді таким «виховникам», але наслідки від цього не кращі. Люди найзавзятіше наслідують нашу прабабуню Еву і підтягаються до забороненого яблука із дерева знання. Вродились ми із препоганою звичкою дошукуватись у всьому правди і вчені не відкрили досі ліку на цього шкідливого бациля.

Велика річ і більша.

З історії літератури знаємо, що життєпис неодного письменника розбудив забуті його твори, кинувши на них нове світло. Приватне життя Байрона та Руссо цікавіше для нас нині, ніж пригоди їх героїв; Уайльд або Е. По вириняють перед нами як зовсім інші люди, коли знаємо їх життєпис. Неодин із нас ухопив би за якийнебудь твір Канта, якби довідався, що цей фільософ вів бурлацьке життя Вільона або відкинув би «Воскресення» Толстого, якби знав, що це плід чистої уяви звичайного скептика.

Навіть такі твори як «Етика» Спінози, де вистачає холодний як сталь мозок, набирають зовсім іншої привабливости, коли поза серпентинами геометричних ліній можемо стежити за воруханнями нервів живої людини.

Твори, література, мистецтво — велика річ, але людське життя більша. Половину драм Шекспіра дарували б ми за вістки: хто був їх автор, як жив і працював. Життя людини — найцікавіший і найбагатший матеріял знання, досвіду, світогляду, моралі. Одно з найсутніших питань літератури це взаємини тих двох світів: буденщини і творчости. З яких безвартно-безглуздих подробиць і непримітних переживань добуває мистець твір! Якими нитками уяви тче він шитво, що раз закриває серпанком усі його слабощі то знову відкриває найболючіші риси його «надто людської» приземної низоти!

Плями на сонці

Творчість великих мистців і часто приватне їх життя мають тому таку привабливу силу, що є прикладами великої щирости: — невгамовної потреби проявити себе таким, яким створила мистця природа, обставини, навіть його власні неприборкані пристрасти.

Як гарно було б, якби великі мистці спершу йшли на науку до виховних інститутів і карних установ! Тоді Гете не писав би був любовних поезій до 10 чи 12 своїх Муз, а до одної своєї жінки, що жила б як колишня наша їмость і мала 10 чи 12 дітей. Може б ми не мали тоді його поезій, але педагоги не мусіли б журитись, що зробити з приватним життям одного із найбільших письменників.

Когонебудь візьмете: В. Гюго чи Шевченка, Бальзака чи Достоєвського — відкриєте, що творчі зорі блукають у мряковині і що мистецькі сонця мають плями, яких не можна стерти шкільною губкою. Ці плями — наслідки дуже складних хемічних сполук, з яких родиться талант, геній, твір і та вища, інша мораль, що бентежила завсіди совісні, трудолюбні та позасклеплювані в уликах бджоли. Один із найбільших фільософів Бергсон двайцять літ думав над цими двома джерелами релігії та моралі, щоб розяснити нам суперечности та конфжікти, які вириняють, коли змішувати дві ріжні їх течії.

Мистецький твір неподібний до статтей, які пишемо і до балачок, які ведемо. І родиться він не з такого самого «приватного» життя, які ведуть пересічні громадяни, що часто не можуть спромогтись навіть на один блиск свобідної думки, щоби зрозуміти інших від себе.

М. ПАСТЕРНАКОВА

ЖАК ДАЛЬКРОЗ І РИТМІЧНА РУХАНКА

Ритм — закон життя.

Музи, бажаючи допомогти нам, у координуванні відрухів душі, дали нам гармонію, а щоб осягнути почуття міри й ладу дали нам ритм — сказав великий Плятон.

Ритм — це краса і здоровля! Знали про це вже старинні Греки, що на музиці й руханці опирали виховання людини й громадянина. Ритм — рівночасно поняття абстрактне і конкретне. Він конкретний, коли людське тіло рухами відтворює найніжніші почування душі, — він абстрактний, коли є висловом ладу й гармонії у житті всесвіту й одиниці. Ритм — це велика сила, що ділає на все, що живе і діється. Він має велику владу над світом. Міліярди зір, що все в одному порядку пересуваються по небосхилі в однакових відступах, невпинно повторювані схід і захід сонця, пори року, приплив і відплив морських хвиль — усе це проникає наскрізь божеський ритм

І в житті людини повторюються моменти, хочби такі звичайні як години вставання, їжі, праці. Хто веде краще зорганізоване життя, той доходить до корисніших вислідів, має більше свобідного часу, стає спокійнішим та більш зрівноваженим. Наша нервова система



Учениці школи Жака Далькроза.

цей найвражливіший із механізмів, є також осідком ритму. А проте, цей ритм не перемінює людину в автомат, ні! Тільки життя схоплене в його карби стає чинне, енергічне та творче.

Від ритміки до пластики.

Один із ідеалів людини, згармонізованої, що володіє собою та іншими, що вміє погодити матеріяльне життя з духовим, ставляє перед нами великий педагог Жак Далькроз. Як професор музики спершу у Гелєрав під Дрезном пізніше музичної академії у Женеві дійшов він на підставі довголітних спостережень до переконання, що всі хиби нерівної, неритмічної гри, труднощі опанувати ритм чи то у співі чи у музиці мають своє джерело у фізичних недостачах людини. Думка, щоби діти помагали собі при науці сольфежа тактом, була щасливим початком його методи, званої ритмікою, яка стає нині передо нами як нова проблема реформи виховання через музику.

Досліди ствердили, що нпр. ліниві діти, чи повільні, коли систематично почали робити ритмічні вправи набирали у рухах живішого темпа, а діти надто живі і галасливі вспокоювалися, краще володіли собою. В одному і другому випадку маємо до діла з неправильною нервовою системою, зі слабою або надмірною вражливістю..

Ритміка, кажучи словами Далькроза,

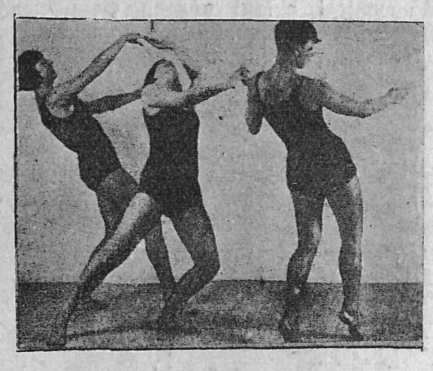

Фрагмент пластичного танку Далькроза.

— це тінювання рухів тіла за вказівками музики. Ця дефініція зближує нас уже подекуди до пластики. Отже: ритміка чи пластика? На це є одинока відповідь: ритміка повинна бути пластична, пластика — ритмічна. — І так як ритм має свій осідок у нашій нервовій системі, так знову органами музичної динаміки стають мязи і вони відтворюють crescendo і diminuendo, allegro і vivace сильну або слабу напругу, знову forte і piano, Тіло людське стає таким робом інструментом для інтерпретування музики. Тимсамим виринула потреба придбати тілесну техніку, яку можна би застосувати до музичної динаміки. Жак Далькроз придумав спеціяльні фізичні вправи, які назвав ритмічною руханкою.

Ідеал — гармонія тіла і духа.

При цьому слід зазначити, що всякі зусилля, щоб дійти до тілесної досконалости, зовнішні ефекти, «настрої», які так часто бачимо на так зв. ритмо-пластичних видовищах, не тільки не лежать у програмі Далькроза, але навіть перешкоджують осягнути його ідеал, психофізичну рівновагу. Далькроз хоче ввести нас у новий, інший світ, де панує найкраща єдність, гармонія тіла і духа. Відчування стає тут природним наслідком, до якого доходить тіло підовпливом внутрішніх порушень. Провідною ідеєю ритмо-пластики Далькроза не є «я вмію», а «я відчуваю», — така відповідь вражливої душі, підо впливом музики.

Дехто, не знаючи засад Далькроза, називає хибно його ритмо-пластику балєтом. Можливо, що так воно на око виглядає, одначе фахове око глядача розуміє, що учениця далькрозівської школи інтерпретує музичні твори з якнайбільшою докладністю, вживається в них, її тіло стає справді удуховлене та висловлює переживання душі, а такий ритмо-пластичний танок досягає безперечно до мистецьких вершин.

На заході Европи слідне величезне зацікавлення женевською методою, чого доказом хочби поважна література про неї.

Наслідувачі й учні Далькроза.

Останніми часами повстали на чужині і в нас ріжні відміни далькрозізму, довільно інтерпретовані. Появилися псевдо-ритміки, які не знають докладно методи Далькроза і дають ледви слабий відгомін поглядів великого творця. Буває, що інтерпретація не має зовсім нічого спільного з музичною темою, ба навіть з характером мельодії, бо вся увага звернена у першій мірі на гарні костюми, освітлення, ефектовні пози, — а музика це річ другорядна, лиш помагає танцювати. Очевидно, що таке розуміння мистецького танку зводить його до ревіових продукцій, які звичайно крім зовнішніх ефектів, може й акробатичних, не мають ніякої іншої вартости.

Тішимось, що Управа Музичного Інституту ім. Лисенка у Львові, утворила у себе клясу ритміки методою Далькроза, яку веде знаменита дипльомована сила, Оксана Федаківна. Після трьохлітніх студій у Академії Жака Далькроза у Женеві, стала вона першою українською піоніркою його ідеї у нас.

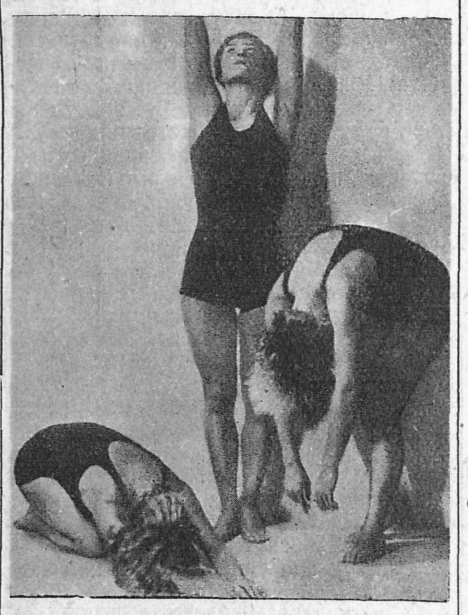

Кінцева фраза Інвенції 3-голосової d-moll Баха.

Ю. КОСАЧ

ВЕРСАЛЬ Р. Б. 1746

Панна Люїза де Брюн Донтевіль,
Що в любому брані держить Люневіль

І в пана Люї шалапута Версаї
В огні мадригалів що вечора сяє,

— «Хто кавалєр цей, — нароком рече,
У синій киреї, при боці з мечем,

З виду красунь, але завжди суворий,
Чи не воліє військові табори,

Марєво бою і гуркіт гармат,
Над золото й люстри блискучих палат?

Він бризки своїх коронкових манжетів,
Ніколи не кине у вир менуетів,

Зальотній маркізі в містерний вахляр
Не впише поеми про серця пожар.

Скажіть же, вашмосте, хто в оттой мундир
І що в камяному таїть він обличчі,

Чому ж він у посміху тугу закув
І чом не розкаже нікому яку?»

— «Це витязь із Фляндрії ратей кривавих,
Під Монсом, Намюром добув собі слави —

І зір нетутешніх соколів злелів,
Григорій Граф Орлик — нащадок орлів».

Вистава української фотографіки

В неділю, дня 6-го травня ц. р. відкрито в новій будівлі Українського Національного Музею пяту виставу української фотографіки. Виставу, у якій бере участь 52 виставців з 216 експонатами, відкрив вступною промовою д-р Евген Дурделло. З уваги на велику кількість матеріялу, що назбирався до цього числа, звіт з вистави подамо в найближчому числі.





ВЕСНЯНКИ
усуває безсумнівно тільки
ДРАШТЕНСЛЯ
БЕНІҐНІНА

КРАПКИ НАД і

ЛІХТАРНІ

В останньому числі нашого журналу прочитав я цікавий нарис Аліни Лян, фрагмент із книжки п. н.: «Вулиця». Він прокинув і в мені деякі міркування.

Люблю вулицю. Та, правду сказати, симпатії мої йдуть більше до вулиць середземноморського півдня, що все гомонять людським криком і повні запаху сирої і вудженої риби. Автім і наша львівська вулиця має свою окрему красу. Думаю про ці закамарки, в роді пасажу Андріолія або закутку Вірменської, куди нависає трохи стародавньої архітектури і чаїться дещо романтики минулого. Люблю теж вулиці, що знечева розкривають перед нами чудовий фрагмент краєвиду, як Сикстуська або Куркова, або ті, що вертливі і в безконечність змінчиві, як Стрийська або Кадецька.

Найважливішим обєктом улиці вважаю ліхтарню, може тому, що зорові враження найсильніше ділають на мою уяву. Ліхтарня пластично моделює людські обличчя і рухи. Поміж темрявою ночі і ясністю дня жевріє її мерехтливе світло, що вдержує все у пів-тонах і звужує світ до кількох квадратних метрів життя. Чи і наші людські істнування не є такими фрагментами світа? Навряд, чи дають вони більше блиску як вулична ліхтарня. А може і все наше пізнання залежить від умілого звуження поля обсервації. Забагато бачити надто часто значить — нічого не бачити.

Ліхтарняне сяєво має містичну таємність. Воно приманювало завжди самовбийників. Правда, електричні світла сьогоднішнього міста стали менш поетичні і самовільні мерці воліють комфорт лазнички св. Анни від жовтуватого обличчя вуличної ліхтарні.

Зате з подвірями зовсім не симпатизую. Не мають вони ані інтимности мешкання ані анонімности вулиці. Не знають ані тайн, ані правди. Не можна там спокійно й інтензивно думати, як у затишній кімнаті, ані навіть розгубити себе і забути, як серед шляхів міста. Подвірями мандрують звичайно, разом зі запахом помий, найбанальніші сплітки. Брудні коти лізуть тут навшпиньках або позіхають ліниво. Голос сторожихи стинає кров у жилах найбільш терпеливого льокатора, а оклики «ганделеса» до зануди одноманітні. Ніколи не повірю, щоб подвіря мало якунебудь ролю у справдішньому житті. Одне люблю серед подвіря, самотне дерево, що тулиться деколи до його облізлих мурів. Може тільки тому, що воно самотне і чуже серед надто вульгарного середовища.

Ст. Левинський.

ВИСТАВА ФЕЛІКСА ВАЛЬОТОНА

У Львівському Промисловому Музею відкрилась 29. квітня вистава дереворитів і гравюр Ф. Вальотона (1865-1925). Свого часу він мав великий вплив на розвиток сучасного дереворитy, даючи смілу синтезу шукань тих мистців, яким уже почала не вистарчати залежна від світляних ефектів творчість імпресіоністів та їх безстилевість. Заторкнувши за японських мистців, із їх культом тушевого рисунку і чорної плями, він звів свій дереворит до гри чорно-білого, різко відлучуючи тіні й світла, без переходів. Це позволило йому осягнути, при його цікавій завжди тематиці, ефекти, що підсилювали й віддавали просто й безпосередно те, що він хотів по мистецьки висловити і що нині до перфекції довів уже Франс Мазерель. Вистава — лекція для наших молодих графіків.

С. Г.

Д-р ЗИНОВІЙ ЛИСЬКО

Йозеф Сук як педаґоґ і людина

Як його учень мав я нагоду перебувати з ним довгі години, при чому розмови йшли не лише про суто-технічні справи, але й на ширші теми загально-музичні, суспільні, навіть і політичні.

Моє перше знайомство з Йоз. Суком було досить ориґінальне і малощо не закінчилося траґічно. Було це скоро по тім, як я поступив учнем у пражську консерваторію. Якось раз стояв я на сходах консерваторії і живо розмовляв з одним товаришем-українцем. Розмова наша була така цікава, що я не примітив, як біля нас проходив вузькими сходами нагору якийсь



старший добродій. Не перериваючи балачки, я поступився трохи, щоб дати йому місце поза плечима пройти далі, але добродій, пройшовши, вже згори звертається до мене зі запитом:

— Чи ви учень консерваторії?

— Так.

— А чому Ви мене не поздоровите?

Дивлюсь тоді на добродія, бачу його незадоволення, але не вгадаю, хто він такий.

— Вибачте, пане, я Вас не знаю...

— Не знаєте? Я ректор Сук! (Він у цьому році був ректором).

Прошу уявити собі моє неприємне становище. Інцидент трапився при багатьох свідках, мене взивали до канцелярії, списували протоколи і мені загрожувало виключення з консерваторії. Одначе обстояв за мною, як я пізніше довідався, ніхто інший, як сам Сук.

Після закінчення консерваторії, коли я поступав до «Майстерської школи», я зазначив у поданні, що бажаю студіювати у Сука, і Сук без жадних труднощів відразу приняв мене до себе, і два роки виявляв до мене більше уваги, ніж до інших своїх учнів.

Взагалі його лекції не мали ні сліду якоїсь схолястики або шабльоновости. Посторонній глядач мав би враження, що це якась товариська гутірка зі старшим товаришем. Сук допускав диспути учнів на мистецькі, навіть на чисто-технічні проблеми. Звичайно, нам учням важко було його переконати, а врешті сумнівні речі він негайно віддавав консерваторійній орхестрі, чи іншим виконавцям і справа була рішена.

Як я міг примітити, вплив його мистецької індивідуальности на учнів — був дуже великий. Хоч зовнішньо він не переконував нікого і дозволяв працювати кожному в такій ділянці і таким стилем, яким хто хотів. Досить згадати, що між його учнями, крім двох українців, мене і Грицька Дяченка, що з огляду на українську народню творчість завсіди тяжіли у більшій або меншій мірі до музики тональної, — був також такий модерніст і атоналіст як Ярослав Єжек, чех. До кожного з нас Сук умів застосуватися і подати потрібні вказівки.

З композиторів найвище цінив він Й. С. Баха. Нерідко приносив його з собою на лекції і для «відсвіження» переграває сам, або казав переграватн щонебудь з його пасій, кантат, тощо. Був також Сук першорядним знавцем Бетовена, особливо його квартетів, які часто цитував на память. (Не диво, бож велика частина репертуару «Чеського квартету» складалася з творів Бетовена, які виконували незрівняно). Часто повторював Сук, що не треба легковажити собі мельодійної сторінки твору, бо в якому стилі він би і був — мельодія грає дуже поважну ролю, а всякі барви, багатоголосність, інструментація — це речі побічні: прикраси. Очевидно — якоїсь примітивної гомофонії він не допускав, але навіть у найскладніших творах переконувала його вимовна мельодія.

З усяких схолястичних правил Сук щиро сміявся, і заявляв, що навіть шкільної музичної термінольоґії не розуміє.

Ми учні, звичайно, дивились на нього як на недосяжний авторитет, а Сук зі свого боку займався нами так багато, що аж дивно. Він психічно разом з нами компонував і допомагав, як тільки міг. Нераз сам говорив, що лекції його абсорбують так само, як і свої власні композиції. Він щиро радів кожним удачним твором учня.

Спеціяльно одна «лекція» залишиться у мене незатертим спомином на ціле життя. Приніс я якось раз на лекцію чергове продовження композиції, над якою тоді працював. Переграли ми її на чотири руки, (а між іншим була там takovà krásnà melodie) Сук послухав, помовчав, потім устав і вийшов:

— Почекайте на мене, — сказав.

За деякий час вернувся, але не сам, а з містром Ферстером:

— Грайте то ще раз!

Незабаром увійшов до кляси ще й Віт. Новак. А потім усі три почали давати ріжні вказівки. Говорили і згадували про свою працю композиторську, жартували зі своїх „veledil". Все це робилося у тоні напів-жартівливім, але дуже глибокім і змістовнім. Я особисто почував себе у товаристві таких 3-ох корифеїв, мов у зачарованій казці і ловив ухом кожне їх слово, кожен шепт. А цілу цю «лекцію» заімпровізував для свого учня Сук. На прощання Сук сказав до мене ці памятні і абсолютно правдиві слова:

— Не штука, каже, бути композитором тут, де ви маєте відповідну атмосферу, конкуренцію праці, і виконавчі апарати. А чи з вас буде композитор, покажеться аж тоді, як ви почнете працювати сам, відорваний від мистецьких центрів, зданий на власні сили і де ви сам будете мусіти орґанізувати для себе виконавчі апарати і... у всім іти на компроміси».

Так, це правдиві слова. Життя вже показало мені, що не штука бути композитором у Празі, але ось попробуйте ним бути в якомунебудь, вибачте за слово, Куликові. Для композитора не страшна конкуренція інших композиторів, а недостача варстатів праці і байдужність суспільности.

Поза лекціями любив Сук перебувати в товаристві своїх учнів, звичайно в гостинниці, або у нього дома, при чарці вина. Майже завжди йшла тоді весела розмова і анекдоти. Сам він любив багато розказувати про ріжні пригоди зі своїх поїздок з «Чеським квартетом» по цілій Европі. Люди, що показували йому найвище поважання, титулували його: Mistre, ty!

В детайлях і закулісних справах політики Сук не любив розбиратися, але в загальній політичній і національній ситуації розбирався дуже добре. До української справи ставився дуже симпатично і велике співчуття виявляв до української еміґрації.

Оце прихильне відношення Сука і взагалі чеських музичних кол до нас, українців, щира праця над нами, підтримка і допомога моральна, а іноді й матеріяльна залишила у нас усіх незатерті сліди і спомини вдячности та бажання відплатити в якійнебудь формі тій нації, що в підсилюванні нашої музичної культури виробила собі вже столітню традицію, починаючи від чеха Альойза Нанке в 1830-х роках, аж по Ірака, Кжічку, Шіна, Новака і Йозефа Сука в сучасну добу.

СТЕПАН ЧАРНЕЦЬКИЙ

„Галька" українськими силами

75-ліття „Гальки" Ст. Монюшка.

I.

«Галька» як і взагалі вся творчість Станіслава Монюшка буде завсіди близька нашому серцю та мила для нашого вуха чито з огляду на мельодичне і ритмічне багатство, чи з огляду на тональну свою систему і гармонічний підклад — що так сильно споріднені, ба й живцем нагадують красу нашої народньої пісні. На Монюшкові слідні впливи української народньої музики. Наші музикольоґи матимуть приємну працю виказати це та устійнити.

75-літні роковини найпопулярнішої опери цього творця дають добру нагоду вказати на деякі взаємини нашої сцени та наших мистців із «Галькою».

Хоч «Гальку» Монюшка виконали



А. Людкевич.

вперше на концертовій естраді у Вильні дня 1. січня 1848, та на сцені вивели її (теж у Вильні) щойно кільканацять років пізніше. З. Яхімецький каже, що було це в р. 1852, Л. Уземблo, що в р. 1854. Роль Гальки співала Валерія Ростковська, Антосем був Емануель Клечинський, а орхестрою управляв сам композитор.

У Варшаві премієра «Гальки» відбулася 1. січня 1858 р. Заголовну партію відтворювала гарна, незвичайно музикальна, із прегарним драматичним сопраном Павлина Ріволі, Антосем був Юліян Добрський, величавий героїчний тенор, хоч уже немолодий (мав 47 років).

Виведена на виленській сцені «Галька» виглядала дещо інакше як сьогодні. Була це дводієва опера, Антосева партія була баритонова, а прегарну думку «Як ялиця в верховині» („Szumią jodły") співали у темпі мазурка. Щойно пізніше зросла опера до чотирьох дій (прибула II і III дія), а згадану арію переробив Монюшко на прохання Добрського з мазурка на «думку».

Львів побачив «Гальку» вперше за дирекції Адама Міляшевського дня 17. березня 1867 виведену при допомозі солістів-аматорів та хору складеного з молоді технічної академії.

Хоча виконання було слабке, львівська публика повитала твір Монюшки з небаченим досі в театрі захопленням. Хоч „Gazeta Narodowa (1867, ч. 66) назвала постанову «Гальки» профанацією, публика приходила на всі вистави. Правда, що дирекція зивінувала «Гальку» величавими декораціями та пребагатою ґардеробою. Гальку співала Квєцінська, Софію — Рудкевичівна, Антося — Войновський, стольника — Бродзький (аматор), Дзємбу — Заремба (аматор), а Януша — Концевич, наш скінчений богослов, що вже служив на львівській сцені.

З того часу «Галька» залишилася вже як «національна опера», цінною перлиною в репертуарі польських сцен; виставляли її і непольські театри за кордоном.

Цікаву історію розказує Л. Уземблo про долю першої виленської викональниці Гальки — Ростковської. Свою старість доживала вона у захисті св. Фр. Салезія на Сольці у Варшаві. Покинену й забуту співачку пригадала варшавському громадянству наша землячка Сальомея Крушельницька, влаштовуючи у Варшаві концерт в її користь. Чистий дохід призначила на забезпечення майже 80 літній бабусі окремої кімнати та кращих харчів.

«Сальомея Крушельницька — пише Владислав Фабри — улюблениця варшавської оперової публики була після Павлини Ріволі найзнаменитшою Галькою. Її непорівняним партнером був славний Мишуґа». Згадавши ще про Королевич-Вайдову, Збоїнську-Рушковську та Полінську-Левицьку (все галичанки) кінчить згаданий музикольоґ: «До найсвітліших представниць партії Гальки в останньому десятилітті треба зачислити Гелєну Ліповську. Ліповська, мимоходом кажучи, це теж наша землячка зі Львова родом (її правдиве прізвище Олена Климко), а вперше станула вона ногою на сцені в українському театрі у Львові в р. 1913, коли я став мистецьким провідником театру «Бесіда». Було це на виставі «Марусі Богуславки», де вона відспівала з Рубчаковою пісню «Ой, зелена ліщинонько».

На львівській польській сцені співали колись з великим успіхом Антося наші земляки: Іван Закревський, пізніше О. Мишуґа, А. Гаєк, раз заспівав його Модест Менцінський і лишив у моїй памяті незатерте вражіння з II-ої дії, бо створив зовсім відмінний тип — не плаксивого верховинця, як це втерлося на сцені, а людину, в якої мотив «І ти йому віриш бідна дівчино?» мав найвищі акценти мужеського дикого болю і розпуки...

II.

«Гальку» Монюшка засвоїв нашому репертуарові ще з кінцем 60-их років Остап Левицький. На нашій сцені появилася вона як мельодрама в 4 діях зі словами В. Вольського і музикою Ст. Монюшка. Очевидно така ампутація музичного твору — в нинішньому розумінні — має в собі дещо варварського.

Та це були інші часи, інші умови, інші вимоги та погляди. Тоді було це зовсім звичайне явище і то не лиш у нас.

Такі хірурґічні операції доконували на творах Доніцетія, Вебера й інших.

«Галька» як мельодрама мала довгі роки великий успіх. У перетворі Остапа Левицького залишилися всі пісні, арії, хори лиш речітатіва перероблено на прозу. За часів Романовички була «Галька» боєвим твором, що запевняв виповнену салю.

Антося співав гарний тенор А. Людкевич, Галькою була Марійка Романович.

В р. 1884 стрічаємо в «Ділі» (ч. 131 з дня 25. листопада) рецензію на виставу «Галька», яку виведено на бенефіс п. Поперевої. Написано там: «Бенефіціянтка збирала в титуловій ролі заслужені оплески; побіч неї витала доволі численно зібрана публика щирими оплесками виступившого гостя в цій штуці п. Лясковського як Антося. Прочі ролі випали взагалі удачно, хори держались добре, тільки мазур у чотири пари не дуже вдався».

Була й друга така перерібка «Гальки» Костя Підвисоцького для наддніпрянщини. Була це теж мельодрама на



Афіша першої української вистави «Гальки».

4 дії і називалася «Галька або шляхетські любощі».

Та змінялись часи, росли вимоги публики, навіть провінціональної.

У 90-их роках прибув до Галичини і розтаборився в Станиславові (відвідуючи відти всі більші міста) Юліян Мишковський з добре зорґанізованою оперетковою трупою і став згодом ставити опери з такими співаками як: Ожельський, Сєнькевич, Зеґарковський, з повною військовою орхестрою.

Природна річ, що тоді мельодрама мусіла у нас зійти зі сцени. Раз іще відважився наш театр виставити її на сцені, а саме в Станиславові. Невдача тоді вже була повна. Публика виходила з театру знеохочена, а два місцеві часописи не пощадили вистави, управи, виконавців і орхестри.

Тоді д-р Евген Олесницький, що завсіди снував мало на той час реальні пляни про українську оперу, взявся за повний переклад лібрета. Праця його обмежалася до перекладу речітатів та деяких хорових частин. Переклад який чули ми в останніх десятках літ є властиво збірною роботою Остапа Левицького, Евгена Олесницького та Льва Лопатинського (останній переклав для себе самого гарно текст Януша).

Окремо переклав іще «Гальку» Микола Садовський та виставив її у Києві в 1910 році. В київському театрі мав він гарні співочі сили (Бутовський, Вольґемут-Литвиненко) то й успіх був великий (дивись «Рада» 1890 ч. 25 і 43).

На галицькій сцені «Гальку» як оперу ставили від р. 1906 себто за дирекції О. Стадника. Заголовну партію співала Рубчакова, Лопатинська, Антося Андрій Гаєк, Василь Косак та Олекса Полевий, а стольника Іван Рубчак.

Ось жмінка спогадів, які мені навели на память 75-літні роковини «Гальки».

ТОАЛЄТОВІ МИЛА
КВІТОВА ВОДА НА ВАГУ
КОСМЕТИЧНІ ВИРОБИ
МИЛА ДО ПРАННЯ
ЦЕРКОВНІ СВІЧКИ
ГОСПОД. ПРИЛАДДЯ

поручає по фабричних цінах

ВАШЕ ОЧКО

Львів, Галицька ч. 1. ріг Ринку

Вечір польської поезії

Дня 4. ц. м. відбувся авторський вечір молодих польських поетів, що групуються біля літературно-мистецького журналу «Сиґнали». Вечір був заповіджений афішами, де говорилося, що в год. 20. «виїде на води Полтви *«Бойова поетична канонерка»*. В тім самім бадьорім дусі було видержане вступне слово п. Банася.

Речітатори в особах пань Жичковської, Мартіні й панів Красновецького й Кунстмана, виголосили поезії Бавмґардтена, Голлєндера, Жакея, Проміньського, Роґовського, Фройдмана й Чеховіча. Найбільше захоплення й оплесків авдиторії викликали вірші Александра *Бавмґардтена*, який побіч широкого тематичного діяпазону («Далеким братам» — вірш із соціяльно-політичною проблємою; «Страх», «Мій еґзотик», «Небажана симфонія» — повні експресії вірші з чисто інтімною тематикою), виказує тонкість відчування й майстерність у передачі своїх вражінь і настроїв. *Голлєндера* характеризує сміливість вислову, глибина думки, ориґінальність поетичних образів і зацікавлення для політичних і соціяльних справ («Сто років «Пана Тадеуша» й «Ален Жербо»). На жаль за-малий матеріял (тільки два вірші) не дали змоги виробити собі повного образу цього сміливого й тонко-інтеліґентного письменника. Пять віршів *Жакея* (з них «Ярославові Пашкевичеві» з панслявістичними тенденціями) не виявило в ньому якоїсь скристалізованої вже індівідуальности. *Проміньський* дав свіжий, повний стихійної сили й цікавого кольориту «Марш моряків» із «Простацьких ескізів» та уривок «За властивий шлях» (одне і друге проза). Ориґінальне опрацювання віршів і вміле оперування мистецькими засобами виказав *Роґовський* («Балляда про сентиментального вогневика», «Дитячий вік», «Тайна», «Непотрібні люди»). Для М. *Фройдмана* характеристична — сила слова, живість образів, тематична ориґінальність і широка скаля зацікавлень («Бунт» — із соціяльною проблємою, еґзотична, кольористична «Надморська Балляда», настроєвий «Експрес» і «Ранній сон»). Експресіоніст *Чеховіч* дав тільки два вірші: «Дно», що сильними драматичними образами змальовує настрої залоги в потопаючім підводнім човні й ліричний «Квітень тих, що без журби».

«Поетична канонерка» — це свіжий подув молодих, повних віри й розмаху талантів, що своїми роками майже всі находяться в Sturm und Drang. Н. Л.

З КОНЦЕРТОВОЇ САЛІ

Евген Перфецький — Роман Савицький

Після довшої перерви виступив знову наш скрипак Евген Перфецький з сонатовим вечором, узявши собі як партнера піяніста Романа Савицького. На програму вечора зложилися три скрипкові сонати трьох ріжних по національности композиторів, припадково всі майже у тому самому році написані. Незвичайно інтимна та щира атмосфера, в якій переливаються чудові мельодії, легкість виразу, вирівняність і звязкість форми однаково питомі для всіх частин Брамсівської сонати Ор. 100, та як не можна краще надаються на початок програми. Писана у тому самому році (1886) і у тій самій тонації Адур соната Цезара Франка, — це справжній архитвір скрипкової літератури, де прегарно позначається шляхотний вплив Бахівської поліфоніки на романську душу композитора, якого високо ориґінальний своєрідний стиль стоїть немов на межі німецько-французької психе. Прегарний кольорит гармоніки пастелевої ніжности, майстерність ведення голосів, свобода та сміливість форми враз з її непорушною виразністю та певністю структури — все те ще нині дивує своєю «новочасністю» та свіжістю. Оба ті твори виконані були з незвичайно совісною підготовою та пієтизмом. Оба виконавці зглибили питоменні ознаки виразу і стилю обох сонат. Тільки у першій частині сонати Брамса відповідало б краще спокійніше т. зв. «вигідне» Брамсівське темпо. Те саме можна сказати і про останню частину сонати Франка, де незначно вільніше, чи може менше первове темпо дозволило б краще слідкувати за тою природністю, з якою фортепіян імітує у канонічнім веденню голосів скрипку і навпаки. Взагалі далеко більша скаля контрастовости і напружености змісту, тим самим і динаміки виразу сонати Франка в порівнанні із Брамсівською, вимагала інколи сильнішого зазначення. Піяніст не повинен лякатися закиду скрипака, що може його «крити». Його роля не є тут ролею акомпаніятора, і були моменти, де піяніст міг сміло більше «натиснути». Ніде правди діти, найкраще вийшла і мала найбільший успіх остання соната програми ц-моль Ґріґа.

Прямолінійність та простота виразу, — оперта на народній ноті мельодики та гармоніки того твору, нескладність формальних ґрадацій, усе те дало змогу виконавцям зразу захопити слухачів.

Концерт стояв на високому рівні — солідністю технічної підготови і шляхотністю відтвореної програми.

Василь Барвінський

Ей найліпша паста до взуття
ЕЛЕҐАНТ
чистить й консервує шкіру
Львів. Кордецького 51. тел. 60-04.

С. ЯБЛОНСЬКА
ЧАР МАРОКА
Ціна 2.50
Книгарня Наук. Т-ва ім. Шевченка у Львові, Ринок 10.

ФІЛЬМОВА СТОРІНКА

НАПЕРЕДОДНІ НАШОЇ ФІЛЬМИ

Розмова з режисером Р. Турином

Коли в розмові зі мною згадав п. Турин про те, що накручує фільму, я зразу не звернула на те уваги. Скільки в нас уже людей не бралося за всякі фільмові імпрези! Знаємо невеличку спробу Ю. Дороша, яка неповязаними картинами дає хіба тільки етнографічний матеріял. Всякі фільми псевдо-патріотичні, прилюдні свята і процесії, це були мертвороджені діти, що так і спочили в якихось поліційних архівах.

Дивлюсь на перші фільмові вирізки і бачу, що є в них щось із нашої дійсности, хоч буденної та сірої. Ось дядько йде до міста з кошиком, трошки надірваним. У кошику курка, її звязані лапки визирають із діравого отвору.

Он підміська вулиця з недокінченим мостом та згородженими будинками. Дядько ступає поволі, поволі. Роззирається. Надибує жидка, що цікавиться звязаною куркою. Продає її.

— Чому саме схопили ви таку буденну сценку на фільмову стяжку? — спитала я.

— Бо я хочу передати дійсність. Зберегти автентичність середовища, атмосфери, типів. Моя фільма — це майже репортаж. Я хочу передати середовище без естетичних прикрас, а

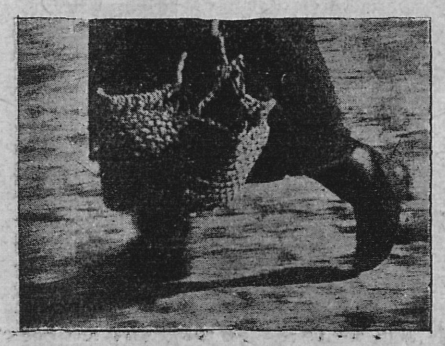

Дядько несе курку.

таке, як воно дійсно є. Як бачите із фотографії, я вистерігаюся всякого формального смакування.

— Чи не буде це надто сіре? Я маю враження, що всі екзотичні фільми, а до них можемо зачисляти і нашу, злегка підкрашені.

— Можливе, що так було давніше. Але тепер у світі такий голод за автентичністю, що всякі прикраси стають зайвими штукатурками. Пригадайте собі тільки модні тепер біографічні романи або ілюстровані часописи. Фактів давайте нам, голих і дійсних! кричить Европа.

— Але тоді Ваша фільма повинна мати сюжет!

— Авжеж! Моя фільма — це властиво тільки натяк на щось, що хотілось би зробити. Сюжет — скромний. Показую місто, бачене очима селянина та його безрадність у чужому середовищі. Із цим вяжеться одна пригода й її розвязка.

— А якже з артистами? Хто грає головну ролю?

— Саме не артисти. Я вистерігаюся артистів, зірок та зорянів. Я-ж говорив Вам про дійсність, автентичність моєї праці. Тому й персонажі моєї фільми — селянин, служниця, пані дому, жид це дійсні постаті з життя. Ось селянин, що його бачите на фотографії, це справжній собі дядько з підлвівського села.

— Деж Ви його напитали?

— На торговиці. І не думайте, що це так легко. Селяни, до яких я звертався, розпитував, ставилися до мене з недовірям. Із цього клопітного становища вирятував мене — жид. Навинувся, розпитав, чого мені треба й на другий день уже вишикував передімною кілька типів, молодших і старших, з вусами й без. Як бачите, навіть «фільмова продукція» в Галичині не може обійтися без цього посередника.

— А довго мусіли Ви обучувати свого «героя»?

— Зовсім ні! Не забувайте, що він грає себе. Виконує звичні свої рухи й міміку. Вибирається до міста, оглядає його, продає курку. Отже не мусить «грати». Його треба було тільки привчити не думати про апарат. Навпаки, тепер уже часто він мені радить, як це або те зробити. З цим я не мав труднощів!

— А що вам більше дошкулило?

— Погода! Бачите, мої грошеві засоби обмежені й я приневолений через те працювати в пленері (на вільному воздусі). Частину внутрішню я відложив на пізніше. Отже тому робота не йде в такому темпі, як хотілось би. Але дотепер уже більше як половина фільми готова. Цього місяця сподіваюся покінчити решту.

— Думаю, що зробите показ із неї?

— Ясно. Коли накручу, жде мене ще лябораторійна праця та перезвучнення.

— Хіба це не буде німа фільма?

— Так. Назвуковлення фільми вимагає дуже коштовної апаратури, яка мені покищо недоступна. Але при короткометражовій фільмі це не необхідне. Тому постараюся дібрати музику з відповідних грамофонових плит.

— Для кого Ви призначили цю фільму? Для нашої публики, чи чужої?

— Вона повинна би цікавити кожного. Я користаю тепер із конюнктури на т. зв. фільмові додатки й тому



Оглядини

роблю її короткою. Будую на автентичности...

— Ще одно питання, яке я повинна була поставити на початку. Де Ви вчилися фільмувати?

— У Парижі. Два роки я вчився техніки фільмування, кінооператорства й фотографії у двох паризьких студійках. діях. „Jyfka" та „Klim" Мої спроби дістатися до Жоанвілю й Епіне, твердинь великої продукції, вдались настільки, що я асистував при накручуванні фільми „Femme en homme".

Правду кажучи, дійсною школою були для мене властиво авангардові фільми Рене Клера, Пабста, Тріваса та радянської фільмової продукції.

— Маєте вже якісь пляни на майбутне?

— Якщо в нас можна мати якісь пляни. Знаєте, що все це залежне від тисячі обставин, у фільмовій продукції передовсім. Але я мрію про етнографічну фільму із якимось традиційним сюжетом, наприклад «Ой не ходи Грицю». Із підходом автентичним, а може й гротесковим. Але...

І приємно подумати про Гриця на екрані, давню нашу легенду, без солодкаво-сентиментальної побутовщини. Може воно справді можливе? Може ми втнемо таку штуку, що вскочимо миттю в фільмову авангарду, без усяких дитячих хоріб?

Л. Бурачинська.

ФІЛЬМОВА КОМЕДІЯ

Кінова комедія — має більше можливостей ніж театральна. Театр не може нам показати таких примх людської уяви, як ту саму особу з кількох боків одночасно, танок предметів живіший, ніж людський, хід подій узад або вихиляси рисункових героїв.

А проте кінових комедій менше, ніж драм і трагедій. Звукова фільма не по-



Едді Кантор

радила тут на те, що гумор у ріжних народів — ріжний. Тон, яким скаже Моріс Шевалє дотеп, розсмішить парижанина, — американець мусить вичитати його хіба з міміки. Ось причина, чому найбільший комік екрану Чарлі Чаплін не хоче говорити і хоче надалі розсмішувати нас мімікою і жестами.

Дарма, що інші кінові артисти говорять, і часто за багато, вони теж слухають тої самої засади — розбуджувати сміх мімікою. Бастер Кітон, Гарольд Ллойд, Льорель і Гарді, Пат і Паташон, Анні Ондра, Власта Буріян не потребують надписів під своїми сценами.

Правда: фраза, ще й дотепна, робить таке враження, якого не можна заступити ніяким іншим; її можна повторяти, передавати і викликувати сміх, хоча ми й не артисти. Жести і міміка — нерозривно звязані з особою артиста; вони майже ненаслідувальні.

Фільмові виробництва висилають у світ сотні комедій, а проте більшість їх мало ріжниться від театральних комедій. Ми воліємо їх навіть у кіні тому, що вони відповідають більше нервовому темпові нашого життя і краще передають

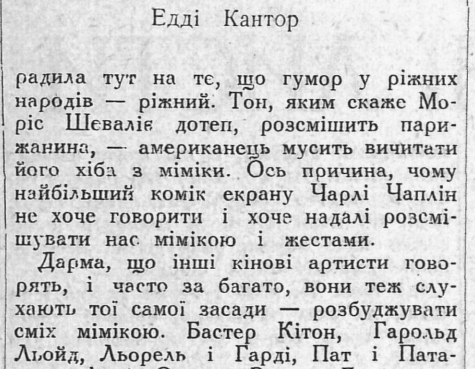

Льорель і Гарді.

поспіх, що є головною причиною ріжних непорозумінь. Але суть фільмової комедії зовсім у чомусь іншому: у тому дивному механізмі нового винаходу, що має свої окремі засоби, неподібні до театру і до гумористичних журналів.

Ідемо до кіна, щоби сміятись легше і вигідніше, ніж у театрі. При найбільших трагедіях не всі плачуть; при добрих комедіях усі сміються. Чи це значить що природа дала нам більший нахил до сміху, ніж до сліз, хоч у природі ніяке інше створіння крім нас не сміється?

О. О.

Що таке фільмовий сценарій?

Фільмовий сценарій це, так мовити б, сконденсована візія майбутнього образу, побудована з фільмового погляду зовсім ріжного від літературного. Тому краще писати сценарії людині, обізнаній практично з кіновою технікою, ніж письменникові, навіть з великою уявою. Не треба мішати поняття сценарія з вигадливими сценками, тобто з пляном сюжету: з чергою сцен, які йдуть одна за одною.

Думки сценариста це намічені картини. Він записує їх, як бачить, у формі образів, які треба схопити на екрані, та вяже у цілу низку подій, у таку органічну цілість при помочі провідної думки, якою може бути якась проблєма, подія, тенденція, тло, особа героя і т. д.

Тема на думку відомого російського режисера, Пудовкіна, є позаестетичним поняттям, бо кожна людська думка може стати темою мистецького твору. Тому сама праця над сценарієм не є ще мистецькою працею. Властивим завданням сценариста є виготовити т. зв. формальний бік сценарія, бо від нього залежить майбутній кінематографічний твір.

Таку органічну, уявлену цілість твору розбиває автор сценарія на низку основних, наче окремих частин, т. зв. *дій*. У межах такої дії відбувається кілька епізодів, тобто кадрів (сцен), що звязані зі собою єдністю акції, темпа, тла або їх контрастами.

Кадр або сцена це кілька поодиноких фрагментів, які здіймають оператори, не змінюючи положення апарату. Тому фрагмент можна вважати за основний первень (елемент) знимки. І хоч автор мусить мати зараз на початку своєї праці *цілий образ сценарія* в уяві, всеж слід в ньому підкреслити низку моментів, що мають для прийдешнього твору своєрідне й основне значіння, ба навіть у фрагментах треба виріжнити такі (ситуації) обставини, що надають властивий напрям задуманій фільмовій пєсі. Врешті деякі моменти цілого твору належать рівночасно до сценариста й режисера, а саме коли йде про особливе підкреслення характеру знимок, тла, освітлення та монтажу, прикладених засобів скорости та ритміки тих знимок. Тимто найкраще виходять такі фільми, яких режисери є рівночасно авторами сценарія. Автор сценарія дає режисерові опрацьований проєкт, в якому мусить свою тему розбити на цілу низку зовсім реальних картин, звязаних спільною ниткою.

Такий кіновий проєкт може опиратися навіть на простій і нескладній фабулі, може мати в собі якнайменше психольогічних моментів, зате повинен мати живі події, конкретні і то такі, щоби глядач міг схоплювати їх зором і на підставі чисто зорових вражінь віднаходити в них цілість якоїсь історії.

Ясно, що від часу звукової фільми, частину тих вражінь перебирає теж наше вухо. Хибою сценарія є прогалини, які треба заповнювати при помочі надписів, психольогічних здогадів, коментарів. Все це треба розказати *картинами*.

Так виглядає сценарій, що не є сам собою шкіцом ані проєктом для вжитку режисера, але дає найважнішу річ: *фільмово доглянений* предмет. Сценарист не дає тільки проєкт майбутньої візії, тобто фільми, але розбиває її на сотні нових, фільмових *перспектив*.

Евген Ткачук.



ЧУЖИННА ЛІТЕРАТУРНА ХРОНІКА

АНГЛІЯ

Як писати драматичні твори. У видавництві Гаррапа вийшов такий підручник пера А. К. Бойда. Автор пише про те, як завязувати акцію, вести діяльоги, зазначувати жести розбираючи для ілюстрації своїх вказівок одну драму О'Нейля.

Честертон про св. Тому з Аквіну. Відомий англійський письменник Честертон видав книжку про життя св. Томи з Аквіну.

Перестає писати? У видавництві Гайнемана появилися V-тий і VI-тий том збірного видання драматичних творів Сомерсет Моґема. В передмові до VI-го тому Моґен заповідає, що усувається з діяльного літературного життя. «Знаю — пише він — що не вмію вже навязати контакту з театральною публикою. Трапляється це при кінці творчости багатьом драматургам — що повинні взяти це за осторогу, що вже крайня пора усунутися. Роблю це з почуттям полекші». Одночасно Моґен пише далі повісти та оповідання.

МОСКОВЩИНА

Листи Гаршина. Московське видавництво «Академія» видає твори Гаршина. З заповіджених трьох томів вийшов тепер останній, в якому вміщено біля 500 листів автора, досі в більшій частині невідомих.

Смерть орієнталіста. Недавно вмер визначний московський орієнталіст Сергій Ольденбург, один з найвизначніших у світі знавців буддійської фільософії.

НІМЕЧЧИНА

Автобіографія Гавптмана. Німецький журнал «Ді Ноє Рундшав» друкує автобіографію Гавптмана. Поет оповідає подрібно про своє родинне життя, про привязання до рідної землі, зате ні словом не згадує про свою участь в історії німецького натуралізму, що не тішиться прихильністю теперішньої Німеччини.

Пєса про Рембрандта. «Німецький Театр» в Берліні виставив недавно цікаву пєсу Ганса Кізера п. н. «Рембрандт перед судом». Остання живуча представничка родини, з котрої походила жінка мистця видала процес памяті великого маляра. Перед судом стають свідки з того світа: сам Рембрандт і геройки його любовного життя. В обороні підсудного зізнають постаті з його образів.

ЧЕХОСЛОВАЧЧИНА

Три книжки гідні перекладу. Місячник «Чін» розписав плебісцит на тему: «Які три чужинні твори хотіли б ви бачити у чеському перекладі і чому?» Тому, що перекладна чеська література з красного письменства — дуже багата і чехи перекладають постійно найкращі чужинні новини, більшість відповідей упала не на белєтристику, а на наукові твори. Із них названі там вибір творів Плеханова, Мерінга «До історії літератури» Папіні «Дант», Станиславівський «Спомин», Унамуно «Життя Дон Кіхота», Г. Ласкі «Політична граматика», Совлєс «Розплянована суспільність» Махлюп «Провідник по кризовій політиці», Рузвелт «Погляд уперед», Сміта «Історія людства», Дженнінса «Біольогічна основа людської природи», Іхгайзера «Підстави успіху», Найрата «Емпірична соціольогія»... Є що читати.

А тепер із красного письменства твори: Уот Уітмена, Перль С. Бука (китайсько-американський повістяр, С. Батлера — давнього англійського письменника суспільна сатира „Erewhon". Канга «До бічного муру», Грільпарцера «Лібуссу», повісті Йосифа Рота, Анни Сеґерс, Родіонова, Макса Брода, Роберта Муссіла, деяких популярних французів і мадярів, деякі твори Винниченка і «Мойсея» Франка. З цього виходило би, що сотні першорядних творів европейської літератури, чехи вже переклали.

„Rhino"

Мужеські сукна і полотна
Модні шовки і вовни
поручає у величезнім виборі по фабричних цінах
ТЕКСТИЛЬНИЙ СКЛАД
СТАХЕВИЧ І АБРИСОВСЬКИЙ
Львів, площа Галицька 12а, (біг Баторого)

Л. ГРАБУЗДОВИЧ

ЛІТЕРАТУРНІ ПАРОДІЇ

Наталя Лівицька - Холодна

П....еві Х...ому

На скелях стрімких — струнків смереки,
На грудях у тебе — вся добрая — я,
Рисунки твої витягаю із теки
Сварю тебе пестливо: Ай, ай! Ай, ай!
У кучерях чорних, як у полонині
Ягня, — заблудилася ручка моя...
Дивися: як бавляться світло і тіні,
Яка я ласкава, яка я — твоя!

Євген Маланюк

У .... ні*)

Ти, розперезана, розхристана й невмита
Батия й Ягеллонів повиє!
Тепер конаєш Ти, Мещерою забита
І Черемисами зґвалтована зміє!
Люблю й ненавиджу твої розкосі очі
І коси чорні у твій вагітний стан,
А серед тьмяної, облесливої ночі
Ґранат жбурю в твій байстрючий Дніпрельстан...
Але світанком бачу — Ти вже в ванні
І миешся і чешешся й дріжиш, —
Іди, спішись, о степовая Кармен!
Я жду Тебе — варяг і хуторський Нарциз:
Мій танк — із криці, геть розтрощим кризу
І вже оратимем не землю, а залізо!...

О. Ольжич

Оленячі рога і барсовая шкіра —
Оздоби то мої — для антропосамиць,
Дубовий дрюк—то зброя для киднира**),
Кремінная стріла — для птиць...
Я — прадід і правнук,
Я — предок і потомок!
Але зненацька грюк —
Розблиснув в мізку морок:
Момент один —
І скін...
Самиці плачуть край криниці...
Я — в урні попіл, я — не з криці!

*) Невідомо, чи «Ундіні», чи «Устині», чи «Україні». Л. Г.

**) Етимольогію цього слова (виразно доісторичного) знає тільки редактор «Вістника» але не хотів її відкрити навіть Крижанівському, коли ще були вони в приязні, а «Рідна Мова» може й знає та досі ще не подала, бо чекає на докладнішу статтю проф. Ілінського з Москви (здалека часом ліпше видно). Л. Г.

Весняний Сальон у Парижі

Якщо Франція має аж тілько добрих мистців, то не дивота. На міх полови завжди найдеться жменя цільного зерна. До такого висновку прийде вдумчивий відвідувач відкритого в цьому місяці Весняного Сальону в Парижі (мова про міх полови), якщо, ясно, матиме терпеливість пройти скорим кроком партер, поверх і центр цієї гігантної будівлі (чотири години маратонського ходу!). Весняний Сальон ріжниться від Осіннього більш видержаним характером: усі експонати в міру нудні та в міру приличні. Зворушливих мазанин майже немає на шкоду для вистави. Вони ж у минулому надавали їй пікантний посмак і своєрідний тон.

Та щоби не проминути нечемною мовчанкою тієї маси, нерідко велитенських полотен, тієї маси енергії, влитої у сотні тисячі кільограмів ріжно розмазаної фарби, годиться бодай виріжнити загальну випадкову зусиль армії експонентів. Скрізь помітна реституція колірової гами, з виразними натяками у бік реальної предметовости. Чимало більш серіозних малярів, виходячи з чисто імпресіоністичних заложень, творять колірову ілюзію конкретної дійсности та перспективи (свого роду абсурд, коли на приміті пуристичний імпресіонізм). Декуди надиво трапляється й зразковий натуралізм (розпанахані безроги, воли, то-що).

Правдивою несподіванкою є тут кілька справді вартісних праць, що невідомо як сюди заблукали. Це по кілька образів А. Льота, що в них знати досвідченого майстра, який легко володіє всіми досягненнями кольориста, Ван Донґена, Шарпантіє, та один віртуозний твір Кіслінґа, що блискуче орудує цікавою скалею анілінових їдких колірів, організуючи їх у гармонійну цілість (примітивізований портрет дівчини, у казочно барвистому одягу). Двох «земляків», Стику і Коссака, (точніше — не розбереш — їхже цілі десятки!) заступають праці гідні прізвищ.

Відділ скульптури якісно й кількісно рівноважно доповнює малярську частину. Велитенські бльоки дорогого мармору, терракоти й ґіпсу навівають на глядача сонливість, нудьгу й непереможну охоту віднайти двері з написом „Sortie" (вихід).

В. Ласовський.

РЕДАКЦІЯ „НАЗУСТРІЧ“ У КАРИКАТУРІ



Світлив Евген Ткачук

У вітрині Книгарні «Наук. Тов. ім. Шевченка» виставили таку карикатуру майже природної величини. Безсторонні читачі самі ствердять, як інтеліґентні, повні шляхетности обличчя членів редакційної колеґії «Назустріч» прибрали під рукою Е. Козака тенденційно-викривлені риси. Наша редакція подала на злобного карикатуриста скаргу до суду.

ЛЮБОВНІ ЛИСТИ

З НАШОГО КОНКУРСУ

III.

Як можу, мій коханий, не любити Тебе, коли Ти найшовся в мому житті?

Може Тебе прикликала моя велика туга за людиною, може моє жіноче серце, що не вміє і не хоче жити без Тебе?

Найшовся несподівано Ти, той Один, що Тебе мушу кохати. І як можу не любити Тебе, коли Ти є частиною мого я? Коли через Тебе життя стає для мене вартісне, а людина доброю? Коли подобаєшся мені всім, і всім, без кінця і коли я з Тобою, притихає моя душа у своїй тузі за добром і красою?

Як могла би я не любити Тебе, коли Ти Один з усіх, що були коло мене, умів подивитися глибоко в моє «я», вмів уловити його і якби захотів, Ти зробив би з мене все, що в житті повинно з мене бути?

І як могла би я не любити Тебе, коли всі мої погляди у світ, були для Тебе, коли всі усміхи, що ними стрічала я людей, були для Тебе неприступного, коли всіми моїми дотиками, всіми пестощами у всіх людях я Тебе Одного-Одинокого дотикала й пестила?

Ти такий конечний для мене, як конечна мама дітям, як конечне сонце життю, як радість серцю. Ти конечний для мене, бо Ти одинокий з усіх людей довкола відкриваєш мені змисл життя і через Тебе Одного і для Тебе Одного вміє забити моє тихе і німе серце. Ти — Один з усіх людей довкола мене твориш гармонію в моїй душі і в Тебе Одного на світі очі глибші та кращі, ніж небо і море, бездонні, нескінчені, одинокі, в які можу завсіди вдивлятися. Ти для мене той блакит неба, те золото сонця, світло зір, краса ночі, бо коли Ти є зі мною, я почуваюсь наче земля, розбуджена весною, розпещена вітром і сонцем.

Чи чуєш Ти мою тугу за Тобою і чи чуєш, як моє розкохане, шалене серце кожну мить свого життя вибиває для Тебе?

Возьми моє кохання таким, яким воно є для Тебе, бо повір мені, нічого кращого й більшого в житті від мого жіночого серця не найдеш! Я притулюсь своїм розлюбленим серцем у Твою душу, а Ти пригорни його міцно і щиро.

Чи думаєш, Твоє мужеське «я» було би повне без моєї тихої участи, моєї віри в Тебе, моїх задивлених очей у Твої очі?

Возьми моє кохання, таким, яким воно є й може бути для Тебе. Воно справді велике і глибоке, тепле й промінне.

Г.

Львів, 7/IV. 34 р.

ТЕАТР

Більшовицький експеримент. Відомий російський режисер Олександер Таіров уладив в своїому театрі в Москві такий експеримент. Виставив песу під наголовком «Єгипетські ночі», що складається з довільно вибраних фраґментів творів Шекспіра, Шова і Пушкина. Таіров злучив в одне «Антонія і Клеопатру» (Шекспір) з «Цезаром і Клеопатрою» (Шов) і «Єгипетськими ночами» (Пушкин). Вірші Шекспіра порозтинано й «змонтовано» з прозою Шова, а текст Пушкина вставлений в текст Шекспіра-Шова у формі інтермедій. До того всього додали музику Прокофієва. Кажуть, що Шов дістав запрошення на ту премієру. Негайно спакував манатки й сказав, що їде до... Нової Зеляндії.

Наші конкурси

На наш **конкурс новелі з сюжетом** дістали ми 52 рукописів. Вислід конкурсу дамо у 12-ому числі.

Конкурс любовних листів іще продовжуємо з огляду на надмір присланого матеріялу.

100 гарно виконаних візитових карт за **1.20** враз з портом, висилає на замовлення

Н. ШАФФЕЛЬ

Львів, Арцішевського 8, м. 79.



Існує у літературі один вирафінований спосіб самогубства. Авторові у небезпечній стадії «мегальоманія акута» вкладають у руку перо і він робить собі ним «гаракірі». Той спосіб вибрали «Дзвони», помістивши В. Пачовському «Мою сповідь». Кожний, хто цікавиться: чому 18 готових до друку творів В. Пачовського не хотів досі ніхто видрукувати, нехай конче прочитає цю його статтю і зрозуміє. З неї довідається, якто Франко «убив легковажним словом «Сон української ночі», але бодай сам найшов понуку до написання свого національного архитвору «Мойсей», якто наш трагічний ясновидець готовив свого «Сфінкса Европи» «в день сокільського здвигу і сараєвського убивства» і багато дечого іншого, неменше веселого...

А проте автори таких творів не завсіди відповідають за себе. На це існують редактори, що повинні мати дрібку критичного хисту і бодай із почування гуманности не повинні би осмішувати людини. Коли редакція «Дзвонів» хотіла допомогти покривдженому письменникові то повинна була завдяки своїм впливам найти йому посаду, а не виставляти його на прилюдне посміховище. На жаль, у добродіїв, що так гарно вміють деклямувати про християнські чесноти взяло в даному випадку верх почування ненависти до своїх особистих «конкурентів», замість почування милосердя для бідної людини і колись талановитого письменника.

*

Є собі такий Федь Триндик. Не той, що його наш Тимотей Бордуляк змалював у своєму оповіданні, але той, що сам любить оповідати всякі терезені, як фейлєтоніст «Нового Часу». Глипнув Федь на вірш С. Гординського з 9-го числа «Назустріч» п. н. «Весняний фейлєтон». Прочитав, покивав головою і встругнув:

«Ось, бачите, — всіляко люди пишуть: ми з лівого боку на правий, жиди навпаки, а наш лявреат уводить нову моду: згори вділ. А знаєте, мені навіть подобалося: в такій формі легче

Можна сховати
Брак
Сенсу,
Тільки боюся,
Що хтось
Може мене взяти за гудзик,
Або за обшивку,
Потермосити
І
Сказати:
Чи ти, Федьку, упав
З бика?
Але це була би на мене
Чиста
Напасть.

Ну, що — гарно? Гарно може ні, але так само».

Треба признати, що дотепно. Та весь дотеп у тому, що Федь Триндик справді пересвідчений, що це так само. Бідний Триндик! Марнується, як фейлєтоніст, а міг би стати поетом. Зовсім та сама історія, що з Мольєровим Журденом, який був одного дня дуже здивований, коли довідався, що говорить — прозою.

ЛЕТІЛО 40 СОРОК...

Наш відомий артист Олександер Загаров, ставив 10 літ тому у Львові «Отелля». Це була одна із найдовших вистав, яку бачила наша публика — тяглась від 8-ої до 2-ої вночі. Гурток глядачів, висидівши поза північ, рішив вислати делеґацію до директора, щоб конче скоротив песу.

Загаров не дав себе переконати:

— Песа віршована, артисти ролі вміють напамять... якже-ж пропускати текст?

— То останню сцену з пятої дії, коли душите Дездемону, перенесіть на кінець четвертої і так цього ніхто не запримітить — піддав раду один делеґат.

— І не буде бідна так довго мучитись — підтримав його другий.

— Але-ж, мої панове! — переконував Загаров — це-ж Шекспір! Образ психольоґічного змагання! Як можна з його архитвору викидати цілі сцени?!

— То замісць Дездемони задушіть зараз на початку суфлєра... він не належить до песи... і зовсім просто скоротите всім артистам ролі.

*

Наш журналіст Дмитро Геродот прислав із Букарешту до «Діла» кілька статтей. Статті помістили, виправивши мову. Дописувач був невдоволений поправками і в листі до редакції боронив деяких своїх висловів і зворотів. Членн редакції що поправляв рукопис, подратований кричить на цілу кімнату:

— І скажіть, що на це відписати?!

— Відпиши — обзивається один із членів редакції — що українська мова від Геродота дуже змінилась.

*

Григорій Сидоренко, голова української делеґації на Мирову Конференцію у Парижі в 1919 р. мав багато здорового кумівського розуму, яким вирішував найскладніші політично - дипльоматичні проблєми. Коли вбрав до смокінга довгу полиняну фіолєтну краватку і секретар делеґації звернув йому увагу, що це не comme il faut — він спокійно відповідав, що Україна має свою стару культуру і не мусить в усьому наслідувати Францію. Коли раз якийсь визначний француз увійшовши до делеґації побачив Сидоренка поруч із возним делеґації і рішив, що голова делеґації той, що робить краще вражіння — возний, Сидоренко з непохитним спокоєм сказав пізніше:

— Бачите які ці «ваші» французи інтеліґентні! Не вміють відріжнити мене, дипльомата, від нашого Івана.

*

Зійшла раз дискусія на тему безладдя на Україні, що так перешкоджує доцільній дипльоматичній праці на париському ґрунті. Каже один із членів делеґації:

— Возьмім наприклад бандитизм. Західньо-европейські дипльомати, поінформовані про такі явища....

На це перебиває йому голова делеґації:

— Мій пане! Повірте мені, що одна з ознак державного народу та, що в ньому заступлені всі суспільні типи і добрі і злі. І коли ми і тут у Парижі будемо мати не тільки великих міжнародніх дипльоматів, але і великих міжнародніх бандитів то це буде найкращий знак, що йдемо вперед...

— Коли так — відповідає на це один із членів делеґації — чому-ж нас досі не визнали?!

ПОМИЛКИ.

У 9 ч. «Назустріч» треба справити такі помилки: у замітці до статті «За мистецьку культуру української книжки», обгортка книжки «Поворот Будди» Р. Лісовського (не П. Ковжуна). В оповіданню Ю. Косача помилково зложено присвяту «Докторові М. Антоничеві» — має бути Антоновичеві. У статті «Віденський богеміст» 27-ий рядок замісць «розділ похатного тандитника» має буги «дозвіл». У «Бім-Бам» 11-ий рядок замісць „vivos voco“ має бути „voco“ У «Розрізаних книжках» у першій шпальті 9-ий рядок знизу має бути: «там ніби гумор, але такий (вибачити можна тому, що пише коротко) наче і т. д.

ОГОЛОШЕННЯ

(За цю рубрику Редакція не відповідає)

Підзельовуємо масою „Rhino“ всіляку обуву і пантофлі. Нові підошви консервуємо

Фабрика обуви та пантофлів. **„ІБІС“** Львів Собіського 9.

Тільки зол. 1.20 кошт 1 пари зелівок. Підзелюй обуву власноручно масою **„Rhino“**

Зелюю масою „Rhino“

МИКОЛА ФІТЬО

Шевська робітня

Львів, Уєйського 8 (ріг Баденіх)

(околиця пл. св. Юра, політехніки і єзуїтського городу)

Rhino
є патентом ф-ми Rhino-Sole Ltd. London E. C. 4.

Rhino
дає спромогу кожному підзелювати власноручно обуву.

Rhino
не вимагає шевського приладдя крім звичайного ножа до наложення маси.

Rhino
є тревале, легке, елястичне, непромакальне і неховзьке.

Rhino
консервує нові підошви та фасон обуви.

Rhino
є трикратно дешевше від шкіри.

Rhino
є важною позицією в домашньому бюджеті.

Rhino
продають усі склади Народньої Торговлі.

ЗВІСНА КРАВЕЦЬКА ФІРМА

ТЕОДОР ГОЛІЯН

виконує, по найновішим узорам, всілякі кравецькі роботи — солідно і дешево.

Львів, вул. Куркова 25.

КОСМЕТИЧНА ШКОЛА Добрянської-Рогатин

затверджена М-вом В. Р. і О. П. — — — —
дає право ведення косметичного інституту в цілій Польщі. Приймає вписи на косметичні курси. Проспекти висилаються.

Львів, вул. Оссолінських ч. 13.

ФІРАНКОВІ МАТЕРІЯЛИ, індантрени, **фіранки** ручної роботи, **капи** на ліжка, гарнітури, тапчанові **накидки, шлюбні виправи** найдешевше виконує **ВАНК,** Марійська площа 6.

Не досить, коли Ви самі передплачуєте **«Назустріч»** Дорадьте і своїм знайомим, щоб передплатили цей журнал.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна	0·90 зол.
Чертьрічна	2·70 „
Піврічна	5·40 „
Річна	10·— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4·50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2·50 Кч.

В АВСТРІЇ: Місячна 1·10 шіл, чвертьрічна 3 шіл., півріч.аб шіл. річна 11 шіл. Поодинокe число 0·60 шіл.

В ІНШИХ КРАЯХ: Півріч.на 7 зол., річна 12·50 зол., або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:

Звичайні (в рубриці „Оголошення“) 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

АДМІНІСТРАЦІЯ ОГОЛОШЕНЬ:

„Українська Рекляма“, Львів, Льв. Дзеці 24/4.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1·— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: «Назустріч», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14. „Nasoustritch“, Lwów, Rynek 9. Pologne — „Nasustritsch“, Lwów, Rynok 9. Polen.

Редагує КОЛЕҐІЯ
Друкує: «АРС ГРАФІКА», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14.

Оплатę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 «СМОЛОСКИПИ»
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО 11

ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 1. VI. 1934 РОКУ.

ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

Земляк, що не може жити без Африки

Розмова з мистцем О. Ляшенком

Зайшовши на виставу Олександра Ляшенка до «Европейського Готелю» без труднощів знайомимось із дуже товариською, щирою та симпатичною людиною, але бачимо, що тут не місце на спокійну розмову. Ляшенко знайомиться з усіма, з усіма розмовляє і на виправдання свого поспіху пояснює, що за два-три дні мусить виїхати до Африки. Так собі до Африки, як ми до Брюхович. Умовились ми з ним на вечір у каварні, щоб погуторити.

Ляшенко — у силі віку, на вид около пятьдесятки, але очі, усміх, рухи і тон розмови має зовсім молоді. Справжній представник аристократії, а водночас тип справжнього земляка-наддніпрянця, з яким за годину можете подружитись легше, ніж із галичанином за рік. Щирий, безпосередній, з великосвітськими манерами, пресимпатичний співрозмовець.

З професії — військовий. Скінчив кадетський корпус у Полтаві, у 1903 р. вступив до «Константиновського артилерійського училища» у Петербурзі, одночасно до «Академії Мистецтв». Його вчителі малярства — Дубовський, Ілля Рєпін і Маковський. Скінчив Академію саме тоді, коли після російсько-японської війни підписували мир.

— І після цього?

— Військова служба: випущений у лейб-гвардію і підпоручником артилерії поїхав я у Варшаву, де служив у III-ій артилерійській бригаді до самої великої війни — повних 10 літ. На війну пішов я як капітан гвардії, командував батеріями весь час на Заході, у війні з німцями, недовго побував і на румунському фронті, але це вже була забава, румунське військо це анекдота... Двічі ранений.... війна як війна...

— Не хочемо вам перебивати. Рідко надибуємо такого мистця, — навіть про парляментистів це сказати можна: — якого не треба заохочувати запитами.

— Початок 1918 року. Уряд Скоропадського призначує мене українським віцеконсулем у Москві. Та швидко мене відкликують звідти, одночасно з Мануїльським, який вертається з Києва до Москви. Приїзджаю до Киева після трьох і пів тижнів страшної дороги бічними шляхами в теплушці, саме тоді, коли гетьман уже виїхав і Петлюра зайняв Київ. Можете уявити собі, що становище моє не належало до найприємніших. Треба було втікати і то не простим способом. Як? Можу сказати вам тільки у секреті, не для друку...

— Може зробимо відразу скок до малярства. Коли ви вперше виставили свої праці?

— Не зроблю ніякого скоку, коли пічну від своєї вистави 1-го січня 1919 р. у Варшаві в „Zachęcie“ де виступив я з одною великою своєю працею «Останки давньої величі», малюнком святині Птаг у Карнаку.

— Коли-ж ви були в Африці?

— В Єгипті був я вперше ще 9-літнім хлопцем з батьком. Мій батько був славним подорожником, імя його записане в енцикльопедіях. З Асюта в Люксор їздили ми ще караваною, бо поїздів тоді ще не було. Подорожі на південь улітку це була звичайна річ: їздив я з батьком нераз і не два у Палестину, Альжир, Туніс та Єгипет...

— І від цього часу залишилась Вам ця звичка..

— Не звичка, а приємність. Їду в Африку щороку і то саме тоді, коли нема там американок. Для них за гаряче тоді. Та повірте, що на Сагарі при 50 ступнях почувати себе можна чудово, таке сухе там повітря...

— Не любите американок, що не хочете з ними зустрічатись навіть на пустині?..

— Найкраще волів би літаком, але на таку віддаль неможливо. Люблю літак... ще й час заощаджує...

— Буваєте в переїзді теж на французькій та італійській Рівієрі?

— Мушу з жалем признатись, що не люблю їх зелені. З усього того побережжа люблю тільки Тульон. Які там чудові заходи сонця, змалювати важко! А яка атмосфера! Зовсім своєрідна. Не повірите, які там панують патріярхальні відносини між моряками, що причалюють до цієї пристані на якийсь час і місцевими дівчатами... Неімовірне, наче десь на Пацифіку.



Мистець у Єгипті

Від цього місця починається розмова, що розливається на всі боки, наче весняна ріка або українська вдача. Запитам нема стриму і відповіді на них приходять так швидко, що нема змоги пригадати собі нитки розмови. А жаль записками псувати її — така вона свобідна і цікава.

О. Ляшенко обіцює нам десь восени знову відвідати Львів, з яким жаль йому розставатись. Виглядає це на звичайний комплімент, але хто бачив його, як розмовляв він зі знайомими і прощався з ними, не міг йому не вірити.

Щасливої дороги!



Мистець на тлі святині в Люксор

— Більшість із них — прегарні фізичні зразки, чудово збудовані, мають багато **sex appeal-y** хоч є між ними і чимало «дівчурів»... Щож? хто їде працювати, краще, коли їх не бачить. Вони безцеремонні, крикливі, бють по нервах своєю поведінкою...

— На довго їдете?

— Звичайно на три-чотири місяці.

— І маєте готовий шлях?

— Ніколи... щойно після приїзду вибираю напрямок. А проте є такі місця, куди завсіди люблю вертатись як нпр. до Біскри...

— А цього року?

— Буду в Мароко, Альжирі та Дакорі. У Дакорі три тижні, решта в Мароко та Альжирі... Коли я в Єгипті, то завсіди їду на кілька днів до Люксору, в Альжирі до Біскри, в Мароко до Маракешу та Рабату, у Палестині не оминаю маленького сільця Бетанії...

— І що берете зі собою?

— Крім фарб — рушницю. Малювання переплітаю ловами; полюю вранці або пополудне... І уявіть собі ніде на кордонах не роблять мені труднощів, коли бачуть, хто я, куди і навіщо їду, тільки тепер в Італії. Рушниця їх лякає, не вірять...

— А як їдете?

МИХАЙЛО РУДНИЦЬКИЙ

ЛІТО НИЩЕ ЕРАТУРА

«Куди їдете»?

Яка солодка весняна увертюра до розмови про літо! Є в ній трохи заздрощів, що дехто може здійснювати свої мрії, трохи гордощів, що розуміємо вагу подорожі і трохи власної втоми.

Втікаємо перед міським сонцем, своїм середовищем і своєю працею. Чого шукаємо? Того самого сонця з іншим краєвидом й іншого безділля.

Які щасливі ті, що вміють відпочивати як справжні літники: цілою істотою людської бездумчивости аж до затрати людської подоби!

Пес, кінь, хрущ мало чим ріжняться інтеліґенцією в місті і на лоні природи. Та чи можна пізнати ту саму людину, навіть у тому самому одязі, коли вона приїхала відпочивати з міста на село після річної праці?

Ті, що працюють умово.

Куди їхати?

Маємо всякі літнища для людей, що працюють увесь рік умово. Що таке умова праця? У нашім краю це праця вбивати власну нудьгу. Наш лікар, адвокат, інжинір, учитель, священик мають, скінчивши свої професійні обовязки, кілька таких годин денно, коли відчувають духові потреби.

Зустрінетесь з ними і відразу чуєте, які вони нещасливі. «Що чувати?» — питаються вони з такою тугою, якби відкопали першу людину після місяця мандрівки по Сагарі. Вони не хотять книжок, бо в тих книжках нема нічого про те, що їх цікавить.

І вони мусять самі думати. Думати про те, чому життя таке пусте. Мусять задовольнятись життям своїх знайомих — пустим, сірим життям, в якому неабиякою подією буває якийсь подружий мезаліянс або протекційна карієра.

Нерви.

Всі ці люди нездужають на нерви. Їх повно в літі скрізь — по селах, пансіонах, пляжах і курявих дорогах.

Ех, якби так можна позичити від них на місяць ці здоровенні перевесла, звані їх нервами! Чого вони не витримують увесь рік і на вакаціях! Вічно ті самі балачки, цілоденні соняшні купелі, проходи, прогулки, всі спортові рекорди — від харчу до товариства, в якому не можна відріжнити університетського професора від паламаря і провідника партії від похоронного підприємця...

Це умові робітники. Як їх пізнати? Вони везуть зі собою на село горшки, матраци, ванну, ракети, пів тузина одягів, але ніодної книжки.

Вони їдуть відпочивати.

Безнадійно затроєні.

З чим їхати?

Належимо до категорії людей хорих на одну смертельну недугу: ми затроєні книжками.

Нема кращої пори читати та думати як літо! Нема кращого місця, ніж село, щоб заводити безконечні гутірки про літературу не лякаючись, що завтра вранці встанемо сонні або з болем голови!

Все те, що перечитали ми за рік вирінає влітку на селі з виразистими лініями стежок, обріїв, утомленого денною мандрівкою сонця і зрівноваженого місяця!

Псувати собі вакації — найкращу, єдину пору відпочинку дискусіями, думками?!

Не дивуйтесь. Чуєте, що ми — хорі, безнадійно. Безнадійно, але не заразливо.

Навіщо виїзджаємо?

Навіщо виїзджаємо з міста в літі, коли з нього виїзджають усі ті, які псують нам повітря самою своєю появою?

Яка це чудова пора, коли кожний інтеліґент знає, що всі проблеми політики, економії та літератури припинені, наче шкільне навчання. Ніхто не спитає вас: «що чувати?», ніхто не оповість вам суперечки з останнього засідання або із бріджа, ніхто не повірить, що ви можете мати ще дрібку інтеліґенції залишаючись у місті...

Та чи є в нас нині ще така закутина, де не було б міських інтеліґентів, що приїхали обносити свою тугу за відпочинком?

Галицьке літнище.

Як пізнати галицьке літнище? Це такий чудовий осередок духового життя, де найдете все: авто, радію, пляжу, піжами, два гарнітури карт, наймодніші сукні, оригінальних людей, але ніколи-ніколи одної, хочби найменшої прилодної книгозбірні.

Такі книгозбірні лицюють тільки якимсь глухим селам у Німеччині або Чехословаччині.

На літнище приїзджають інтеліґентні люди. Хтось із них мусить мати при собі одну книжку, дві — можна позичити. Це й цікавіше, ніж брати книжки з книгозбірні, де конче треба вибирати. Вже літнище вибрати — мука, а книжки ...серед такого літературного хаосу?!

Куди їду?

Куди їду?

На таке село, де не потребую везти книжок. Трое осіб читає там увесь рік найкращі твори. Коли приїзджаю — всі вони чекають мене на полицях. Кожний із них розрізуємо ножиком аналізи, наче яблука, кожний звязуємо з іншими, наче квітки на щоденний стіл, щоби було ясніше.

Ті мої пр[illegible] — такі самі недужі як я. Ми працюємо весь рік не умово, а фізично. Саме тому потребуємо книжок, які можемо вибирати, наче місця пальцем на мапі, щоби відпочати. Нема кращого відпочинку як іти за духовою потребою — гратись мріями, свобідним днем і власною працею.

Яку силу має джерело всього життя — сонце, яку силу найкращий краєвид, яку силу найздоровіший сон, коли ви не вертаєтесь на своє давне місце з новими думками?

При чому тут література?!

Куди це я заїхав?

При чому тут література?!

Література це збірник вражінь і думок про те, чим ми є і чим хотіли би бути.

Наша галицька інтеліґенція робить розумно, що не звязує її ні з хвилинами літнього відпочинку ні цілорічної праці.

Рідна література не показує нам, чим ми є, чужинна не показує, чим ми могли би бути... навіщо-ж читати?

Їдете? — ось уже знак, що хочете змінитись, утекти від себе...

Але, будь ласка, скажіть: куди їдете і чи напевно їдете? щоб випадком не зустрінутись із вами. Хочу таки напевно втекти від вас, бодай на вакаціях.

СВЯТОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ.

ПАМЯТІ МИКОЛИ ХВИЛЬОВОГО

Уявляєм, як ти вамовк:
Відкуривши останню цигарку,
Ти життя останній плювок
На рядки недокінчені харкнув.

Ні, неймовірно так,
Щоб у синій, весняний ранок
Заміняти свов життя
За маленьку кулю наґану!

Дивувались усі, не на жарт,
Що так незвичайно вмер ти;
Говорили щось навіть про чар
І красу романтичної смерти...

Нині знають усі, що ти
Був великий письменник
І, пізно, ще будеш рости,
Як про тебе багато надхненних

Літератори всякі книг
Понаписують невабаром...
Та упали слова твої
Не на слави холодний мармур,

А на землю, що ти бунтував,
На землю, сполощену кровю,
Та де вічно бурлить нова,
Що боїться, та хоче знову!

Нині наші серця наґан
І їхні — жорстокі мольби,
Бо стискав твоя рука
Їх збунтовані кольби.

БІБЛІОТЕКА ... ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА

АНАТОЛЬ КУРДИДИК

Опис Черча, города Амора й Ескуляпа,

що здобув собі славу в краю і закордоном завдяки водам цілющим і живущим, від яких хромі скачуть, як олені

(Виняток з докторської дисертації, предложеної членам фільософічного факультету Вільного Університету в Черчі)

Черче лежить в Европі, між Балтійським і Чорним морем. У його сусідстві лежить Галичина, звана урядово Малопольщею і замешкала бебеками, ендеками і менщинами, що творять поважну більшість населення. Поруч нього лежить славне місто Ходорів та визначний промисловий центр Підкамінь (колиски і торби!)*), а трохи далі відоме місто Львів. Через саме Черче пливе ріка, за якої назву сперечаються наукові кола: одні схилюються до погляду, що обоснована історією назва Потік повинна залишитись, інші думають її назвати Баюркою, відповідно до прикмет її річища. Два кільометри від Черча є одно озеро, двадцять км. далі друге озеро, а яких сорок км. бережанський став, славний Золотою Липою.

Підсоння: У зимі зимне, в літі літне, восени — болотисте і баюристе. Весною підсоння нема, бо годі до Черча дістатись.



«Черче-джез».

Фльора і фавна: Верби, хопта, лопухи і кропива з середземно морської, дві аґави і один фікус з південної рістні. Південна рістня скупчується біля живця, де її обхухують та підливають директори. Звірню репрезентує один пес у Роксоляні (гл. нижче) і ріжні птички, перепелички, зозульки, метелики, водні жабки й нетлі в купелевім заведенні.

Останні — сезонові.

Населення: Індоевропейське, в тому 2% директорів, 2% лікарів, 14% їмостів, 17% професорів, 1% журналістів (порода широколобих) і 64% т. зв. хворих. Хворі діляться на здорових, втомлених і направду хворих (дуже малий %).

Цікаві обекти: Дир. Льоньо, дир. Бовванко, касієрка панна Наталка і одна молода жидівочка, яка має таке прізвище, що його забувається, має



«Вісімка» й «Девятка».

пять літ, ґіхт і губки, як малина. Цікаві теж: купелеві влаштування і взагалі село.

Аналіза води: 1) 95% содової і 5% малинового соку, 2) 100% H_2O 3) т. зв. Льоня — недосліджена (відомо тільки, що від неї хочеться їсти), 4) т. зв. вісімка — недосліджена (відомо тільки, що чистить) і 5) т. зв. девятка (недосліджені бацилі, що пхають людину до кохання).

Ближчий і подрібний огляд Черча подаємо нижче.

* * *

— Ви пане, до Черча?

Як хтось приїхав на стацію Потік-Черче біля Ходорова з пакунком, то ясно, що до Відня не їде. І симпатичний візник, Іван Гладун, тільки так питає. Для чемности. Потім він каже вам, коли спитаєте, за кілько поїде, що до війта з ним не підете і пухкою польовою дорогою, поміж жита, везе вас до Черча. По дорозі скаже Вам, чи багато вже приїхало, спитає, на кілько Ви і запропонує Вам мешкати в нього.

А потім з гори Ви побачите Черче. Під обірваною скалою, під білими бляшаними покрівлями, серед зелені. Коні зупиняються під сітковою огорожою і проти Вас: Палатка, під нею кльомб, на кльомбі «альое» (правдиве) і Льоньо. Обовязково в кашкеті і з усміхом.



Над одним джерелом

Іван Гладун бере від Вас золотого (ну й дешево! — подумаєте) і Ви вже в Черчі. В Палатці залишаєте валізу і плащ, заявляєте зацікавленому докторові Владичинові чи Осінчукові, що Ви здорові і хвилинку спинюєтесь на карикатурах Е. Козака на стінах. Там: Дм. Левицький, др. Прийма, Мудрий, Чіпка, Целевич і місце на ще тисячу славних гостей.

Тепер виходите і маєте: просто себе алеєю зі стежечками в боки, ліворуч кіоск з часописами і кіоск касієрки, панни Наталки (гей, якби то не платити за купіль, посидів би чоловік в цьому кіоску!), купальні, праворуч церква й облаз. Алеєю — просто, виходите за купальні, на березовий місток і «до джерел». Оце «Льоня» зпід фантазійної альтанки дзюротить, оце ще якась, а там у павільоні, «вісімка» й «девятка». Маленька, по народньому вбрана дівчинка спитає:

— Вісімка чи девятка?

І можете покушати. Тільки девятки забагато не пийте, бо першої ночі по стінах будете пнятися і будуть снитись Вам: жінка, секретарка, знайома і ця дівчина, що на Вашій вулиці продає морозиво... А всі такими, що на все підете (з ліжка впасти можна!).

За павільоном побачите ще соняшні купілі з відтисками ріжних марленівських фіґур на гарячому піску, побачите туші — і ви вже в Черчі. Тобто — плювати Вам на вибори до міської ради, коморника, секвестратора, інкасента з London-Tea (приходить що години!) й інших людей, що створені виключно для Вашої особи і виключно Вас чіпалися, хоч у Львові є 300 тис. мешканців.

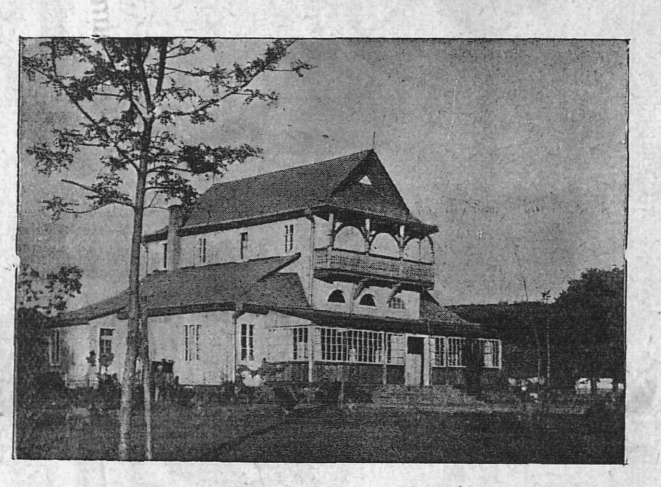

«Палатка»

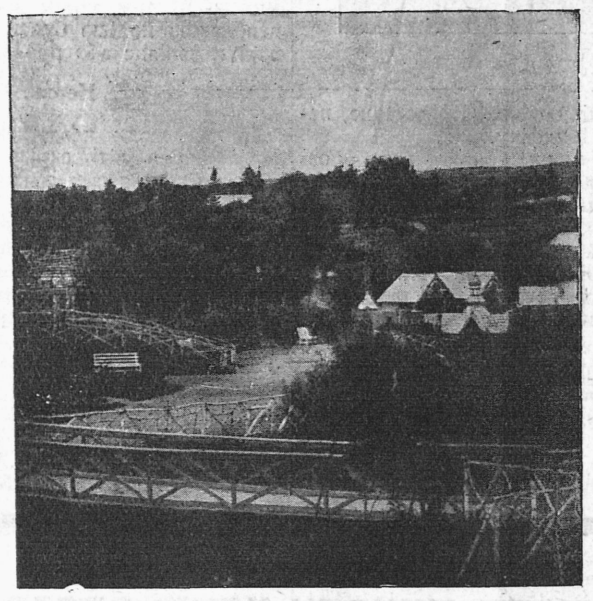

«Міст зітхань» у парку живця.

А тепер Ви приміщуйтеся. Отже:

1) **В Палатці.** Її атракція це Льоньо. Слухати будете його, як за дитячих літ няні, що оповідає казок. Розкаже Вам про всі родоводи Галичини, про кожного стрільця з УСС і про кожного коня зі свого ескадрону. Дбатиме за Ваш шлунок («тільки квасне молоко на вечерю!»), за Ваш добрий настрій («тут є, пане товаришу, одна така... я вас познайомлю!») і за Вашу кишеню («може тимчасом у нас, пане товаришу?..»). Крім цього в його товаристві пізнаєте другого директора, першого доктора і другого доктора. Другий директор криває на ногу («холера з цвяхами!») і щораз прохає у Вас вибачення: Під його рукою росте парк за живцем, пересуваються за три роки у три боки алеї, він дзвінки направляє і ставить усім діягнози, як оба лікарі разом. А крім цього наставить Вам радію, позичить бритву, спинку і годинника, може Вам здати звіт з 10-літної діяльности живця і т. д. Людина до всього і до рани. Прикмета: клене, але сміючись. А доктори? Обстукають Вас зверху і зсередини, згори і зпід споду, і скажуть Вам по латині таку хоробу, що хоч зі страху вмирай. Але по латині вони і тоді говорять, коли шафу пересувають, або сидять біля пацієнток поза урядовими годинами. Один з них грає на ґітарі і на докторстві марнується: міг би в «Кольосею» виступати зі своїми куплетами.

2) **Роксоляна.** Поверхова вілля за парком. Мешкаючи в ній на поверсі, під доглядом інж. Нижанківського, можете плювати згори на ввесь світ, чого не можете робити ні в Палатці ні ніде інде так вигідно. За харч загарантує Вам пані Юзичинська, правдивий «ковжун» у кулінарному мистецтві, а за гумор Трік, вайлуватий дог, що кожного ранку бігає до джерел і в рівчаку похлептує «девятку», а по ночах до Рогатина на рандки літає. У Роксоляні найдете завжди: професора, їмость і директорову («мені не можна на сонце») і тому будете мати з ким сісти до бріджа або преферанса. А вечором уже чекають на Вас замовлені сутінки, недалекий ліс і всі реквізити до кохання з тим, що відповідаєте за їх уживання самі.

3) **Надія.** Це зараз поруч. «Роксоляна» при «Надії». Кімнатки з одним і двома ліжками, як хто любить або може. Холод і сонце на замовлення. Маруся, донечка солодкого пана Стецькова, має вже свою славу, що гості від неї не виїздять. Не можуть просто.

4) **Інші віллі.** Це по цілому селі, з садками, квітниками й дешевістю. Від Гладуна до Лібера — всюди добре і всюди усміх, спокій і — добрий харч. Модна лінія у Черчі не модна і моди взагалі нема: ходіть як хочете й коли хочете, аби не людям по нагнітках і не без сорочки в білий день.

Отже — вибирати є в чому. Виберіть тільки якусь хворобу і гайда до Черча. Тут, як Вас доктори і найдуть здоровими, не відішлють «цюпасом» додому і не втратите на своїй повазі. Як конче схочете (бо ніби в Черчі не «пасує» сидіти здоровим!), то причіплять Вам для відчіпного який ісіяс. Тоді швидше зацікавлення викличете. І милосердя.

Але як Ви справді маєте те, що «пане дзею, по костях штрикає», «в крижі, пане бродію, товче», «по «ставах», дорогий пане, їздить» — то штрикайте на двірці у залізницю, потовчіться трохи у ваґоні і приїздіть до Черча. Запхають Вас у таку сірку, що будете, як сірник по двох купілях: потреться об Вас яке пуделочко й загорите! У боровину Вас таку всадять, що болотяник буде соромитись проти Вас, коли з неї вилізете. І за тиждень позгинає Вам те, що заштивніло, а заштивнить те, що зігнулося, за два кинете палицю і будете спиратись на чиюсь ручку, за три возитимете на тім візку, на якім Вас зі штивною ногою привезли, дівчат на прогульку і будете танцювати румбу. Льоньо гратиме — а як Льоньо грає, танцює все.

Їдьте! Знаю, що вірите в Криниці, Жеґестови, Немірови й інші Щавниці і Закопані. Але повірте (десять жидів за свідків дам!), що ніде нема таких здорових людей, як у Черчі. Там Ви ніби приїдете з одної своєї хати у другу свою хату, тільки що в тій другій



Джерело «Льоня»

нема векслів, візвань, едиктів і «вироків», нема жінок і чоловіків, свекрух і фамілії», а є вдовілля, спокій, безтурботність і щирий настрій. Коли Мільфорд каже, що хата насякає настроєм людей, які в ній живуть, то в Черчі настроєм насякла не тільки хата, але й левада та боровина.

Їдьте! Не мусите бути покручені, мати ісіяс, ґіхт чи ревматизм. Їдьте навіть зі здоровою головою і з міцним серцем. Там Вас, як той мотор, що запорошився, перечистять, наоливлять, виміняють дещо — і пустять знову в рух, а Ви ходитимете по Львові, якби радний з останніх виборів. Не будете



Лікуванці

знати, коли і як. Грішми не журіться! В Черчі не треба більше грошей, як те, що можна людині скредитувати. А як не будете мати — напишете, що вмираєте і прищлють.

А як поїдете раз, то їй Богу, будете їздити завжди. Зі Львова до Ходорова, з Ходорова до Потока-Черче і фірою Івана Гладуна до Живця. Де Льоньо, як вуйко добрий, а Бовванко — як стрийко:

— Ну, нарешті й Ви приїхали!

* * *

P. S. Колиж не маєте таки охоти їхати, то може Вас це зацікавить:

У Черчі під Палаткою є аґава, що має вже 50 літ і цього року повинна зацвісти. Має вже навіть пуплішки. Три. Кажуть люди, що раз на 50 літ, аґава цвіте з таким гуком, мов із рушниці вистрілив. Ви знаєте, що значить вчути такий розцвіт? Інші люди вмирали й не чули цього. А ви можете.

Їдьте! Ліжко поставте коло аґави й будете свідком події, якої багато людей вмре й не побачить.

(Дир. Бовванко каже, що якщо вона не схоче стрілити при розцвіті, то він засяде з рушницею і стрілить вночі. Теж цікаво. І на тім добре-б його прилапати!..).

*) Постійний зріст населення і жебраків!



МИХАЙЛО МОЧУЛЬСЬКИЙ

НАЙКРАЩІ ЧИТАЧІ „ЛИСА МИКИТИ“

З ПРИВОДУ 18-ТИХ РОКОВИН СМЕРТИ ІВАНА ФРАНКА

Ще яких 20 літ тому спитав я селянина, який грав видну роль між галицьким селянством, які книжки читають на селі найбільше охоче. Не надумуючись, відповів мені селянський проводир: «Які-ж би?... Не згадуючи про «Кобзаря», якого ми майже цілого вміємо напамять, тепер ми читаємо Франкового «Захара Беркута», бо від нього можна навчитися патріотизму; Франкові «Панські жарти», бо в них оповідає поет про хлопську біду; а найбільше смакує нам Франків «Лис Микита», бо це книжка і весела і приступна і цікава і повчаюча».

Хоч «Лис Микита» широко популярний між галицьким народом і тисячі тисячі мужицьких голов задумуються над його змістом, критики злегковажили собі тоді ту найбільше народню книжку галицької літератури. Вже сам Франко жалувався, що по виході «Лиса Микити» критики, не читаючи очевидно, книжки, пописали, що «Лис Микита» перероблений з „Reineke Fuchs'a“ Гете і він примушений повчити їх при найближчому виданні в передмові: «Хто такий «Лис Микита» і відки родом?» Тепер уже й простим мужикам відомий родовід «Лиса» й вони знають з якого джерела Гете, а з якого Франко, черпали основу до своїх творів. Залишився ще закритим для інтелігентної публики зміст «Лиса Микити».

Франко написав у своїй передмові, що книжка призначена для молоді, і тим пошкодив він своїй казці. Коли це віршована казка для дітей, то що може бути в ній цікавого для інтелігентної людини? А проте «Лис Микита» у поширеній вигляді не дуже надається для дитячої лектури. Дитина буде розуміти поодинокі епізоди казки, але не зрозуміє головної ідеї, не маючи життєвого досвіду.

Акція Франкової казки розвивається довкола суду Льва над Лисом. Довкола того оповідання йдуть інші оповідання. Засновком акції казки: конфлікт Лиса Микити з Неситим Вовком. Вовк втягнув Лиса в хитрий союз; із того союзу виходила користь для Вовка, а біда для Лиса. Як вийшов Лис із сітей, наставлених Вовком, і як наставляв він сіти на своїх ворогів так, щоб самому не впасти в них — ось і повна основа Франкової поеми.

Лис — це одуховлення розуму, хитрости, відваги й притомности ума. Лис знає, що життя — вічна боротьба за існування; він навчився штуки боротися з ворогами й через те він ніколи не падає на дусі, вміє постояти за своїм ділом і з кожної, хоч-би найгрізнішої небезпеки, виходить переможцем. Що більше: Лис завсіди вірить у свою переможну звізду і йде назустріч кожній небезпеці, згідно з принципом, що ліпше сміло та відважно глядіти біді в очі, «ніж в кутку дожидать на себе грому»; через те інші «серед бурі, серед грому тонуть», а Лис «спливає».

Галицький селянин читає «Лиса Микиту й хитро сміється. Він уміє вилущити з оповідання про «Лиса» зерно правди і бачить за імлою казки гірку дійсність. Селянин добре розуміє обставини, серед яких доводиться весь час жити українському народові, через те й не треба йому пояснювати значіння боротьби Лиса Микити з Неситим Вовком та іншими ворогами. Він добре розуміє: хто Лис Микита, хто Неситий Вовк і хто ті більші й менші вороги. Йому добре зрозумілі сцени в казці; він добре знає хто закидає хитрі сіти на Лиса Микиту, хто судить його і хто рад би побачити його на шибениці. Тарас Шевченко сказав: «На те лихо, щоб з тим лихом битись!»Франко вчить у «Лисі Микиті», як саме з тим лихом битись:

Наше все життя — війна є,
Кожний борець в ній, як знає:
Цей зубами, той крильми,
Третій кігтями міцними,
Інший скоками прудкими...
Чим же боремося ми?
Ми ні силою не годні,
Ні як Карпи многоплодні,
Ні нічвиди, як Сова,
Ані бистрі, як той Заяць,
В нас підмога лиш одна єсть —
Це розумна голова.
Нею треба нам крутити,
Ум мов бритву наострити,
Все обдумать в один миг,
Іншим сіти наставляти,
Але добре пильнувати,
Щоб самим не впасти в них!

Ось і провідна ідея Франкового «Лиса Микити»!..

Основа «Лиса Микити» — не видумка Франка; вона має свою давню історію, яку розповів нам поет у передмові до своєї казки. За джерелами оповідань про пригоди звірів треба шукати в померклих, передхристіянських часах. З далекого Сходу примандрували казки та байки про звірів до Европи. Перші спроби списати оповідання про «Лиса Микиту» почалися в XI і XII віках. Спочатку ті записи робили у латинській мові; потім їх переробляли на французьку, німецьку та нідерляндську мову. Найважніша перерібка французька, відома під назвою: „Le Roman de Renart“ На «Повість про Ренара» склався цілий цикль оповідань, неповязаних зі собою в одну цілість. Аж нідерляндському поетові Віллемові вдалося створити коло 1250 р. з розсипаних оповідань артистичну цілість, якої ядром є оповідання про суд лева над лисом. Старонімецьку прозову перерібку Віллемової поеми, де лис називається Reinke взяв Гете за основу до своєї поеми „Reincke Fuchs“. Франко, як сам признався, взяв канву до свого «Лиса Микити» з нідерляндської поеми Віллема, і на чужій канві вимережав власні, українські взори. Що не підходило під духа українського народу, він викинув і прірви заповнив відповідним старофранцузьким матеріялом та українськими народніми оповіданнями. Тому, що під серпанком звіринних пригод поет зумів змалювати боротьбу українського народу, галицький селянин міг їх зрозуміти.

Не від речі буде ще згадати, що від кінця XV в. прозові перерібки оповідань про лиса читали залюбки в Німеччині, Нідерляндах та Бельгії й відси перейшли вони через переклади та устні оповідання до інших народів. Устні оповідання про Лиса зеднали собі широку популярність між европейським селянством. Не чужі вони і українцям. Українській літературі бажав присвоїти казку про Лиса та його пригоди відомий поет і етнограф — Іван Манжура. За основу до своєї перерібки взяв він Гетову поему „Reineke Fuchs“. Перелицював шість пісень, яким дав заголовок: «Казка про Рудого Лисовина та про других звірів і про те, що він їм, а вони йому виробляли». На жаль «Лисовин» Манжури не появився й досі друком.

І. Манжура в однім листі до Сумцова (Пор. Н. Ѳ. Сумцов: Памяти И. И. Манджури, Київ 1893. ст. 8.) писав про те, як простолюддя реагує на деякі твори. «Так симпатичні оповідання як Мордовцева «Дзвонці» і «Салдатка», також оповідання М. Вовчка і до них подібні наводять на селян майже сон. Зате оповідання Стороженка і Квітки захоплюють слухачів, кажуть їм сміятись... Хоті би яка була гарна і гуманна тема, але коли вона взята із життєвої прози — вона не представляє для селянина нічо цікавого...»

Не диво, що «Лис Микита» своїм гумором зеднав собі симпатію серед сільських читачів і підбадьорував їх.



М. Осінчук.

Дереворит.

Ілюстрація до «Лиса Микити»». Видання Української Книгарні й Антикварні. Львів.

ДР. ІВАН РАКОВСЬКИЙ

ІВАН ГОРБАЧЕВСЬКИЙ

З НАГОДИ 80-ЛІТТЯ

Було це 1882-го року. Велика саля віденського хемічного інституту вщерть наповнена слухачами, а все-ж у салі тихо, мов у святині, бо оце за хвилину починає виклад професор Людвіґ, великий учений, світової слави дослідник орґанічної хемії, до якого всі слухачі ставляться з глибокою пошаною і справжнім пієтизмом. Одначе означений час минув, а строгий професор, звісний своєю німецькою точністю, не приходить. Цього ніколи не бувало! Здивованні слухачі починають хвилюватися. Може професор хорий, може з ним трапився який нещасливий випадок? Але чомуж про це ніхто не дає їм знати? Нараз, після довгого спізнення, двері від робітні отвираються і входить професор сам, без свого асистента, видно сильно збентежений і серед мертвецької тиші каже: «Даруйте панове, що так довго ждали, але панові асистентові Горбачевському саме вдалось доконати синтези сечової кислоти. Зрозумієте, що я надто зворушений, щоби міг викладати, тому сьогодні викладу не буде!».

«Слава!», «Хай живе Горбачевський» загреміло в салі й серед голосних оклисків і оплесків зворушений професор вернувся до своєї робітні. Студенти, приналежні до ріжних народів Австрії, розходилися здивовані небуденною науковою подією — а в одного з них, молодого «медика» з буйною чорною чуприною, по блідому гарному обличчі котилися сльози... Це був відомий наш земляк, покійний уже др. Михайло Коцюба, що плакав щасливий тріюмфом українського вченого. Йому і завдячуємо опис цієї події. Але в чому діло?

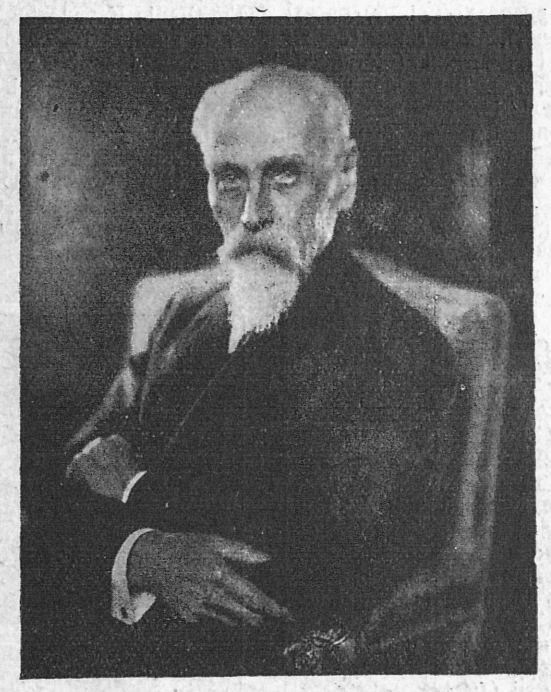

Др. Іван Горбачевський

Звідкіля таке зворушення суворого німецького професора й таке захоплення ріжнонародної маси слухачів? Коли ми скажемо: Це була дуже важна подія в науці, бо наш учений, Іван Горбачевський, утворив штучно сечову кислоту через праження ґлікоколю із сечовиною, то цього пояснення ніхто не зрозуміє крім хеміків-спеціялістів, які знову такого пояснення не потребують У додатку сечова кислота незнана ширшому загалові, хоч находиться в сечі, крові і мязах тварин і людей, а також у ниркових і сечових камінцях та в суглобах людей хорих на ґіхт. Так само і ґлікоколь, складовина клею, теж невідомий звичайним громадянам, тимто й хемічними дослідами над вгаданими річовинами цікавляться тільки хеміки і лікарі.

А всеж про згаданий науковий здобуток Горбачевського повинна знати кожна освічена людина. Діло в тому, що т. зв. сечова кислота це річовина, витворена в тілі тварин і людей; значить це живинна або орґанічна річовина, так само як мясо, шкіра, молоко, масло, сало, білок і т. п. Отож, хемія, себто наука, що займається розслідом річовин (матерій), давно вже доказала, що всі живинні (орґанічні) річовини складаються з таких самих первнів як і «мертві», неорґанічні річовини, а головно з вугля, водня, кисня й азоту, та всеж таки вона не вміла витворювати тих живинних річовин із їх складників. Тимто прастарий біольоґічний закон: „Omne vivum ex vivo“ (все живе походить тільки з живого) прикладано також і до орґанічних (живинних) річовин. Тимчасом 1828-го р. німецькому хемикові Велерові (Wöhler)

ІРИНА ВІЛЬДЕ

24 ГОДИНИ

Роме,

Я вдячна Тобі, що Ти намовив мене на експрес: від цього ледви помітного, одноманітного колихання, наче віднаходять себе мої думки. Думаю: заки заїду до дому, лист цей буде вже в дорозі до Тебе.

Колись тремтіла я за найперше враження, яке зробить на Тебе лист, моїм письмом. Тепер не хочу думати про це. Хіба не все одно, Роме?

Хочу говорити. Хочу витрясти зі свого серця все, до останньої порошинки, щоб нічого нічогісенько не перевезти з собою звідти-сюди.

Десять літ. Я не нарошне вибрала цей рік, як зі шкільного табльо 1922-1932. Припадок (вони нераз збиточні бувають оці «сліпі» припадки) хотів, що щойно в цьому році вдалося мені ошукати «органи публичної безпеки» і під фальшивим прізвищем дістати перепустку через границю на 24 години.

Тепер, коли я знову по цей бік кордону, думаю, що це було не тільки легкодушною очайдушністю, але й безсовістністю цією своєю ескападою класти на карту посаду батька, тимсамим і становище всієї нашої рідні. Наша родина далі ще на »чорній листі«

Але я так страшенне хотіла Тебе бачити. Нічого,тільки побачити, діткнутись рукою Твого обличчя і пережити ту свідомість що це дійсно Ти. В перших роках у моїй новій батьківщині здавалось мені, що в Тобі зосередилась вся туга за рідним Краєм і молодістю і звідси ця нестримна жага. Але згодом, згодом, Роме, я переконалась, що нікого, ані нічого хе хочу бачити крім Тебе. Коли я висіла на двірці у Чернівцях, я була така зворушена тим, що за десять літ там нічого не змінилось, що аж пристанути мусіла, щоб захопити віддих. Ніякої зміни за десять літ.. Чиж не могла я думати що час зупинився й я застану все таким, яким покинула?? Була ледви 6 вранці Перед собою мала я цілий день і стрічу з Тобою. Навмисне не брала я візника, щоб не визначувати вулиці, щоб не потребувати «кудись» їхати. Ішла просто перед себе. На ринку зупинилася я: на схід і захід, північ і полудне маю приятелів і знайомих у цьому місті. Та я не хотіла стрінути нікого заки не стрінуся з Тобою.

Коли на ратушевім годиннику вибила восьма, я подумала: якщо Ти вже встав й вийшов до міста, я можу стрінути Тебе ось-ось на вулиці, на розі будьякого дому.

І я пішла вулицями міста шукати Тебе, Роме. Сама свідомість, що Ти живеш у цьому місті, що можливе вже внедовзі стріну Тебе, сповнила мене такою радісною, безіменною вдячністю до світа, до того прегарного ранку, що я насилу стримувала сльози. Зполудня, коли все ще не зустріла Тебе (з моїх 24 годин залишилося вже тільки 16) рішила я, — чуєш Роме? — зайти до дому Твоїх батьків і там щось довідатись про Тебе. Я мусіла хоч би за ціну останньої крихітки гордости довідатись, де Ти й що з Тобою, бо з моїх 24 годин оставало щораз менше й менше.

Маму Твою застала я на терасі дому, проти сонця. Вона ледви помітно постарілася, ця тверда жінка.

Вона буцімто навіть не здивувалась, що мене побачила на порозі свого дому, — куди, я ніколи не мала вільного вступу. Мене відразу заболіла та ввічливість, з якою Твоя мама привітала мене. Як мало мушу вже я значити для її сина, коли вона може аж так ввічливо витати мене! За яку «нешкідливу» вважає вже вона мене у своїм домі — подумала я собі.

І ось тепер починається гра. Мама Твоя аж надто добре передбачила, чого я прийшла, але вдає наче б нічого не помітила. Тільки Твоя наймолодша сестра дивиться на мене безнастанно своїми блискучими від цікавости очима. Вона, ще дитина перед десятьома роками, тепер щось догадується, трохи пригадує собі з минулого й цікаво знати, як і що. Але я почуваю, що вона допоможе мені. Вона одна.

З Твоєю мамою розбалакуюсь я так весело і свобідно, якби ніколи й тіни непорозумінь між нами не було. Я зважуюсь на зухвальство і хвалю Тебе. Тут Твоя мама забирає своє слово: хоче показати мені, як далеко Ти переріс себе і як далеко відбіг від тих, що колись знали Тебе й жили з Тобою. Я ніби не помітила виміреного удару. Це для мене ніяка несподіванка цей Твій успіх: — кажу — я давно передбачувала і сподівалась цього по Тобі. Цього вже не може дарувати мені Твоя мама.

Останній тріюмф все ж таки припадає мені: мама прощає мене холодно і не зважаючи на своє тепле привітання не запрошує мене вдруге до свого дому.

І я знову почуваюсь у цьому домі, як Твоя суджена. Хоч небажана і нелюблена в цьому домі, але Твоя суджена, Роме!

Сестра Твоя відпроваджує мене кусник дороги. За порогом питає мене: — Ви не бачились ще з Романом? Може напишете до нього кілька слів? Я передам. Він утішиться, як побачить вас...

Ця остання фраза, це звичайна чемність добре вихованої панночки, але я... дуже вдячна Твоїй сестрі, за цю чемність.

Ти був точний. Точно в 6-ій був уже в цукорні. Точність і словність завсіди були головними рисами Твого характеру. Колись я навіть хотіла, щоб у Тебе було менше тієї словности.

Коли Ти став передімною там у цукорні — дуже високий, дуже елеґантний і... дуже чужий, я не мала відваги порівняти Тебе з своєю візією зперед десяти літ Як змінили Тебе літа, Роме!

Ти спитав щось у «неособовій» формі, а я відразу відчула, що Ти не знаєш, як заговорити до мене, на «ти», чи «ви»... Мечі прийшла трівожна думка до голови: може... може... Ти забув, як мені на імя? І я скоро зі страху перед цією болючою несподіванкою за-

Просимо справити в цьому числі в рубриці „Літературний Бім-Бам“: після шіснадцятого рядка має бути: „Ляшенка звати українцем. Гадаємо що“ і т. д. Вісімнадцятий рядок, що є повторенням сімнадцятого — непотрібний.

На стор. 5-тій, в статті „Чим хочуть стати наші діти?“, друга шпальта, 8-ий рядок з долини надруковано: „скорість“ має бути „скромність“, шпальта 3-тя, 16-ий рядок згори замість „у 78-ім“ має бути у „18-ім році життя“.

вдалося витворити штучно т. зв. сечовину, головну складовину сечі, із її складових частин і тим способом доказати, що й живинні річовини не є упривілеєні твори природи. Після того відкриття вчені з жаром кинулися до синтези (утворення із складовин) подібних живинних річовин, одначе це їм не вдавалося. Отож, власне І. Горбачевський був одним із перших дослідників, що після Велера доконав синтези подібної органічної річовини. Звідсіля це велике зворушення його професора Людвіґа, звідсіля й це захоплення ріжнонародніх слухачів згаданого професора та признання справжньої заслуги для науки, від усіх тодішніх дослідників-спеціялістів.

Молодий, 28-літній наш учений не був тоді вже новиком у науці. Він мав за собою сьомилітню наукову працю, а його перші досліди над слуховим нервом (1875), над розкладом і будовою кератини (роговини), креатини (складовини мяса) і глютини (кістяного клею), зразу звернули на себе увагу дослідників-спеціялістів. Не диво, що небавом (1883) нашого славного земляка покликують на професора лікарської хемії на чеському університеті в Празі, де він уладжує зразкову хемічну робітню й розвиває живу наукову діяльність. Тут він досліджує далі творива й чинности нирок (1883-1893), будову альбуміноідів (1885), креатини (1885), нуклеїни (1892-8), ксантини й ґуаніни (1897), про повставання товщі (1901), аналізу крови (1901), а також хемічні зміни в організмі, спричинені хоробами уремії (1883), левкоцитози (1891), пелягри (1910-13), прояви отруєння спиртом (1911) і оловом (1916), відкриває спосіб штучного виробу цукру з дерева й алькоголю з лугів при виробі т. зв. сульфітцелюльози (1917), а також досліджує питання з обсягу суспільної гігієни, а саме вижившення селян галицького Поділля (1899), і чеських робітників (1903). Свою професорську діяльність завершує наш учений знаменитими підручниками лікарської хемії в чеській мові (1904-8).

Глибоке знання й великі заслуги Горбачевського для науки оцінили, як слід, і чужинці. 1889. р. він стає членом Санітарної Ради чеського королівства, 1903. р. ректором університету, 1906. р. членом Найвищої Ради здоровля у Відні, 1909. р. членом палати панів, 1912. р. членом ради Технічного Досвідного Уряду у Відні, 1913/14 знов ректором університету, 1917. р. стає першим міністром здоровля в Австрії, а 1918. р. дійсним тайним радником. Працюючи серед чужих і для чужих, І. Горбачевський все був і є зразковим членом своєї української суспільности: діяльний член Математично-природничої Секції Наукового Т-ва ім. Шевченка й голова тієїж Секції в 1911-18 рр., творець української хемічної термінольогії (1905 і 1923), автор наукових праць і підручника органічної хемії в українській мові, справжній опікун українських студентів-сецесіоністів у Празі в рр. 1902-6 й українських виселенців тамже в рр. 1914-18, та завзятий борець за український університет у Львові. Після розвалу Австрії І. Горбачевський посвячується вже виключно українським справам: викладає хемію на українському університеті в Празі і в Господарській Академії в Подебрадах, кермує справами згаданого університету, як кількоразовий його ректор, та щиро опікується нашою еміґрацією в Чехах, якої культурно-освітні установи дуже багато завдячують його впливам і повазі в чеського правління; як член Всеукраїнської Академії Наук у Києві бере участь в її працях над українською хемічною термінольогією, вкінці стає головою «Музею визвольної боротьби України» в Празі та ревно працює для добра й розвитку цієї такої важної установи.

15-го травня ц. р., у 80-ліття його уродин, наші земляки в Празі зробили цей день ювилейним і представники чеської науки й культури прилучилися до нього свята та зложили поклін нашому великому землякові, що своїм іменем приніс честь нашому національному іменню.

Українські музики у Відні

Паню Гординську-Каранович і Микишу знаємо ще зі Львова. Тож зустрівши їх припадком увечорі, як верталися разом із челістом Б. Бережницьким з концерту, ми скористали негайно з нагоди для малого інтервю. Ідемо до каварні в парку і там, за морозивом та музикою, в чудову віденську ніч, записуємо декілька заміток про них, що ведуть закордоном пропаганду нашого музичного мистецтва.

Перша під репортерський обстріл іде пяністка пані Каранович.

— Ми цікаві знати, кажемо, про Вас усе, від самих початків Вашої музики. І що тепер робите, і те, які Ваші пляни...

П-ні Дарія Каранович, львовянка, але що вже встигла переобразитись на стовідсоткову віденку, сміється:

— У Львові, розуміється, починала я у проф. Барвінського, у Вищому Муз. Інституті ім. Лисенка, якого мистецьку атмосферу із приємністю досі згадую. З 1930 р. працювала я у Відні, спочатку у Штаєрмана, пізніш у д-ра Вайнґартена, під якого проводом і закінчила «Гохшуле»...

— А де грали?



Дарія Каранович

— Багато. Не згадуючи про Львів,— у Варшаві, у Відні, Граці, Брні й інших містах.

— А що найбільш любите грати?

— Найбільш підходять мені речі славянських композиторів, та передусім українські. Знаєте, вони чужинцям подобаються куди більш, як нашим. Проф. Вайнґартен прегарно схарактеризував композиції трьох наших композиторів, що їх я недавно грала: Барвінський — повний смаку, настрою й поезії; Нижанківський — ґрандіозна індивідуальність; Ревуцький — незвичайно оріґінальний талант, знаменито звучить! Ось ці автори й ідуть на концерті 6-го мая, де я граю з проф. Бережницьким та віденським скрипаком Бальцом. Окрім цього студіюю тепер два повні програми на концерти, де й будуть варіяції на українську чумацьку тему Т. Микиші.

— А коли дасьте концерт у Львові?

— Це ще таємниця!

— Не віримо! То може скажете щось про своє найкраще музичне переживання?

— Ах, воно звязане з минулорічним Міжнароднім Музичним Конкурсом у Відні, де я, не маючи протекції, ані амбасадорів ані музичних критиків, у-



Тарас Микиша

сеж здобула одно із найвищих відзначень.

Тут лишаємо нашу віденку і повертаємо перо на проф. Богдана Бережницького.

— Такий самий порядок питань. Отже?

— Студіював у Ляйпціґу у проф. Кленґля, що вмер саме минулого року. Потім постійно грав сольочелістом в оркестрах у Давос, Бад-Емс, Бад Ноєн Ар, аж до війни. Тоді я переніссся до Відня та звідти їздив з концертами, м. і. із триестенським квартетом давав цикль виступів. По війні працював у Муз. Інституті, та у великому Театрі у Львові, щоб потім знову повернутись до Відня, де, заклавши квартет, концертував по Австрії, Німеччині, Польщі. Ще в 1920 р., за директури Вайнґартена, став я солістом «Фольксопер»-и, де був занятий десять літ. У 1921 р., за ініціятивою мого сердечного друга Василя Барвінського, дав я концерт у Львові та уладив турне по Галичині.

— Що граєте з українських авторів?

— Барвінського, Косенка, Нижанківського...

— А найкраще музичне переживання?

— Це була концертова поїздка на Велику Україну, де концертував у Києві, Харкові, Одесі та по інших містах. Був теж, за заходами наркомоса Шумського, деякий час солістом Харківської Опери.

Перебиваємо безцеремонну розмову нашим обом сусідам, із наміром витиснути з Тараса Микиші, як із цитрини, якнайбільш музичного соку. Він, не запускаючись у деталі, дає нам ряд фактів, які ледви вспіваємо записувати.

— Отже з 8 року життя почав студіювати в Києві у Блюменфельда. З 1923 р. працював уже в Москві у Яворського, щоб чотири роки пізніш бути вже у Відні, у Вайнґартена та



Богдан Бережницький

грати на концертах де попало — в Будапешті, Роттердамі, Стокгольмі, Упсалі, Відні, Львові, Варшаві та інших містах.

— Ми чули багато про Ваші відзначення на міжнародніх конкурсах.

— Егеж, минулого року влітку, здобув я друге місце на Міжнародніх Конкурсах у Відні й Будапешті, при дуже сильній конкуренції піяністів усього світа.

— Пані Каранович згадувала про Ваші композиції.

— Компоную від 8-го року життя. Теоретичну освіту засвоїв собі в Осипа Маркса у Відні. З моїх річей згадаю: Фуґи на фортепіян, 2 сонати, 2 варіяції на тему народніх українських пісень, концерт на два фортепіяни й різні дрібниці.

— А Ваші пляни?

Микиша розвів руками, досить широко. Це могло значити: не знаю, або: цілий світ.

Веселе товариство, що саме повернувшись з гулянки розсілось із галасом біля нас, перебило нам розмову, але головне я вже мав. Ми встали й пішли.

Автім — Відень чудове місто і про музику можете у ньому говорити до самої ранної зорі! **С. В.**

Друкується і незабаром вийде багато ілюстрований мистецький квартальник

„МИСТЕЦТВО“

за І. квартал 1934 року зошит 1.
за ІІ. квартал 1934 року зошит 2.
Знижена ціна окремого числа коштує 3.50
Річна передплата 12.— зол.
Попередній річник 35 зол.
Адреса Редакції: Львів, Вроновська 20, тел. 9—13.
Адреса Адміністрації: Львів, Чарнецького 26.

ЗНИЖЕНІ ЦІНИ

Іван Франко:

Борислав сміється, повість	3.50
Великий шум, повість	1.80
Зівяле листя, поезії	1.—
Із днів журби, поезії	1.50
Панські жарти, поема	1.70
Semper tiro, поезії	1.50
Як Юра Шикманюк брив Черемош, оповідання	1.50

Кожна книжка з мистецькою обгорткою
П. Ковжуна
продає КНИГАРНЯ НАУК. Т-ВА ім. ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ, РИНОК 10.

Міжнародня Вистава Мистецтва у Венеції

Що два роки відбувається у Венеції Міжнародня Вистава Мистецтва. Це вже XIX з черги. Відбувається вона в міському горсді. Цього року у виставі, якої відкриття відбулося 11-го травня ц. р. бере участь пятьнадцять держав: Австрія, Бельгія, Франція, Греція, Чехословакія, Голяндія, Англія, Совіти, Еспанія, Швайцарія, Зєдинені Держави, Данія, Німеччина, Мадярщина, Польща.

Кожна держава має свій павільон. В цифрах справа представляється ось так: усіх творів виставлено більш як пять тисяч, десять саль призначено для портрету вісімсотих років (м. ін.: Апіяні, Канова, Мане, Ренуа, Гаєц, Ранцоне й інш.) чотирнадцяти держав; сорок саль італійських мистців із тисячу двіста образами та безліч усякими іншими працями: в чужинецьких павільонах нараховується 1874 праць.

Усі критики зазначують, що в усій виставі є одна головна риса: поворот усіх мистців до традиції. На виставі немає мистецтва легкого, експериментального, «мозкового»; «натура морта» в агонії; тримається краєвид і повернулися композиція, фіґура, а то й портрет.

Усе мистецтво, як зазначує критика, «говорить приналежністю до життя, поворотом до здоровля, до краси, до сили, до клясичної традиції, до зміни ідеальної міри світу».

З італійських сучасних мистців на перше місце вибивається Карена і Ферруччйо Феррацці. Вони оба «здійснили оту здорову рівновагу між старовинним і сучасним мистецтвом».

Про наших мистців, які нажаль іще мусять іти під спільним дахом із Москвою, таке вичитуємо в критиці («Ілль Мессаджеро» 10 травень ц. р.) «Десять малярів, три різьбарі, вісім граверів представляють мистецтво совітів. І є це мистці найбільше відомі в Україні і на Кавказі». Вже слава Богу, леди настільки проломані, що чужинець критик знає бачити ріжницю між московським мистецтвом і українським, і наших здобутків не зараховує на рахунок Москві. *М. О.*

Наші поети в польському радіо

Дня 17-го ц. м. в год. 18.30 абоненти львівського радія мабуть трохи здивувались? Що? українські поети? сучасні? у польських перекладах? Певно самі українці себе і переклали. Ні; думка такої авдиції вийшла від двох молодих польських поетів А. Бавмгардтена (група «Сигналів») і В. Кунстмана (група «Рибалтів»). Був інформаційний вступ і добрі рецитації, самі-ж переклади якнайкращі. Переклали М. Рильського «Чужозємка» і «Вірш без наголовка», С. Чарнецького «Минулому», Р. Купчинського «Слоту», С. Гординського «Виходь самотний» і «Перечікуючи дощ», О. Бабія «Ноктюрн», Н. Лукіяновича «Мандрівки» й «Лещетар», Анатоля Курдидика «Сірі стежі», Я. Курдидика «Стрілецька знимка» і А. Скиби «Львів».

Н. Л.

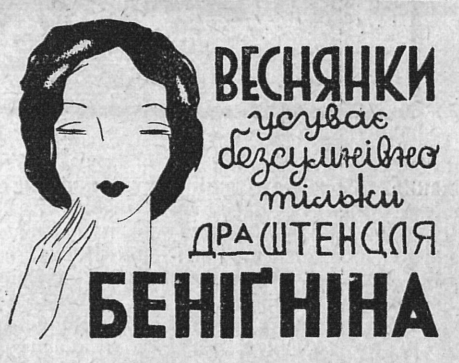

говорила скорю до Тебе перша на «ти».

Потім Ти щось говорив, Роме... Щось, що мене зовсім, таки зовсім нічого не обходило, щось, що не було у ніякому звязку з Твоєю особою. Чи дивуєшся мені, що не памятаю з того ані одної думки?

Непорозуміння, непорозуміння, непорозуміння... товклося мені у мізґу. Неправда, десять разів неправда, що час зупинився... Він гнав із шаленою скорістю вперед і віддалив нас так далеко, одне від одного, що ми можемо пізнати ледви обриси своїх постатей.

Врешті — Ти спитав про мету мого приїзду. Ти, діловий, статочний шукав за причиною такої візити. У мені щось аж кричало: хіба ти не бачиш, що я приїхала сюди тільки на те, щоб Тебе... Тебе... Тебе... бачити?

Я подивилась на Тебе уважно: лице Твоє не виявляло, що Ти бодай догадуєшся, який намір мого приїзду...

Тоді я збрехала: ферії... приїхала до Чернівців трохи розважитись... Зрештою, я сиджу тут вже більше, як два тижні...

Ти стягнув брови: хіба Львів не більше місто від Чернівців? Хіба там не можна краще розважитись?

Але зараз-же нова думка у Тебе: певне я при цій нагоді хотіла і знайомих відвідати?

Так. Саме задля цього приїхала. Завтра рано вже виїзджаю і.. «пригадала» собі, що з Тобою ще не була..

Ти всміхнувся (так багато змінилося в Тобі, тільки усміх залишився той сам, що колись! «Знайомі, гм, знайомі... чи я знаю, що багато наших знайомих розбрилось по світу не знати куди?» І Ти починаєш згадувати: чи памятаю я Дмитра? Оксану? І Олександра? Я все памятаю. Причаїлась у собі й жду, аж думка Твоя набреде на таку хвилину у минулім, де будеш тільки Ти й я. Жду аж віднайдеш наш спомин.

Але думка Твоя завертає з половини дороги знову до «тепер». Чому так, Роме? Чи Ти направду нічого собі не пригадував, чи... свідомо не хотів пригадати?.. Роме!

Чи була я в барі «Пажуря Няґри»? Ні? І це називається, що я приїхала до Ч. забавитись?

Ти сміешся, але вже не тим своїм гарним, «давнім», але якимсь чужим, визивним сміхом, що бентежить й вражає мене до тієї міри немило, що перестаю говорити.

Ти прохаєш у мене вибачення. Защо, Роме? Чи це Твоя вина, що між Тебе й мене лягло тих десять літ?

У 9 год. стрічаємося знову: я у вечірній суконці, Ти у чорному вбранні. Ідемо «забавитись». Ти так хочеш. Я йду з Тобою, як по свою смерть до якогось нічного льокалю. Люди, люди, люди... і вульґарна, безсоромна музика. Ти сидиш зі мною при одному столі й я бачу, що Ти навіть не запримічуєш мене біля себе... Проте час до часу ділишся зі мною своїми увагами... На зорі покидаємо бар. О, Роме мій, як радо була б я того ранку перейшлася з Тобою пішки до дому... Я ж заїхала була до дому, де стільки літ була «на станції» і куди Ти стільки разів відводив мене такими самими ранками, зі студенських «пік-ніків»... руч-об-руч, лице при лиці. Але Ти, видно, не звик тепер з забави вертатися пішки домів. Вправним рухом, майже силоміць впихаєш мене до якоїсь таксівки. Треба ще переспатись дещо: до виїзду маю ще три й пів години часу! Але, чи Ти не розумієш, що я не хочу, не можу, не смію стратити ніодної хвилини, коли можу ще бути з Тобою?!

Ти здивований, майже невдоволений, моєю просьбою відправити шофера. Пощо? Ти вернешся домів до себе, передягнешся, переспишся годину й приїдеш по мене на двірець... Чи не розсудніше так? Ні, ні, ні... ніщо не є розсудне ані потрібне, що вимагає розстання з Тобою хочби на пів години. Нарешті залишаємось самі посередині сонної вулиці: ось-ось і сонце зійде. Дивлюсь на Тебе і... наче розпізнаю Тебе.

Роме! Це Ти! Беру Твоє лице у свої долоні: воно холодне і втомлене від безсонної ночі, але воно Твоє! Роме, це... направду ТИ...

— Роскажи мені щось про себе... Скажи мені щось про себе... на памятку, Роме... — прошу. Ти в клопоті. Я бачу, що Ти хочеш дати мені щось на памятку, але від чого почати? Кілько подій, дат, імен, вражінь і переживань сплелось з собою за тих десять літ! Якже-ж вибрати щось одне з цього клубка?

Ти розповідаєш про якусь свою пригоду на прогульці: я вслухуюся в інтонацію Твого голосу і починаю пригадувати собі цей голос, якби вчора чула його... Говори, говори, Роме...

Але часу вже саме стільки, щоб переодягнутись мені й їхати на двірець. Мої 24 години добігають до кінця. Ти ідеш зі мною на двірець.

По дорозі питаєш мене: — Вдоволена з забави? На мою думку це найелеґантніший льокаль у Ч. і я думаю, що Ти не будеш нарікати на цей вечір проведений у ньому».. Це були Твої слова, правда, Роме? Були вони щирі, чи для форми... для мене однаково болючі. До мого звичайного поїзду ще 17 хвилин. Ще останніх 17 хвилин з Тобою, Роме!

Але Ти практична і розсудлива людина: чи не краще мені експресом поїхати? Вигідно, без пересідки просто на місце. Роме! З цілих моїх 24 годин залишилось іще цих 17 хвилин! Не відбирай мені їх! Та Ти вже при касі. З вікна вагону чую ще Твої слова: — Напиши, як заїхала. Взагалі напиши колись... Добре? Поздоровлення батькам, братам... «і останне «до побачення». До побачення, Роме, бо ми вже ніколи не побачимося... Це було чисте божевілля з моєї сторони: хотіти час на десять літ завернути взад. Тому пишу цей лист: хочу, заки ще поїзд зупиниться у С., витрясти зі свого серця до останньої порошинки, щоб нічого з цього божевілля не перевезти з собою звідти-сюди. Була б забула: Ти просив мене написати, як їхалось мені. Добре.

Ще одна стація і я дома. Треба кінчити.

Будь здоров, Роме!

Дара.

Найгарніші українські книжки

На зборах українського товариства прихильників книги в Празі дня 3-ого травня відбулося остаточне голосування в анкеті про бібліофільські видання останніх 6-ох років.

Реферат мав голова т-ва д-р В. Січинський про бібліофільські українські видання останніх 6-ти років.

Після реферату відбувся обмін думок і намічення книжок для відзначення. Комісія-журі в складі пп. Павло Ботацький, Микола Бутович, Петро Зленко, Роберт Лісовський і Володимир Січинський — намітила 24 книжок за рр. 1928—1932 і 6 книжок за рік 1933. За невеликим виключенням усі вибрані видання були виставлені під час засідання т-ва.

Загальне голосування дало можливість розмістити відзначені найгарніші видання шістьох останніх років в тій послідовності, яку кількість голосів вони здобули. Отже результат анкети був такий:

20 найгарніших українських книжок за останніх 5 років (1928—1932):

1. П. Попов, Ксилографічні дошки Лаврського Музею, в. 1. Київ 1928. В-ня Музею, Folio.
2. Екслібріс. Збірник АНУМ, Львів 1932. 4⁰. В-во «Ізмарагд».
3. В. Гагенмейстер, Семенські настінні розписи Камянеччини, Камянець 1930, 4⁰. В-во Мист.-промислової школи в Камянці.
4. В. Гагенмейстер, Настінні паперові прикраси Камянеччини, Камянець 1930. В-во Мист.-промислової школи в Камянці.
5. Програма міжнароднього конкурсу на проєкт памятника Т. Г. Шевченка, Харків 1930, 8⁰.
6. Є. Січинський, Камянецька фортеця, Камянець 1929, 16⁰ В-во Мист.-промисл. школи в Камянці.
7. Чернигів і північне Лівобережжя, під ред. М. Грушевського, Київ 1928, мал. 4⁰. В-ня Історичн. Секції УАН.
8. «Руку братам» (мистецький альбом), Київ 1928, 8⁰. В-ня «Західна Україна».
9. С. Смаль-Стоцький, Т. Шевченко, Прага 1930, 16⁰. В-во «Самостійна Україна».
10. D Dorochenko, Chevtchenko, Прага 1931, 16⁰.
11. Твори Шевченка. (Повне академічне видання), Київ 1929, 8⁰. ДВУ.
12. І. Свєнціцький, Іконопис Галицької України XV-XVI віків. Львів 1928 Folio. В-во Україн. Націон. Музею у Львові.
13. «Український Музей», т. І, Київ 1929. В-ня Всеукраїн. історич. музею у Києві.
14. Д. Чижевський, Нариси з історії фільософії на Україні, Прага 1931, 8⁰. Україн Громад. Видавничий Фонд.
15. Виставка: гравюра й рисунок АРМУ, Київ 1928, 16⁰. В-ня АРМУ.
16. М. Гоголь (твори), Київ 1930, 8⁰. В-во «Книгоспілка».
17. Київський Збірник, під ред. М. Грушевського, Київ 1931, 8⁰. В-ня Історичн. секції УАН.
18. Серія «Українська архітектура» В. Січинського (монографії про Потилич, Сутківці, Гуцульський оседок, Бардіїв), Львів-Прага 1928—1931, 8⁰.
19. Бочковський, Боротьба народів за національне визволення, Подєбради 1932, 8⁰. В-во «Обрій».
20. В. Касіян. «На Заході» (альбом гравюр), Харків 1931, Folio

5 найгарніших українських книжок за останній 1933 рік.

1. Василь Стефаник, Твори, Львів 1933, 4⁰. В-ня Ювіл. Комітету.
2. «Мистецтво» (часопис), Львів 1933, 4⁰. В-ня Асоціяції незалежних українських мистців (АНУМ) у Львові.
3. «Ми» (часопис), Варшава 1933, 8⁰. В-во «Варяг».
4. Олена Кульчицька, зі статтею М. Голубця і М. Осінчука, Львів 1933, 16⁰. В-во АНУМ.
5. Українська Загальна Енцикльопедія, Львів-Станиславів-Коломия, 1933, 8⁰. В-ня Кооперативи «Рідна Школа».

*

Товариство пояснює такий свій вибір тим, що «видавництва, які не прислали свої книжки на оголошену анкету самі собі винні». На нашу гадку такий підхід неправильний. Товариство, яке хоче визначити наші найкращі книжки, не може брати на увагу такі формальні причини. Анкета не конкурс. Як виглядало би, якби напр. «Товариство письменників і журналістів» призначуючи нагороду за найкращі твори, розглядало тільки ті, які видавництва прислали на конкурс?

ТОАЛЄТОВІ МИЛА
КВІТОВА ВОДА НА ВАГУ
КОСМЕТИЧНІ ВИРОБИ
МИЛА ДО ПРАННЯ
ЦЕРКОВНІ СВІЧКИ
ГОСПОД. ПРИЛАДДЯ

поручає по фабричних цінах

ВАШЕ ОЧКО

Львів, Галицька ч. 1. ріг Ринку

Чим хочуть стати наші діти?

Чуємо чимраз частіше розмови батьків: Куди спрямувати свої діти? Нові політичні та економічні обставини перевернули вверх дном наші традиційні погляди: — гімназія, вищі студії, спокійна рівна карієра. І молодь настала інша. Одні мріють про таку карієру як спорт, другі про летунство. Чи багато є таких, що послухає батьків? Чи

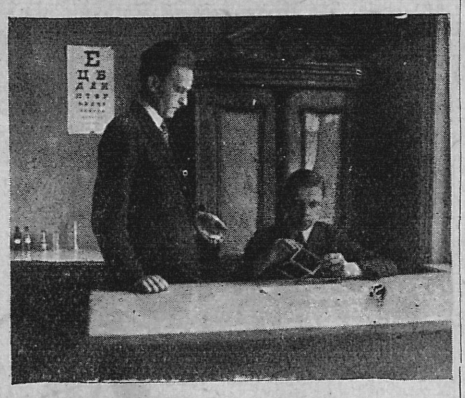

Перевірка справности рук

багато батьків вірить іще нині, що самі найкраще можуть справити свої діти до відповідного фаху?

Сотки сумнівів, сотки вагань...

Та хто з наших читачів знає, що є вже у Львові люди, які хотять улекшити і батькам і молодим хвилини важкого рішення? При «Рідній Школі» існує «Порадня для вибору звання». Можете повести дитину і прохати оглянути її: до чого вона має хист. Кілька спеціялістів робить із дитиною щось ніби іспит, але це нагадує більше забаву, розвязку ломиголовок, ніж ту неприємну пробу інтеліґенції звану шкільним іспитом, яка часом ціле життя обливає нас потом у сні.

Ось узяли ми зі собою три дівчинки з одної кляси в 12-ому році життя і ведемо їх до «Порадні». По дорозі пояснюємо їм, що це така за штука той кабінет, де виворожують людині фах. Усі вони вже самі знають: чим хотіли би бути. На перші запити їх відповідь однакова: — артисткою; деякі пояснюють іще точніше — фільмовою.

Як виглядають такі оглядини — багато говорити. Коли придивляється їм, може і не вірите, так само як лікареві, коли якимсь одним слухальцем хоче у грудях почути у вас недугу або одним термометром змірити гарячку. Після сеансу, коли діти відійшли до хати, заводите розмову із членами «Порадні».

— Якими засобами переводимо т. зв. психотехнічні досліди?

— Загально беручи є їх чотири роди 1. тзв. тести, 2. психольоґічні експерименти, 3. лікарські оглядини і 4. графольоґічна оцінка письма. Річ ясна, що за підставу беремо розмову з батьками і дітьми, які дають нам деякі загальні інформації про вдачу дитини, її нахили, матеріяльні відносини і навіть фізичні особливости.

— Зачнемо від тестів...

— Є це, як вам відомо, відповідно сконструювані питання та вправи усні, письменні та графічні, основані на досвідах ріжних учених, які мають на меті зясувати характеристичні психофізичні прикмети одиниці, прм. швидкість орієнтації, витривалість, ріжні памяти тощо.

— Межу між «тестом» і психольоґичним експериментом не легко означити...

— Тому доповнюємо тести такими вправами, що означують ступінь і рід технічної зручности, організаційного хисту, переваги практичних здібностей над теоретичними (умовими) зацікавленнями... Після цього лікар оглядаючи дитину звертає головну увагу на ті змисли та органи, які при даній професії грають першорядну ролю. Нпр. людина, що має слабий зір не може бути добрим летуном або трамваєвиком... хтось хто не відріжняє добре барв не може бути хеміком або кравцем. Лікар крім цього загально інформується про гігієнічні умовини розвитку дитини... Нпр. студії, які занадто виснажують фізично можуть серед несприятливих обставин легко вбити молоду силу.

— Після цього всього йде ще аналіза письма... Скажіть, яку ролю грає той досвід?

— Дитина звичайно залякана попередніми оглядинами та комбінаційними вправами, може підчас диктату прийти



Кандидатки на фільмові зірки

до рівноваги і саме пишучи проявляє несвідомо найхарактеристичніші риси своєї вдачі. Графольоґія має теж змогу схопити так мовити б моральні риси одиниці як скорість, лицемірство, доброту серця, щирість, — далі перевірити те, до чого дійшли попередні дослідники на підставі тестів і експериментів.

— Хто не знає методи ваших дослідів, уявляє собі, що ви немов виворожуєте дитині майбутню професію. Тимчасом саша метода головне спрямована на те, щоб батьки не зробили найважнішої помилки — не вибрали для дитини саме такого фаху, до якого вона, з огляду на деякі свої основні хиби та недостачі вже загалом не надається... Чи так?

— Зовсім влучно. Ми порівнюємо бажання дитини з вимогами тої професії, яку вона хотіла б собі вибрати. Відомо, що домагання деяких професій можна означити дуже виразно; нпр. учитель, що не дочуває, лікар слабого



Перевірка вразливости зору на барви

здоровля, актор гикавий не мають великих даних на успіх...

— А чи не можна би такі самі досліди переводити теж зі старшими нпр. у 78-ім році життя?

— Можна... і навіть треба... Але ми покищо почали свою працю з молодими дітьми. Зате хочемо звернути вашу увагу на одну обставину першорядного значіння при таких порадах. Ми не обмежуємось у своїй порадні до чисто психольоґічних, теоретичних дослідів. При ній істнують теж спеціялісти обзвайомлені із ріжними родами та типами шкіл, загально-економічними ринішними відносинами і нашими своєрідними національними потребами. Є такі школи не наші, до яких доступ нашій дітворі зачинений, — є такі фахи що навіть коли українець здобуде його не зможе з нього практично скористати — є інші, що вимагають великих коштів. Нашим обовязком є поінформувати батьків про перспективи заробітку для дитини, коли вона скінчить свої студії, — звернути увагу на ті ділянки праці, в яких потребуємо багато сил і в яких талановиті або працьовиті люди можуть бути нам корисні і легко запезвати собі істнування...

На ті теми можна би говорити приємно кілька годин, але розміри означені на це інтервю обмежені. Виходимо з порадні з приємним враженням і жалуємо, що спізнились бодай на 20 літ: щоб довідатись до чого ми колись надавались найкраще. Може нині замість псувати папір малиби першу українську велику фабрику паперу.

Вистава УФОТО

Вистава ця, що обіймає 25 виставців і 216 експонатів, пята з черги, дає перегляд останніх досягнень наших фотографів. У порівнанні з попередніми виставками вона творить помітний поступ, починають уже зарисовуватись деякі на-



М. Мирович. Поруччя.

прямні, деякі індивідуальности, не кажучи вже про техніку самого фото, що у всіх виставців має вже свій рівень. Та всеж, відмічуючи незаперечні досягнення, треба сказати, що загальний тон надає виставці маса безбарвних, хоч і беззакидних експонатів, знимок ріжних приємних видів, дорогих фотоаматорові місць та осіб, роблених принагідно та далеких від тих вимог, що їх уже починає ставити фотографам навіть у нас ця ділянка мистецтва. Нехай ми й країна селянська, але таки забагато на виставці і снопів, і качечок і квіток. Це не значить, що ті обєкти не можуть бути темою фото, але, на лихо, вони роблені власне із сентименту не до мистецтва, а до тих власне речей.

Треба признати, що найкращі вийшли на виставі речі прості, схоплені у сміливих скороченнях, із сильними ефектами чорно-білого. До таких речей належить передусім «Поруччя» (ч. 127) Р. *Мировича*, річ знаменито скомпонована, *Балицького* «Натюр морт» (ч. 4), де, усе ж думаємо підставка на тлі надто паралєльна до берегів фото; в формі ромба була б краща. Автім це наскрізь «малярське» фото й нагадує конструкції маляра Ґрі. З речей *В. Панькова* дуже сильні ч. 135, 136, 137, передусім «Приятель», де лінії хребта пса й кийків лещетаря дають трикутник, що не дає «втекти» гостро втятій постаті поза горішню рямку. «Самоходи» *Савки* теж цікаві своїм ритмом та смілим розміщенням. Взагалі речі Савки найбільш вирівняні стилево. Ці всі згадані речі, так сказати б, творять есенцію мистецьких досягнень вистави. Та позатим є чимало речей цікавих з кожного боку. Згадати б лиш найголовніші: Дороша (48), Дурделло (52), Заяц (60), Лепкий (81), Масляки (116), Пежанський (146), Савицький (163), Совяковський (177-80), Фіголь (193), Щурат (портрети), Ярошевич (213), де числами подаємо речі на нашу гадку найхарактеристичніші для даного мистця-фотографа.

Всумі підкреслимо: більше на цій виставі поважних шукань, як на попере-



О. Балицький. Мертва природа.

ніх, які й треба далі вести. Наші фотомистці такі вже численні, що можуть собі на це позволити. Навіть на абстракну фотографію, — у ній же справжні чуда робить Moholy-Nagy не попадаючи ані в графіку, ані в фільму. Це важне настільки, що далі в техніці, куди, як нам здається, найбільше звернена увага наших фотографів, нині йти годі й подекуди недоцільно.

Вистава оформлена добре Катальоґ теж, лиш репродукції підібрано зовсім не найкращі.

С. Гор.

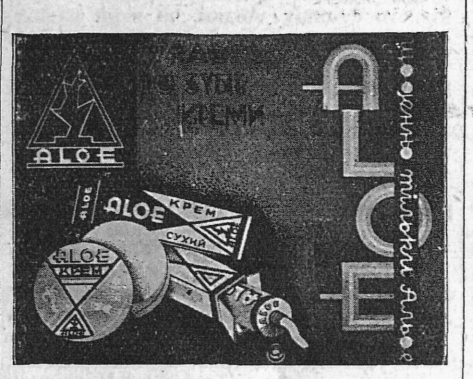

З КОНЦЕРТОВОЇ САЛІ

23-го ц. м. в год. 20-тій відбувся в Малій Салі Муз. Т-ва ім. Лисенка «Вечір творів Остапа Нижанківського в 15-ліття смерти».

На тім вечорі почули ми гарні, давно не співані в нас речі, як «Ах, деж той цвіт», «О, незабудь», «І молилася я», «Ой, у полі садок», «Не видавай» і «Зима». Оперова співачка п-і Марія Сабат-Свірська відспівала їх із мистецькою пластичною інтерпретацією й фінезійним фразуванням.

Чоловічий хор «Сурма» відспівав «З окрушків» і «Гуляли». Хор «Сурма» під вправною рукою диригента п. Охримовича співає зразково, з усіми засобами динамічних ефектів і з незвичайною чистотою інтонації. В хорі два баритони-солісти; з них п. Стецура дуже інтеліґентний інтерпретатор, має гарний вирівняний голос, п. Матіяш добрий матерія.. на великий драматичний голос, якому бракує тільки школи (при decrescendo голос тікає ще з маски).

Н. Л.

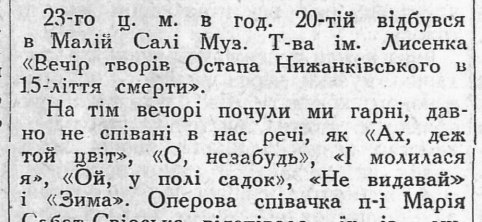

Мужеські сукна і полотна
Модні шовки і вовни

поручає у величезнім виборі по фабричних цінах

ТЕКСТИЛЬНИЙ СКЛАД
СТАХЕВИЧ І АБРИСОВСЬКИЙ
Львів, площа Ґалицька 12а, (ріг Баторого)

Спроба музичної комедії

«Подружжа у двох помешканнях» пєса на 4 дії, Лужницького-Балтаровича.

Прохали ми одного приятеля одного з авторів цієї пєси, нехай нам напише рецензію: теплу але живу. Приніс нам теплувату, але ледви дихала: чути її було трупом. Не хотів у ній «пустити фарби», навіть стільки скільки крови витече з мізинного пальця переколеного голкою. Зате з довгої розмови (уф! уявити собі не можете, якто важко віддавати авторові рукопис!) добули ми з нього те, чого хотіли. Він був тої самої думки, що й решта публики. Ця думка?

1. Як гарно, що є в нас уже люди, що пробують писати такі нові речі як



Меріям-Лужницький

музична комедія! Як гарно, що мучаться і рискують фінансово!

2. Як гарно, що є в нас добрі актори, навіть між аматорами.

3. Як гарно, що є в нас композитори, що пробують легкої музики. Може колись навіть модерної оперетки дочекаємось!

Настрій був теплий. Якби глядачі та слухачі почували в собі силу, то булиб вдерлись за куліси і допомогли акторам скінчити пєсу легко, приємно і головно гармонійно. Бо гармонії (крім гармонії сердець на сцені і на салі) бігме не було. Люди у пєсі переживають такі страшні траґедії як подружжа поділене на два мешкання, як уявна (багато гірша, ніж правдива!) зрада, як фінансова кріза, а композитор такий веселий, якби був незнатий і гонорарі брав за свої композиції!

Та нехай. Краще сміятись ніж плакати.

Гірше з тим подружжам у двох мешканнях. Прегарна тема, модерна. Автор кидає її вже в І-ій дії і переходить



В. Балтарович

до льокалю з балєтом. Десь на вулиці, здибає одного журналіста і одного директора банку. Знова тема: — сатира на нашу пресу і фінанси. Але де там! Якісь освідчини, якась цокотуха, що не дає нікому прийти до слова (авторові теж) і нарешті тип безробітного інтеліґента, що став замітачем. Нема в нас журналістів, що вічно пють, нема старших директорів, що бігають за дівчатами, нема (на жаль!) людей з університетською освітою, що зважились би стати льокаями (такими з мітлою, а не з льокайською душею) — байдуже. Все це може бути сатира взагалі, не конче з нашими типами... але... але...

На всій пєсі чути поспіх і невправну сценічно руку; сцени і типи трохи неповязані, добрі дотепи не роблять такого враження, як варті цього, бо незлиті з акцією, якої попросту мало.

Приємна легка музика недостосована до загального настрою. Навіть важко сказати про загальний настрій, бо не знаємо: що повинна була би ілюструвати ця музика. Сюжет замазався, розплився в епізодах. А є в усій пєсі риси таланту. Не є це твір — скажім ясно — літературний, а спроба театрального видовища дуже потрібного і такого, що може завсіди рахувати на симпатії публики.

Бажаємо, щоб автори не покидали дальших спроб у надії, що дадуть нам колись справжню літературну пєсу.

РАДІО

Як чуємо музику через радіо

Кожен слухач радіової музики здає собі справу з того, що музика в радіо бренить «якось інакше» ніж та, що її можемо почути дома або в концертовій салі. Ця ріжниця вражала нас доволі сильно в перших часах нашого знайомства з радіо, а подекуди може й перешкоджувала в естетичному сприйманню музики. Все-ж таки з часом ми навчилися відкидати всі посторонні вражіння та сприймати радіо-музику безпосередньо, як всяку іншу.

Найважнішу проблєму, що з цього виринула, можемо сформулувати таким запитом: яка є ріжниця між тим, як слухається музики через радіо і безпосередньо? Психольоґія музики зводить цю ріжницю до трьох моментів: акустичного, фізіольоґічного та чисто психічного порядку.

Радіо змінює барву звуку

Вже самий звук — елементарний матеріял музики — у радіовій трансмісії переходить доволі значні зміни. Правда, найголовніша його властивість — висота звуку — не зміняється, зате барва та сила значно зміняються. Барва звуку залежить від ряду дуже тихих і високих тонів, які начебто ледви помітні, виступають в кожному звуці та рішають про його барву. Найменше пересунення в цьому ряді спричинює негайну зміну барви звуку. Отже в радіовій трансмісії губиться, зміняється в дорозі між стацією, яка надає, і вухом слухача ряд тих побічних тонів (т. зв. аліквотів). Одні самі собою стишуються, інші зміцнюються, а ще інші, цілком нові, долучуються до ряду.

Мембрана відбірного мікрофону, туба голосника, мембрани слухавок, а передусім апаратура, що їх лучить — все те має свій змінюючий вплив на характер звуку. Внаслідок того в орхестровій музиці в радіо заникає ряд інструментальних тонкостей, барви інструментів уподібнюються одна до одної, звуки скрипки дістають барву флєту, та навіть звук сольових інструментів має інший характер (нпр. фортепіян).

І сила звуку мусить в радіо змінити свої нормальні пропорції. Відношення звуків найтихших до найголосніших є в повній симфонічній орхестрі як один до міліона, а в радіо — як це виявили обчислення — тільки як один до десяти тисяч. Збереження нормальних динамічних відношень в таких акустичних умовинах, які є в приватній кімнаті радіослухача, причинилося б безумовно до цілком неестетичних вражінь. Тільки динаміка сольових творів може в радіо зберегти приблизно свої ориґінальні пропорції.

Ці зміни в барві та динаміці звуку є власне підставою найголовніших акустичних властивостей радіової музики, що відріжняють її від нормальної.

Радіо змінює психічне наставлення слухача

Сам спосіб слухання в радіо дещо інший від нормального слухання. Людина приймає звуки постійно двома вухами. Кожне вухо приймає той самий звук з неоднаковою силою і не в тому самому часі.

Коли звук доходить до нас з правого боку, то ми тільки тому можемо означити напрямок, з якого йде звук, що праве вухо приняло звук на деяку частину секунди раніше від лівого і що той звук трохи сильніший в порівнанні зі звуком, який прийняло ліве вухо. В радіо апарат проводить лише одну хвилю, розділює її на дві слухавки і обом вухам слухача приносить ідентичні звуки щодо сили і часу. Слухати через радіо це те саме, що слухати одним вухом. Звідти й береться деяка неплястичність музики в радіо в порівнанні з нормальною.

Узгіднити умовини трансмісії з умовинами природного слухання дуже важко і це получене з великими коштами. Просто треба було б трансмітувати звуки окремо для правої і лівої слухавки слухача. Щоби до деякої міри реконструувати плястичність музики, зокрема більших орхестр, вживають способу відбору через кілька мікрофонів рівночасно. Та все-ж таки стереофонічні умовини, тобто умовини простірно-слухові і тут значно змінені. В такім випадку голосник більше наближується до дійсности.

Крім цього до перцепції радіомузики долучується ряд явищ чисто психічного порядку, яких нема при нормальному слуханню музики. Одним з найважніших чинників є тут деяке **розділення почуття простору**, що заникає щойно по довшому вживанні радія. Люди мають завжди якесь почуття місця, простору, в якому находяться, а набирають того почуття завдяки вражінням зору, дотику і т. д. З другого боку радіослухач має потребу орієнтації в тому просторі, з якого йдуть звуки, в якому находиться виконавець і тому намагається у власній уяві перенестися до того місця, звідки ця музика дійсно йде. Наслідком тієї тенденції в ньому повстає дивне подвійне почуття простору, що у більш вразливих осіб викликає часом заворот голови.

Інша важлива психічна ріжниця в слуханню музики через радіо — це брак зорового контакту між слухачем і виконавцем. Кожна мистецька продукція вимагає безпосереднього діяння виконавця на слухача. В радіо всувається між них мертва машина, що унеможливлює безпосередній звязок людини з людиною, перетинає цю хвилю психофізичної енерґії, що йде від мистця до публики і навпаки. Це впливає на більш абстракційний, неособистий спосіб переживання музики слухачами і на спосіб виконання мистця.

Якби зібрати всі елєменти, що з них складається природне слухання музики і порівняти їх зі слуханням через радіо, то виявилосяб, що вони у радіо дуже змінені.

Нормальне слухання складається з: музичного твору, одноцільного почуття простору, наявного виконавця, інструменту як джерела звуку, оточення концертової салі, перцепції слухових вражінь і естетичного почуття. Слухання радія складається з: музичного твору, подвійного почуття простору, образу виконавця уявного або з памяти, машини як джерела звуку, домового оточення, перцепції вражінь разом з їх порівнанням і естетичного почуття.

А все-ж таки радіо дає повноту естетичних вражінь

Не дивлячись на багато розбіжностей — як бачимо — музичний твір і його естетичне переживання залишаються незмінними. Може бути, що решта умовин зменшують безпосередність музичних вражінь, що радіо вимагає дещо іншої сприймаючої постави слухача, та як і фільма в іншій спосіб діє на глядача, ніж театр. Та все-ж таки не можна з того робити неґативних заключень, що — на жаль — ще сьогодні робить багато мистців. Радіо не виключає можливости справжнього контакту з музикою, — а факт, — що воно робить її приступною для багатьох, вирівнює з суспільного боку з надвишкою ті недостачі, що дошкулюють мистцям.


БІМ БОМ
ЛІТЕРАТУРНИЙ

Бувають такі робітники пера, що як їм сяде муха на ніс то хоч ніс відрізуй. Це ті, що в приступі поганого гумору роблять із мухи вола. Все своє життя анектував М. Голубець ріжних мистців, що виступали під фірмою чужої національности як наших земляків, не питаючи, чи знають вони нашу мову, чи признавались до нас і навіть чи признавала нашу національну окремішність. Були між ними ріжні Рєпіни, Сємірадзкі і навіть такі як Б. Януш, що все життя проживши у Львові писав по польськи. Нараз ушкварив товариш Микола «хвейлєтона» у «Новому Часі», що протестує проти того, щоб перше слово повинно би в такій справі перше слово повинно би в такій справі таки належати самому мистцеві, а друге вже тим, що його знають. У ніякому разі національність мистця не є залежна від того, в який бік «критик» поверне носом навіть якби мав такий довгий ніс як М. Голубець.

*

Наші юристи мають свій журнал «Життя і Право». Виходить він раз на «чвертьрік» і має 7-ох редакторів. Ми читаємо його рідко, бо нині життя має мало спільного з правом, але коли треба перевірити який правничий термін часом глипнемо і туди. Відкриваємо нпр. том за березень і на ст. 386 читаємо: «Постанова §. 12.оспор. ординації з дня 10. грудня 1914. ч. 337 Дн. зак дер. накладає на вносячого позов, оспорюючий правну чинність, обовязок подати, в який спосіб і в яких розмірах має пізваний в ціли заспокоєння вірителя щось зробити або чогось занехати. Отже позов оспорюючий є позвом на чинитьби дотичного правіжа або занехання, а саме лиш жадання оспореного правного акту безуспішним не відповідає вимогам вище покликаної постанови §. 12. орд. осп Таке жадання самостійно поставлене не відповідає вимогам позву на устійнення з §. 228. п. ц., бо якщо позиваюча сторона має можність на основі §. 12 орд. про оспорювання правних чинностей домагатися безпосередної чинитьби, то тим самим не має правного інтересу в устійнюванню безуспішности підлягаючому оспоренню акту». Чуємо вряди-годи що наші адвокати боряться за права рідної мови. Чи не булоб добре, щоб вони почали цю боротьбу від власного журналу?

*

З насолодою прочитали ми комунікат Українського Секретаріяту Виборчого Комітету (до Міської Ради) у Львові. Починається він так:

«Стверджуємо, що громадянство Львова до часу внесення і по внесенні лист кандидатів держалося *карно*, мужно і гідно».

Що вибори будуть карні то нема ніякого сумніву. Ледви, чи який український кандидат пролізе крізь ратушеві ворота. (Панове-земляки, з українського Комітету! вибачте, що вам забиваємо баки такою дрібницею: «карний» це менш-більше те саме, що «пацифікаційний» — «Карний пункт», «Карний закон», а не «дисциплінований»!)

Замітки і рецензії

Олекса Грищенко. Моноґрафія. Текст Павла Ковжуна. В-во «Асоціяції Незалежних Українських Мистців» Ст. 46 і 24 репродукцій. Ціна 6.— зол.

Грищенка, зовсім невідомого в Галичині, пізнав я в 1928 р. на його виставці в гал. Дрюе, де саме він виставляв свій цикль «Два роки в Царгороді» звідки три акварелі я привіз пізніше до Львова, для Нац. Музею. Звідси датуються звязки Грищенка з мистцями Галичини, де він часто в останніх роках бере участь на виставках.

Про нього стільки вже писали в нас про його мистецтво, та ще більш його експади від Царгороду до Корсики й Португалії, що зайве тут уже повторяти. Як один із тих мистців, що силою політичних обставин змушений працювати серед чужих і для чужої культури, Грищенко тим більше шукає звязків з рідною землею. Тепер, з Еспанії, пише він нам, малярям, листи, що є справжньою літературою, де не менш, як в його малюнках, пульсує чар тієї країни, в якій власне він почувається як у себе дома, серед памятників старої мавретанської культури й 3000 м. високими верхами Гренади, якої дива природа всамраз протилежна для його характеру степовика.

Книжка з текстом Ковжуна, доповнена самим мистцем, читається як справжня повість, як vie romancée ,мистця, що з початку окрім власного таланту не мав у дірявих кишенях ні сотика та ходив по вулицях Царгороду, щоб заміняти кусок свічки за хліб, аж до міжнародніх успіхів у музеях Европи й Америки. Автім — Грищенко найкращий доказ експанзії сучасного українського духа. *С. Гор.*

Władysław Witwicki. **Wiadomoćci o stylach.** Наклад Держ. Видавн. шкільних книжок, Львів 1934, 338 ст.

Підручники про стилі дуже часто писані надутим доґматичним тоном і так підтягають явища до теорії, що людина, яка справді цікавиться мистецтвом, тільки зі злістю й огидою шпурляє в кут таку книжку. Інший підхід вибрав у своїй праці про стилі проф. В. Вітвицький, відомий психольоґ і естет. Він трактує стиль як прояв епохи, бере під увагу географічне середовище, матеріял, яким мистець міг розпоряджати, льокальні відносини, а передусім людську душу з її амбіціями й пристрастями, змаганнями й упадками, великими замірами і щоденною підлотою. Від Єгипту й Мезопотамії аж до найновіших часів веде він читача досвідною рукою, відкриваючи все нові й нові мистецькі перспективи. Книжку прочитає з інтересом не тільки ляїк, але й людина добре обізнана з мистецтвом. Зрозуміла річ, що книжка призначена для поляків, не дає українському читачеві всього, що він бажав би знайти нпр. відгомони візантійства на сході Европи потрактовані трохи побіжно, також про наш барок ми знаємо більше. Але може й наша вина, що ми замало популяризуємо здобутки наших мистецьких дослідів між сусідами. Книжка має понад пятьсот ілюстрацій, це ще подвоює її вартість. *І. К.*

З нагоди Жіночого Конґресу наше найближче (12) число буде сильно жіноче.

НЕ ТРЕБА ЇХАТИ В ПАРИЖ..

Неодна пані, що прочитала в часописах описи закордонних косметичних інститутів та вістки про те, як добре ті інститути відділовують на зверхній вигляд, не знає того, що зовсім не треба заздрити великим европейським столицям, бо вже від кількох літ маємо у Львові першорядне заведення того роду, найкращі фахові сили та відомі лікарі дбають про те, щоби зберігати вроду на підставі новочасного косметичного знання уживаючи найкращих засобів та апаратів. Це Косметичний Кабінет «Distinction при вул. Коперника ч. 42а який веде п. Стефанія Гаврисевич, абсольвентка косметичних курсів у Парижі, Відні і Варшаві, при допомозі Стеллі Гаврисевич.

Кожний, що оглядає це заведення набирає дуже корисного вражіння від естетичної обстанови. Кидається в очі чистота, ясність, гармонія, а численне приладдя і апарати, ошклені шафки з косметичними препаратами — це доказ, що тут працюють згідно з вимогами новочасної гіґієни та на підставі найновіших здобутків техніки.

Одним словом: кожна пані, що хотіла би осягнути не тимчасовий, але постійний ефект, як найкорисніше відживити та відсвіжити церу, усунути з лиця погані зморщки, плями, виприски, червону шкіру й інші недостачі цери, зберігти гнучкість тіла (до заходи не обмежовуються тільки до лиця) може з довірям звернутися до того заведення, якого головним завданням є справді усувати й лікувати косметично всякі хиби.

Летіло 40 сорок...

На виставі «Подружжа у двох мешканнях» Лужницького-Балтаровича. Діяльоґи на перервах:

— Змилуйтесь як можна давати співочі ролі артистам без голосу?

— Можна, бо коли вони грають маляра та журналіста то не мусять мати голос.

. . . . . .

— Все було би добре, але мене найбільше дратує, що дієві особи невідомо чого починають танцювати.

— Мене дратує щось інше: як може публика невідомо чого приходити до театру.

. . . . . .

— Що вам найбільше подобається у цій пєсі?

— Балтаровичева.

— Справді?

— Справді, бо найбільше подобається мені жінка, яка танцює так, як чоловік її хоче.

. . . . . .

До члена нашої редакції підходить один гість і каже:

— Маю для Вас дві знамениті речі до «40 сорок».

— Давайте!

— Сороку і Сорокову.

ОГОЛОШЕННЯ

(За цю рубрику Редакція не відповідає)

Rhino
є патентом ф-ми Rhino-Sole Ltd. London E. C. 4

Rhino
дає спромогу кожному підзелювати власноручно обуву.

Rhino
не вимагає шевського приладдя крім звичайного ножа до наложення маси.

Rhino
є тревале, легке, елястичне, непромакальне і неховзьке.

Rhino
консервує нові підошви та фасон обуви.

Rhino
є трикратно дешевше від шкіри.

Rhino
є важною позицією в домашньому бюджеті.

Rhino
продають усі склади Народньої Торговлі.

Затверджена владою
КОСМЕТИЧНА ШКОЛА
Добряньскої-Рогатин
Львів, вул. Оссолінських ч. 13.
приймає вже вписи на чергові косметичні курси. Правні дипльони. — Проспекту висилається.

100 гарно виконаних візитових карт за **1.20** враз з портом, висилає на замовлення
Н. ШАФФЕЛЬ
Львів, Арцішевського 8, м. 79.
Належитість можна посилати почтовими значками

Кравецька робітня
ТЕОДОР ГОЛІЯН
виконує солідно і дешево, по найновішим узорам мужеські та жіночі костюми і плащі анґлійською системою. — —
Львів, вул. Куркова 25.

Підзельовуємо
масою „Rhino“
всіляку обуву і пантофлі. Нові підошви консервуємо
„ІБІС“
Фабрика обуви та пантофлів.
Львів Собіського 9.

КОВДРИ І ПОСТІЛЬ у найновішім виконанню із власної вирібні. КОЦИ, МАТЕРАЦИ по гуртових цінах. Висилка на провінцію до 24 годин. ВАНК, Марійська площа 6.

Не досить, коли Ви самі передплачуєте «Назустріч»
Дорадьте і своїм знайомим, щоб передплатили цей журнал.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна	0·90 зол.
Чвертьрічна	2·70 „
Піврічна	5·40 „
Річна	10·— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4·50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2·50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1·10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл. річна 11 шіл. Поодиноке число 0·60 шіл.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12·50 зол., або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:
Звичайні (в рубриці „Оголошення“) 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

АДМІНІСТРАЦІЯ ОГОЛОШЕНЬ:
„Українська Рекляма“, Львів, Льв. Дзєці 24/4.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.
ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1·— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: «Назустріч», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14. „Nasoustritch“, Lwów, Rynok 9. Pologne— „Nasustritsch“, Lwów, Rynok 9 Polen.

Редаґує КОЛЄҐІЯ
Друкує: «АРС ГРАФІКА», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14.
Opłatę pocztową zapłacono ryczałtem.
Конто ПКО 153.558 «СМОЛОСКИПИ»
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО 12
ДВОТИЖНЕВИК
ЛЬВІВ, 15. VI. 1934 РОКУ.
ЦІНА 50 ГР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

НАЗУСТРІЧ — ЖІНОЧОМУ КОНҐРЕСОВІ

АНДРЕ МОРУА

ЖІНОЦТВО



Бернард Шов звик боронити погляду, що в давніх часах, коли das Ewig Weibliche поневолі розділило на два поли свій обовязок зберігти людський рід, завдання призначене жінці: виплекати дитину, вигодувати її та виховати, було едине тривке й поважне. Правда, що кілька мілионів літ мужчина міг вірити, що тільки він щось значить. Полювання й риболовля, що були його заняттям і забезпечували прожиток первісній родині, не обходилися без справжніх труднощів в ворожому та дуже бідному світі. Але коли життя на нашій планеті стало лекше, мужчина, щоб якось виповнити доволі порожне існування, мусів видумати цивілізацію, мистецтво, науку й війну. Мужчина, що не мусів носитися з дитиною, носився з ідеями, мріями і маривами.

Машина і людське тіло

Мужчина нудьгує, коли не має якоїсь зовнішньої перешкоди, щоби її поборювати. Жінка нудьгує, коли вона не кохає або її не кохають. Мужчина винахідчивий; він почувається щасливим, коли може якоюсь машиною перетворювати світ. Жінка консервативна; вона щаслива, коли в тиші свого дому може віддатися віковій простій праці. Ще й сьогодні у тисячах господарств жінки вишивають і колишуть дітей в той час, коли мужчина монтує та розмонтовує свої помічні машини. Фільософ Алєн дуже правильно замітив, що все те, що конструує мужчина, має рису зовнішньої потреби. Дах дому, який він будує, завдячує свій вигляд дощам і снігам, або свою терасу сонцю; кривину його воза та його човна нарисували йому вітри й водні течії. Усе-ж, що є твором жінки, нагадує людське тіло. Подушечки з канапи набирають його форми й її зберігають; дзеркала фризієрки теж її відбивають. Таким чином кімната й одяг мужчини — абстрактні, тверді, аскетичні; кімната й одяг жінки — мягкі, рухливі. розкішні. Це прості й очевидні ознаки двох ріжних духових характерів. Мужчина винаходить світогляди й теорії. Він математик, фільософ, метафізик. Жінка, що пірнула цілком у хвилі дійсности, цікавиться абстрактними ідеями тільки закохана (якщо ідея належить до чоловіка, що їй подобається), або коли розчарувалась у коханні (коли мужчина, що їй подобається, її занедбує). Нагадаймо п-ню де Сталь: «Фільософія для жінки це дискретна жалоба по коханні». Розмови справжніх жінок це самі анекдоти, аналізи характерів, субтельні балачки про хатні справи, або про щоденні подробиці, кухонні приписи. Розмови справжніх мужчин переходять від анекдот до загальних ідей; нещастям неодної держави було те, що ті ідеї часто кінчались анекдотами.

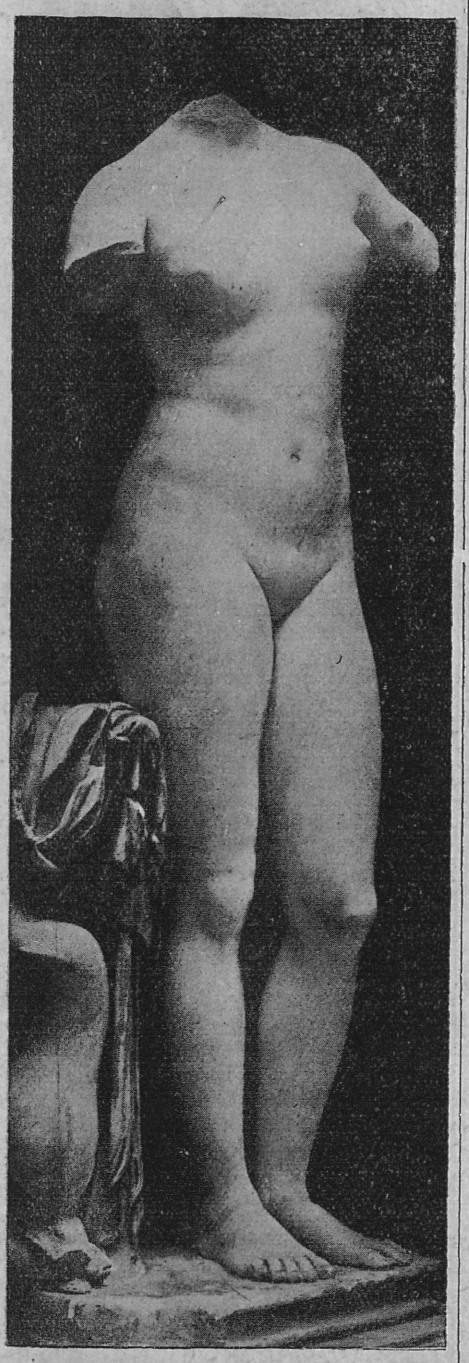

Афродита Керенейська (Греція)

Абстрактні ідеї і політика

Ніщо так добре не доповнює справжнього мужчини, як присутність біля нього справжньої жінки, дружини, любки чи приятельки. Через неї він є у постійному звязку з тією глибокою ідеєю людського роду, про яку ніколи не знає загал мізогинів. Думка мужчини відривається від землі, зринає. Вона відкриває незмірні краєвиди, але позбавлені всякої матерії. Вона бере «солому слів за зерно річей». Думка жінки завжди ходить по землі; вона мандрує кожного ранку тими самими стежками і, якщо часом жінка погоджується поїхати з мужчиною попід хмари літаком, тоді вона бере зі собою книжку, щоб там віднайти людей, почування, трохи тепла.

Чи те, що жінка не любить абстрактних ідей, має бути причиною, щоби вона відтягалася від політики? Я гадаю, навпаки, що вона могла б зробити нам велику прислугу, якби до неї вмішувалася, щоби усунути з політики абстрактні ідеї. Навіщо змішувати практичну політику, таку близьку до господарського хисту, з дуже порожньою, неясною і часто небезпечною доктринерською політикою? Жінки зводять політику до питання здорового розуму і до питання гігієни. Мужчини навіть гігієну зводять до питання системи і до питання гордости. Чи це краще? Найліпші мужчини — вірні ідеям; найліпші жінки вірні родині. Якщо з вини партії дорожнеча зростає або краєві загрожує війна, мужчина боронитиме партії; жінка боронитиме мира, домашнього вогнища, навіть якби мусіла для того змінити партію.

Вчена жінка і Валькірія

Але чому ми ще й досі говоримо про мужеський чи жіночий ум, в часі, коли жінка без труднощів проходить ті самі студії, що мужчина і так легко побиває його у змаганнях? Не живемо вже в столітті, коли можна було писати: «На вчену жінку дивляться як на гарну зброю; це річ для прикраси кімнати, яку показується, але якої ні до чого не вживається». Коли якась жінка, лікарська помічниця в лічниці, говорить зі своїм чоловіком-лікарем, то яка є ріжниця між тими двома умами? Хіба тільки та, що один це мужчина, а другий жінка. Молода дівчина може щодо найменших подробиць брати участь у тому самому інтелектуальному житті, що й молодий хлопець. Валькірія заки закохалась — непереможна. Але Валькірія після Зігфріда? Яка вона розброєна, збайдужніла!.. «Мої товариші мужчини, — казала мені одна Валькірія, що студіювала медицину і вже «була по всім», — мої товариші, якщо мають якусь прикрість через кохання, йдуть все-ж таки оглядати своїх хорих і займаються ними; як звичайно. Але я, коли я є дуже нещаслива, я можу тільки покластися на своїм ліжку і плакати».

Чи вони щасливі?

Жінки у всякому окруженні залишаються жінками і можуть бути щасливі тільки в світі почувань. І становище їх не зміняється навіть тоді, коли в науці засвоїли вони собі чисто мужеські методи. «Людська проблема, якої метою є узгіднити містику з наукою, та сама, що проблема подружжа.

Жінки можуть кермувати великими підприємствами і деякі з них роблять це з подивугідним майстерством. Але в тій ролі вони не є щасливі. Одна з них, що мала найкращі успіхи, призналася ось до чого: «Чи ви знаєте, чого я завжди шукала? Мужчини, що міг би перебрати всі мої справи, а я тільки йому помагала б. Ех, якою співробітницею я могла б бути для мужчини, якого я справді кохала б...» Це треба без застереження признати, що з них незрівняні помічниці, кращі як оригінальні творці. Правда, знаю, що є винятки. Мені назвуть Жорж Занд, сестер Бронте, Жорж Еліот, п-ню де Ноай, неодну сучасницю... Але-ж візьміть на увагу увесь загал жінок. Хай вам не здається, що я хочу їх принизити. Хочу тільки покласти їх на належне місце. Бо це-ж не їх діло, поза деякими винятками, оця творчість та оця боротьба з ворожою матерією. Мистецтво це один із природних проявів недоцільної діяльности самця. Справжня творчість жінки це дитина. Я бачив одну з найзамітніших сучасних жінок біля її дитини, що вчилася усміхатися. Все інше було для неї бозна де.

Ті, що не мають дитини

А ті, що не мають дитини? Вони роблять дитиною мужчину, коли його кохають. Є дещо з материнства у кожнім великім коханні. Зальотниці не знають того, але-ж зальотниці ніколи не були закохані. Справжні жінки люблять силу мужчини, бо вони знають слабість сильного мужчини. Вони піклуються так само, як хтось піклується ними. Знаємо всі жінок, що пригнітають заздрісною і страшною ніжністю мужчину, якого собі вибрали і якби наново створили. Навіть ті, що їх обставини приневолили відгравати ролю мужчини, грають її по жіночому, можна б навіть сказати, що вони перебрані. Королева Вікторія була великим королем, але великим королем — переодягненим у мужчину. Дізраелі і Розбері були її міністрами, але також трохи її звеличниками і трохи її дітьми. Вона думала про державні справи як про справи своєї хати і про европейські конфлікти, як про родинні непорозуміння. «Чи ви знаєте, говорила вона до Розбері, що я, як дочка старшини, завжди маю якусь чулість до армії?, а до німецького цісаря: «Чи в такому-то тоні повинен писати внук до своєї бабуні?»

«Все лихо, казав Байрон, в тому, що не можна жити без жінок ані з ними». Але Байрон, як усі Дон Жуани, сподівався забагато від жінок і тимто не міг ніодної стерпіти. Для пересічного мужчини є одна правда, що можна зовсім добре жити з ними. І не можна навіть жити інакше, як тільки з ними. Наскрізь мужеська цивілізація, якою була грецька, пропала через політику, метафізику і гордощі. Нема справжньої цивілізації без матеріяльної і духової співпраці обох полів. Єдині жінки можуть довести того доктринерського трутня, мужчину, до простих і справжніх вартостей, що панують в улику.

Переклав **О. Бодянрович**



Афродита 1934.

Д-р МАРІЯ ДЕРКАЧЕВА

Профілі українських письменниць

В українській літературі займають жінки більше місце, ніж у неодній чужинній. Ще в 40 рр. минулого століття стрічаємо імена перших наших письменниць. Це Марта з Гевличів Писаревська, що видрукувала свій вірш в альманаху «Сніп» 1841 р. і Олександра Псьолівна, що її вірші помилково попали між Шевченкові твори.

Перша українська письменниця, що цілком посвятилася письменницькій праці, Марія з Вілінських Марковичева — **Марко Вовчок** — захопилася українською народньою творчістю і добула з неї весь чар і красу. Пісенні сюжети, народню демонольогію, історичні перекази — все це вгорнула вона в свою творчість, по новому скомпонувала та психольогічно поглибила.

Як людина, вона трагічна постать і повна контрастів. Шевченко назвав її своєю донею, Олена Пчілка «нахабною кацапкою». За її авторство вели літературознавці довгі спори, а її особисте життя обплутали сіткою спліток і здогадів, за те тільки, що було воно складне і небуденне. Її бурхливе душевне життя, її творче шукання гідне пера великого знавця душ.

У нашій літературі була Марко Вовчок тільки гостем. Після блискучого виступу в українській літературі перейшла як другорядна письменниця і перекладчиця творів Верна на російську мову. Дванадцять томів творів писаних російською мовою не ввійшли в історію російської літератури, а один томик її «Народніх оповідань» придбав їй европейську славу. Їй випало на долю зазнайомити Европу з нашим історичним минулим. Прекрасне оповідання «Маруся» здобуло собі у перерібці Сталя велику популярність. Від 1873



Леся Українка

досі має воно сотню видань, бо було шкільною лектурою у Франції, тоді, як у нас воно майже зовсім невідоме і непопулярне.

Цього року припадають 100-літні роковини народин Марка Вовчка. Далеку її самотну могилу в Нальчику на Кавказі беріг аж до своєї смерти (1926) її другий чоловік М. Лобач-Жученко. Уряд Кабардинської Республики мав створити з її садиби заповідник-музей, під доглядом Української Академії Наук — та не знати, що сталось з цим пляном. Заходами О. Дорошкевича вийшло кілька збірних видань її творів, її листи та біографія. Там поміщені фотографії цієї жінки-сфінкса.

Сучасниця її, на кілька років старша (ур. 1828 р.) Олександра з Білозерських Кулішева, **Ганна Барвінок** — дала нашій літературі збірку оповідань на народні теми. Велике у неї знання народнього життя, розуміння сільського побуту, велике співчуття з жіночим горем, але твори її не викликають цього пекучого почуття образи, цього внутрішнього бунту проти насильства і кривди — що твори Марка Вовчка. В її малюнках яскраві краски живого життя сильно притишені, а в її настроях переважає покора і пасивне терпіння. В житті — була вона теж тільки тінню «гарячого» Куліша. Її безмежна любов до нього не оформилась на жаль у «Португальські сонети» і ми не маємо своєї Єлисавети Баррет-Браунінґ.

Марко Вовчок і Ганна Барвінок представниці літератури 60 рр., хоча жили обі до перших десятків XX ст.

Утиски 70 рр. на Великій Україні заганяють весь літературний рух до Галичини. Завдяки Франкові, що вмів наладнати звязки з Великою Україною — знайомляться з собою і беруться до співпраці дві найвизначніші представниці нашого громадського життя **Ольга** з Драгоманових **Косачева** (Олена Пчілка) і **Наталя Кобринська.** Вони перші українські журналістки, організаторки жіночого альманаху «Перший Вінок» і видавці газет. Олена Пчілка довгі літа (1906-1914) редагувала часопис «Рідний Край» і «Молоду Україну» та разом з Олесею з Бажанських Озаркевичевою та Ольгою Франко збиралася видавати у Львові жіночий часопис «Рівність», але ці пляни розбились. Як письменниця дала вона низку оповідань з життя інтелігенції, де цікаво описані настрої 60 і 70 рр. мин. століття. Замітні вони прегарною мовою, вже не тільки з простонародного побуту, але з побуту і розмов інтелігенції. Дивно, що так довго пролежали вони в забутті і щойно 1930 р. видано їх в Харкові з незвичайно цікавою автобіографією авторки. Крім оповідань писала вона теж поезії, байки, перекладала з чужих мов, цікавилась і збирала народню творчість в усіх її формах. Перейшла вона довгий шлях життя (1849-1932) не тільки як велика робітниця на полі української культури, але і як матір дуже численної родини.

Наталя Кобринська — це перша галицька жінка-письменниця. Не помищиця — як усі її посестри з Великої



Марко Вовчок

України, а попадянка. Оповідання її це реалістичні малюнки з життя духовенства, інтеліґенції, селян, зарібників. Пізніше захопилась модерними ґаслами і містикою, але тут не створила нічого замітного. Мабуть вражена у своїх амбіціях, усунулася в тінь і аж до смерти (1920 р.) не відновила звязків з громадянством. Не можна не згадати першої буковинської жінки, що в плянах організації жіноцтва приймала дуже живу участь і була помічницею Кобринської. Це **Евгенія Ярошинська.** Цього року минає тридцять літ від її смерти. Як дочка бідного вчителя, глибоко відчула тягар економічної і суспільної нерівности і розвязку жіночого питання бачила не в еманципації жіноцтва, а в основній зміні суспільного ладу. На цих позиціях стояли всі тодішні провідниці жіноцтва, хоча жадна з них не придержувалася певної програми — вибираючи і стоплюючи в одно дуже протилежні гасла. Ідеалом було гасло «рівність, свобода і братерство». Ярошинська дала тільки одну повість з життя буковинських священників п. н. «Перекинчики», де яркими красками змалювала їх життя.

Її землячка, **Ольга Кобилянська,** ввійшла в нашу літературу великою новаторкою. Так в тематиці, як і у формі та в доборі мистецьких засобів. Вона дала нам психольогічний роман, символіку настроїв і переживань, уосіблення мертвої природи. Виросла самітно серед чудових буковинських гір і лісів, музичною інтуіцією відчула гармонію і диссонанси життя і перетопила їх у свої твори. Всі ми жінки, що підлітками, з запертим віддихом читали її твори, памятаємо це вражіння, як пяніли ми від неясної, а такої привабливої мрії «бути собі ціллю», як тужили за «поранковими душами», як з відблиском цієї туги в широко розкритих очах ішли в тверде життя. Так, її твори хвилювали як музика і будили почуття сильні і владні. Її картини вкарбовувались у память раз на все. Її «Земля» оживила кожний інший загін земли, її «Битва» — осяяла всі стрічні лиси апотеозою трагічного геройства. Стільки сили було в її слові, хоч щодо чистоти мови не може рівнятись ні з Марковичевою ні з Оленою Пчілкою.

Леся Українка — Ларісса Косач Квітка (1871-1913) — це гордість і слава нашої літератури і слава нашого жіноцтва, хоча дослідники раз-у-раз повторяють за Франком, що це «одинокий мужчина» в тодішній українській літературі. Це та, що пробилась на вершини знання і мистецтва і нас манить до себе своїм шліфованим словом, де відбилися і ніжна лагідність жінки і гострий розум фільософа і полумяний запал борця. Здавалось би, що їй, прикованій недугою до постелі, зігнутій на милицях — усе чуже, крім свого власного горя. Тимчасом, вона як людина, — герой, що панцирем сильніше стискає власні рани, щоб не впасти від упливу крови і до кінця встояти у бою. Глибоко відчула і пережила вона всі рани своєї епохи, всі ці блукання і сумніви. А кожне своє переживання перетопила у мистецький символ.

В ліриці було їй тісно, тому полюбила драматичну поему і драму і не цуралась реалістичних прозових малюнків. В ліриці дала нам частину своїх переживань як людини і як громадянки. Знайшла нові ритми, незвичайні рими, оригінальні строфи — замилувалась у білому віршу. В поеми свої вводить відомі европейські сюжети, але вплітає в них своєрідні мотиви. Знаючи фолькльор, закохана в ньому, використовує його у таких глибоких творах як «Лісова Пісня» чи «Віля посестра».

Її особиста лірика глибоко зворушлива, громадська лірика її надхненопалка. Вогнем горять слова ненависти, печуть і розятрують рани, щоб не засохли, не ствердли в нечулі мозолі.

У своїх драмах оживила всі проблеми, всі питання, що потрясали нею, що не давали спати по безсонних ночах, що на них не найшла відповіді в глибинах свого розуму. Такі протилежності як націоналізм-соціялізм, обовязок-почуття, правда-ілюзія, відразаконечність, воля-влада, любов-ненависть лягли в основу її глибоко символічних драм.

Вже вийшли два повні видання її творів, видно, що наша доба її зрозуміла і приняла.

Молодша подруга Лесі — **Христя Алчевська** (померла 1933 року), пробувала своїх сил так як Леся Українка в ліриці, мистецькій прозі і драмі. Одначе лірика її не вносить нічого нового в скарбницю нашої літератури. З прозових творів цікаве її оповідання «Калина», де вже змальовані сучасні відносини на Радянській Україні. У драмах п. н. «Люїза Мішель» і «26 комісарів» видно зацікавлення революційною тематикою. Основним мотивом її творчости — любов до рідного краю.

З ліричних поеток Великої України слід відмітити ще **Надію Кибальчич-Козловську,** теж нащадка родини Білозерських. Глибоко зворушливі її вірші, чи настроєві малюнки — лежать розкинені по журналах і годі з тих уривків скласти сильветку поетки. В житті була дуже нещаслива і після смерти улюбленого чоловіка сама теж покінчила самогубством. Згадати ще **Галину Комарову,** якої поема «Гіпатія» — оживляє постать античної вченої жінки, що згинула з рук забобонної темної юрби.

Найбільшим лірником галицької України є **Уляна Кравченко.** Жива і творча по нинішній день, вона відкликується на всі ворухання сучасного життя. Вийшла з Франкового гуртка, так як **Ольга** і **Михайлина Рошкевичівна, Климентина Попович Боярська і Анна Павлик,** що на жаль дуже скоро покинули літературний шлях. Тематика її лірики незвичайно багата. Еротика, материнські почування, краса природи, доля рідного краю, соціяльні питання — все це знайшло відгомін в її вражливій душі. Вона, як «велика українська арфа, на якій кожний стрічний вітер грає». Її мистецькі засоби це багата і ріжнородна ритміка, білий вірш — слова повні звуку і барви, і нервова інтерпункція. Прегарні є деякі картини з життя цвітів. Це символи — настроїв і життя самої поетки.

Людмила-Старицька Черняхівська це поруч Лесі Українки — найбільший жіночий драматург. Звязана з театром цілою своєю істотою, помічниця батька і сестри — вона може повеличатись немалим літературним дорібком у драматичнім мистецтві. На жаль, вони крім досить популярної драми «Гетьман Дорошенко», майже невідомі. Людмила Старицька-Черняхівська оживила в драматичнім мистецтві наше минуле. Більшість її драм основані на драматичнім сюжеті. «Останній сніп» — трагедія батька-запорожця, що довідавсь про зраду свого сина, «Напередодні» — картина з життя Т. Шевченка, «Гетьман Іван Мазепа», «Розбійник Кармелюк». Не чужі їй драми психольогічні. Працювала вона багато як літературний рецензент та чудовий перекладач оперових лібрет на українську мову. Засуджена в харківськім процесі СВУ — і нікому невідомо, де і як вона живе.

Цікавою і досить відомою драматичною письменницею є **Любов Яновська.** Вона може повеличатись теж великим дорібком з белетристики. Як і Надія Кибальчич, споріднена з родом Білозерських. Внучка другої сестри Ганни Барвінок, Любови Боголюбцевої. Батько її російський патріот Щербачов, мати вихованиця Куліша, українська патріотка і талановита жінка з літературними нахилами. Любов Яновська в дитячих роках переживала глибоку родинну трагедію на тлі національних ріжниць батьків, пережила божевілля матері та нещастя



Ольга Кобилянська

батька, що з верхів суспільности скотився майже на дно життя. Її особиста життєва трагедія така, що вона не закінчила своєї музичної освіти, тільки вийшла заміж. Після довгих хитань звернулась до літератури.

Творчість її незвичайно багата, ріжнородна і цікава. Її оповідання, зібрані у двох томах, з цікавою автобіографією вийшли 1930 р. Драми, на жаль не вийшли.

Оповідання її реалістичні. Темою життя усіх верств суспільности інтеліґенції, селян, зарібників, наймичок. В усіх пробивається песимізм авторки і тиха іронія. Вона спостерігає протилежності життя і показує їх з іронічною усмішкою. Ми бачимо «Ідеального батька» — рівночасно як доброго батька законного сина і жорстокого тирана незаконної дитини. Бачимо панянку Дарочку — ніби філянтропку — а в дійсності безсердешну людину. Революційні настрої 1905 р. відбились в її оповіданні «Серед темної ночі». В повістях «Городянка», «Мій роман» і «Тайна нашої принцеси» — темою є життя наймички, кохання старшої жінки і проблема мистецького еґоїзму.

Дніпрова Чайка (Людмила Березина-Василевська (1863-1927) таксамо, як Яновська з музичною душею, сумна і глибока. Перші дитячі враження пройшли під тягарем манастирського виховання. І зовнішній її вигляд — це вигляд черниці. І життя її — тиха, невиявлена трагедія. Лірика її непомітна. В українську літературу ввійшла вона як перший співець моря. Її ритмічні мініятури довго були прикрасою збірників-декляматорів. Її, назверх спокійна, холодна душа — кохалась в нервовім ритмі моря. Оповідання її змальовують переживання людини в незримих глибинах її душі. Там, наче на дні моря, діються дивні речі, віднаходяться в намулі перлини. Не чужа їй соціяльна сторінка життя ні глибоке шукання за правдою. Дніпрова Чайка незвичайно глибоко розуміла музику і часто імпровізувала до гри Миколи Лисенка. Писала теж для дітей, а її лібретта до дитячих пєс для музики Миколи Лисенка є прикрасою нашої дитячої музичної літератури.

Цікавою і майже невідомою постаттю є **Грицько Григоренко** (Олександра з Судовщикових - Косачева, 1867—1924). Вона з великим реалістичним талантом змалювала негативні сторінки селянського побуту. Не були їй чужі теми з життя інтеліґенції і робітників («Золотарі», «Машиніст»). Вона хотіла «підстерегати життя, одрізувати од пього живі, тремтячі скиби, записувать тее протокольно у свій альбом». Чи не сучасні, модерні засоби? З великою любовю змальовує вона дитячі постаті. Вона посвятила дітям окрему збірку п. н. «Дітки» з життя інтеліґентських, робітничих і селянських дітей.

Стилістичні засоби її небагаті. Найбільше уживає т. зв. розповіді, — щоб викликати ілюзію живої мови. Тому і в мові її оповідань багато індивідуальних відтінків, як також відгуків народньої усної творчости. Стилем вона зближена до Марка Вовчка і Ганни Барвінок. Песимізмом настрою до Яновської. Писала вона і драматичні твори: психольогічні драми і дитячі пєси.

Цілком окрему сторінку серед українських письменниць творить **Наталя Романович-Ткаченко.** Вона закріпила в художніх образах переживання жінки-революціонерки, в її ролі дружини, матері, товаришки. Ця сторінка життя для нас така невідома, що повісті і оповідання Наталі Романович-Ткаченко читаються дуже цікаво, хоч художні засоби письменниці небагаті. Теми ці наскрізь актуальні, бо все ще зударяються обовязки працюючої жінки з обовязками матері та пориви творчої душі з путами буденщини. Остання її повість «Чебрець зілля» — виведена вже на тлі сучасних відносин на Великій Україні.

Цікавий і нескінчений шлях творчости галицьких письменниць **Катрі Гриневичевої, Марійки Підгірянки** і волинячки **Галини Журби.** Катря Гриневичева — майстер слова. Вона мережає свої твори. До зрозуміння їх треба



Уляна Кравченко

відтворчої праці. В оповіданні «Непоборні» вона повела нас тернистою дорогою до ґміндських бараків і вирізьбила в слові пекло війни.

Марійка Підгірянка — складає ліричні поезії. Вони повні мельодії і ритму народніх пісень. Подібно, як Гриневичева, дала образ горя виселенців в поемі «Мати страдниця».

Галина Журба — творить епопею своєї доби.

Володимира Вільшанецька — дала цікаву повість з учительського життя.

Константина Малицька — працює на полі дитячої літератури.

Олена Кисілевська — описує подорожі.

З наймолодших — тих, що виступили після 1914 — трудно начеркнути сильветку. Галицькі і еміґрантські поетки і письменниці прибила важка боротьба за хліб — і рідко появляються їх твори окремими книжками.

Зустрічаємося з іменами **Дарії Віконської, Софії Яблонської, Ірини Вільде, Галі Мазуренко, Ірини Нагірної, Наталі Лівицької-Холодної, Олени Теліги, Ніни Матулівни, Мирослави Сопілки.** На Великій Україні творчість жінки в літературнім мистецтві також не надто розвивається. Позникали з журналів імена Варвари Чередниченко, Лесі Пйонтек, Агати Турчинської, Олександри Свекли, а навіть Наталі Забіли.

Наталя Забіла і **Наталя Лівицька** найцікавіші і найталановитіші наші сучасні поетки.



Де не вдержить залізний ланцюг, там часто вдержить жіночий волос. — Будда.

ВАСИЛЬ СІМОВИЧ

Жінка і культура мови

— Mami, gehn wir ins Wald?
— Aber Emmi, — wie sprichst du? Sagt man: *das* Wald? Wie sagt man *richtig* deutsch, Emmi?
— Der Wald!
— Also... Du mußt aufpassen, Emmi, wie man spricht.

Ще й досі стоїть мені перед очима ця невеличка сцена. Санаторія для незаможних недужих на легені в Алянді під Віднем. Спека. Лежанки всі повитягані на терасу. Frau Klimesch із двома діточками прийшла навідати свого недужого чоловіка. Сама жила в поблизькому Гройсбаху і що-днини зполудня за якимось мереживом сиділа коло свого Франца, а діточки бігали по терасі та радували своїм щебетанням тяжко хорого батька. Мати раз-у-раз поправляла дітей і наказувала, щоб вони висловлювалися поправно по-німецьки. А була це дружина звичайного віденського робітника.

Це було в літку 1906. року.

Я ні до того часу, ні після того, ні тепер не чув іще щоб українська мати не то щоб уважала, як сама говорить, але щоб поправляла мову своєї дитини, та наказувала її щоб висловлювалася якслід по-українському...

Або ще таке.

Іду німецькими краями колишньої Австрії на південь. Під вікном невеличке товариство. Старша пані, якийсь пан, невеличкий хлопчик і ще якась панночка — може, бона хлопця. До мене долітають відривки розмови.

— Ich hab mir gedenkt...
— Wie sprichts du denn,— питається стара пані. — sagt man denn gedenkt"?
— Das schadet nichts, Mutti, bei uns in Wien spricht man allgemein „gedenkt", — каже пан.
— Wie erziehst du denn deinen Sohn — відповідає бабуся. — Er muß doch *nach der Schrift* reden, (себто літературною мовою)...

І пішла на цю тему розмова.

Це було якось 1912. року.

Я не чув іще, щоб коли в нас інтелігентна бабуся казала своїм онукам говорити «nach der Schrift», літературною мовою. Зате часто чув, що сини та внуки навчали свої мами та бабусі, як його треба говорити по-українськи і за те їм і діставалося: мовляв, ми вже за старі, або ти нас не вчи і т. д.

А в 1909. році в Закопаному мене сильно здивувала така розмова на вулиці. Закопанська гуралька, що вийшла замуж за якогось італійця і пробувала ввесь час у Венеції — її так і звали у Закопаному «венеціянка» — приїхала навідатись зі сином Стасем до своїх батьків, звичайних селян у Закопаному. Хлопчик говорить із матірю по-польськи, але перебрав від дідуся декілька форм і слів місцевого говору, починав не вживати шипучих (człowiek) і т. д., На вулиці я зачув таку розмову:

Staszek, nie mówi się „kaj", ale „gdzie".
— Ależ, mamciu, dziadzio tak mówi.
— To dziadzio ale to nie jest *gramatycznie*, a ty musisz mówić „gramatycznie" po polsku.

Мало інтелігентна гуралька полька, а знала, — що діти мають говориги „gramatycznie", себто літературною мовою.

Мені ще не доводилося чути, щоб наші матері звертали увагу своїм дітям — про те, щоб це робила мати, віддана за чужинця, та ще далеко від рідної землі, вже й не казати, — щоб вони говорили „gramatycznie". Навпаки, часто діти наводили матері на те, щоб вони висловлювалися „gramatycznie".

За десять років пробування в Чехословаччині я нераз чував і на вулиці й у товаристві завваги матерів, тіток, старших сестер — дітям, небожам, братчикам, що, мовляв, це та те „není správně česky", що „spisovná čeština netrpí" такого і такого вислову, такої і такої форми, що це германізм, а те провінціоналізм і т. д. Взагалі я замітив, що в чеських жінок культура мови стоїть дуже високо, так як вона колись високо стояла перед війною в росіянок. Супроти цього треба зазначити, що в нас її **ніколи досі не було.**

А велика шкода.

Брак такої культури серед нашого жіноцтва відбивається негативно на молодому поколінні. Через те, що жінота цю справу бере легко, справа з ортоепією, з літературною мовою, з її культурою йде дуже туго. Хоч є після війни тут поступ, але-ж у порівнянні з іншими народами ми з цього погляду залишилися таки дуже позаду. І тут велику прислугу могла б зробити саме — наша жінка. Не тільки тим, що вона найбільш на дітей впливає, але й тим, що вона своєю мовою **заражує** ціле довкілля, легковаження справ мови жінкою передається товариству, в якому вона повертається...

Цеж відома річ, що в устах жінки кожна мова виходить і тонше, і гладше, і звучніше. Незвичні для нашого вуха чужі звуки (нпр. горляні, як у румунів, чи болгар), виходять у жіночій вимові легчими, мова, що в устах чоловіка видається нерівною, грубуватою — в жінки, коли вона культивована, — виходить і звучна (нпр. чеська), й сонорна (мадярська, румунська), а то й мельодійна (російська). Всі ті завдатки краси має саме у своїй структурі українська мова з її повними голосними, з її різними способами обминати згущення приголосних, із її отвертістю голосних, де різниць між наголошеними й ненаголошеними майже не буває, з її повними складами, дзвінкими приголосними, що не мовкнуть на кінці слів і т. д. Тільки-ж, на жаль, свідомости всього цього в нашого громадянства немає, його ця справа мало цікавить, наш інтелігент говорить страшним воляпіком, на який складаються різні говори цілої Галичини й потрохи Наддніпрянщини, при чому звідтіль бере він нераз саме те, чого саме брати б не слід... і складається ще на нього той страшний жаргон, який наш інтелігент виніс із середньої школи з її неможливими щодо мови шкільними підручниками, з її гидотними перекладами з клясичних письменників... Зацікавлення мовою в нас не виходить поза таку дрібницю, як правопис та апострофи. Люди, що кричать про правописний хаос та роздирають собі роти над проблемою «один народ — один правопис» — над культурою **самої мови** ніколи не спиняються... Що сама ортоепія, що нормалізація форм, що синтактичні явища, що семантика, фразеольогія — що це все творить мову, не — правопис, про це ніхто й не думає...

А коли б цією справою занялося наше жіноцтво, коли б воно повело боротьбу проти дешевеньких гасел, коли б воно занялося культурою українського слова, виполювало той страшний кукіль із нашої золотої мовної пшениці — воно б зробило тут куди більше, ніж міліони статей на цю тему та різні анкети, чи комісії зажурених правописним «хаосом» наших патріотів, чи хочби всякі популярно-наукові видавництва на теми мови...

Правда, до того треба великої праці й свідомости великого завдання, яке може сповнити кожна жінка й на цьому полі...

ОЛЕНА СТЕПАНІВ

ЖІНКА-ВОЯК

Дивує вас, що саме я, а не хтось з посторонніх людей-глядачів, пише про жінку-вояка. Не моя вина. Просьбі редактора годі було відмовити, попросту примусив.

Чи задумувались ви колись над тим, чим манила, манить і причаровуватиме молодих жінок і дівчат страшна і в наслідках ніяк неприваблива війна?

Чи порив молодости, заборона битися в рядах з мужчиною, страхіття переживань, бажання незвичайних пригод, нудьга буденщини, втеча від життєвих обовязків; чи може бажання саможертви, невтишний голос людської душі, що наказує в деяких моментах життя сповнити цей, а не інший обовязок; чи може охота доказати світові, що ми, жінки, здібні до всього — кинуло нас в обійми війни?

Це-ж знана річ, що ми потрапимо бути жінками, матерями, товаришами в ріжних ділянках праці, не тільки послушними, але й творчими, не тільки виконавцями чиєїсь волі, але відповідальними одиницями, що самі комбінують, організують, та проводять у життя свої думки. Вміємо бути рішучими, меткими, відпорними, впертими й неуступчивими, як ті, що вибирають діло під гаслом: «цінна кожна хвилина, бо криє в собі смерть!» А тим ділом між іншими є і війна...

* * *



Хорунжий УСС Олена Степанівна

Жінко! Вмієш слухати? Так.
Вмієш приказувати? Так.
Вмієш бути обовязкова, точна? Так.
Вмієш зрозуміти вагу і потребу хвилини? Так.
Вмієш зі затисненими зубами зносити злобу, погорду, терпіння, пониження, страх, голод і невпинну працю? Так.
Вмієш радіти хвилиною відпочинку, красою природи, усміхом вдячности, добротою людських сердець, довірям товаришів? Так.
Вмієш сміливо й рішуче ставити чоло невідомому, не жаліти життя та не дивуватися нічому?
Вмію... — Ходи!

Можеш бути вояком!

Чи ще далі бажаєте відповіди? Вона-ж проста...

Наше «я» і виплекане почуття обовязку змусило нас іти на війну.

Виходить: жінки-вояки зовсім нецікаві. Вони всі подібні, або й однакові — мають ті самі прикмети.

Направду — ні.

Моя практика дала мені змогу виріжнити три засадничі типи.

Перший: обовязковий і працьовитий як зрештою на кожному іншому місці в житті.

Другий: легкодушний, але відважний, що легким способом старався здобути славу.



Хорунжий УСС Софія Галєчко

Третій: грабіжний, що використовував хаос воєнного безправства для власної наживи...

А чи це виключно жіночі типи?

Чи такого поділу не можна повести й між чоловіками-вояками? Чи світова війна й українська не дали нам прикладів на це?

* * *

А ще одно — чи всі жінки (подібно як і чоловіки) хочуть стати вояками?

Думаю, — ні; погодимося напевно, коли розкажу вам одну дійсну пригоду з галицької війни.

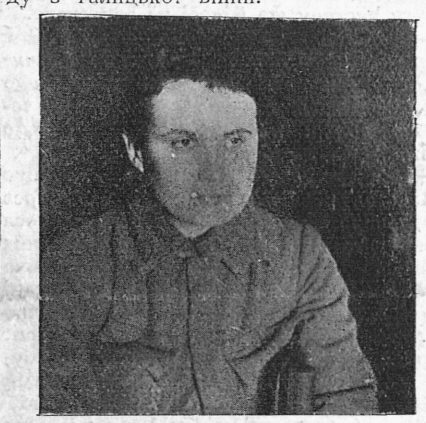

Стрілець УСС Анна Дмитерківна

1919 рік. Весна. Начальник штабу при Начальній команді У. Г. А. полк. Курманович взиває мене явитися негайно в Ходорові. Має для мене якесь припорученя. Цілу дорогу мучить мене думка, до якого діла буду йому потрібна.

— Приказую вам поїхати до села Н., бобрецького повіту і зорґанізувати жіночий військовий відділ: — селянки зголосилися до війська.

— Пане полковнику, прошу комусь іншому припоручити цю місію, я є проти окремих жіночих частин у війську, а навіть і проти масової участи жінок на війні...

— Приказ треба виконати — а зрештою не можемо нехтувати воєнного запалу села!

Їду. Мій мовчазний товариш сот. Кр. хитається на драбинястому возі, то в той то інший бік, насупив брови і цідить слова. Він також невдоволений моєю місією...

Доїздимо на вечір. На горі приходство, недалеко читальня. Всі здивовані нашим приїздом.

— Ми хотіли лиш зазначити наш запал, підтримати на душі армію, але ми й не думали, що наше зголошення візьметє поважно, — пояснює збентежений священик.

Одначе треба говорити з жінками. Збираються в читальні дівчата, жінки. Під вікна, у двері і на салю тиснуться чоловіки... з палицями, ціпками й дуже похмурими обличчями: — «Ще й жінок прийшли нам забирати на войну!»

Поважний й грізний настрій.

Все таки треба зачати промову.

— З вашого села прийшло до Нач. Команди дуже гарне письмо: не лише чоловіки, але й жінки забажали сповнити свій обовязок для України і добровільно зголосилися до військової служби. Нач. Команда припоручила мені запитати вас, хто з дівчат і жінок хоче дійсно взяти на себе обовязок вояка, а з тих, що зголосяться потворити окремі жіночі військові частини».



Десятник УСС П. Михайлишин

На салі ні чичирк... Зпоза вікон, зпід стін почула я неприхильне для мене муркотіння.

Буде зле.

Зачну інакше:

— Нач. Команда цінить ваш запал й добру волю. Моїми устами хотіла вона пригадати вам, як дуже ви, жінки, потрібні є на своїх місцях... у власному селі: сійте та збирайте збіжжа, бо вояк потребує поживи; виганяйте з села дезертирів і заохочуйте братів, наречених, своїх чоловіків і синів — спознити їх обовязок вояка; нагодуйте голодних, допоможіть раненим і хорим; а ваша праця буде так само вартісною жертвою для України, як трупи вояків-чоловіків».

Я виграла. Усі відотхнули... До мене заглядали усміхнені очі дівчат і їх батьків. Вони зрозуміли, що я не приїхала силувати їх іти на війну...

І мої очі всміхалися до них: ліпше — не йти, як заломитися і подоптаним упасти край дороги...

І похмуре лице мого мовчазного товариша сот. Кр. всміхалося радісно у поворотній дорозі. Ми чули, що добре вивязалися з припорученого завдання...

* * *

Чим є війна, а особливо для жінки-вояка, — спитайте тих, що її перейшли.

ОЛЬГА МОЧУЛЬСЬКА

Тиха учасниця бурхливих подій

Спогад про Н. Д. Романович-Ткаченкову

Передімною оживає картина минулого — 1910. чи 11. рік. Невеличка саля Українського Клюбу в Киеві, повна святочно одягнених людей: старших і молоді. Багато курсисток і студентів в уніформах. Гамірно від розмов та сміху. Це павза на черговому недільному концерті у «Клюбі». Не дивота, що й чимало публики товпиться довкола симпатичної постаті українського музики Миколи Лисенка, який незважаючи на свій вік і тоді вже слабе здоровля та перевтому лекціями в музичній школі, ніколи не відмовлявся брати участь у тих концертах.

Подальше від гамору і людей на кріслі під вікном сиділа самітно молода жінка, зодягнена в скромну, темну сукню, з виразом мелянхолійного смутку в темних великих очах. Я підійшла до неї, ми забалакали і цим способом познайомились. Це була Наталя Данилівна, Романович-Ткаченкова, тоді вже авторка цікавих оповідань з українського революційного життя. Опісля ми стрічались часто у «клюбі» і на публичних викладах у Київському Науковому Товаристві. Обличчя Наталі Данилівни завжди мало вираз якоїсь дивної туги, вона говорила тихим, мягким голосом.

Більш наблизила нас до себе аж світова війна. Весною 1916 р. ми несподівано побачились у Галичині. Наталя Ткаченкова приїхала сюди в одязі сестри милосердя, з доручення Союза Городів, організувати дитячу допомогу у прифронтових околицях. Енергійно та вміло взялася до громадського діла і внедовзі відкрито захист у селі Б. коло Підволочиськ, потім у Микулинцях коло Тернополя і ще в деяких інших селах. Захисти і школи при них були виключно українські. У них прикладали нові педагогічні методи і навчали з українських підручників: Грінченка, Степ. Рудницького, Русової, а історії з популярної книжки М. Грушевського «Про старі часи на Україні». У тих захистах працювали здебільша придніпрянки, революційно настроєні, інколи активні революціонерки і вносили нові ідеї у справу виховання. У школах працювали й галичанки. Ткаченкова з природи наділена незвичайними педагогічними здатностями, сама колишня вчителька і зразкова мати, чимало допомогла своїми порадами, досвідом і знанням педагогічних засобів вихователям і вчителькам, як колишня емігрантка (1902-1905 р.), вона знала галичан, з великою симпатією ставилась до них і своїм впливом уміла лагодити неясні антипатії до галичан деяких придніпрянок. Завдяки їй виховниці і вчительки старалися не тільки добре сповняти свої обовязки, а й робили все можливе, щоби захисти принесли українському населенню Галичини якнайбільше користи, моральної і матеріяльної.

Згодом Союз Городів доручив Ткаченковій і на Буковині підготовити ґрунт під оснування захистів. Вона щиро раділа, що поїде на Буковину і знайде змогу побачити Ольгу Кобилянську, про якої творчість вона висловлювалася з великою пошаною та захопленням. Зокрема з великою симпатією вона ставилась і до особи буковинської письменниці. «Поїду до Чернівців — казала вона — й побачу мою дорогу Ольгуню». Вернувшись звідтам, вона розказувала багато про О. Кобилянську й журилася її слабим здоровлям.



Зліва Наталя Романович-Ткаченко. — Сидить її дочка Таля.

Втома, нервове і неспокійне життя у прифронтовій смузі відбилося некорисно на здоровлю Ткаченкової. Вона мусіла покинути своє діло і вернутись до Киева. Звідтам прислала вона мені кілька чисел українського літературного тижневика «Промінь», що восени 1916 р. почав був виходити у Москві. В листі писала вона: «Посилаю Вам Промінчик, може він розяснить наше життя». Цей журнальчик був тоді справді єдиним промінчиком нашої надії на краще.

Вернувшись у Київ, брала Ткаченкова живу участь у «Червоному Хресті», працювала в бібліотеці «Наукового Товариства» і в адміністрації «Літ. Наук. Вістника», який за почином акад. Мих. Грушевського, В. Леонтовича й ін. почав виходити мабуть у травні 1917 р. у Киеві під спільною редакцією О. Олеся (поезія) і Мих. Мочульського (проза). Коли зважити, що Ткаченкова крім того дуже старанно виховувала свою дочку Талю та сина Левка, то небагато часу їй лишалося на літературну працю.

Коли-ж настала воля на Україні, вона працювала чимало в громадянських установах. Якщо не відіграла визначної активної ролі в українській революції, то всеж таки стояла близько до неї, по своїм силам помагала їй, спочувала їй, переживала її і через те, як справедливо каже Єфремов стала «літописцем-белетристом нашого революційного руху».

Коли настав рік 1917., він приніс уже в перших місяцях великі та несподівані переміни — революції в Росії та Україні. Пробудилось і зашуміло дужими силами — нове життя. Я під той час опинилася у Киеві і знов побачила Ткаченкову, але яку іншу як давніше. Вона з розясненим обличчям, з блискучими очима розказувала мені про небувалі події перших днів революції, які так несподівано заскочили змучене утисками українське громадянство, що воно спершу боялось повірити в те, що сповнились його столітні мрії і настала воля. А коли вістку ствердили офіційно, нечуваний ентузіязм охопив усіх. Почалась організаційна праця: збори, мітінґи, промови і маніфестації. На прилюдних засіданнях «Центральної Ради» ґалерія бувала все набита публикою: там стрічала я часто й Наталю Ткаченкову. Як усі революції, так й українська у перших часах виявляла себе назверх частими величавими маніфестаціями і в них нераз надибувала я й оживлену Ткаченкову.

Після величезного здвигу організаційних сил України прийшла катастрофа. Я виїхала до Галичини. Від тої пори тільки вряди-годи приходили звістки про Ткаченкову. У 1921-22 рр. жила вона в крайніх злиднях і писала, що їла лушпиння з бараболь, які варила для свого найменшого хлопчика. Це злиденне життя підорвало її здоровля і вона попала в тяжку недугу. Все-ж була вона гадки, що обовязком кожного громадянина є переживати лиху чи добру долю разом з цілою країною, і мабуть тому не покинула вона Киева ніколи.

Останніми роками, само собою, відомости про неї були чимраз скупіші. Аж ось недавно дістала я сумну вістку, що ще восени 1933 р. її не стало. Залишилися тільки її твори.

Станиславів

Нема гіршого лиха, як лиха жінка, не було ніколи кращого творива як добра жінка. — Еврипід.

РОМАН ГОЛІЯН

В ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ

Тиха кімнатка, в тихому домику, при неменше тихій вулиці на окраїні Чернівець. В кімнаті, що є на половину кабінетом праці і наполовину сальоником, — пахне бузком. Довкола повно памяток днів далеких, а проте близьких днів радости і смутку, надій і нездійснених бажань. Фотографії неначе роблені на слоневій кости, пожовклі краєчком листівки, порцелянові чічки у старій серванті, лаврові вінки... і книжки. Книжок найбільше.

На момент очі мої затримуються на Шарльоті Корде, на копії «Дівчина за вязничою решіткою». Білі, дрібні руки розпачно вхопились залізної ґрати, в очах глибока туга за життям...

Зір мій спливає з картини на неї. Сидить передомною, в глибокому фотелі, перед великим бюрком, — старенька, чорна пані. Ті самі, трохи гострі риси, те саме гладесенько причесане чорне волосся, ті самі, оксамитно-мягкі, задумані очі. Такою все бачив я її на світлинах, що розкинені по книжках і журналах.

Ольга Кобилянська.

Тільки у чорному, гладко причесаному волоссі помітно матовий, сріблястий відлиск...

Гострі риси лагіднїють, губляться, коли пані в чорному усміхається і простягаючи руки до мене говорить:

— Гості, гості, яка рада я... яка рада...

І знову:

— Оповідайте пане, як там у Галичині?..

Але гості, такі як я, ще й коли мало мають часу, більше самі питають, як відповідають. Є деяка нечемність у тих репортерських запитах, деяка вразливість, що вимагає великого вирозуміння. Але Ольга Кобилянська вирозуміла. З усміхом відповідає на мої ділові запити, які йдуть один за одним.

— *Чи працюєте літературно і чи вільно знати, над чим саме?*

— Літературою в останнім часі не займаюся, себто не пишу майже нічого, не маю просто настрою до писання. На це склалися ріжні причини. Двохлітня тяжка недуга, а потім смерть мого брата вплинула відємно не лиш на мій фізичний стан, але й на мій душевий настрій. Працювати без душевної рівноваги я не можу, тим більше, що моя більша праця «Апостол Черні» ще й досі лежить невидана й ожидає свого видавця.

— *Чи підтримуєте які безпосередні або листові звязки з нашими письменниками?*

— Звязків з українськими письменниками не маю жадних, окрім кількох пань з Галичини, які займаються літературою. Листування наше має більш приятельський, як літературний характер.

— *Хіба не було-б недискретно спитати, чи ви стежите за літературним рухом напр. німецьким і румунським і які твори в останньому часі звернули Вашу особливу увагу?*

— За літературним рухом не маю просто спромоги стежити. За румунським літературним рухом не стежу, бо не опановую літературної румунської мови, а за німецьким також ні, не маючи під рукою відповідного матеріялу. Мені здається, що тепер дуже багато пишуть, здебільша політичного змісту, а від політики я стою подалік. Не можу вказати на якийсь новий твір з моєї ділянки праці, щоб мене був захопив, чи звернув на себе мою увагу.

— *Чи Радянський уряд перестав уже вам виплачувати признану літературну підмогу? від коли? чому? чи повідомив вас про це?*

— Радянський уряд не виплачує мені призначеної літературної підмоги від осени минулого року, мотивуючи це тим, що проти радянського уряду України ведеться гостра й ворожа кампанія українців, що мешкають поза межами України й уряд приневолений перевірити справу літературної підмоги в поодиноких осіб. Це переказано мені устно.

— *Чи дістаєте які гонорарі за свої твори видані на Радянщині?*

За друк і передрук моїх праць на Радянщині мені заплатили одну частину, а другу частину ще й досі не заплачено.

— *Чи не робили ви в останніх роках спроби видати свої нові твори у Галичині, або перевидати старі з них, якщо не помиляюся, більшість вичерпана, головно збірки новель «Покора» і «До світа»?*

— Я хотіла видати мою більшу працю «Апостол черні» в Галичині, але через теперішню економічну скруту не вдалося мені найти видавця. Про передрук моїх давніших праць я й не думала, хоча майже всі мої давніші твори вичерпані окрім «В неділю рано зілля купала», що було передруковане в Чернівцях. Напримір «Вовчиха» дуже мало відома, бо була друкована в Празі в дуже малій скількости примірників. На Радянщині вийшли (припускаю) всі мої твори й якщо Галичина не дістала звідти більшу скількість моїх творів, то (так я припускаю) і в Галичині їх тепер нема. Мене тішило би якби я могла найти видавця на всі мої твори.

— *Як почуваєте себе в теперішньому середовищі? Чи дістаєте постійно нові видавництва та книжки з Галичини?*

— Питаєте мене, як я почуваю себе в теперішньому середовищі? Внутрішнього задоволення не маю, а причини треба мабуть шукати в моїм слабім здоровлю. Одначе не можу нарікати «радаб душа до раю та гріхи не пускають».

Окрім «Неділі», «Жіночої Долі» та «Нової Хати» не дістаю жадного часопису ані книжки. Припадково попали мені кілька чисел двотижневика: «Назустріч». Я їх побіжно переглянула. Зміст ріжноманітний, багатий, цікавий і дуже мені припав до вподоби.

— *Чи ви стежили може за полємікою у справі Жіночого Конґресу, що збирається в червні у Станиславові? Що можете сказати про ідею такого конґресу?*

— Про полєміку у справі Жіночого Конґресу, що збирається в червні у Станиславові, нічого я не чула, бо й відкіля я мала про це довідатися? Тутешня преса не занотувала цієї полєміки. Ідею Конґресу як таку можу лише витати. Для жінки, а зокрема української, багато ще праці, неодна ділянка чекає жіночих рук.

Чим ми більше працюємо над собою й на громадськім полі, то тим більше приходимо до переконання, що в наших українських жінок дрімає в глибині душі божа іскра, котра при сприятливіших обставинах осягнула-б небувалий розвиток, що вийшло-б на користь нашого цілого суспільства. Це доказують, на щастя, неспорадичні випадки, де жінка вибившись наверх, посвячується цілою душею і з подивугідним запалом справі нашого суспільства.

Майбутній конґрес буде тим товчком, який розпалить ту, українській жінці, питому божу іскру, яка запалає божественним огнем і обхопить ширші верстви нашого суспільства для його добра й для добра людства.

Скінчилося інтервю. Пані в чорному перехоплює тепер мою ролю і починає питати. Тих запитів неменше, як моїх. Відповідаю, як умію, реконструую словами галицьку дійсність.

В кімнаті пахне бузком. Пані в чорному сидить у глибокому фотелі і слухає...

Сучасна жінка боронить нині свого бюра з такою самою завзятістю як колись боронила свого родинного огнища.

G. K. Chesterton

ДАРІЯ ВІКОНСЬКА

Портрет

(ВПані М. В.).

Пізнє вечором.

Втомлена, сіла у фотель.

Сама чорна, у чорній сукні, на ясному тлі гобелінової матерії фотелю Louis XVI.

Чорна, вовняна сукня пристала тісно до стрункого тіла. Стать її зарисувалась на ясному тлі фотелю як чудовий орнамент або чудна арабеска, закінчена срібними смугами ніг немов загадковим моноґрамом невідомого почерку.

Ноги її. Легко переложені одна на одну, світили лагідним блиском яснопопелястих, шовкових панчіх. Кінчики тих вузьких, дрібних ніг заслоняли чорні, лякерові пів-пантофельки. Зпереду ці пантофельки прикрашені великою, пушистою розетою з тонесеньких, як волокно, шовкових ниток. Ззаду вони лишили пяту відслонену: дрібну, срібносиву кулю.

Втомлена, сіла у фотель.

Ліва рука свобідно спочиває на бічному поручні. Чепурна головка випрямлена на гордій шийці перерває випуклим овалем різьблену обрамівку крісла.

Над білесенким, з румянцями втоми обличчям — наче обтулена шапка — гладко вчесане волосся. Чорне, як гебанове дерево.

Високе, прямовісне, розумне чоло. Під його склепінням темно-бронзові, прозорі як бурштин, думаючі очі. Не мрійливі, а розумні. Пізнати по них, що не блукають у мряковині незясованої туги, а звикли бистрим поглядом оцінювати дійсність.

Кармінувані уста затиснені волевою напругою, а всеж мають у собі солодощі стулочих пелюстків щойно розквітлої, кармінової рожі...

Чорна сукня незвичайно просто вшита: тільки наперед над грудьми і на поясі скромна прикраса з білого металю, примха моди.

Пронизливий погляд глибоких очей.

Тіло у чорній сукні як чорна квітка.

Квітка звідкись заблукана в цей дивний, предивний, — у цей жорстокий світ...

ЯРОСЛАВА МУЗИКОВА

МАЛЮЄМО



О. Кульчицька. У криниці (офорт).

У пластичному мистецтві суспільне становище жінки довго обмежувало можливість її праці. Вона не мала доступу до мистецьких шкіл, а до робітень мистців мала доступ тільки як моделька. З невпинним розвитком пластики, що домагалась постійно нових мистецьких засобів, нелегко було засвоїти собі ці засоби приватно.

Цим пояснюється, що реєстр малярок майже до нашого століття — невеличкий. У Англії, де жіноцтво раніше, ніж в інших краях виборола собі рівність прав, малярство серед жіноцтва поширилось незвичайно. Там учаться жінки малювати так само як у нас грати на фортепіяні.

З хвилиною, коли обставини дозволили жінкам свобідно вибирати собі професію, виявилось, що мистецькі здібности в них дрімали в них століттями. Такі появи як Віже-Лебрен, Анджеліка Кавфман або Роза Бонер нині це вже не сензаційні винятки. Нехай наші історики мистецтва ствердять, з якого часу появились у нашому мистецтві перші жіночі праці. Ми знаємо тільки те, що нині вже багато жінок веде поважну мистецьку працю. Згадаймо такі імена з Великої України наших землячок як Налєпінська-Бойчук, Сахновська, Іванова, Павленко, Котляревська, Діндо...

Земля наша, Полтавщина, видала одну геніяльну малярку: Марію Башкирцеву. Вмерла у 24-ім році життя на сухоти і залишила полотна, які пишаються нині в таких галєріях як париський Люксембурський Музей. Росіяни вважають її своєю, французи може зараховують розвиток її генія своїм впливам. Великий Мопасан звернув на неї увагу як на — жінку і на небуденну її інтелігенцію і листувався з нею.

Нема майже місяця, щоб ми не зачували про якийсь новий талант, що дозріває в якомусь европейському центрі. Тільки недостача організаційного хисту не дає нам змоги підтримувати звязки з тими розсіяними по світі одиницями, що часто без тих звязків, коли минуть роки, відібються від рідного берега.

Український Жіночий Конґрес став спонукою, щоб навязати такі звязки. Але подати оповістки в часописах, що збираємо експонати на жіночу виставу, це мало. Часописи не всі передплачують, не всі читають. Крім цього виринають труднощі з пересилкою експонатів: митні обмеження і кошти чималі.



С. Зарицька. Монотипія.



Марія Дольницька. Емалія.

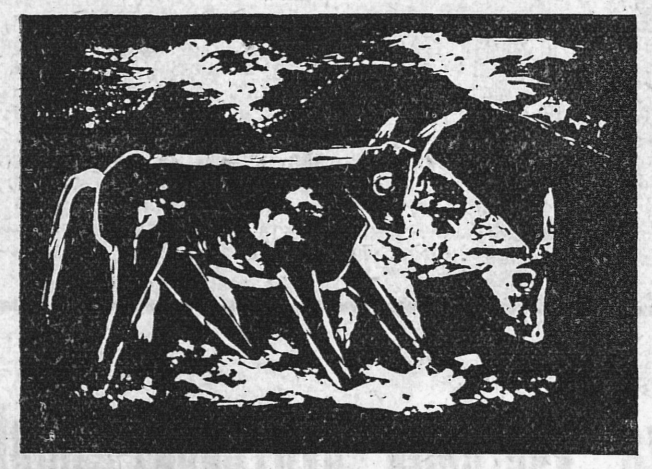

Я. Музикова. Дереворит.



С. Бойчук-Налєпінська. Хлопець.

А всеж і при цих скромних наших засобах, коли поглянемо на збірку, що прийшла на цю виставу, просто дивуємся, що в нинішніх матеріялістичних часах стільки осіб витрачає енергію та час на малювання чи різьбу.

Імя **О. Кульчицької** всім нам відоме. Працює вона в ріжних напрямках, до яких дала у нас почин: графіці, жанрових сценах, краєвидах, прикладному мистецтві, килимарстві, емалії. Твори її мають здебільша імпресіоністичний характер.

Софія Левицька та Софія Зарицька, обі постійно в Парижі. Перша — портретистка, працює теж у графіці, малярка з великою культурою; Зарицька працює в техніці фресковій. Твори її монументальні, повні розмаху, свобідні, з ліричним підходом. Найсильніша в монотипіях.



О. Сахновська. Книжковий знак.

І РІЗЬБИМО



Марія Дольницька.



Емалія.

Ж. Діндо.



Делегатка.

Е. Скоропадська.

Різьба.



О. Лятуринська.

Медвідь.

У Відні маємо **Марію Дольницьку**, єдиного між нами мистця в емалії. Форми бере зі старинної Византії, але достосовує їх до сучасности, дуже індивідуально.

У Празі працює постійно кілька наших товаришок. Це доказ, яку ролю грає культурний осередок з мистецькими академіями та студіями для розвитку талантів.

Катерина Антоновичева працює головно в ілюстрованій графіці і в ній висловлює себе найкраще. Її дереворити та ілюстрації до приповідок визначаються простотою та щирістю.

Надія Білецька багато уваги присвячує портретові. Кожний її портрет живе внутрішнім життям, дає поняття про дану особу і не перестає бути добрим образом.

Галина Мазепа має багато розмаху та безпосередности; свіжа молодечість пробивається з її праць. Працює у графіці ужитковій і шталюговім малярстві.

А у нас у Галичині?

Не забуваймо, що малярство в Галичині, навіть чоловіче, не дуже давнє. Це аристократичне мистецтво, воно вимагає відповідної атмосфери, сприятливих економічних умовин, бо мусить хоч трохи рахувати на покупців, меценатів, на державні підмоги, музеї, що зберігають його зразки.

Малярка, ще більше як сценічна артистка, належала у нас до кляси жінок, що пішли трохи на манівці, але згодом суспільність почала щораз більше не тільки оцінювати їх ролю для рідної культури, але і величати.

Але нині все це змінилось. Маємо щораз більше малярок. Згадаймо хоч би ті, які в цій хвилині пригадуємо.

Михайлина Ольшанська-Стефанович перенята перськими мініятурами, дає під їх впливом, невеличкі образки, прецизно викінчені, графічного характеру.

Ірина Шухевичівна дає солідно передумані, академічні твори, тонко викінчені, — те саме можна сказати про **О. Козакевичівну; С. Гебусівна** займається головно технічними рисунками як проектами меблів; у графічних працях проявляє технічне знання; **О. Монастирська** має декоративний хист і театральні декорації або вітрини укладає з легкістю і смаком, не кидаючи шталюгового малярства. **О. Плешкан** дуже добре дбає про загальну гармонію; її суворий синявий тон дуже приємний, хоч інколи занадто мелянхолійний; **Іванна Нижник** дуже безпосередня і вражлива, старається яко мога бути собою, **С. Рудакевич** у декораційному мистецтві, особливо у проектах кераміки показала, що має свій власний, чутливий смак.

Чи всі вже? Напевно пропустили ми неодно прізвище і неодин талант не знаний нам. Маємо вже і різьбарки, хоч як важко жінкам достосуватись до цього мистецтва. Всі студіювали на чужині: **Е. Трипільська, О. Лятуринська** (Прага), **Скоропадська** (Берлін), **Н. Мілянівна** (Краків)...

Чи не досить як на націю, що не купує ні образів ні різьб?



О. Сахновська. Книжковий знак.



Ж. Діндо. Молошниця.

МИХАЙЛО РУДНИЦЬКИЙ

ВІД ЕВИ ДО ЕМАНЦИПАНТКИ

Від Еви до еманципантки — нехай теольоги і геольоги сперечаються, чи цей шлях рахувати на тисячі чи мільони сотень віків! — це шлях еволюції найскладнішого земного створіння. Колись із чоловічого ребра, нині вже і з чоловічими ребрами (та ще нераз і з кулаками!). Найскладнішого? Так, всі ми складались на те, щоб його ускладнити. Більш як половина літератури та мистецтва присвячена жінці. Сядеш за найзвичайнішу статтю з приводу жіночого конгресу, де не буде ніяких проблем і зараз добачиш проблему.

Любимо, щоб жінка була таємна і ми могли розяснювати її тайну; саме тому не любимо еманципанток, які хотять відобрати нам цей привілей. Не любимо суспільних діячок, що жіночу психольогію перекладають на програми і резолюції. Хіба, що вживають своїх ідей, наче вуальки від капелюха.

*

Від Еви до еманципантки — не так уже далеко. Ева — перша еманципантка, що збунтувалась супроти чоловічого суспільного режиму і хотіла зробити щось самостійно. Найсучасніша передова еманципантка не має перед собою більше революційного завдання, ніж Ева: — дати мужчині скоштувати овочу свого знання. Це одна з найбільших спокус. Хто йде за нею, того викидають із раю, наче гостя без білету з балетової ревії.

Недурно американські еманципантки, що читають пильно Біблію, найшли нарешті відповідне пояснення первородного гріха: «Змій тому звернувся зі своєю пропозицією до Еви, а не до Адама, бо вона була розумніша».

*

Від Еви до еманципантки — ось вам, чоловіки, все жіноче питання. Між цими двома типами мусите вибирати. І коли вибираєте, завсіди маєте пересвідчення, що це та єдина, без якої не можете жити.

Це Ева. Без неї навіть рай видавався Адамові без смачних яблук.

Тільки такі грубошкірі мастодонти, як чоловіки, можуть зводити все жіноче питання до кохання, їх кохання! А суспільні права для жінки, її самостійна праця, духові потреби?!

Еманципантки! Повірте, що ви давно вже володіли би світом, якби більшість нас не берегла жіноцтва перед тими всіма вбивчими, безнадійно-смертельними справами, на яких минає нам безглуздоприземне животіння!

*

Від Еви до еманципантки — всі жінки пробують самостійности. Кожна по свому. Крім короткозорих політиків — мегальоманів, начинених фразами про відповідальність перед народом та історією! — ніхто не боронив би їм сидіти на тих відповідальних суспільних сідалах, на яких чоловіки понароблювали стільки нісенітниць і злочинів!

Коли є такі жінки, які не бачуть або не розуміють, скільки саможертв та поривів уміє скласти для них мужчина — нехай за каву стають королями, президентами, міністрами, отаманами, катами та живолупами!

Ніякий директор банку ані командант корабля не може розбудити довкола себе так багато енергії, що ніжна самостійна жінка, яка мусить мати довкола себе мужчин на всі свої щоденні потреби та примхи: від хвилини, коли одягається до хвилини, коли роздягається.

*

Від Еви до еманципантки могли жінки робити все, що хотять... з чоловіками. Не треба дивуватись, що це їм нарешті знудилось. Вони самі дивуються, як не знудилось інтелігентним чоловікам займатись вічно жінками, замісць залишити їх самих.

Це два світи, що говорять ріжними мовами. Є в Африці такі племена, де жінки мають зовсім окрему мову і під загрозою смерти не вільно їм виявити її чоловікам. Ми теж розмовляємо з жінками як чужинці. А проте, коли вдасться комусь із нас часом щось зрозуміти із тієї конспіративної жіночої мови, тоді стаємо поетами і кажемо, що найшли ми Музу. Нехай не вірять нам.

*

Від Еви до еманципантки всі були нашими Музами. Нині не хотять цієї ролі? Воліють самі складати офіціяльні папери «мужеською» прозою? Радо їм допоможемо, спочуваючи. Нехай памятають, що із прози залишається теж не більш як із жінок: тільки те, що належить до поезії.

Українське жіноцтво може виконати історичне завдання, коли покаже чоловікам, що із трибун, катедр і всіх світських проповідниць уміє деклямувати краще, ніж дотеперішні наші провідники. Нехай тільки наші провідниці не деклямують тих самих текстів, бо слухачі, що позіхають, не годяться до ударних баталіонів.

А ми із вдячности за все, що вони зроблять. як досі вдячні за все, що зробили для вигоди та окраси нашого життя, будемо їх поетизувати. Будемо кохати всі найгарніші правнучки Еви: і бадьорі молоді дівчата, що наставляють подолок під райські яблука і збунтовані проти нас еманципантки, що вміють вести переговори зі злими духами.

ПРО ЖІНОК

Дві є кардинальні речі, без яких наш гарний, бідний світ стратив би всю свою красу. Це зло есенції, і жінки з окрема.

*

Мужчині досить раз доглянути в жінці правдиву жінку, щоби в ній закохатися. Жінці досить раз не доглянути в мужчині правдивого мужчину, щоби його зненавидіти.

*

Ніколи не признавайся жінці до своєї хочби найменшої слабости, бо вона перестане вірити в усі твої прикмети.

*

Дівоча невинність наче пагат у тароку. У грі не має вартости, але при обрахунку числиться високо: дуже легко його стратити, а дуже тяжко «зультімувати».

*

Коли вчений присвячує своїй жінці свою наукову працю, то видно ніякої іншої праці їй не присвячує.

*

Лише деякі жінки можна здобути моральною досконалістю, зате всі фізичною.

*

Жінки ніколи не є точні. У них не існують такі дрібні одиниці часу як секунда, мінута, навіть година. У найскритшій глибині свого «я» вони признають тільки одну свою природну одиницю часу — девять місяців.

*

Жінка подібна до сонця. Лише той, хто дивиться на неї крізь чорні окуляри, видить її такою, якою вона в вдійсності. Та бідний той, хто ціле життя дивиться на сонце лише крізь чорні окуляри! Він ніколи не видить правдивого сонця.

*

Чому видається нам, що кожна дурниця, сказана про жінку, — добра? Бо хочемо виправдати себе, чому перед жінкою уступаємо.

В. Софронів.

КРАПКИ НАД і

Таємна жінка

Б'ю себе у груди. Я мало займався тою жінкою, що ходить на віча, засідає на конгресах, дискутує і радить. Звичайно, я не мав рації, чи можна жінці забороняти того, що дає стільки насолоди нам самим? Чи ми, чоловіки не любимо: слова, його пестощів й ударів, гармонії і диссонансів?

Коли сьогодні не говоритиму про неї, про цю жінку слів і жестів, то не тому, що в мене мало для неї поваги. Крий Боже! Я завжди думав, що жіноче слово пружливіше й еластичніше за наше і, хочби тільки тому, в мене без міри багато пошани для нього. Не закриватиму правди, я просто мало думав про ту жінку. Не крила вона в собі тої таємности, що примушувала роздумувати про: маму і любку, ці два невідмінні роди жінки. Чи таємність не запліднювала споконвіку нашої уяви? Нехай це парадокс, але це — тайна була спочукою для всіх людських досліджень, отже була причиною і нашої науки і техніки.

Мати криє у собі загадку життя. Це найглибша з усіх можливих тайн, що найбільше захоплює і стрясає.

А жінка-любка приховує у собі таємність щастя. Наперед цього фізичного, що про нього говорять тільки пошепки і жартами, або промовчують його зовсім. Либонь воно аж таке велике, що балакати про нього не доводиться, а може таке малозамітне, що не варта і згадки? Однаково, та хто з нас настільки лукавий або простодушний, щоби заперечити все таємне, незбагнуте фізичної любови?

Але існує ще й це ідеальне кохання, це русяве, мелянхолійне божество з безсмертної картини Тіціяна. Воно буває таке розмріяне, напів реальне і невпійманне що мені недостає відваги, щоби списати всю хвилюючу пишноту його проминаючої краси.

Жінка — наче твір мистецтва. Він тільки тоді добрий і цікавий, коли має у собі дещо недоповіджене і таємне, щось що суґерує нашу думку, непомітно натякає, що говорить одночасно до змислів й уяви.

Ст. Левинський.

Деякі речі бачить жінка ясніше, ніж сто чоловічих очей — Лєсінг.

МЕЛАНІЯ НИЖАНКІВСЬКА

Українська жінка і музика

Вже з давен давна значіння жінки в музично-культурному житті було велике. Звичайно брала вона у всіх проявах музичного життя активну участь. Часами правда обмежувалась вона до того, щоб заспівати колисанку дитині, або щоб навчити перша, своїх дітей, рідних пісень. Іншим разом знову зберігала дорогу нам традицію, передавала з уст до уст обрядові пісні (весільні, похоронні) і хоронила їх від забуття. Культурне значіння такої підсвідомої праці надзвичайне. Чи ми самі не зберігаємо як дорогий спомин з дитячих літ, в своїй памяті пісню, яку нам мати співала? Чи саме та пісня не супроводила нас у далеку чужину як одиноке рідне, яке нам ще залишилось? Чи не вчила нас підтримувати звязок з усім, що своє? Чи не навчились ми завдяки малесенькій народній пісні цінити якслід українську жінку?

А часами у хвилинах молодости, в поривах першої любови, чи не солодко звучав народній, тужний мотив? А таких хвилин вирваних з життя безліч, а все в них жінка і музика, музика і жінка.

Так виглядає поезія дилетантизму, вертаймося до прози мистецтва!

Є в нас й інші жінки, жінки, які посвятились музиці і служать їй. Вони співають, грають на фортепіяні, на че-



Марія Сокіл

льо, творять камерну музику, диригують, компонують. Найсильніший елемент це співачки. Є їх не тільки доволі, але і різнородних напрямків. Перерахувати їх усіх важко, ледви можна згадати деякі. Найкраща представниця українських співачок це Сальомея Крушельницька, артистка світової слави, все і всюди ревна пропагаторка нашої народньої пісні. Ніжна і культурна інтерпреторка концертових пісень — Шмериковська-Приймова; драматичніша, теж дуже цікава Бандрівська. Концертова співачка з великими голосовими спроможностями — Сабат-Свірська. Співачка пориваючої сили вислову й експресії — Нагірна (Прага).

З групи сучасних оперових співачок наймаркантніша, обдарована милозвучним голосом Марія Сокіл. Сюди теж можна зачислити милу колюратуристку Іванну Кульчицьку, Младу Ліповецьку (Італія), повну драматизму Анду Остапчук (Ужгород), сильну в драматичній ліриці Синеньку-Іваницьку (Прага) повну героїчности Мамонько (Прага), з широкою розвоєвою лінією голосу Єнджийовську (Чернівці). Оперетку репрезентують вміло колишня оперова співачка Пароконяківна, мила Стадниківна і цікава Ласовська та ін.

Піонеркою нашого музичного руху є п. Ціпановська, піонеркою фортепіянових відтворців п. Дністрянська. Між молодшими від довгих літ перед веде піяністка Любка Колесса.

Останніми часами теж дуже виділяється Гординська-Каранович. Доводилось мені теж чути про добрі успіхи в Парижі і Швайцарії піяністки-буковинки Тимінської-Василашко. У Львові нераз радо прислухувались умілій грі Левицької. У радіо доводилось пізнати Дарку Колессівну і Надю Біленьку.

На чельо маємо мабуть одиноку представницю солістку-концертантку, що чаруе ніжністю гри, Христю Колессівну.

Одиноке жіноче тріо творять сестри Левицькі, які дали на концертах спромогу прислухуватись їх прецизній грі.

Диригентка европейської міри це Щуровська-Росиневичева. Менше знана, але не менше совісна це Тимінська-Василашко. Одинока досі українка-абсольвентка однорічного орхестрального диригента Вайнгартнера працює як диригентка хорів, збирає народні пісні і гармонізує їх.

У Львові маємо совісних музичних педагогів Левицьку, Байлову, Біленьку й інші.

Одинокою абсольвенткою композиційного відділу празької консерваторії у проф. Шіна — теж одинока композиторка-українка, про яку ми знаємо, це Туркевич-Лісовська. Про твори її читали ми минулого року прихильні оцінки в чеських і українських часописах.

Цей огляд, боюся, дуже недокладний, головно тому, що брак тут найменшої згадки про представниць Радянщини, про які, на жаль, мені нічого невідомо.



Іванна Шмериківська-Приймова

Закінчуючи статтю, мушу згадати про ще один тип жінки в музиці. Тип, який не є музичним виконавцем, а все-ж душею всього, що робимо і творимо. Жінка дає атмосферу, яка спонукуе композитора, чи виконавця до творчости. Живе повним зрозумінням усіх проявів культурного життя, а тимсамим і музичного. Її культура, це культура душі і серця і тому вона краще може відчувати і оцінювати музику проблисками інтуіції, ніж фаховець розумною свідомістю. Можливо багато з нас завдячуе тій жінці саме те своє найкраще. Можливо, що багато визначних композиторів не написалиб ніодного твору без тієї невидної, але певної співпраці культурної жінки.

І тому хочу кинути одно гасло! Чи не моглиб і ми буденні нетворчі жінки постійною працею над собою дійти до того, щоб стати носіями культури свого народу? А для цього треба закинути непродуктивний дилетантизм і поглиблювати свою музичну освіту. На щастя, маємо на те свої школи. Прегарну нагоду вчитись дають школи музичного інституту імени Лисенка, звідки вийшов уже цілий ряд продуктивних музичних робітників. А добру музику нести в українські доми, замісць колишньої дилетанської, нехай буде нашим першим обовязком!

Кравецька робітня

ТЕОДОР ГОЛІЯН

виконує солідно і дешево, по найновішим узорам мужеські та жіночі костюми і плащі англійською системою. — —

Львів, вул. Куркова 25.

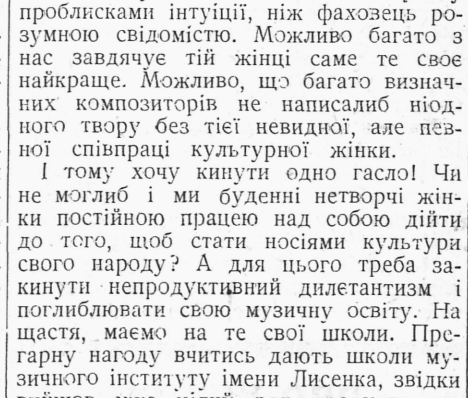

КОСМЕТИЧНА ШКОЛА

Добряньскої-Рогатин

Львів, вул. Оссолінських ч. 13.

чергові косметичні курси. Правні дипльоми. — Проспекти висилається.

ДЕНИС ЛУКІЯНОВИЧ

Кобринська обвинуваченa у шпигунстві

Жіночий Конґрес у Станиславові, що має дати огляд організованих сил, праці і досягнень українського жіноцтва, головно галицького, часово й місцево звязаний з Наталією Кобринською [1]) першою українською феміністкою в Галичині. Вона, бажаючи поставити еліту галицько-українського жіноцтва на рівень західньо-европейських і придніпрянських еманципанток, дня 8. 12. 1884 року заснувала в Станиславові перше освітне товариство українських жінок [2]) із нагоди 50-ліття цього першого виступу Кобринської як діячки, цікаво докинути до її життєпису один сензаційний момент.

Коло 8-го червня 1915 року наступ німецької армії Лінсінґена на російські становища здовж Дністра припинився. Навіть із свіжо (31 мая) зайнятого Стрия німецька Начальна Команда втікла на кілька днів до Сколього. В звязку з цим арешти військового суду в Стрию [3]) по берегі заповнилися «зрадниками» і «винуватцями» збройної невдачі, і стаційна Кмда в Стрию з години на годину ожидала власного суду з арештами на «зрадників». Очевидно, не тільки вязнична управа, але й авдитори мали повно роботи і аж у неділю пополудне комендант суду [4]) у порозумінні з німецьким судом рішився дати «вільне», вимагаючи лише дижурів. Його особистий секретар уважав за доцільне брати на себе всі чергові дижури, відмовляючи собі недільного спочинку.

В неділю 13 червня перед вечором два польові жандари привели зпід Мединич чотирох болехівських достойників (бурмістра, асесора і 2 багатіїв) до стрийського суду закованих. Вязні прийшли етапом на Кавсько, Бріґідав, Нежухів, із рук до рук жандарам. Конвоенти крім арештантів передали (на щастя!) навіть вязку актів, не тільки записку німецького постерунку з поіменним списом транспорту. Все в порядку. Приписані формальности, і секретар кинувся до актів, бо побачив між ними цікаву записку. Ось вона:

An das k. u. k. Korpskommando in Bolechów.

Standort, am 15. V. 1915

Bitte bei folgenden Leuten Hausdurchsuchung halten zu lassen, da die Möglichkeit vorhanden ist, daß sie versteckte Telefonen haben, respektive (eventuell) Spionage verdächtig sind:

1 Haus des F. 2 Haus des M. 3. Haus des O. 4. Haus des K. 5. Haus der Natalia Kobrinska sehr gefärliche Aufträgerin war immer mit Aufträgen vom russ(ischen) Generalst(ab) beauftragt. — — — — — — — — — — — —

Heute nachts lass ich von meinem Detachement Höhen beobachten wegen Signallichter. Forkas, Ltn[5]).

Особливо секретар судового коменданта зацікавився тільки доносом на Кобринську (він був знайомий із нею ще від 1891 року), але треба було студіювати дуже пильно весь акт, чи є про неї хоч би найскупіша замітка. Не було. Польовий суд арештував усіх 8 болехівців, вичислених у доносі Форкаша і 4 з них, підозрілих за крадіж і дезерцію відставив поза фронт, до Сколього, 4-ох затримав і одних свідків проти них слухав у Болехові, інших забрав у поле та переслухував їх на постоях і відсилав поза фронт. Так само обвинувачених переслухував у полі. Всі вони постачали для російської армії, дошкулювали болехівцям і заповідали, що Австрія не володітиме Галичиною і т. д. Були це поляки, тимто авдитор Загурський[6]) відпустив їх у запілля, вони добилися до стрийського суду, а тут ждала їх уже тільки тюрма, не шибениця. Подвійне щастя мала Кобринська. Польові жандари не доставили її Загурському і в актах не було про неї ніякої згадки. Загурський був певний, що суд у запіллі відшукає її, але секретар коменданта був певний, що Кобринська із своїми нервами не пережила би протоколів, арештів та етапів... — Треба було рятувати безвинну людину, смирну і льояльну горожанку, а таку заслужену робітницю пера.

Польовий суд під фронтом, що дотого часу провадив дотичну справу, не тільки не мав печаток, писав лиш олівцем і нечитко, але й не провадив діярія при акті, тобто хронольоґічно впорядкованого виказу поодиноких письм у такій черзі, як вони впливали до вязки актів, отже не діставали вони чергового ломаного знаку під головним числом і не було ні перегляду середніх ні провірки над ними, тим більше, що й на самих записках найчастіше не було навіть числа. Отже секретар просто вилучив Форкашів донос із акту, відложив його окремо, а щодо самого акту проти болехівців, секретар — згідно з боєвою тактикою «шубів» — шукав за якимсь іншим судом, щоб йому з якоїнебудь причини накинути папери й арештантів.

В одній і другій справі (Кобринської і болехівських арештантів) випало покликати тамошню жандармерію. Заступник постерунку в Болехові перебув рос. займань то в самім Болехові, то в найближчій околиці, тимто й багато знав (по його словам «усе» знав). Після допиту жандарського коменданта секретар від нехочу запитав про Кобринську й почув, що вона мало перебувала у Болехові, бо за-що-раз виїздила до рідні у Львові; от і тепер там перебуває, виїхавши туди, чи не в марті ще. На



запит, чи не зазнала б вона була, в Болехові перебуваючи, кривди якої, почув секретар задовільну відповідь, а тоді признався, що Кобринська — це його близька родичка.

Та Львів не був іще вільний, хоч Бем Ермолі в авангарді маршала Макензена тиснув від заходу, гр. Ботмер у Лінсінґеновій армії від півдня; щойно 22 червня Львів упав. За кілька найближчих днів наладнали й комунікацію зо Стрия, 28 червня відійшов навіть третій уже поїзд туди, очевидно з військовими, і то за окремим дозволом. Цим поїздом поїхав і секретар судового коменданта на кілька годин до Львова. Там він відвідав брата Кобринської, пок. д-ра Евг. Озаркевича і з приятелем дому ред. Ст. Чарнецьким в трійку відбулася нарада в справі К—ої. Чарнецький мав широкі знайомости у Львові, тимто й міг у дечому помогти Кобринській. Але ж її нерви і нетерплячка перекреслили всі пляни: як тільки Чарнецький випросив у капітана ґенер. штабу Відеріна свідоцтво політичної моральности для Кобринської, вона і так не всиділа у Львові. Адже в Болехові вона своє добро і папери то пороздавала між знайомих, то позакопувала в різних сховищах... У неділю 4 липня, коло 16 години дижурний пост військового суду впровадив Кобринську до роботящого секретаря. Д-р Озаркевич купив їй білєт їзди тільки до Стрия і це вже дуже її подратувало. Про те ж, щоб вона спинилась була в Стрию на день-два — шкода було й говорити з нею: нерви, істеричний плач. Треба було воєнним темпом зробити воєнний наступ; довелось якстій фабрикувати отвертий наказ, через підофіцирів роздобути самохід із автокольони і в 19 годині вже рушив військовий самохід на передмістя Підзамче.

За яких 30 хвилин зголосився секретар у болехівській стац. команді, завів потім у жандармерії говорив щось дуже зайве, а саме, що справа болехівських достойників уже відступлена стаційному судові в Стрию. Принагідно згадалося, що Кобринська приїхала до Болехова, вижидає в самоході перед постерунком. Іще пару хвилин і цей самохід спинився нижче латинського костела, тобто на межі Болехова міста й Волоського села, де був гарний домик, город, левада і садочок Кобринської.

---

[1]) Наталія Озаркевич Кобринська народилась 1855 р. в Белелуї; в 1871 р. вийшла заміж; 1882 р. повдовіла. В 1887 р. видала «Перший Вінок» (жіночий альманах), згодом 3 малі жіночі альманахи під заг. «Наша Доля». Белетр. твори її зібрані в 3 збірках: «Дух часу», «Ядзя і Катруся», «Казки». Як феміністична діячка К-а заснувала в Станиславові жіноче товариство, у 1890 р. зредагувала петицію до міністерства за доступом жінок до середніх і вищих шкіл, скликала жіноче віче в Стрию 1891 р., референдувала на польському вічі у Львові 1892 р. — Умерла К—а 20/I 1920 р. в Болехові.

[2]) «Діло» з 1884 року ч. 148 «Відчит, виголошений на першім загальнім зборі Товариства руських женщин у Станиславові». — В ту пору було вже одне жіноче товариство «Общество русских дам» у Львові (від 1878 року), але тоді ще чисто філянтропійного характеру: прикраса Успенської церкви і опіка над бідними дівчатами.

[3]) Польовий суд при нім. армії. k. u. k. Feldgericht beim A. O. K. der Kais. deutschen Südarmee)

[4]) Властиво тільки референт судових справ (Justizreferent), бо командантом суду був ком. армії.

[5]) Повні прізвища арештантів промовчую. Пропускаю також 4 особи, обвинувачені за крадіж військового добра і дезерцію. Всі 8 імен були виписані на пів аркуша паперу — по-польськи, Форкаш дописав на вступі і в закінченні донос і справив польське „dom" „Haus des"

[6]) Кривавo записаний у нашій мартирольогії: лишав за собою ліс шибениць.

Олександер Благодір

Строєння, направа, купно, продаж, оцінка *фортепіянів і піянін.* «Дом Шопена» Сикстуська 11., тел. 28-03 (з чемности), мешк. Уейського 4 м. 2.

ЯРОСЛАВА МАНДЮКОВА

Маленькі плямочки фемінізму

Прибігав до мене, вадихана Ірка, — очи витріщені, — на обличчі жах...

Ледви переводячи дух, уже в порога кричить хапаючись за серце:

— Славко, скажи мені будь ласка, що приніс нам, фемінізм?

Питаю в усміхом:

— Кому? — Мені, чи тобі?

Вона морщить ніс і удає, що тратить терпець.

— Покинь жарти, цеж справа вовсім поважно!

— Невжеж?.. якщо так, то треба сідати й поважно розібрати в чому річ.

Поволі сідає й схвильована зачинає.

— Подумай котику, яка в мене журба... прийшло до мене письмо в конґресового комітету з проханням, виповнити анкетний листок, що я думаю про фемінізм, які користи з нього, чи слід видвигати під сучасну пору такі питання і так далі.

Здвигаю раменами: — Ну й щож тут страшного, дай відповідь і кінець.

— Господи милосердний, тимто й біда, що не знаю яку відповідь давати!.. Про фемінізм я нічого надзвичайного не думаю...

— Ха, ха, ха розумію!.. ти волілаб якийсь інший... „ізм", так менше-більше, удвійку!

— Ее, я не про те, — але скажи яку дати мені відповідь?

— Котику солоденький, мовї відповіди не можна ідентифікувати з твою, — ти можеш домагатися своїх прав, бач, я своїх уже добилася — і вдоволена?

— Нуу, так, — процідила вона крізь зуби, — але знаєш ця боротьба виснажує мене. Давніше, як була я ще молодшою, вона йшла справніше... а тепер — ет! — і вона безнадійно махнула рукою, а потім ніби нагадуючи щось:

— Знаєш, жінки тепер багато втратили. Давніше стояли вони на якомусь недосяжному п'єдесталі, — випещені, прибрані, наче ляльочки, нас подивляли... обожали... пожадали... а тепер?

Глянула я, на її витерте бліде обличчя, вувькі стародівочі груди й мені стало жаль її.

— А, — продовжала вона, — вся ця праця, суспільна, політична, освітна, — бач чогось жибує..

Несподівано, очі її запалали.

— З якою привмністю, побачилаб я тепер, отого погордженого мужчину біля своїх ніг, щоби він наче той малий, нужденний червячок, прохав у мене ласки кохання.. А я, сказалаб: так або ні... З якою привмністю, слідилаб я хвилювання на його обличчі... А тепер? — такої нагоди я певно не найду; й вона важко вітхнула.

Мене душиз сміх, але я вдержала його:

— Ірчику, — мавши гарні погляди на фемінізм, — адженж фемінізм це рівноправність, а ти хочеш цього „володаря світа" ввяти під ноги. Не забувай, що йдучи поруч мужчини ти матимеш усю романтику, — а як ні, нидітимеш у самоті... Отож, скажи котику, яке твоє останнє враження?

— Відпишу, — воміхнулася Ірка — втратила сили, в боротьбі за жіночі права... і потребую... сильної піддержки!

ТОАЛЄТОВІ МИЛА
КВІТОВА ВОДА НА ВАГУ
КОСМЕТИЧНІ ВИРОБИ
МИЛА ДО ПРАННЯ
ЦЕРКОВНІ СВІЧКИ
ГОСПОД. ПРИЛАДДЯ

поручає по фабричних цінах

ВАШЕ ОЧКО

Львів, Галицька ч. 1. ріг Ринку



ВЕСНЯНКИ
усуває безсумнівно тільки
ДРА ШТЕНСЛЯ
БЕНІҐНІНА

Жінки люблять те, що блищить, не люблять того, що сяє. — Ромен Роллян.

СТЕПАН ЧАРНЕЦЬКИЙ

НАШІ ТЕАТРАЛЬНІ АРТИСТКИ

Може чудним і неприродним видасться декому замітка, яку хочу зробити; та це вислів мого глибокого переконання, основаного на довголітній близькій обсерваційї, спокійнім продуманні та справедливій, безпристрастній оцінці.

Поза щирою каторжною роботою **ідейної** народньої вчительки, поза **тихим повним посвяти й самовідречення** трудом черниці, що виростає й доглядає у сирітських захистах воєнних і післявоєнних сиріт — є ще один у нас тип жінки, що у свою працю вкладає всі свої нерви, всю кров свого серця та всі тремтіння своєї душі. — Це акторка!

На сцені, в театрі крім праці, крім умов даних природою і виборюваних силою волі, треба ще... таланту. І ще чогось більше. Треба того чарівного зілля, яке наші мами називали ща-



Теофіля Бачинська

стям, а яке дає змогу талантові — розвинутися, виявитися і заясніти в цілій повноті і блиску своєї сили і краси.

І як до тих жінок ставилося наше громадянство, як їм «наш» світ за все це платить?

Ніяково і соромно відповідати, та все-ж треба відповісти. Нехай бачать сини і внуки, що їх батьки помилялись...

Над роботою вчительки переходимо мовчки, про жертву черниці не згадуємо ніколи. Про успіхи артистки пишемо і говоримо. Та Боже мій милий! Які це недавні часи, коли українська акторка, сходячи після вистави зі сцени, почувала себе немов поза скобками громадянського й товариського життя!

Недавні часи, недавні звичаї й форми, недавні події, зберігаю їх у моїй пам'яті, як живі картини.

Та лишімо невеселі рефлексії, невідрадні ремінісценції та сумні спогади. Нехай це жіноче число нашого двотижневика буде без тіни і без хмаринки суму...

Тимбільше, що часи ті вже проминули. На Заході давно, у наших сусідів недавно, а в нас — щойно тепер...



Марійка Романович-Рожанковська

Бо світ і життя жорстокі для старих звичаїв, обичаїв, форм, пересудів, вірувань і забобонів. Час ламає їх і розбиває в порох. Адже вже Моджеєвська була дружиною Хлаповського, Ганка Ордонівна є сьогодні гр. Тишкевичевою, Бридзінська гр. Потоцькою, а одна варшавська балєріна — кн. Радивиловою...

Історія українського театру у нас і на Наддніпрянщині має багато сторінок записаних іменами визначних артисток, що щирим трудом і великим талантом нераз ціле життя складали жертву для нашої знехтованої сцени та підносили її на рівень високого мистецтва.

Театр наш на всій Україні переживав різні періоди розросту і розцвіту, застою й занепаду. Залежно від долі, яку переживав нарід, залежно від свободи чи поневолення вільного слова, залежно від зросту письменства, вкінці від припливу й відпливу акторських талантів.

І трудно заперечити, що наша сцена від самих її народин не відгравала визначну і почесну ролю в історії нашого народу.

Воно так і буває, що загроженим народам приходять нераз у підмогу у найважчих хвилинах якісь цілющі



Іванна з Коралевичів Біберовичева

течії, наче з далекого і невідомого моря. Це одна з тайн невмірущого народнього духа, що береже свого твору перед руїною.

Нема що й казати: наївне і поверховне було би громадянство, яке шукало би охорони і спасення у театрі, хочби найкращому щодо свого мистецького напрямку та акторських сил. Завдання історично-політичного існування народу надто тверде, щоб його можна було розвязати впливом сцени, хочби з неї плила найкраща поезія, найвищий патос трагедії і найчистіше сказане слово.

Та і реальному політикові не вільно легковажити тих засобів, тих подихів та блисків, що пливуть зі сцени серед розсіяних довкола сутінків. Є багато правди у словах Яна Непомука Камінського, який поучував польське громадянство, що

Scena zabawą czczą nie jest dla gminu,
Ani jest wiechą podłego rzemiosła,
Ona ze skały skry bije do czynu.
Maską gmin wabi, aby go podniosła
Wiek swój pokrzywdza zdaniem zardze-[wiałem,
Kto czczej zabawy szuka w niej powodu;
Głośniej niż dusza rozmawia się z [ciałem
Rozmawia scena ze sercem narodu.
Jeden tam węzeł dwie rzeczy kojarzy,
Co jedna myśli, druga ma na twarzy...

І наш театр впливав обновно та освіжно на загал не лиш своїм мистецтвом і грою у технічному значінні, але ще більше своїм українським ідеалізмом, що жив у трьох поколіннях наших акторів, що промовляв до почувань і уяви театральних глядачів та розбуджував у них почуття й свідомість звязку з рідною землею і людьми, з нашим минулим і майбутнім.

Хтож сьогодні не розуміє, що той ідеалізм був джерелом нашої поезії й письменства, був стихією тої сили і сподівань, що у «время люте» не захитался, не впали на дусі, а залишилися вірні і невтомлені? І чи відблиски того ідеалізму, що падали й освітлювали українську сцену, не підносили й не прибільшували її стійність, вагу і цінність?

І саме в цьому місці треба говорити про значіння і заслуги нашої жінки на українській сцені, бо саме вона була висловом цього ідеалізму.

На досвітках нашої постійної сцени в Галичині зарисовується яскраво постать **Теофілі Бачинської**. Була це артистка par excellence з божої ласки, багатосторонній талант, вивінувана прещедро від природи — поставою, красою, милозвучним голосом. Причалила до нас від чужих берегів і звязала



Катря Рубчакова

ціле своє життя з українською сценою. Творила знамениті типи сільських дівчат у наших народніх драмах. Але й ролі великих дам з перекладного репертуару не були для неї чужі, як згідно стверджували це сучасні рецен-



Софія Стадникова

зенти. Грала чудово й величаву графиню «з усіма сальоновими тонкостями» (Коженьовського «Вікно на першому поверсі»), була теж прегарною княжною Мальбору у голосній на свій час комедії Евгена Скріба п. з. «Шклян-

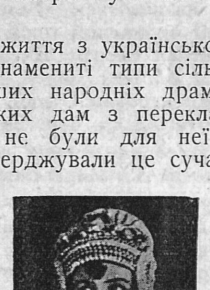

Марія Морська

ка води», яка ще й досі появляється на европейських сценах. У ролях Еви («Адам і Ева»), «Паризького вуличника» (Баярда і Вандер-Бурха) та Марії (Марія — донька II полку — Доніцетті) чарувала всіх гумором. Запрошена виступала і в польському театрі Скарбка, навіть у німецькому театрі на бенефісі одного визначного актора. З нагоди виступу у «Верховинцях» порівнювали її польські рецензенти з великою трагічкою Ашпергеровою, що довгі роки була окрасою й гордістю польських сцен.



Олександра Кривицька

Публика незвичайно її любила, а молодь захоплювалася нею. Довгі роки прослужила на нашій сцені, вкінці в нужді й біді померла в Самборі.

З черги її місце зайняла в театрі **Марійка Романович**. Теж незвичайно вродлива, з голосом і талантом була якби предестинована на першорядні ролі, які грала весь час за управи своєї сестри Теофілі Романович-Королевичевої. Зійшовши зі сцени, зачинилася в домашньому затишші і доживає віку в одному буковинському містечку забута, здичавіла.

Зорею, що довгі роки розсипала блиски свого сильного таланту драматичного була **Іванна Біберовичева**. Була це стилева жінка і стилева артистка. Мала в собі багато дечого, що нагадувало Гелену Моджеєвську, навіть своєю сильветкою і рухами. Відтворювала майже всі великі ролі нашого історичного репертуару: Рогніду («Ярополк»), Руту («Олег»), Гальшку («Гальшка Острожська), Марусю («Полуботок») Чернигівку, в народніх творах врізалася в память як Чора («Довбуш»), Софія («Хто винен»), Катерина («Не судилось»), Наталя («Лимерівна»), Олена («Глитай») і б. і. Була вимріяною Леною в драмі Ясеньчика та дуже доброю Адріянною в драмі Скріба та Легуве («Адріянна Лекуврер»).

В її голосі, дикції, міміці і рухах були високодраматичні наголоси, що вміли замкнути у своїй скалі і палку любов і камінний біль і грізний гнів і бездонну розпуку.

Покинувши з чоловіком сцену в р. 1892, ще деколи виступала гостинно. Востанне бачив я її в ролі Адріянни. Я був тоді учнем третьої реальної в Станиславові. Продав два голуби, щоб подивитися ще на гру Біберовичевої. Бідні голуби відчували мій смуток розстання з ними і розуміли мабуть ту непереможну вищу силу, що мені невідклично казала йти на виставу до салі Монюшка, — бо за три дні вернулися до мене з другого кінця міста і слою станиславівського звичаєвого закону залишились уже в мене...

З дальших визначних і заслужених артисток треба в першу чергу згадати **Антонину Осиповичеву,** що мала велику театральну культуру та незабутню **Катерину Рубчакову,** що в останні роки перед війною була не зорею, а сонцем нашої сцени, велика ентузіястка театру, що як каже В. Белінський хотілаб «жіть і умереть в театре».

Ті дві памятає ще вчорашне і сьогоднішне покоління.

Це була би галерія першорядних типів жіночих на нашій галицькій сцені за близько три четвертини століття її існування.

Поруч них було їх багато за той час. Одні служили нашій сцені довше, другі коротше, інші як святоіванські мушки тільки перелітали через неї.

Святоіванськими мушками були: **Керницька** — просто соняшне явище на нашій сцені (перейшла з чоловіком на



Марія Заньковецька (Адасовська).

польську), **Юлія Миколаєнко** (Здерківна), що просто горіла любовю до рідної сцени і померла в 22 році життя.

Великі вальори мали на сцені: **Олена Гембицька** (донька Тита), **Фільомена Лопатинська** (перша вишколена співачка), **Клявдія Радкевич** (чудовий голос) — та всіх їх заманили чужі боги і... кращі матеріяльні умови праці.

Був час, коли наша сцена мала дві примадони. Це були: **Марія Фіцнерівна і Марія Слободівна**. Обі даровиті, амбітні, щиро хотіли прислужитись українській сцені. Химерне життя завело їх на перехресні стежки. Фіцнерівна створила геніяльну креацію «Мужички», Слободівна Мотруни в «Хаті за селом», якої ані перед нею ані після неї не бачив я ні на українській ні на польській сцені.

Сильним талантом із широкою скалею роль була 100-відсоткова европейка **Марія Морська,** що теж дуже короткий час побувала на нашій сцені, покинувши її зовсім для кращої бюрової праці. А **Пилипенко** — першорядна субретка, а **Марія Махницька, Іскра,** що так само блиснули як іскри?

Тут свідомо вриваю нитку веретена, на якій міг би я ще довго снувати коралеву повість про зірки — краще



Антонина Осиповичева в ролі «Чіпри» (з «Барона циганів»)

може було би сказати — жертви нашого галицького театрального мистецтва.

Дещо інакше було на Наддніпрянщині. Там були подекуди кращі, відрадніші, щасливіші умови для праці і розвитку театральних талантів. Неодна із них, наче заблукана зірка, промайнула і на галицькій сцені, — неодна звязала з Галичиною поневолі свою долю на довший час, але всім їм було в нас за тісно.

Нехай самі скажуть **Кривіцька** або **Лєнська,** артистки з божої ласки, що підтримують нині наш галицький усе ще мандрівний театр.

Тож і не диво, що Наддніпрянщина мала українську Сару Бернар — Марію Константиновну Заньковецьку, мала свою прекрасну Анну Петровну Затиркевич - Карпинську, Зарницьку, Линицьку, Садовську, Кушніреву, Борисоглібську, Вольгемут-Литвиненко, а за ними легіон даровитих артисток, що губилися серед яблуневих садів і широких степів Наддніпрянщини.

ІНЖ. РОМАН КРОХМАЛЮК

Характер українки на підставі її письма

Одно графольогічне питання

Дістаємо лист і часто глипнувши оком на адресу пізнаємо відразу приятеля. Кажемо часто про «характер письма» і знаємо з досвіду, що почерки різних осіб неподібні один до одного. Та чомусь важко нам повірити у такий здається, природний факт, що в почерку людини відбивається вся її вдача.

Коли хочемо пізнавати вдачу, характер одиниці на підставі того, що вона каже і як поводиться — часто помиляємось. Недурно сказав один фільософ, що мову створила людина на те, щоб скривати свої думки. А поведінці людини нелегко придивлятись; часто вважаємо за характеристичні риси її те, що є зовсім припадкове.

Графольогія, що означує характер людини на підставі її письма, розвинулась сильно в останніх десятиліттях разом з експериментальною психольогією. Вона скинула вже зі себе серпанок таємничости і виборола собі одно з перших місць між науками характереольогічними.

Чи існують які графольогічні закони, що дають змогу зясувати пол людини з певністю на 100%?

Звичайно думають, що пол можна пізнати з письма вже на перший погляд. Не є це так просто. Від часу, як жінки стали брати активнішу участь у суспільному житті, витворюється окремий тип жінки, що своїми рисами характеру наближується до мужчини і часом навіть із ним зливається.

Письмо такої жінки не має своєрідної «жіночої» каліграфічної форми. Воно визначується оригінальністю сполук (вязань) та свободою у відтінюванні, що вказує на деяку окремішність та самостійність. Також динаміка такого письма не ріжниться сильно від чоловічого.

Як приклад наводжу два зразки письма. Читачі можуть уже на перший погляд ствердити, що перший зразок це мужеський, (зменшений наполовину)

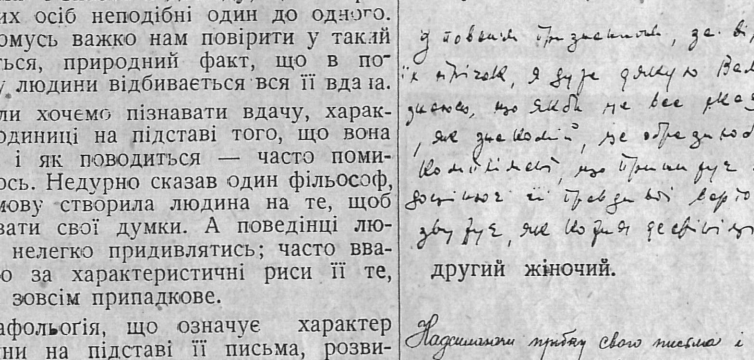

другий жіночий.

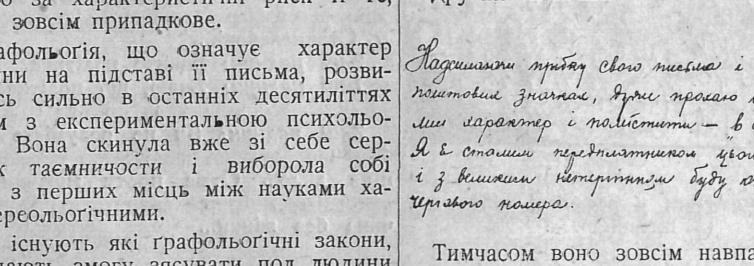

Тимчасом воно зовсім навпаки. Перше письмо це письмо жінки, якої вдача визначається вродженою інтеліґенцією, певністю себе та рішучістю, що при досить високім ступні освіти дає непересічну індивідуальність.

Ч. 2. це зразок письма мужчини мягкої та податливої вдачі. Перечулена ніжність, та сильно розвинена мрійливість є тут дуже сильно зазначені. (Це типове «жіноче письмо»).

До вироблення мужеського почерку причиняється в великій мірі спорт. Непевність себе, залежність від інших та сильна податливість вдачі, ці риси минулого століття заникають у характері, тимсамим і в письмі сучасної жінки. Її письмо зближується щораз більше до чоловічого так, що нинішна графольогія тільки з деякою імовірністю може ствердити властивий пол людини.

Подібно як говоримо про жіночі та чоловічі риси письма існують теж риси національні, характеристичні для поодиноких народів.

Поставмо собі питання, чи існує, та як представляється тип української жінки у порівнянні з жіночими типами інших народів?

Так наприклад письмо француженки визначується тонкістю ліній, скорістю, середнім нахиленням та ріжного роду додатками у формі ґірлянд, зайвих видовжень тощо. Це все вказує на питомі французькій жінці риси як: сильну вражливість на зовнішні впливи, нахил до швидкого захоплення, досить ніжну чутливість при певного роду поверховности, себто недостачі глибших, трівких почувань.

Цілком інакше представляється письмо анґлійки. Воно робить враження дещо тяжкого. Стрімке, переважно із гострими кутами, має сильний нахил до простоти форми. Це вдача здебільша опанована, послідовна та обовязкова в праці. Дальші риси анґлійки, це невелика вражливість та слабо розвинена чуттєвість.

Щоб схарактеризувати письмо української жінки наводимо кілька зразків. Ось зразок ч. 3: одної з провідних наших діячок. Бачимо тут оригінальність і свобідність форм, при цьому і велику скількість сильно розвинених ключок у горішніх частинах букв.

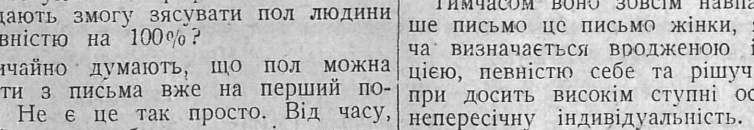

(Докінчення на 8-ій стор.).

Жіноче серце містить у собі її душу й її інтеліґенцію. — Ремі де Ґурмон.

Жінка 25 літ диригентом

Плятоніда Щуровська Росиневичева

На жіночий конґрес до Станиславова приїде найбільша наша диригентка. Саме 31. травня святкували у Празі окремим концертом 25-ліття її диригентської праці. Заповнена по береги саля була якнайкращим доказом симпатії, якою тішиться Плятоніда Іванівна серед українського й чеського громадянства.

Учениця й довголітня помічниця О. Кошиця, Щуровська почала диригентську працю дуже рано, бо вже, ледви маючи 16 років, стала диригенткою хору в жіночій епархіяльній ґімназії в Києві, де сама вчилася. В тій самій



ґімназії в клясі хорового співу вона відразу стала визначною ученицею О. Кошиця. Диригенткою хору своєї ґімназії П. Щуровська залишилася аж до 1919 р., коли з намови Кошиця, як його найближча помічниця, виїхала з Українською Республиканською Капелою за кордон. Відомий загально світовий успіх подорожі тої капелі й, побіч Кошиця, відповідне признання за успіх тої капелі належиться і П. Щуровській.

Після розпуску капелі Щуровська осіла в Празі, де скінчила в консерваторії свою музичну освіту, зайнялася потім педаґоґічно-музичною діяльністю як доцент Українського Високого Педагоґічного Інституту ім. М. Драгоманова в Празі, але не залишала своєї улюбленої диригентської праці. Щуровська кілька років диригувала в Академічних Хорах у Празі та в Подебрадах і, звівши ці два хори докупи, з великим успіхом виступила на всесловянському фестивалі у Празі 1928 р. На цьому фестивалі український хор під орудою Щуровської зайняв перше місце між хорами всіх словянських народів.

У 1932 р. Щуровська оснувала сама у Празі український хор, яким дає щорічно кілька концертів у Празі та по інших містах Ч. С. Р., з ним у квітні цього року взяла з великим успіхом участь у фестивалі чеських хорів у Празі. На бажання учасників свята вона повторила програму цього фестивалю й на концерті 31. травня.

Критика, особливо чеська, але й інших народів однодушно підкреслює велику музикальність і інтелігентність інтерпретацій П. Щуровської, енерґію й темперамент у провадженні хору, поруч із дисципліною й вишколом, з феноменальним вирівняним одноцільним і чудовим звуком, із небувалою гнучкістю, тонкими нюансами та свіжістю виконання.

П. Щуровська належить до молодої школи українських диригентів. Вона вірна учениця Кошиця. В репертуарі, що вона виконує, розмірно рідко трапляються композиції Лисенка, зате почесне місце займають у неї композиції Стеценка, Кошиця, Леонтовича, а також композиції сучасних композиторів із України по обидва боки Збруча.

Прага **Д. Антонович**

Марія Башкирцева



Марія Башкирцева одна з найвизначніших жінок минулого століття, українка з походження, народилася на Полтавщині 1860 р., вмерла в Парижі 1884 р.

Малярка великого розмаху, неменш здібна співачка, письменниця, обдарована небуденними здібностями й інтеліґенцією — промайнула як метеор залишаючи після себе низку прекрасних картин та єдиний літературний твір — свій щоденник — писаний по французьки, відомий під назвою «Щоденник Марії Башкирцевої».

У салі Люксембурського Музею в Парижі стоїть статуя долота різьбаря Льонталіє, що називається «Безсмертність». Це молодий окрилений ґеній вмираючий біля ніг янгола смерти. Янгол тримає в руці список великих людей, що вмирали передучасно здобувши собі безсмертну славу коротким, як блискавка, життям.

У списку, серед вісьмох французьких прізвищ стоїть ім'я Марії Башкирцевої.

Цього року припадають саме 50-ті роковини смерти цієї нашої ґеніяльної землячки, що хоч від ґрунту й культури рідної відірвана, як уся тогочасна аристократія наша, проте кровю і духом з Україною звязана назавше. *Г. Журба.*

Жіноча збірка зразків народнього мистецтва

27. травня відкрили етноґрафічну виставу у жіночій ґімназії СС. Василіянок у Львові.

Ця шкільна збірка має на меті зберігти якнайбільше зразків українського народнього мистецтва. Збирали її три роки; нині цей шкільний музей має вже найбагатший збір повних народніх одягів із ріжних околиць Галичини, Буковини, Волині, Полісся та окремих предметів ноші: сорочок, перемішок, опинок, велику кількість полотнянок, димок, ріжнородні прикраси голови тощо. Найбагатше у збірці заступлене придністрянське Поділля, що на 900 чисел загального інвентаря має зареєстрованих поверх 200 предметів. Поруч строїв оригінальних збірка змагає до того, щоби дати свої зразки народньої ноші у поменшених моделях і утривалити їх у фотоґрафіях. Поменшені моделі, що їх виконують на замовлення селянки, дають зразковий огляд реґіональних одягів, доступний кожночасно та пригожий для вжитку шкільного навчання. Оригінальні строї — за винятком вистави — мусять покищо лежати у скринях на ґімназійному горіщі та чекати на відповідне приміщення.

В останньому році звернено особливу увагу на придбання предметів обрядового мистецтва. Вислідом цього є покищо збірка 26 весільних вінців із ріжних округ Галичини та кілька короваїв, що є початком майбутнього збору народнього, обрядового печива. Слід завважити, що між українськими збірками, збірка вінців і короваїв, як предметів весільного народнього обряду — є одинокою в Галичині.

Назагал метою шкільної збірки народнього мистецтва є звернути пильну увагу молоді на народню творчість. Бажаним осягом такої праці було би, якби учениці самі доповнювали збірку та доставляли цінні предмети зі своїх сіл-околиць до шкільного музею. Покищо вклад учениць назагал невеликий; можна це виправдати тим, що й ділянка народнього образотворчого мистецтва для них майже невідома. В шкільному навчанні вони познайомлюються тільки з народньою піснею й літературою — та не знають того, що слід про середовище, побут і пластичне мистецтво народу. Отже шкільна, етноґрафічна збірка в першу чергу поґлиблює пізнання народньої культури. Вона показує наглядно спільні джерела словесних, тональних і пластичних виявів мистецької творчости народу, вказує на народній стиль що обєднує найбільше ріжнородні та найбільше віддалені один від одного твори народнього мистецтва. Повне пристосування до життя, його потреб і обставин, виявлення ідейних основ побуту, вірувань, звичаїв і права, відзеркалення культурних взаємин народу продовж століть, вкінці використання природного матеріялу що його доставляють кліматичні умовини та своєрідні ознаки землі — ось прикмети, що складаються на особливий народній стиль.



Світлив Е. Ткачук.
Народня ноша: Волинь, Долинщина, Буковина.

Основною методою в організації збірки є систематика у збиранні предметів, що переведена послідовно дасть згодом музей народнього мистецтва й побуту.

Щасливу думку та почин до такої збірки дала проф. Северина Парилле ЧСВВ.

І. Ґургулівна

Характер українки на підставі її письма

(Докінчення з 7-ої стор.).

Це письмо особи, що визначується самопевністю і великим довірям у власні сили. При тім природна та незвичайно коректна в поведінці з іншими. Сильно опанована фантазія. Розсудлива і хитра. Людина, якій тяжко можна чимось заімпонувати! Річева, тиха опозиція.

Четвертий зразок письма це тип української студентки.

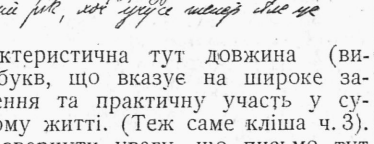

Характеристична тут довжина (висота) букв, що вказує на широке зацікавлення та практичну участь у суспільному житті. (Теж саме кліша ч. 3). Треба звернути увагу, що письмо тут сильно нахилене, а це **характеристичне** для письма української жінки! Ці риси дозволяють з легкістю очеркнути ступінь чутливости кожної людини.

Ось ще цікавий зразок письма одної нашої новелістки.

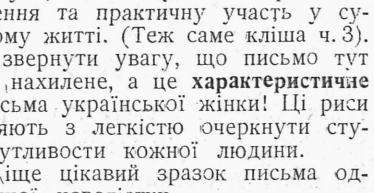

Крім тінювання виявляє це письмо багато «мужеських» рис. Отвертість думок, самопевність та незвязаність у поведінці з іншими. Назверх весела хлопяча вдача з глибокими почуваннями, що часто беруть верх над нею та причинюють їй багато клопоту у боротьбі з ними.

Крім заналізованих тут родів, подібно як і в кожній іншій нації, розріжняємо і в нас три головні типи жінок.

Перший це тип жінки-господині із сильно розвиненими здібностями до ведення домашнього господарства. Вона має звичайно письмо дрібне, ясне, вузько писане з середньою динамікою (інтензивністю).

Другий тип це підприємчива жінка, що бере участь у суспільно-господарському житті. Практичність та реальність поглядів, самопевність та сильно розвинений хист придбання — це найголовніші її риси.

Третій тип «світової дами» у нас, у порівнянні з іншими народами, найрідший. Це цілком зрозуміле, коли візьмемо під увагу хочби тільки наші економічні обставини та загальну незаможність. Типічним зразком письма цього роду жінок є письмо ч. 3. Репрезентаційний хист, як одна з найголовніших рис світової дами, трапляється у нас досить рідко.

Питомою рисою, спільною вже обом полам української нації, є безперечно сильний нахил до суперечення та звязаний з ним посереднъо брак дисципліни. Коли проаналізуємо цю рису характеру в інших европейських народів, то мусимо признати, що одинокий наш суперник на цьому полі тільки москалі.

А все-ж має українська жінка й прикмети характеру, якими перевищає жінки інших народів. Це в першій мірі своєрідність думок у погляді на світ, далі естетичний смак та сильно розвинений змисл краси!

Коли можна означити на підставі письма одну з найхарактеристичніших рис української жінки, то находимо тут на підставі ґрафольоґічної аналізи ріжноманітну та багату в форми ґлибину почувань, що так сильно виступає у напрямках української культури.



Курси косметичні.

затверджені владою під проводом лікаря-косметольоґа і інжиніра-хеміка — власна лябораторія Львів, Коперника ч. 42а/II., тел. 72-18. Практика у кабінеті „Distinction" під проводом Стефанії Гаврисевич. Дипльом дає право до самостійного ведення праці. Вписи приймають кожного дня. Виклади починаються 15-го серпня.

МЕБЛЕВЕ ОБИТТЯ, брокати, портієри, котари і фільци до підліг, таблатки й коронки поручає по фабричних цінах ВАНК, Марійська площа 6.

Панорама Конґресу

Рисував Еко.



Як потішають себе у Львові бідні чоловіки, яких жінки виїхали на Конґрес.

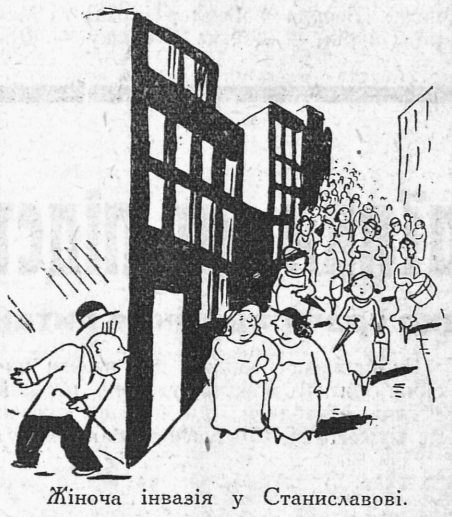

Жіноча інвазія у Станиславові.

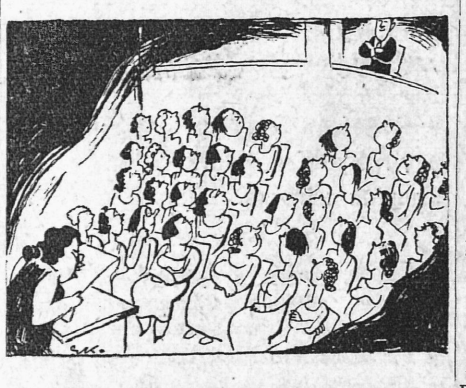

Роля мужчини у рефераті «Жіноче питання».

Летіло 40 сорок...

ТВОРИ Н. КОБРИНСЬКОЇ

У каварні, де збираємось що четверга, засідало цього тижня кілька визначних орґанізаторок Жіночого Конґресу. При ріжних столиках оподалік, туляться ще й інші жінки, теж зацікавлені жіночим рухом, головно тим, які роблять довкола своєї особи. До них дійшли поневолі відгуки про програму конґресу.

— Чи Наталія Кобринська та, що її фотоґрафію помістили на повідомленнях про зїзд, це та сама, що писала теж якісь оповідання? — питається одна молода жінка.

— Та сама. Є така її книжка «Ядзя і...» чекайте, ще якесь друге таке імя...

— Ви мусіли переплутати. «Ядзя» це-ж чисто польське імя... Це пригадую собі Родзєвичівної „Między ustami i brzegiem puharu."

— Але-ж ні! Напевно Ядзя! а друге імя вже чисто українське: Маруся... Не ручу. Але пригадую собі ще якусь другу книжку Кобринської «Дух часу...»

— Може «нового часу..?»

— Може й нового...

У цій хвилині підходить до столика цих двох пань малярка.

— Чи Ви може знаєте книжку «Дух нового часу?» — звертається до нього та, що сильніша в літературі.

— О! прошу пані! не тільки одну... а цілу бібліотеку «Нового Часу» — а духа «Нового Часу» Тиктора, знаю особисто.

ЧОМУ У СТАНИСЛАВОВІ?

На «Бесіді» розмова двох радників.

1-ий радник: Не розумію, що цим жінкам стрілило до голови робити зїзд у Станиславові...

2-ий радник: Бачите політика.

1-ий радник: Знаю, що політика, але чи політики не можна робити у Львові.

2-ий радник: Ви не розумієте мене. Жіночий рух це фемінізм... суфражетки п-не ді..ю... Отже проти мужчин... А жінка без мужчини значить те, що мужчина без жінки...

1-ий радник: Аж тепер нічого не розумію!

2-ий радник: Значить: целібат. А у Станиславові панує Хомишин, що є за целібатом. Тепер уже розумієте, чому «Нова Зоря» так підлабузнюється нашим жінкам...

СЕНЗАЦІЙНИЙ ПОЇЗД

Зачуваємо, що дирекція залізниць у Львові звернулася до «Союзу Українок» з пропозицією, щоби окремий поїзд, який виїде зі Львова на жіночий конґрес получити одночасно з проєктованим «поїздом у невідоме».

ЧОЛОВІКИ НА ЖІНОЧОМУ КОНҐРЕСІ

Деякі чоловіки з симпатії для визвольного жіночого руху, інші в недовіря до тих готелів, де вони можуть ночувати, рішились супроводити їх до Станиславова. Один із них питається своєї жінки:

— А що-ж я там буду робити? Чи нас там пустять на салю?

— Ні; мусиш хіба бути кореспондентом від якоїсь ґазети.

— Но, а ніякий мужчина не буде там промовляти?

— Ні, тільки ті, що приїдуть із привітами.

— То може я би — —

— Привітаєш мене дома, як я вернусь із засідань.

МУЖЕСЬКА ВІДПОВІДЬ

Редакторка однодневки на Жіночий Конґрес збирає у ріжних представників наших установ погляди про Жіночий Конґрес. Приходить до одного і питається:

— Як ви ставитесь до Жіночого Конґресу?

— Пані моя! Мені не вільно поставитись до одної моєї жінки, а ви хочете щоби я ставився до цілого конґресу?!

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна	0·90 зол.
Чвертьрічна	2·70 „
Піврічна	5·40 „
Річна	10·— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4·50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч, річна 50 Кч. Поодиноке число 2·50 Кч.

В АВСТРІЇ: Місячна 1·10 шіл, чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл. річна 11 шіл. Поодиноке число 0·60 шіл. або їх рівновартість в іншій валюті.

В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12·50 зол.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:

Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

АДМІНІСТРАЦІЯ ОГОЛОШЕНЬ:

„Українська Рекляма", Львів, Льв. Дзєці 24/4.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1·— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: «Назустріч», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14. „Nasoustritch", Lwów, Rynok 9. Pologne — „Nasustritsch", Lwów, Rynok 9 Polen.

Редаґує КОЛЄҐІЯ

Друкує: «АРС ҐРАФІКА», Львів, Ринок 9. Тел. 76-14.

Оплатę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 «СМОЛОСКИПИ»

За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ